

LUKIOKOULUTUS TAVASTIAN

OPETUSSUUNNITELMA

2016

päivitetty 24.6.2019

lisätty TL03 lukuun 5.32, muutettu MAA16 sisältö, päivitetty yrittäjyyskasvatuksen kurssit (liite 14) sekä tiedelukion opetussuunnitelma (liite 12)

SISÄLTÖ

- 1 OPETUSSUUNNITELMA
  - 1.1 Opetussuunnitelman laatiminen
  - 1.2 Opetussuunnitelman sisältö

- 2 LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA ARVOPERUSTA
  - 2.1 Lukiokoulutuksen tehtävä
  - 2.2 Arvoperusta

- 3 OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN
  - 3.1 Oppimiskäsitys
  - 3.2 Opiskeluympäristöt ja -menetelmät
  - 3.3 Toimintakulttuuri
  - 3.4 Opintojen rakenne

- 4 OPISKELIJAN OHJAUS JA TUKEMINEN
  - 4.1 Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö
  - 4.2 Ohjaus
  - 4.3 Oppimisen ja opiskelun tuki
  - 4.4 Opiskeluhoolto
    - 4.4.1 Opiskeluhoollon keskeiset periaatteet
    - 4.4.2 Opiskeluhoollon suunnitelmat ja niiden laatiminen
  - 4.5 Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä
  - 4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä

- 5 OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT
  - 5.1 Opetuksen yleiset tavoitteet
  - 5.2 Aihekokonaisuudet
    - 5.3 Äidinkieli ja kirjallisuus
      - 5.3.1 Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärä
      - 5.3.6 Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä
    - 5.4 Toinen kotimainen kieli
      - 5.4.1 Ruotsi
        - 5.4.1.1 Ruotsi, A-oppimäärä
        - 5.4.1.3 Ruotsi, B1-oppimäärä
    - 5.5 Vieraat kielet
      - 5.5.1 Vieraat kielet, englanti, A-oppimäärä
      - 5.5.2 Vieraat kielet, saksa, ranska, venäjä, A-oppimäärä
      - 5.5.5 Vieraat kielet, saksa, ranska, venäjä, espanja, italia B3-oppimäärä
      - 5.5.6 Vieraat kielet, Aasian ja Afrikan kielet, B3-oppimäärä
    - 5.6 Matematiikka.
      - 5.6.1 Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus.
      - 5.6.2 Matematiikan pitkä oppimäärä.
      - 5.6.3 Matematiikan lyhyt oppimäärä.

REAALIAINEET

- 5.7 Biologia
- 5.8 Maantiede
- 5.9 Fysiikka
- 5.10 Kemia

- 5.11 Filosofia
- 5.12 Psykologia
- 5.13 Historia
- 5.14 Yhteiskuntaoppi
- 5.15 Uskonto
- 5.15.1 Evankelis-luterilainen uskonto
- 5.15.2 Ortodoksinen uskonto
- 5.15.4 Islam
- 5.16 Elämäkatsomustieto
- 5.17 Terveystieto

TAITO- JA TAIDEAINEET

- 5.18 Liikunta
- 5.19 Musiikki
- 5.20 Kuvataide

OPINTO-OHJAUS JA VALTAKUNNALLISET KOKONAISUUDET

- 5.21 Opinto-ohjaus

- 5.22 Teemaopinnot
- 5.23 Lukiodiplomit
- 5.24 Taiteiden väliset kurssit

KOULUTUKSENJÄRJESTÄJÄN OMAT OPINTOKOKONAISUUDET JA OPPIAINEET

- 5.25 Kotitalous
- 5.26 Käsityö
- 5.27 Tieto- ja viestintäteknologia
- 5.28 Kansainvälisyys
- 5.29 Kulttuuri
- 5.30 Muut opinnot
- 5.31 Yrittäjyyskasvatus
- 5.32 Tiedelinjan ja tiedelukion opinnot
- 5.33 Urheilulinjan opinnot

6 OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI

- 6.1 Arvioinnin tavoitteet
- 6.2 Kurssisuorituksen arviointi
- 6.2.1 Numeroarvosanat ja suoritusmerkinnät
- 6.2.2 Itsenäisesti suoritettu kurssi
- 6.2.3 Suullisen kielitaidon kurssien arviointi
- 6.2.4 Opinnoissa edistyminen
- 6.2.5 Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksilukeminen
- 6.3 Oppiaineen oppimäärän arviointi
- 6.4 Lukion oppimäärän suoritus
- 6.5 Todistukset ja niihin merkittävät tiedot

7 TOIMINNAN JATKUVA KEHITTÄMINEN JA ARVIOINTI LIITTEET

- LIITE 1 Kehittyvän kielitaidon tasojen kuvausasteikko
- LIITE 2 Valtioneuvoston asetus lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (942/2014)
- LIITE 3 Lukiokoulutusta täydentävän saamen kielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi (Opetushallituksen ohje nro 8/012/2015)
- LIITE 4 Lukiokoulutusta täydentävän romanikielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi (Opetushallituksen ohje nro 9/012/2015)
- LIITE 5 Lukiokoulutusta täydentävän opiskelijan oman äidinkielen opetuksen tavoitteet, keskeiset sisällöt ja opiskelijan oppimisen arviointi (Opetushallituksen ohje nro 10/012/2015)

KOULUTUKSENJÄRJESTÄJÄN LIITTEET

LIITE 6a-c Opiskeluhoitosuunnitelmat yksiköittäin

- LIITE 7 Ohjaussuunnitelma
- LIITE 8 Suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
- LIITE 9 Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista
- LIITE 10 Kieliohjelma
- LIITE 11 TVT-suunnitelma
- LIITE 12 Tiedelukion opetussuunnitelma
- LIITE 13 Urheilulinjan opetussuunnitelma
- LIITE 14 Luovan yrittäjyyden linjan opetussuunnitelma
- LIITE 15 Tiedelinjan opetussuunnitelma
- LIITE 16 Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma

1 OPETUSSUUNNITELMA

1.1 Opetussuunnitelman laatiminen

Lukiokoulutuksen opetussuunnitelmajärjestelmän osia ovat

- lukiolaki (629/1998) ja -asetus (810/1998)
- valtioneuvoston asetus lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta (942/2014)
- Opetushallituksen määräys lukion opetussuunnitelman perusteista
- koulutuksen järjestäjän hyväksymä opetussuunnitelma
- lukioasetuksen (810/1998) 3 §:n mukainen vuosittainen suunnitelma.

Kaikki nuorten lukiokoulutuksen järjestäjät laativat lukion opetussuunnitelman näiden lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan, jollei opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämästä järjestämisluvasta muuta johdu. Jos lukiokoulutuksen järjestämislupaan liittyy erityinen koulutustehtävä, siihen liittyvät määräykset otetaan huomioon opetussuunnitelmaa laadittaessa. Opetussuunnitelmassa päätetään lukion opetus- ja kasvatustyöstä. Koulutuksen järjestäjä laatii opetussuunnitelman pohjalta lukuvuosittaisen suunnitelman opetuksen käytännön järjestämisestä. Opiskelija laatii henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa lukion opetussuunnitelman sekä lukuvuosittaisen suunnitelman pohjalta.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon muiden oppilaitosten opetustarjonta sekä lukion toimintaympäristö, paikalliset osaamisvahvuudet ja erityisresurssit. Lukiopaikkakunnan tai -alueen luonto ja ympäristö, historia, kieliolosuhteet sekä elinkeino- ja kulttuurielämä tuovat opetussuunnitelmaan paikallisuutta. Käytännön yhteistyö eri alojen asiantuntijoiden kanssa lisää opiskelun elämänläheisyyttä ja syvällisyyttä. Opetussuunnitelmaa laadittaessa myös ajankohtaistetaan opetussuunnitelman perusteissa määrättyjä asioita.

Koulutuksen järjestäjä hyväksyy lukion opetussuunnitelman ennen sen käyttöönottoa erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä ja saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa opetusta varten.

Opiskelijan mahdollisuus suorittaa lukion oppimäärään sisältyvät opinnot kolmessa vuodessa on turvattava järjestämällä opintojen eteneminen joustavasti ja tarjoamalla tarvittava oppimisen ja opiskelun tuki. Opetussuunnitelma tulee laatia siten, että se antaa opiskelijalle mahdollisuuden yksilöllisiin valintoihin myös muiden koulutuksen järjestäjien antamaa opetusta hyväksi käyttäen.

Koulutuksen järjestäjä päättää, miten opetussuunnitelma laaditaan opetussuunnitelman perusteiden pohjalta. Lukion opetussuunnitelma laaditaan yhteistyössä lukion henkilöstön, opiskelijoiden, opiskelijoiden vanhempien ja huoltajien sekä säännösten edellyttämiltä osin lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Yhteistyötä opetussuunnitelman laatimisessa voidaan tehdä myös muiden koulutuksen järjestäjien ja eri sidosryhmien kanssa. Kaikilla opiskelijoiden vanhemmilla ja huoltajilla tulee olla mahdollisuus tutustua opetussuunnitelmaan. Ennen opetussuunnitelman hyväksymistä koulutuksen järjestäjän tulee kuulla opiskelijakuntaa ja lukion henkilöstöä sekä varata lukion kaikille opiskelijoille mahdollisuus ilmaista mielipiteensä

siitä. Yhteistyöllä eri tahojen kanssa pyritään varmistamaan lukiokoulutuksen korkeatasoisuus, yhteiskunnallinen merkittävyys sekä koko yhteisön sitoutuminen yhdessä määrittelyihin tavoitteisiin ja toimintatapoihin.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa pyritään ratkaisuihin, jotka kehittävät lukion toimintakulttuuria, tukevat opiskelijoiden hyvinvointia, jaksamista ja osallisuutta, rohkaisevat resursien joustavaan ja tehokkaaseen käyttöön sekä monipuolistavat vuorovaikusta lukion sisällä ja suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan.

1.2 Opetussuunnitelman sisältö

Nuorten lukiokoulutuksen opetussuunnitelma sisältää seuraavat osat:

- toiminta-ajatus ja arvopainotukset
- koulutuksen järjestäjän hyväksymä lukion tuntijako
- kieliohjelma
- toimintakulttuurin pääpiirteet
- opiskeluympäristöt ja -menetelmät
- itsenäisen opiskelun periaatteet
- aihekokonaisuudet
- oppiaineen tehtävä, oppiaineen opetuksen yleiset tavoitteet ja arviointi
- tavoitteet ja keskeiset sisällöt kursseittain
- kodin ja oppilaitoksen yhteistyö
- yhteistyö ammatillisten oppilaitosten ja muiden lukioiden kanssa
- yhteistyö yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, muiden oppilaitosten ja tahojen kanssa
- tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön suunnitelma
- ohjaussuunnitelma
- oppimisen ja opiskelun tukea tarvitsevien opiskelijoiden opetus
- kieli- ja kulttuuriryhmien opetus
- opiskeluhoito
- opiskelijan oppimisen arviointi
- toiminnan jatkuva kehittäminen ja arviointi.

Lukion opetussuunnitelmassa tulee kuvata kaikkien siihen sisältyvien kurssien tavoitteet ja keskeiset sisällöt.

Mikäli lukio järjestää vieraskielistä opetusta, etäopetusta tai mahdollisuuden suorittaa lukiodiplomeita tai taideopintokursseja, se tulee määrittellä opetussuunnitelmassa.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) 13 §:n mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoito toteutetaan, arviointia ja kehittämistä varten laaditaan oppilaitoskohtainen opiskeluhoitosuunnitelma.

Lukiolain 21 §:n 3 momentin mukaan (629/1998, muutettu lailla 1268/2013) koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja

valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Kyseinen suunnitelma on kirjattava oppilaitoskohtaiseen opiskeluhoitosuunnitelmaan [Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013), 13 §].

Lukiolain 21 §:n 3 momentin mukaan (629/1998, muutettu lailla 1268/2013) koulutuksen järjestäjän tulee laatia ja ohjeistaa opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelytavoista. Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 5 a §:n mukaan (609/1986, muutettu lailla 1329/2014) koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden kanssa. Vuosittaisen tarkastelun sijasta suunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi kerralla. Tasa-arvosuunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 6 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Yhdenvertaisuussuunnitelma voi sisältyä opetussuunnitelmaan.

2 LUKIOKOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA ARVOPERUSTA

2.1 Lukiokoulutuksen tehtävä

Lukiokoulutuksen tehtävänä on laaja-alaisen yleissivistyksen vahvistaminen. Lukiokoulutuksessa yleissivistys koostuu arvoista, tiedoista, taidoista, asenteista ja tahdosta, joiden avulla kriittiseen ja itsenäiseen ajatteluun pystyvät yksilöt osaavat toimia vastuullisesti, myötätuntoisesti, yhteisöllisesti ja menestyksekkäästi. Lukioaikana opiskelija kartuttaa olennaista ihmistä, kulttuureja, luontoa ja yhteiskuntaa koskevaa tietoa ja osaamista. Lukio-opetus harjaannuttaa opiskelijaa ymmärtämään elämässä ja maailmassa vallitsevia monitahoisia keskinäisriippuvuuksia sekä jäsentämään laaja-alaisia ilmiöitä.

Lukiokoulutuksella on opetus- ja kasvatustehtävä. Lukiokoulutuksen aikana opiskelija rakentaa identiteettiään, ihmiskäsitystään, maailmankuvaansa ja -katsomustaan sekä paikkaansa maailmassa. Samalla opiskelija kehittää suhdettaan menneisyyteen ja suuntautuu tulevaisuuteen. Lukiokoulutus syventää opiskelijan kiinnostusta tieteiden ja taiteiden maailmaan sekä kehittää valmiuksia työelämään ja työhön.

Lukiokoulutus rakentuu perusopetuksen oppimäärälle. Se antaa yleiset jatko-opintovalmiudet yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin ja lukion oppimäärään perustuvaan ammatilliseen koulutukseen. Lukiossa hankittuja tietoja ja taitoja osoitetaan lukion päättötodistuksella, ylioppilastutkintotodistuksella, lukiodiplomeilla ja muilla näytöillä. Lukiokoulutus ohjaa opiskelijaa tulevaisuuden suunnitelmien laadintaan ja elinikäiseen oppimiseen.

Tavastian lukiokoulutuksessa vaalitaan eri alojen harrastuneisuutta sekä vahvistetaan yhteisöllisten toimintatapojen merkityksen lisäksi myös yksilöllisiä vahvuuksia, joita erilaiset oppilaitosten painotukset tukevat.

Aikuistuvan nuoren ja täysi-ikäisen opiskelijan itsenäisyys ja oma vastuullisuus korostuu lukioaikaisissa opinnoissa. Vastuu omista opinnoista ja omasta tekemisestä on opiskeli-

jalla itsellään koulun tukemana. Koulun toiminta tähtää siihen, että opiskelija selviää muuttuvassa maailmassa, jatko-opinnoissaan ja työelämässä. Sen toteuttamisessa hyödynnetään yhteistyöoppilaitosten, yhteisöjen ja yrityselämän verkostoja.

2.2 Arvoperusta

Lukion opetussuunnitelman perusteiden arvoperusta rakentuu suomalaiselle sivistysperinteelle, jonka mukaan opiskelu ja oppiminen uudistavat yhteiskuntaa ja kulttuuria. Sivistys on yksilöiden ja yhteisöjen taitoa tehdä ratkaisuja eettisen pohdinnan, toisen asemaan asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan avulla. Sivistykseen kuuluu taito ja tahto käsitellä inhimillisten pyrkimysten ja vallitsevan todellisuuden välisiä ristiriitoja eettisesti, myötätuntoisesti ja ratkaisuja etsimällä. Sivistys ilmenee huolenpitona, avarakatseisuutena, laaja-alaisena todellisuuden hahmottamisena ja sitoutumisena toimintaan myönteisten muutosten puolesta. Lukion sivistysihanteena on pyrkimys totuuteen, inhimillisyyteen ja oikeudenmukaisuuteen. Lukio-opetus kehittää arvo-osaamista käsittelemällä julkilausuttujen arvojen ja todellisuuden välisiä jännitteitä.

Lukio-opetuksen perustana on elämän ja ihmisoikeuksien kunnioitus sekä ihmisarvon loukkaamattomuus. Opiskelija muodostaa lukioaikanaan jäsenyteen käsityksen perus- ja ihmisoikeuksien taustalla olevista arvoista, keskeisistä perus- ja ihmisoikeusnormeista sekä näitä oikeuksia edistävästä toimintatavoista. Lukio-opetus pohjautuu keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin, kuten Lapsen oikeuksien sopimukseen.

Lukio-opetus edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä hyvinvointia ja demokratiaa. Lukio-opetus on opiskelijoita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta, eikä sitä saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen välineenä. Lukio-opetus kannustaa pohtimaan suomalaisen yhteiskunnan ja kansainvälisen kehityksen mahdollisuuksia, vaihtoehtoja ja epäkohtia. Osallisuus, toimijuus ja yhteisöllisyys korostuvat kaikessa lukion toiminnassa.

Lukio-opetuksessa ymmärretään kestävästä elämäntavasta ja ekososiaalisen sivistyksen välttämättömyys sekä rakennetaan osaamisperustaa ympäristön ja kansalaisten hyvinvointia edistävälle taloudelle. Opiskelija ymmärtää oman toimintansa ja globaalin vastuun merkityksen luonnonvarojen kestävässä käytössä, ilmastonmuutoksen hillinnässä ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä. Lukio-opetus kannustaa kansainväliseen yhteistyöhön ja maailmankansalaisuuteen YK:n kehitystavoitteiden suunnassa.

Jokainen lukio on yhteisö, jossa monista kieli-, katsomus- ja uskontotaustoista tulevilla ihmisillä on mahdollisuus tunnistaa yhteisiä hyvän elämän arvoja ja periaatteita sekä harjaantua yhteistyöhön. Luovuutta, aloitteellisuutta, rehellisyyttä ja sisua arvostetaan. Inhimillinen ja kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena ja luovuuden lähteenä. Kulttuuriperintöjä vahvistetaan välittämällä, arvioimalla ja uudistamalla niihin liittyvää tietoa ja osaamista.

Opetussuunnitelmassa arvoperustaa konkretisoidaan oman lukion kannalta olennaisissa asioissa. Arvoperusta toteutuu lukion toimintakulttuurissa, kaikkien oppiaineiden opetuksessa ja työskentelyn organisoinnissa. Lukion arvoperustaa syventävät näissä lukion opetussuunnitelman perusteissa kuvatut aihekokonaisuudet, jotka ovat arvokannanottoja ajankohtaisiin kasvatukseen ja koulutushaasteisiin.

Lukiokoulutus Tavastian keskeisimmät arvot, joille oppilaitosten toiminta rakentuu, ovat itseohjautuvuus, toisten kunnioittaminen, vastuullisuus ja yhteisöllisyys.

Itseohjautuva opiskelija on tavoitteellinen, ajankäytön hallitseva ja sisukas. Toisten kunnioittaminen näkyy suvaitsevaisuutena ja hyvinä käytöstapoina. Vastuullisuudella tarkoitamme itsestä, toisista ja ympäristöstä huolehtimista. Yhteisöllisyys rakentuu yhdessä tekemisestä, osallistavasta ja osallistuvasta yhteisöstä.

3 OPETUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Oppimiskäsitys

Opetussuunnitelman perusteet pohjautuvat oppimiskäsitykseen, jonka mukaan oppiminen on seurausta opiskelijan aktiivisesta, tavoitteellisesta ja itseohjautuvasta toiminnasta. Oppimisprosessin aikana opiskelija tulkitsee, analysoi ja arvioi eri muodoissa esitettyä informaatiota, rakentaa uutta tietoa ja syventää siten osaamistaan aikaisempien kokemustensa ja tietojensa pohjalta. Ohjaus ja rakentava palaute vahvistavat itseluottamusta ja auttavat opiskelijaa kehittämään ajatteluaan ja työskentelemään tarkoituksenmukaisella tavalla.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden opiskelijoiden, opettajien, asiantuntijoiden ja yhteisöjen kanssa erilaisissa ympäristöissä. Se on monimuotoista ja sidoksissa siihen toimintaan, tilanteeseen ja kulttuuriin, jossa se tapahtuu. Lukio-opinnoissa opiskelijoita ohjataan havaitsemaan käsitteiden, tiedonalojen ja osaamisen välisiä yhteyksiä sekä soveltamaan aiemmin oppimaansa muuttuvissa tilanteissa. Oppimisprosessistaan tietoiset opiskelijat osaavat arvioida ja kehittää opiskelu- ja ajattelutaitojaan. Näin kehittyvät myös elinikäisen oppimisen edellyttämät taidot. Opintoihin liittyvät onnistumiset ja muut myönteiset kokemukset edistävät oppimista ja innostavat osaamisen kehittämiseen.

Tavastian lukiokoulutuksessa opetuksen tavoitteena on aktiivinen, tavoitteellinen ja itseohjautuva opiskelija, joka rakentaa omaa oppimistaan havaintojensa, kokemustensa sekä tietojensa ja taitojensa pohjalta. Opettaja auttaa opiskelijaa arvioimaan ja refleктоimaan oppimista sekä luo mahdollisuuksia opiskelutaitojen korjaamiseen, tehostamiseen ja syventämiseen. Arvioinnissa korostuu ohjauksen ja rakentavan palautteen merkitys, mikä tukee oppimista ja vahvistaa opiskelijan luottamusta itseensä.

Tavastian lukiokoulutuksessa edistetään vuorovaikutustaitoja, luovuutta, kriittistä ja joustavaa ajattelua, reflektointia ja tiedon soveltamista monipuolisissa oppimisympäristöissä. Motivoiva yhteisöllisyys tukee oppimisen iloa. Opinnoissa onnistuminen, myönteiset kokemukset ja elämykset edistävät oppimista ja innostavat elinikäiseen oppimiseen.

3.2 Opiskeluympäristöt ja -menetelmät

Lukion opiskeluympäristöjä ja -menetelmiä koskevien ratkaisujen lähtökohtana ovat oppimiskäsitys sekä opetukselle asetetut tavoitteet. Opiskeluympäristöjen ja menetelmien vallinnan ja kehittämisen perustana ovat myös opiskelijoiden edellytykset, kiinnostuksen kohteet, näkemykset ja yksilölliset tarpeet.

Koska oppiminen on monimuotoista ja sidoksissa aiemmin hankittuun osaamiseen, käytetään lukiossa monipuolisia opetus-, ohjaus- ja opiskelumenetelmiä. Menetelmien valinnassa otetaan huomioon eri oppiaineissa edellytetty käsitteellinen ja menetelmällinen osaaminen. Tutkimiseen, kokeilemiseen ja ongelmanratkaisuun perustuvat opiskelumenetelmät edistävät oppimaan oppimista ja kehittävät kriittistä ja luovaa ajattelua. Menetelmällisillä ratkaisuilla voidaan rakentaa kokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää osaamista.

Lukion opetus- ja opiskelumenetelmien tarkoituksena on edistää opiskelijoiden aktiivista työskentelyä ja yhteistyötaitojen kehittymistä. Opiskelijoita ohjataan suunnittelemaan opiskeluaan, arvioimaan toiminta- ja työskentelytaitojaan sekä ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Heitä ohjataan myös käyttämään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa. Lisäksi opiskelumenetelmien valinnassa ja työskentelyn ohjauksessa kiinnitetään huomiota sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

Merkitykselliset oppimiskokemukset sitouttavat ja innostavat opiskeluun. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuuksia työskentelyyn, joka kytkee opiskeltavat tiedot ja taidot sekä heidän kokemuksiinsa että ympäristössä ja yhteiskunnassa esiintyviin ilmiöihin. Opiskelijoita rohkaistaan ratkomaan avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä, havaitsemaan ongelmia sekä esittämään kysymyksiä ja etsimään vastauksia.

Lukiossa opiskelijat toimivat turvallisissa ja terveellisissä opiskeluympäristöissä. Tavoitteena on, että opiskeluympäristöt ovat monipuolisia ja että ne rikastuttavat opiskeluun liittyviä kokemuksia ja edistävät opiskelumotivaatiota. Opiskeluympäristöjen kehittämällä tuetaan vuorovaikutusta ja yhdessä oppimista itsenäisen työskentelyn ohella. Opiskeluympäristöjä koskevissa ratkaisuissa otetaan huomioon, että oppimista tapahtuu mitä moninaisimmissa tilanteissa ja paikoissa. Rakennettuja tiloja ja luontoa hyödynnetään opiskelussa siten, että luova ajattelu ja tutkimiseen perustuva opiskelu on mahdollista. Opiskeluympäristöjä laajennetaan oppilaitoksen ulkopuolelle myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja muiden oppilaitosten, kirjastojen, liikunta- ja luontokeskusten, taide- ja kulttuurilaitosten, työelämän ja yritysten sekä muiden tahojen tarjoamia opiskeluympäristöjä hyödynnetään monin tavoin.

Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään digitaalisia opiskeluympäristöjä, oppimateriaaleja ja työvälineitä eri muodossa esitetyn informaation hankintaan ja arviointiin sekä uuden tiedon tuottamiseen ja jakamiseen. Opiskelijat vastaavat itse henkilökohtaiseen opiskelukäyttöön tarkoitettujen työvälineiden, laitteiden ja materiaalien hankinnasta, ellei koulutuksen järjestäjä niitä tarjoa.

Opiskelijoiden yksilöllistä etenemistä, henkilökohtaisia oppimispolkuja ja verkko-opiskelutaitojen kehittymistä tuetaan tarjoamalla opiskelijoille mahdollisuuksia suorittaa opintoja myös etäopiskeluna. Etäopiskeluna suoritettu kurssi koostuu opettajan ohjaamasta itsenäisestä opiskelusta, ja siinä käytetään monipuolisesti tietoverkkoja sekä muuta tieto- ja viestintäteknologiaa. Etäopiskelussa pyritään käyttämään myös yhteisöllisiä työtapoja. Lukiokurssi voidaan järjestää myös monimuoto-opetuksena, jolloin verkossa tapahtuvan etäopetuksen ja -opiskelun lisäksi kurssi sisältää myös lähiopetusta ja -ohjausta.

Itsenäistä opiskelua järjestettäessä otetaan huomion opiskelijan edellytykset suorittaa opintoja opetukseen osallistumatta sekä hänen ohjauksen ja tuen tarpeensa.

Tavastia lukiokoulutuksessa tehdään yhteistyötä oppiaineittain ja oppiaineiden välillä edistämällä kokonaisuuksien hallintaa ja ottaen huomioon opiskelijoiden yksilöllinen lähtötaso, erilaiset oppimistyyli ja moninaiset kiinnostuksen kohteet. Opiskelijalähtöinen oppiminen kannustaa aktiiviseen työskentelyyn ja myönteiseen uteliaisuuteen. Vertaisoppiminen auttaa opiskelijoita ottamaan vastuuta omasta ja ryhmän oppimisesta. Opiskelijoita ohjataan itse- ja vertaisarvioinnin avulla arvioimaan toiminta- ja työskentelytaitojaan sekä oppimistaan. Ajankohtaiset ja opiskelijan elämää lähellä olevat ilmiöt motivoivat ja innostavat opiskelijoita ratkomaan haastaviakin tehtäviä.

Tavastia lukiokoulutuksessa opiskellaan ja toimitaan turvallisissa ja terveellisissä tiloissa. Opetustilat mahdollistavat monipuoliset tutkimiseen, kokeilemiseen ja ongelmanratkaisuun sekä luovuuteen perustuvat opetusmenetelmät. Opetus- tiloissa huomioidaan opiskelun ja ylioppilaskokeiden edellyttämät tieto- ja viestintäteknologian vaatimukset. Näin opiskelija pystyy hyödyntämään digitaalisia opiskeluympäristöjä, oppimateriaaleja ja työvälineitä, jotka ovat olennainen osa opetusta. Osa opiskelusta tapahtuu lukioiden ulkopuolella ja erityisesti paikallisia osaamisvahvuuksia ja erityisresursseja hyödyntäen. Tavastian lukioista tehdään retkiä kotimaassa ja ulkomaille. Tätä konkretisoidaan oppiainekohtaisesti. Hämeen ammattikorkeakoulun ja Ammattiopisto Tavastian kanssa tehdään aktiivista yhteistyötä, samoin kuin muiden julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Osa opetuksesta voidaan järjestää myös etä- ja monimuoto-opetuksena.

3.3 Toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on käytännön tulkinta lukion opetus- ja kasvatustehtävästä. Se tulee näkyväksi yhteisön kaikessa toiminnassa ja sen jäsenten tavassa kohdata toinen toisensa. Lukio on oma koulutusmuotonsa, ja jokaisella lukiolla on omanlaisensa toimintakulttuuri. Opetussuunnitelman eri osat konkretisoituvat toimintakulttuurissa. Toimintakulttuuri sisältää sekä tiedostettuja että tiedostamattomia tekijöitä, jotka heijastuvat oppilaitoksen toimintaan.

Opetussuunnitelman perusteet korostavat toimintakulttuuria, joka edistää kestävästä hyvinvointia ja osallisuutta sekä on avoin monimuotoiselle vuorovaikutukselle ja maailmassa tapahtuville muutoksille. Toimintakulttuuria kehitetään yhdessä lukion koko henkilöstön, opiskelijoiden, huoltajien ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Toimintakulttuurin kehittämisen ja arvioinnin periaatteet sekä mahdolliset paikalliset painotukset kuvataan opetussuunnitelmassa. *Tavastian lukiokoulutuksen painotettujen linjojen opetussuunnitelmat ovat tämän opetussuunnitelman liitteenä.*

Lukiokoulutus Tavastian lukioiden toimintakulttuurit rakentuvat valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteille. Ohjaavat teemat muodostavat keskeisen kehittämisen suunnan. Opetussuunnitelman toteuttamisesta muodostuu toimintakulttuuri. Jokainen Lukiokoulutus Tavastian lukiot huomioivat yhteiskunnan muuttuvat haasteet omassa kehittymisessään ja uudistumisessaan. Päämääränä on kehittyvä, säännöllisesti arvioitava, uudistumiskykyinen, joustava ja avoin toimintakulttuuri.

Opetussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat seuraavat toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat teemat.

Oppiva yhteisö

Oppilaitos on oppiva yhteisö, joka edistää kaikkien jäsentensä oppimista ja haastaa tavoitteelliseen työskentelyyn. Sen rakentuminen edellyttää dialogisuutta ja pedagogista johtajuutta. Yhteisöllistä ja yksilöllistä oppimista vahvistavia käytäntöjä kehitetään suunnitelmallisesti. Jaksojen temaattinen toteutus voi luoda edellytyksiä opetuksen eheyttämiselle. Toiminta on opiskelijälähtöistä, ja se vahvistaa opiskelijoiden omaa toimijuutta, kehitystä ja oppimista. Myönteinen asenne oppimiseen luo perustaa tulevaisuuden taidoille ja elinikäiselle oppimiselle. Oppiva yhteisö luo toimintatapoja vuorovaikutukselle niin oppilaitoksen sisällä kuin ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Tämä edellyttää yhteistyötä ko-

tien, muiden oppilaitosten ja koulutusasteiden sekä työ- ja yritys-elämän kanssa. Digitalisaatio tuo mahdollisuuksia yhteisölliseen oppimiseen ja tiedon luomiseen sekä erilaisten opiskelu- ja tietoympäristöjen hyödyntämiseen. Opiskelijoita ohjataan toimimaan myös verkostoituneessa ja globalisoituneessa maailmassa.

Osallisuus ja yhteisöllisyys

Osallisuus ja demokraattinen toiminta luovat perustaa opiskelijoiden kasvulle aktiiviseen kansalaisuuteen. Koulutuksen järjestäjä edistää kaikkien opiskelijoiden osallisuutta ja luo heille monipuolisia mahdollisuuksia osallistua oppilaitoksen päätöksentekoon ja toimintatapojen kehittämiseen. Heitä rohkaistaan ilmaisemaan mielipiteensä, osallistumaan yhteisistä asioista päättämiseen sekä toimimaan vastuullisesti yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Opiskelijoita kannustetaan aktiivisuuteen ja osallistumiseen muun muassa opiskelijakunnan ja tutortoiminnan kautta. Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä rakentavia menettelytapoja kehitetään suunnitelmallisesti yhteisön ja yhteistyökumppaneiden välisessä vuorovaikutuksessa. Opetuksessa hyödynnetään yhteistoiminnallisuutta ja tuetaan ryhmän sosiaalisten suhteiden muotoutumista. Yhteisöllisten toimintatapojen ja ryhmänohjauksen merkitys korostuvat lukio-opintojen aloitusvaiheessa.

Hyvinvointi ja kestävä tulevaisuus

Oppivassa yhteisössä edistetään kestäväää elämäntapaa ja hyvän tulevaisuuden edellytyksiä. Opiskelijoita rohkaistaan toimimaan oikeudenmukaisen ja kestävään tulevaisuuden puolesta. Vastuullinen suhtautuminen ympäristöön heijastuu arjen valintoihin ja toimintatapoihin. Toimintatavat ja käytännöt tukevat opiskelijan ja yhteisön hyvinvointia sekä ilmaisiin kiireettömyyttä ja turvallisuutta. Yhteisön vuorovaikutuksessa korostuvat avoimuus, välittäminen ja keskinäinen arvostus. Nämä näkökulmat ulottuvat kaikkeen oppilaitoksen toimintaan ja ohjaavat jokaisen työskentelyä. Ohjaus ja opiskeluhuolto ovat oppilaitoksessa yhteinen tehtävä. Opiskelijoilla on mahdollisuus saada säännösten mukaista ohjausta ja tukea ottaen huomioon heidän moninaisuutensa ja erityistarpeensa. Toiminnassa edistetään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Kiusaamista, häirintää, väkivaltaa, rasismia eikä syrjintää hyväksytään vaan niitä ennaltaehkäistään ja niihin puututaan. Opiskelijoita kannustetaan terveyttä, hyvinvointia ja oppimista edistävään sekä liikunnalliseen elämäntapaan. Ruokailu on osa opiskelijoiden hyvinvointia edistävää toimintakulttuuria.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Lukiossa arvostetaan kulttuurista ja kielellistä moninaisuutta. Eri kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Yhteisö hyödyntää maan kulttuuriperintöä, kansallis- ja vähemmistökieliä sekä omaa ja ympäristön kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista moninaisuutta. Yhteisössä ymmärretään kielten keskeinen merkitys oppimisessa ja vuorovaikutuksessa sekä identiteettien rakentamisessa ja yhteiskuntaan sosiaalistumisessa. Jokaisella oppiaineella on tapansa käyttää kieltä, oma käsitteistönsä ja omat tekstikäytäntönsä, jotka avaavat samaan ilmiöön eri näkökulmia. Kielitietoisessa lukiossa kehitetään opiskelijan monikielistä osaamista, joka koostuu tieteenalojen kielistä, äidinkielen, niiden murteiden ja rekistereiden sekä muiden kielten eritasoisesta hallinnasta. Lukiossa jokainen opettaja on myös oppiaineensa kielen opettaja.

Lukiokoulutus Tavastian lukioiden toimintakulttuureissa on huomioitu ohjaavat teemat.

KAURIALAN LUKIO

Koko opiskeluajan opiskelijaa ohjataan tarkastelemaan omia vahvuuksiaan eri oppiaineille ominaisissa opiskelumenetelmissä: oppiaineen ja oman oppimisen näkökulmasta tarkoituksenmukaisia menetelmiä ja kehittymään. Erilaisten tarkennettujen ja yleisten ohjeiden saatavuus varmistetaan mahdollisimman ajoissa esimerkiksi jakamalla yhtenäisiä ohjeistuksia tehtävätyyppeihin ja opiskelumenetelmiin liittyen.

Vaikuttamismahdollisuuksia ylläpidetään muun muassa järjestämällä salitapahtumia ja palautekeskusteluja. Niin oppiaineiden kuin koulun yleisen toiminnan tasolla ylläpidetään mahdollisuutta antaa matalankynnyksen palautetta. Opiskelijoille luodaan tilaisuuksia osallistua valtakunnallisiin ja kansainvälisiin kilpailuihin. Yhteiskunnallista vaikuttamista harjoitellaan eri keinoin kuten opiskelijakuntavaalein, varjovaalein ja vaalipaneelein. Opiskelijat osallistuvat erilaisten tapahtumien, kuten kahvilatapahtumien sekä päivänavausten suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Koulun alussa järjestettävät starttipäivät, tutor-toimintaan panostaminen sekä muun muassa opiskelijakunnan toimintaedellytysten varmistaminen vahvistavat yksilön hyvinvointia ja koulun toimivuutta yhteisönä. Koko yhteisö tukee opiskelijakuntaa tapahtumien järjestämisessä. Opiskelijoiden oma toimijuus, aktiivisuus ja yhteisöllisyys vahvistuvat myös puurojuhlaa, yökirkkoa, kuusysipäivää, penkkaritapahtumia ja vanhojen päivää järjestettäessä. Koulun arjessa huomioidaan tiedostava kuluttaminen. Liikuntailtapäivien ja -retkien järjestäminen tukevat kokonaisvaltaista hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä.

Kulttuurista ymmärtämistä vahvistetaan muun muassa kansainvälisyyteen liittyviä teemataapahtumia järjestämällä, kotikansainvälisillä projekteilla, teatteri- ja näyttelyretkillä ja kansainvälisyyskerhon toimintaedellytysten varmistamisella. Kansainvälinen vaihto ja projektit sekä niitä näkyväksi tuova toiminta ovat osa koulun arkea esimerkiksi tapahtumien ohjelmissa sekä päivänavauksissa.

LAMMIN LUKIO

Vastuullisuus, yhdessä toimiminen ja suvaitsevaisuus muodostavat pohjan Lammin lukion toimintakulttuurille.

Omien tavoitteiden asettamista ja niiden saavuttamista tuetaan opintojen ohjauksessa, ryhmän ohjauksessa sekä eri oppiaineiden opetuksessa. Opiskelijoilla on mahdollisuus päätöksentekoon ja opetuksen suunnitteluun mm. Ohjuksessa (Ohjaus- ja seurantar ryhmä) ja ryhmätunneilla. Pienessä yhteisössä voidaan huomioida opiskelijoiden erilaisuus. Toiminnassa panostetaan myönteisen me-hengen luomiseen. Yhteisöllisyys näkyy perinteisissä vuosittaisissa tapahtumissa mm. musikaalissa, siirtymäriittimenoissa, senioriprojektissa ja Malli-YK:ssa.

Yhteistyö kotien, Hakkalan koulun, HAMKin, paikallisten yritysten, seurakunnan ja yliopiston kanssa on monipuolista. Monipuolinen vuorovaikutus vahvistaa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Lammin lukion verkostot ulottuvat kauas valtakunnan rajojen ulkopuolelle.

Arkipäivän toiminnoissa huomioidaan kestävä tulevaisuus ja ympäristötietoisuutta pyritään vahvistamaan. Kouluympäristön turvallisuuteen liittyvissä toiminnoissa tehdään yhteistyötä Hakkalan koulun kanssa.

Kulttuurinen moninaisuus on paikallisessa yhteisössämme lisääntynyt mm. vastaanottokeskuksen myötä. Tämä luo uusia mahdollisuuksia ja haasteita. Opiskelijoiden omaa kulttuuri-identiteettiä vahvistetaan.

Toimintakulttuuria arvioinnissa keskiössä ovat opiskelijakyselyn tulokset, työhyvinvointikyselyn tulokset, opettajainkokoukset, ryhmänohjaajien palaverit (ryhmyt), opiskelijakunnan hallituksen ja ryhmänohjaajien palaverit (ohjukset) sekä vanhempainyhdistyksen kokoukset.

LYSEON LUKIO

Lyseon lukiossa luodaan oppimisen ilmapiiriä, jossa kaikki tukevat toisiaan. Vuorovaikutteisessa yhteisössä opettajat ja opiskelijat kannustavat toisiaan yrittämään, kokeilemaan ja haastamaan itseään. Opiskelijoita kannustetaan vastuullisuuteen ja tavoitteiden asettamiseen omassa opiskelussaan. Opiskelijat voivat edetä omien tavoitteidensa mukaan esimerkiksi henkilökohtaisen opintopolun ja tavoitematriisien avulla. Lyseon lukiossa opiskelijoita arvostetaan yksilöinä ja koulu yhteisön jäseninä. Yhteisöllisyyttä tukee tiimioppiminen tiimijaksoineen, pelillisuus ja mm. vertaisarviointi, joissa pyritään auttamaan toisia oppimaan oppimisessa.

Arviointi on monipuolista, yksilöllistä ja yhteisöllistä sekä digitalisaatiota hyödyntävää. Koulun omista opiskelijoista valitut digitutorit toimivat muiden opiskelijoiden teknisenä tukena. Sähköisiä ylioppilaskirjoituksia varten harjoitellaan eri aineistojen ja ohjelmien käyttöä. Opetusmenetelmiä kehitetään suunnitelmallisesti. Vertaismentoroinnissa vanhemmat opiskelijat auttavat aloittavia opiskelijoita lukiokäytännöissä ja oman opintopolun löytämisessä.

Opiskelijat oppivat myös eri alojen asiantuntijavierailuista, jotka Lyseon lukiossa ovat aktiivinen osa koulun arkea. Koululla käy sekä eri koulutusalojen että yhdistys-, työ- ja liikelämän asiantuntijoita luennoimassa ja esittelemässä erikoisalaansa. Koulusta myös tehdään vuosittain useita vierailuja oppilaitoksiin, moniin julkisen tahon organisaatioihin, yhdistyksiin ja yrityksiin. Kaikkien lukion toisen vuosikurssin opiskelijoiden opintoihin kuuluu työelämään tutustuminen (tet), joka yri-opiskelijoilla on viikon mittainen. Tet-jakso lisää tietoa työelämästä ja tukee opiskelijaa uravalinnoissa.

Lyseon lukion tukena toimii vanhempainyhdistys, joka on mukana mm. Vanhojen tanssien järjestelyissä ja vanhempainilloissa. Yhdistys tukee opiskelijoita vuosittain myös stipendein. Myös Lyseon entisten oppilaiden yhdistys on aktiivisesti mukana koulun toiminnassa osallistumalla jokavuotisen Lycee-päivän juhlan järjestämiseen, tukemalla taloudellisesti koulun retkiä ja projekteja sekä lahjoittamalla stipendejä opiskelijoille.

Lyseon lukiossa toimii aktiivinen opiskelijakunta, jonka toimintaa ohjaa sen hallitus. Opiskelijakuntaa kuullaan koulun kehittämiseen liittyvissä asioissa esimerkiksi siten, että opiskelijakunnan edustajia osallistuu ajoittain opettajainkokouksiin, opiskelijat esittävät ja työskentelevät sekä omia ideoitaan että muulta organisaatiolta tulleita ideoita ja aloitteita ryhmänohjaustuokioilla sekä vastaavat kyselyihin. Opiskelijakunta järjestää myös erilaisia

yhteisöllisiä aktiviteetteja koko koululle, kuten esimerkiksi erilaiset teemapäivät, tempaukset ja juhlat.

Tutortoiminta on hyvin aktiivista Lyseon lukiossa. Uudet opiskelijat perehdytetään lukio-opintoihin ryhmäytymispäivinä. Tutorit osallistuvat ensimmäisen vuosikurssin opiskelijoiden ohjaamiseen. He markkinoivat koulua erilaisissa tilaisuuksissa, osallistuvat vanhempainiltoihin, ovat mukana luovan yrittäjyyden ja urheilulinjan pääsykokeen järjestelyissä.

Lyseon lukiossa pidetään viikoittain ryhmänohjaustuokio lukuun ottamatta päättöviikkoja. Ryhmänohjaustuokiot koetaan tärkeiksi ryhmäytymisen kannalta luokattomassa lukiossa. Ryhmänohjaustuokioilla mm. tiedotetaan, suunnitellaan yhteisiä aktiviteetteja, keskustellaan ajankohtaisista aiheista, osallistutaan kyselyihin ja suunnitellaan opintoja.

Opetuksessa käytetään vaihtelevia opetusmenetelmiä, joissa huomioidaan yhteistoiminnallisuus ja ryhmäytyminen sekä vuorovaikutustaidot. Myös luokahuoneiden sisustuksessa kiinnitetään huomiota yhteisöllisyyden edesauttamiseen. Yhteisöllisyyteen kuuluvat koulussamme myös hyvät tavat, toisten huomioonottaminen sekä vastuu omasta ja toisten hyvinvoinnista.

Lyseon lukiossa vallitsee suvaitsevainen ilmapiiri. Sitä tuetaan ja edesautetaan aktiivisella yhteisöllisellä toiminnalla sekä hyvinvointiin ja suvaitsevaisuuteen liittyvillä keskusteluilla. Opetuksessa huomioidaan erilaisten oppijoiden tarpeet mm. monipuolisia opetusmenetelmiä käyttämällä. Tukiopetukseen ja muihin tukitoimiin kohdistetaan resursseja. Opiskelijoilla on mahdollisuus käyttää koulupsykologin, terveydenhoitajan, kuraattorin sekä erityisopettajan palveluita. Oppilaan ohjausta hoitavat niin opinto-ohjaajat, ryhmänohjaajat kuin opettajatkin.

Erilaiset teemapäivät kannustavat liikunnalliseen elämäntapaan ja hyvinvointiin. Jokaisessa oppiaineessa on kirjattu omat tavoitteet hyvinvoinnin ja kestäväen tulevaisuuden edistämiseksi. Koulussa on kriisikansio, johon on kirjattu toimintaohjeet mahdollisia kriisitilanteita varten. Säännöllisin väliajoin toteutettavat poistumisharjoitukset lisäävät turvallisuutta ja tietoisuutta toimintatavoista kriisitilanteissa.

Lyseon lukiossa eri oppiaineissa pyritään vahvistamaan opiskelijan omaa kulttuuri-identiteettiä. Oppiaineissa käsitellään eri kulttuureja monipuolisesti ja objektiivisesti. Tämä antaa valmiuden ymmärtää muita kulttuureja ja arvostaa kulttuurista moninaisuutta.

Oppiainekohtainen kielitietous toteutuu koulussamme oppiaineiden arjessa. Koulumme kulttuuriperintöön liittyy monia merkkihenkilöitä sekä juhlia, ja toimimme kulttuurihistoriallisesti arvokkaassa koulurakennuksessa.

Luva, lukioon valmistava koulutus maahanmuuttajille on rikastuttanut koulumme arkea tuomalla uuden kulttuurisen näkökulman kouluumme.

Lyseon lukiolla on ulkomaisia ystävyyskouluja, joiden kanssa kommunikoidaan englanniksi, saksaksi ja ruotsiksi. Kieli- ja kulttuurivaihto laajentaa opiskelijoiden maailmankuvaa ja lisää heidän ymmärrystään niin omasta kuin vieraistakin kulttuureista. Uusien suhteiden solmiminen ja vieraalla kielellä toimiminen vahvistavat opiskelijan itsetuntoa.

PAROLAN LUKIO

Toiminnan tavoitteena on tukea opiskelijan oppimista, kasvua ja kehitystä. Opiskelijan yksilölliset tarpeet huomioidaan mahdollisimman hyvin. Opiskelijälähtöisyys tarkoittaa opiskelijan kuulemista.

Opiskelijakunnan hallitus on tärkeässä roolissa lukion arjen työssä. Opiskelijakunnan hallitus on opiskelijanäkökulman asiantuntijataho koulun kehittämistoimia suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Parolan lukio rohkaisee ja kannustaa opiskelijoitaan toimimaan yhteisöllisesti. Lukion vuosittaisessa toiminnassa yhteisöllisyys otetaan huomioon mahdollisimman hyvin.

Toimintakulttuuri nojaa opetussuunnitelman perusteisiin sekä Tavastian lukiokoulutuksen linjauksiin.

3.4. Opintojen rakenne

Nuorille tarkoitettussa lukiokoulutuksessa lukion oppimäärä sisältää vähintään 75 kurssia. Lukio-opinnot muodostuvat lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta annetun valtioneuvoston asetuksen (942/2014) mukaisesti pakollisista, syventävistä ja soveltavista kursseista. Syventävät kurssit ovat opiskelijalle välttämättömiä, pääasiassa oppiaineen pakollisiin kursseihin välittömästi liittyviä jatkokursseja. Valtakunnalliset syventävät kurssit ovat valtioneuvoston asetuksessa (942/2014) tarkoitettuja syventävinä opintoina tarjottavia kursseja, joihin Opetushallitus on laatinut opetussuunnitelman perusteet. Näitä kursseja opiskelijan on valittava opinto-ohjelmaansa vähintään kymmenen. Valtakunnallisten syventävien kurssien lisäksi lukiossa voi olla opetussuunnitelmassa määriteltyjä paikallisia syventäviä kursseja.

Soveltavat kurssit ovat menetelmäkursseja, saman tai muun koulutuksen järjestäjän tarjoamia ammatillisia opintoja, aineksia eri oppiaineista sisältäviä eheyttäviä kursseja tai muita lukion tehtävään soveltuvia opintoja. Soveltaviin kursseihin kuuluu valtakunnallisia soveltavia kursseja ja lukion opetussuunnitelmassa määriteltyjä paikallisia soveltavia kursseja. Valtakunnallisia soveltavia kursseja ovat eri aineissa ja aineryhmissä suoritettavat koulutuksen järjestäjän tarjoamat valtakunnallisten opetussuunnitelman perusteiden mukaiset lukiodiplomit sekä ne taideopintokurssit, joille Opetushallitus on laatinut valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet näiden lukion opetussuunnitelman perusteiden luvussa Taiteiden väliset kurssit.

Kurssien suoritusjärjestyksestä päätetään lukion opetussuunnitelmassa.

Lukiokoulutus Tavastian opetussuunnitelmassa kurssien suoritusjärjestys on määritetty kunkin oppiaineen kohdalla.

4 OPISKELIJAN OHJAUS JA TUKEMINEN

4.1 Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö

Nuorten lukiokoulutuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa (lukiolaki 629/1998, 2 §). Yhteistyön lähtökohtana on avoin ja yhdenvertainen vuorovaikutus sekä keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö tukee opiskelijan oppimisen edellytyksiä, tervettä kehitystä ja hyvinvointia. Sen tarkoituksena on edistää myös opiskelijoiden, huoltajien ja kotien osallisuutta sekä oppilaitosyhteisön yhteisöllisyyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta. Yhteistyö huoltajien ja kotien kanssa kuuluu lukion toimintakulttuuriin, ja se jatkuu opiskelijan koko lukio-opiskelun ajan.

Yhteistyö on monipuolista, ja sen toteuttamisen tapoja kehitetään suunnitelmallisesti. Lukiosta koulutusmuotona ja sen käytänteistä tiedotetaan huoltajia ja heitä kannustetaan osallistumaan toiminnan kehittämiseen ja yhteistyöhön. Opiskelijan työskentelyä ja opintojen edistymistä seurataan yhdessä opiskelijan kanssa ja niistä annetaan tietoa hänen huoltajilleen. Lisäksi opiskelijoille ja huoltajille annetaan tietoa ohjauksesta, opiskeluhuollosta sekä oppimisen ja opiskelun tuesta.

Opiskelijan yksilölliset edellytykset ja tarpeet ohjaavat yhteistyön toteutusta. Yhteistyössä otetaan huomioon aikuistuvan nuoren ja täysi-ikäisen opiskelijan itsenäisyys ja oma vastuullisuus. Yhteistyössä huomioidaan myös perheiden moninaisuus ja yksilöllisyys. Huoltajien osaamisen hyödyntäminen yhteistyössä vahvistaa toimintakulttuuria. Yhteistyö korostuu koulutuksen nivelvaiheissa, opintojen suunnittelussa ja huolenpidossa mahdollista tukea tarvitsevasta opiskelijasta.

Vastuu yhteistyön kehittämisestä, sen edellytysten ja toimintatapojen luomisesta on koulutuksen järjestäjällä. Koulutuksen järjestäjä päättää opetussuunnitelmassa kodin ja oppilaitoksen yhteistyön järjestämistavasta. Koulutuksen järjestäjän tulee määräjain selvittää opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta (lukiolaki 629/1998, 27 §). Opetussuunnitelma laaditaan kodin ja oppilaitoksen yhteistyötä koskevilta osiltaan yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisien kanssa.

Yhteistyötä tehdään monilla eri tasoilla. Vanhempainillat kullekin vuositasolle ovat tärkeä yhteistyömuoto. Keskeisin arkipäivän yhteistyöväline on Wilma. Opinto-oppaassa on perustiedot koulun toiminnasta, ohjauksesta ja opiskeluhuollon periaatteista.

Ryhmänohjaaja on ensisijainen yhteyshenkilö kotiin. Ryhmänohjaaja informoi koteja koulun ja kyseisen vuositason ajankohtaisista asioista.

Ohjaus- ja tukitoimenpiteissä lähtökohtaisesti toimitaan opiskelijan kanssa, mutta tarvittaessa mukaan otetaan myös huoltajat. Yhteistyötä tehdään opiskelijan ja hänen perheensä kokonaistilanne huomioiden.

Huoltajien mielipiteitä kuullaan mm. vanhempainyhdistyksen kautta sekä vanhempainiloissa. Opiskelijakysely järjestetään joka vuosi. Huoltajakyselyn toteuttamisesta vastaa koulutuskuntayhtymä.

4.2 Ohjaus

Ohjaustoiminta muodostaa lukion toiminnassa kokonaisuuden, joka tukee opiskelijaa lukio-opintojen eri vaiheissa sekä kehittää hänen valmiuksiaan tehdä koulutusta ja tulevaisuutta koskevia valintoja ja ratkaisuja. Ohjaustoiminta tukee opiskelijoiden hyvinvointia, kasvua ja kehitystä, tarjoaa aineksia itsetuntemuksen ja -ohjautuvuuden lisääntymiseen sekä kannustaa aktiiviseen kansalaisuuteen. Opiskelijoiden yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja toimijuutta kehitetään ja pidetään yllä lukio-opintojen ajan. Ohjauksen avulla edistetään koulutuksen yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäistään syrjäytymistä. Opiskelijoiden opintojen sujumista seurataan ja heidän opintojensa etenemistä tuetaan. Opiskelijoiden opiskelun ja hyvinvoinnin seuraamisesta ja tukemisesta huolehditaan yhteistyössä huoltajien ja opiskeluhuoltohenkilöstön kanssa.

Ohjaus on lukiokoulutuksen henkilöstön tavoitteellisesti johdettua yhteistä työtä. Opinto-ohjaajalla on päävastuu opinto-ohjauksen käytännön järjestämisestä sekä ohjauksen kokonaisuuden suunnittelusta ja toteutuksesta. Ryhmäohjaaja toimii opiskelijaryhmänsä lähiohjaajana. Aineenopettaja ohjaa opiskelijaa opettamansa aineen opiskelutaidoissa, auttaa häntä kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan ja tukee opiskelijoiden jatko-opintovalmiutta ja työelämäntuntemusta oman oppiaineensa osalta. Opiskelija on ohjauksessa aktiivinen ja osallistuva toimija. Jokaista opiskelijaa kunnioitetaan yksilönä, jolla on oikeus ohjaukseen. Ohjausta voidaan järjestää kurssimuotoisena opetuksena, henkilökohtaisena ja pienryhmäohjauksena, vertaisohjauksena sekä näiden yhdistelmänä.

Ensisijainen henkilö opiskelijan opintojen seurannassa on hänen ryhmäohjaajansa. Aineenopettajat seuraavat opiskelijan etenemistä omassa oppiaineessaan. Opinto-ohjaaja seuraa kokonaisuutta. Muut vastuualueet ja muun opiskelijahuoltohenkilöstön tehtävät määritetään tarkemmin oppilaitoskohtaisessa ohjaussuunnitelmassa.

Opiskelijan tulee saada lukio-opintojensa aikana ohjausta opiskelunsa ja valintojensa tueksi. Ohjauksen avulla opiskelija ymmärtää erilaisten lukioaikaisten valintojen vaikutuksen ura- ja jatko-opintomahdollisuuksiinsa. Opiskelijan opiskelutaidot sekä kyky arvioida taitojaan kehittyvät. Häntä tuetaan tunnistamaan vahvuutensa ja kehittymistarpeensa oppijana sekä käyttämään hänelle soveltuvia opiskelumenetelmiä. Opiskelijaa harjaannutetaan omien valintojen suunnitteluun ja tekemiseen sekä vastuuseen valinnoistaan. Tavoitteena on, että opiskelija sisäistää elinikäisen oppimisen merkityksen.

Ohjauksessa käsitellään monipuolisesti ja ennakkoluulottomasti erilaisia jatko-opintoihin ja urasuunnitteluun liittyviä vaihtoehtoja opiskelijan omien suunnitelmien ja valintojen tueksi sekä ohjataan opiskelijaa näihin liittyvässä tiedonhaussa. Opiskelijan lukio-opintojen etenemisen sekä jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisen tueksi opiskelija laatii itselleen henkilökohtaisen suunnitelman, joka pitää sisällään opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman. Opiskelija päivittää suunnitelmiaan oppilaitoksen ohjaushenkilöstön tuella.

Lukioiden opinto-ohjaajat yhdessä ryhmäohjaajien kanssa vastaavat sitä, että kaikille lukiolaisille laaditaan opiskelu- ja ylioppilastutkintosuunnitelma ja että suunnitelmia seurataan. Suunnitelmat laaditaan ohjaussuunnitelmassa määriteltävällä tavalla.

Jatko-opinto- ja urasuunnitelman laatiminen tapahtuu opinto-ohjaajan johdolla. Aineenopettaja tukee opiskelijan suunnitelman laadintaa.

Ohjauksen merkitys korostuu koulutuksen nivel- ja siirtymävaiheissa. Oppilaitos antaa tietoa lukiokoulutuksesta perusopetuksen oppilaille, heidän huoltajilleen, opinto-ohjaajille ja opettajille sekä tarjoaa heille mahdollisuuksia tutustua opetukseen lukiossa. Lukio-opin-

tonsa aloittavat opiskelijat perehdytetään oppilaitoksen toimintaan sekä opiskelun käytänteisiin. Opiskelijoille järjestetään lukioaikana mahdollisuuksia tutustua sekä työelämään että opiskeluun jatko-opiskelupaikoissa. Jatko-opintoihin siirtymiseen kiinnitetään huomiota lukio-opintojen loppuvaiheessa.

Lukiokoulutusta esitellään siinä määrin kuin on perusteltua peruskoulun 8- ja 9-luokkala-
sille mm. tutortoiminnan avulla. Huoltajia ja ysiluokkalaisia informoidaan esimerkiksi heille
suunnatuissa esittelytilaisuuksissa. Muut em. asiat kuvataan tarkemmin oppilaitoskohtai-
nessa ohjaussuunnitelmassa.

Opiskelijan tulee saada tietoa siitä, mitkä ovat eri toimijoiden tehtävät ohjauksen kokonaisuudessa sekä missä asioissa ja miten opiskelija voi saada heiltä tukea. Osaksi opetussuunnitelmaa laaditaan **ohjaussuunnitelma**, joka osaltaan toimii koko oppilaitoksen ohjaustyön kehittämisen välineenä. Ohjaussuunnitelmasta tulee käydä ilmi ohjaustoiminta ja sen tavoitteet, ohjaukseen liittyvien tehtävien ja työn jakautuminen lukion koko henkilöstön kesken, ohjaus koulutuksen nivelvaiheissa, kuvaus ohjausta koskevan yhteistyön järjestämisestä keskeisten yhteistyökumppaneiden, kuten jatko-opintopaikkojen, työelämän ja muiden lukion ulkopuolisten tahojen, kanssa. Ohjaussuunnitelmasta tulee käydä ilmi myös huoltajien kanssa tehtävä ohjaukseen liittyvä yhteistyö.

Ohjaussuunnitelma on opetussuunnitelman liite.

4.3 Oppimisen ja opiskelun tuki

Oppimisen ja opiskelun tuen tarkoituksena on tukea opiskelijaa lukio-opintojen suorittamisessa. Tuki järjestetään ottaen huomioon opiskelijoiden erilaiset lähtökohdat, vahvuudet ja kehitystarpeet. Oppimisen ja opiskelun tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja opiskeluympäristöön liittyviä ratkaisuja sekä opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Keskeisiä asioita ovat oppimisen esteettömyys, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisy ja varhainen tunnistaminen. Jokaisella opiskelijalla tulee olla mahdollisuus omista lähtökohdistaan käsin onnistua oppimisessa, kehittyä oppijana sekä kasvaa ja sivistyä ihmisenä. Huomiota kiinnitetään opiskelijan oppimisen valmiuksiin, oppimaan oppimisen taitojen kehittämiseen ja mahdollisuuteen ottaa vastuuta omasta opiskelustaan, sen suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista. Opiskelijoille ja huoltajille annetaan tietoa tuen saannin mahdollisuuksista ja huoltajia kannustetaan tukemaan osaltaan opiskelijan tavoitteellista oppimista.

Opiskelija voi olla tilapäisesti jäänyt jälkeen opinnoissaan, tai tuen tarve voi johtua esimerkiksi kielellisestä, matemaattisesta, motorisesta tai tarkkaavaisuuden häiriöstä. Se voi liittyä myös sosiaalisiin vaikeuksiin, mielenterveyden tai elämäntilanteen ongelmiin. Lähtökohtana tuen tarpeen arvioinnissa on yhteistyö ja vuorovaikutus opiskelijan ja mahdollisuuksien mukaan myös huoltajien kanssa. Tuen tarpeen tunnistaminen voi pohjautua perusopetuksesta perusopetuslain 40 §:n perusteella (628/1998, muutettu lailla 1288/2013) saatuun tietoon, opiskelijan omiin, opettajien tai muun henkilöstön havaintoihin tai erilaisiin arviointeihin. Tuen suunnittelu perustuu saatavilla olevaan tietoon opiskelijan tuen tarpeesta ja mahdollisesti aiemmin annetusta tuesta. Tukitoimien suunnittelu ja toteuttaminen aloitetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Lukiossa käytössä olevia toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja opiskeluympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta opiskelijalle tarkastellaan ja niihin pyritään löytämään opiskelijan opiskelua tukevia ratkaisuja. **Opettaja** suunnittelee tukitoimet yhdessä opiskelijan kanssa

sekä yhteistyössä muiden mahdollisten asiantuntijoiden kanssa. **Jokaisen opettajan tehtävänä on antaa kannustavaa palautetta ja ohjata tukea tarvitsevaa opiskelijaa siten, että hänen itseluottamuksensa, itsearviointitaitonsa ja oppimaan oppimisen taitonsa sekä kyky suunnitella tulevaisuuttaan vahvistuvat.** Opiskelijan tarvetta erityisjärjestelyihin ylioppilastutkinnon kokeissa arvioidaan hänen lukioaikana tarvitsemansa ja saamansa tuen pohjalta. Häntä ohjataan tarvittavien lausuntojen hankkimisessa sekä sovitetaan yhteistyöstä opiskelijan tarvitsemien erityisjärjestelyjen kokeilemiseksi ja harjoitteluksi.

Tukimuotoina voivat olla opetuksen eriyttäminen ja muut pedagogiset ratkaisut, kurssien valintamahdollisuuksien hyödyntäminen, monipuolinen opinto-ohjaus ja ryhmänohjaajan tuki. Oppimistilanteet ja kokeet pyritään järjestämään siten, että opiskelijan yksilölliset tarpeet otetaan huomioon. Lukiolain 13 §:n (629/1998, muutettu lailla 478/2003) mukaan opiskelijan opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin lukiolaissa ja -asetuksessa säädetään ja lukion opetussuunnitelmassa määrätään. Tarvittavat tukitoimet ja tuki eri oppiaineissa voidaan sopia kirjattavaksi opiskelijan henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan. Opiskelijaa ohjataan tarvittaessa hakemaan lukiolain 29 §:n 2 momentin mukaisia palveluja. Oppimisen ja opiskelun tuen rinnalla opiskelija voi saada myös yksilökohtaista opiskeluhuoltoa.

Opetussuunnitelmassa määritellään, miten opiskelijoiden tukitoimien tarve arvioidaan ja miten tuki suunnitellaan ja järjestetään.

Mahdollisia opiskelijan tarvitsemia tukitoimia arvioidaan oppilaitoksen saamien tietojen pohjalta. Oppimis- tai muiden vaikeuksien tullessa ilmi kuraattori pyytää perusopetuslain 40§:n (neljäs momentti) perusteella tietoja opiskelija aiemmasta oppilaitoksesta, mikäli niitä ei lukiolle ole toimitettu.

Perusopetuslaki 40§ kolmas momentti:

"Jos alle 18-vuotias oppilas siirtyy toisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän tämän lain, lukiolain ([629/1998](#)), ammatillisesta koulutuksesta annetun lain ([630/1998](#)) tai ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain ([631/1998](#)) mukaisesti järjestämään opetukseen, toimintaan tai koulutukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen tai koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen tai koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen tai koulutuksen järjestäjän pyynnöstä. ([30.12.2013/1288](#))"

Lukiseulan teettäminen on kaikille yhteistä tukitoimien arviointia. Sen pohjalta tehdään tukea tarvitseville jatkotoimenpiteitä (esim. lukitestausta, pidennetty koeaika, pidennetty opiskeluaika, tukiopeutus tms.). Tukitoimia suunnitellaan ja toteutetaan ohjaussuunnitelman pohjalta.

4.4 Opiskeluhuolto

Yksikkökohtaiset opiskeluhuoltosuunnitelmat ovat opetussuunnitelman liitteenä.

4.5 Suunnitelma kurinpitokeinojen käyttämisestä ja niihin liittyvistä menettelyistä

Suunnitelma on opetussuunnitelman liitteenä.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä kysymyksiä

Kaikkien opiskelijoiden opetuksessa noudatetaan yhteisiä, lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaisia tavoitteita ja periaatteita. Opiskelijoiden kielelliset valmiudet sekä kulttuuritausta otetaan lukio-opetuksessa huomioon. Jokaisen opiskelijan kieli- ja kulttuuri-identiteettiä tuetaan monipuolisesti. Opiskelijoita ohjataan ymmärtämään ja kunnioittamaan perustuslain mukaista oikeutta jokaisen omaan kieleen ja kulttuuriin. Opiskelijoita ohjataan tiedostamaan omat kielelliset ja kulttuuriset oikeutensa eri tilanteissa.

Tavoitteena on ohjata opiskelijoita arvostamaan eri kieliä ja kulttuureja sekä edistää kaksikielisyttä ja siten vahvistaa opiskelijoiden kielellistä tietoisuutta ja metakielellisiä taitoja. Lukio-opiskeluun voi sisältyä monikielisiä opetustilanteita.

Kaikkein selkeimmin maahanmuuttajien kielelliset valmiudet näkyvät kirjallisessa työstelyssä (ks. luku 6 arviointi). Suomen kielen ja suomen kielellä tapahtuvan opiskelun valmiudet huomioidaan esim. S2-opetuksessa. Eri kulttuuri- ja kieliryhmistä tulevia opiskelijoita rohkaistaan tuomaan esille oma kieli- ja kulttuuritaustansa esimerkiksi erilaisissa koulun tapahtumissa. Näin myös muut opiskelijat pääsevät osaksi monikulttuurisesta vuorovaikutuksesta.

Lukiokoulutuksessa oppilaitoksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetuksesta voidaan lukiolain 6 §:n 1 momentin mukaisesti antaa muulla kuin edellä mainitulla opiskelijan omalla kielellä. Opetussuunnitelmaan tulee tällöin kirjata, missä oppiaineissa, missä määrin ja millä tavoin edellä mainittuja kieliä käytetään opetuksessa tai opiskelussa.

Lukiokoulutus Tavastian opetuskieli on suomi.

Saamelaiset ja saamenkieliset

Saamelaisopiskelijoiden opetuksessa otetaan huomioon, että saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jolla on oma kieli ja kulttuuri. Saamelaisopiskelijoiden lukio-opetuksen erityisenä tavoitteena on, että nuoret voivat kasvaa omaan kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisönsä sekä rakentaa omaa identiteettiään. Lukio-opetus voi tukea myös menetetyt alkuperäiskielen uudelleen oppimista ja kielen elvyttämistä. Lukio-opetus edistää oman historian, kulttuurin ja usean valtion alueelle ulottuvan saamelaisyhteisön tuntemusta, tietoisuutta saamelaisista yhtenä maailman alkuperäiskansoista ja antaa mahdollisuuksia perinteisen tiedon oppimiseen. Lukio-opetus edistää opiskelijoiden mahdollisuuksia saamen kielen ja saamenkielisiin korkea-asteen opintoihin Suomessa ja naapurimaissa.

Suomessa puhuttuja saamen kieliä – inarinsaamea, koltansaamea ja pohjoissaamea – voidaan opettaa lukiossa lukiolain 8 §:n mukaan äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä. Saamen kieltä voidaan opettaa myös vieraan kielen eripituisina oppimäärinä tai lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Saamen kieltä voidaan opettaa äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä, vaikka lukio ei antaisikaan opetusta saamen kielellä. Saamea äidinkielenä opiskeleville opetetaan suomen kieltä tai ruotsin kieltä joko erillisen saamenkielisille

tarkoitettuna oppimäärän tai suomen kieli ja kirjallisuus tai ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Saamelaisille opiskelijoille, joilla ei ole ollut mahdollisuutta oppia saamea omassa ympäristössään, voidaan tarjota saame vieraana kielenä -opetusta.

Saamen kieli voi olla lukio-opetuksen opetuskieli, ja perusopetuksessa saamenkielistä opetusta saaneille opiskelijoille pyritään turvaamaan saamenkielisen opetuksen jatkuminen myös lukiossa. Saamenkielisen opetuksen erityisenä tavoitteena on opiskelijoiden tukeminen heidän kasvamisessaan kaksikielisyteen. Opetus tukee myös saamelaisten yhdenvertaisia opiskelu- ja toimintamahdollisuuksia sekä saamen- että suomenkielisessä yhteisössä. Saamenkielisessä opetuksessa eri oppiaineiden opetus ja opiskelu tukevat saamen kielen taitojen kehittymistä. Saamenkielisessä opetuksessa noudatetaan opetussuunnitelman perusteita ottaen huomioon saamelaisen kulttuurin erityispiirteitä. Opetuksessa painotetaan saamelaisten oman historian sekä saamelaisyhteisön perinteisten elinkeinojen, perinteisen tiedon, saamelaisalueen luonnon sekä saamelaisen musiikki-, kertoma- ja käsityöperinteen tuntemusta. Opetuksen resursseina käytetään lähiympäristöä, sukuyhteisöä, saamenkielistä mediaa ja aktiivisia yhteyksiä muille saamelaisalueille.

Romanit

Romaniopiskelijoiden opetuksessa tulee ottaa huomioon Suomen romanien asema etnisenä ja kulttuurisena vähemmistönä. Lukio-opiskelun erityisenä tavoitteena on, että nuoret voivat kasvaa omaan kieleensä, kulttuuriinsa ja yhteisöönsä sekä rakentaa yhteiskunnallista osallisuuttaan ja omaa identiteettiään. Tavoitteena on lisäksi edistää romaniopiskelijoiden siirtymistä jatko-opintoihin.

Romanikieltä voidaan opettaa lukiossa lukiolain 8 §:n mukaisesti äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä. Romanikieltä voidaan opettaa myös lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Romanikielen lukio-opetus edistää opiskelijoiden mahdollisuuksia sekä kielen elvyttämiseen että romanikielen korkea-asteen opintoihin. Romanikielen opetus lukiossa vahvistaa romaniopiskelijoiden identiteettiä ja antaa heille mahdollisuuksia käyttää kieltään ja ilmaista itseään siten, että huomioidaan heidän kotoaan, yhteisöstään ja perusopetuksesta saamansa taidot ja tiedot sekä heidän oma halunsa ilmaista identiteettiään. Opetus edistää romaniopiskelijoiden oman historian ja kielen tuntemusta sekä tietoisuutta romaneista Suomessa ja muissa maissa. Romanikielen opetusta voidaan järjestää myös yhteistyössä muiden oppilaitosten kanssa. Opiskelussa voidaan hyödyntää lähiympäristöä, romaniyhteisöä ja romanikielistä mediaa.

Viittomakieliset

Viittomakielisten lukiokoulutuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden viittomakielistä identiteettiä sekä opettaa heitä arvostamaan omaa kieltään ja kulttuuriaan tasa-arvoisena enemmistökielen ja -kulttuurin rinnalla. Viittomakieltä käyttävät opiskelijat voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia.

Viittomakielisten opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan lukion yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita soveltaen niitä viittomakieliseen kulttuuriin ja viestintään. Opetuskielenä voi olla suomalainen tai suomenruotsalainen viittomakieli, jolloin suomea tai ruotsia käytetään luku- ja kirjoituskielenä. Viittomakieliä tai niistä johdettuja kommunikaatiomenetelmiä voidaan käyttää myös suomen- tai ruotsinkielisen opetuksen rinnalla. Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään viittomakielisiä tulkki- ja yhteiskuntapalveluja. Tavoitteena on myös viittomakielisestä kulttuurista ja toimintatavoista poikkeavan äänimaailman ja kuulevien kulttuurin ja toimintatapojen tiedostaminen ja oppiminen niin, että joustava toimiminen kahden tai useamman kulttuurin piirissä on mahdollista. Viittomakieltä voidaan opettaa

äidinkielen ja kirjallisuuden oppimääränä, vaikka lukio ei antaisikaan opetusta viittomakielellä. Viittomakieltä äidinkielenä opiskeleville opetetaan suomen tai ruotsin kieltä joko erillisen viittomakielisille tarkoitetun oppimäärän mukaan tai suomen kieli ja kirjallisuus tai ruotsin kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan.

Koska suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli ovat vähemmistökieliä, opetuksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota mahdollisimman rikkaan viittomakielisen opiskeluympäristön luomiseen. Viittomakielestä ei ole olemassa yleisesti käytössä olevaa kirjoitusjärjestelmää, joten henkilökohtaisen kielellisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu. Opetuksessa hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia viittomakieliseen viestintään ja tiedonsaantiin.

Viittomakielisiä opiskelijoita on informoitava heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.

Lukiokoulutus Tavastiassa viittomakielisten, romanien ja saamelaisten erityistarpeet huomioidaan tapaus- ja koulukohtaisesti.

Vieraskieliset opiskelijat

Vieraskielisten opiskelijoiden opetuksessa ja opiskelussa noudatetaan yhteisiä, lukion opetussuunnitelman perusteiden ja lukion opetussuunnitelman mukaisia tavoitteita ja periaatteita huomioiden opiskelijoiden taustat ja lähtökohdat, kuten suomen/ruotsin kielen taito, äidinkieli, suomalaisen lukiokoulutuksen ja opiskelukulttuurin tuntemus sekä aikaisempi koulunkäynti. Opetus ja opiskelu lukiossa tukevat opiskelijan opetuskielen hallintaa, monikielistä identiteettiä, oman kieli- ja kulttuuritaustan arvostusta sekä kasvua kulttuurisesti monimuotoisen yhteiskunnan aktiiviseksi ja tasapainoiseksi jäseneksi.

Vieraskieliselle opiskelijalle voidaan opettaa äidinkieltä ja kirjallisuutta suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä on opiskelijalle tarkoituksenmukainen, mikäli hänen suomen tai ruotsin kielen peruskielitaidossaan on puutteita jollakin kielitaidon osa-alueella. Opiskelijan omaa äidinkieltä voidaan opettaa lukiokoulutusta täydentävänä opetuksena. Opiskelijan omaa äidinkieltä voidaan myös opettaa äidinkieli ja kirjallisuus -oppimääränä lukiolain 8 §:n mukaan. Koulutuksen järjestäjä päättää, miten suomi tai ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetus, omakielinen opetus ja opiskelijan oman äidinkielen opetus järjestetään ja milloin sitä on tarkoituksenmukaista toteuttaa useiden oppilaitosten yhteistyönä.

Vieraskielisiä opiskelijoita on informoitava heidän opiskelumahdollisuuksistaan ja tukijärjestelyistä lukiossa sekä heidän oikeuksistaan ylioppilastutkinnossa.

Jos opiskelija on suorittanut lukiokoulutuksen kursseja maahanmuuttajille ja vieraskielisille järjestettävässä lukiokoulutukseen valmistavassa koulutuksessa, ne voidaan lukea hyväksi lukio-opintoihin.

Vieras- ja kaksikielisyys selvitetään ensimmäinen opiskeluvuoden aikana ohjaussuunnitelman mukaisesti. Tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää kielitaidon merkityksen opinnoissa menestymisen kannalta ja tiedostaa vieraskielisyyteen liittyvät oikeudet. Opiskelija on velvollinen ilmoittamaan rekisteriin merkityn äidinkieltensä (tai äidinkielet). Rehtori informoi vieraskielisyyden huomioimisesta YO-tutkinnossa, mutta opiskelija anoo itse vieraskielisyyden huomioonottamista (vieraskielisyydestodistus) päättötutkinnossa.

5 OPPIMISTAVOITTEET JA OPETUKSEN KESKEISET SISÄLLÖT

5.1 Opetuksen yleiset tavoitteet

Lukion opetus ja muu toiminta järjestetään valtioneuvoston asetuksessa (942/2014) määriteltyjen lukiokoulutuksen yleisten valtakunnallisten tavoitteiden mukaan siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kasvaa sivistyneeksi yhteiskunnan jäseneksi, hankkia muuttuvan toimintaympäristön edellyttämiä tietoja ja taitoja sekä kartuttaa elinikäisen oppimisen taitoja. Tavoitteet korostavat laaja-alaisen yleissivistyksen ja kokonaisuuksien ymmärtämisen merkitystä sekä kannustavat eettisesti vastuulliseen ja aktiiviseen toimijuuteen paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

Lukio-opetus vahvistaa opiskelijan tietoisuutta ihmisen toiminnan vaikutuksista ympäristön tilaan. Opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään kestävästä elämäntavan välttämättömyyden ja moniulotteisuuden. Opetus kannustaa opiskelijaa tunnistamaan ja käsittelemään eettisiä kysymyksiä, ristiriitoja ja jännitteitä monista näkökulmista. Se rohkaisee opiskelijaa vaikuttamaan ja toimimaan nykyistä oikeudenmukaisemman, kestävämmän ja ihmis-oikeuksia paremmin kunnioittavan yhteiskunnan ja maailman puolesta.

Lukioaikana opiskelija saa monipuolisia kokemuksia uuden tiedon ja osaamisen rakentamisesta myös oppiaineraajat ylittäen. Opiskelija kehittää tiedonhankinta- ja soveltamistaitojaan sekä ongelmanratkaisutaitojaan. Opiskelija saa kokemuksia tutkivasta oppimisesta sekä osallisuudesta tieteen ja tutkimuksen tekoon. Opetus vahvistaa opiskelijan moniulotteutaitoa niin, että hän ymmärtää tieteen- ja taiteenaloille ominaista kieltä sekä osaa tuottaa ja tulkita erilaisia tekstejä. Opiskelija tottuu arvioimaan tiedon luotettavuutta. Lukio-opetuksessa arvostetaan ja tuodaan näkyväksi kieliä monipuolisesti. Opiskelija harjaantuu toimimaan sekä molemmilla kotimaisilla kielillä että vierailta kielillä. Opetus ohjaa opiskelijaa syventämään ymmärrystään tieto- ja viestintäteknologiasta sekä käyttämään sitä tarkoituksenmukaisesti, vastuullisesti ja turvallisesti niin itsenäisessä kuin yhteisöllisessäkin työskentelyssä.

Lukio-opiskelu rakentaa yhteisöllisyyttä, osallisuutta ja hyvinvointia vahvistamalla vuorovaikutus-, yhteistyö- ja ilmaisutaitoja. Opiskelussa saadaan kokemuksia tavoitteellisesta toiminnasta ja vertaisoppimisesta tiimeissä ja projekteissa. Lukio-opetus kannustaa opiskelijoita eri taiteenaloille ominaiseen ilmaisuun ja toimintaan sekä taide- ja kulttuurielämään osallistumiseen. Fyysinen aktiivisuus ja terveelliset elämäntavat ymmärretään terveyden ja hyvinvoinnin perusedellytyksiksi.

Lukioaikana opiskelijan oppimaan oppimisen taidot kehittyvät ja monipuolistuvat. Opiskelija oppii tuntemaan vahvuuksiaan ja kehittymistarpeitaan oppijana sekä luottamaan mahdollisuuksiinsa oppia. Opiskelija ymmärtää sitoutumisen merkityksen oppimiselleen, mikä vahvistaa hänen itseohjautuvuuttaan. Lukio-opetus auttaa opiskelijaa tunnistamaan hänelle sopivia opiskelustrategioita ja kehittymään niissä taitavaksi. Lukioaikana opiskelijalle muodostuu vankka elinikäisen opiskelun taito ja tahto.

Lukio-opetus lujittaa opiskelijan identiteettiä ja ohjaa oman ainutlaatuisuuden ymmärtämiseen ja arvostamiseen. Sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden ymmärtäminen luo edellytyksiä sukupuoli- ja tasa-arvotietoiselle opetukselle. Opetus antaa

opiskelijalle koulutusmahdollisuuksista, yhteiskunnasta ja työelämästä tietoja ja kokemuksia, joiden avulla hän osaa suunnitella omaa tulevaisuuttaan, jatkokoulutustaan ja tulevaa ammattiaan. Opetus vahvistaa opiskelijoiden yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia kehittää osaamistaan sekä tehdä opiskeluaikaisia ja tulevaisuutta koskevia valintoja.

Lukiokoulutus Tavastian lukioissa mahdollistetaan opetuksen yleisten tavoitteiden toteutuminen valtakunnallisia perusteita noudattaen. Päämääränä on kehittyvä, edistynyt, itsensä tunteva, tulevaisuuteen suuntaava ja oppimiskykyinen opiskelija. Hänen oppimaan oppimisen taitonsa kehittyvät koko lukio- opintojen ajan. Hänellä on lukio-opintojen päättyessä riittävät tiedot ja taidot suunnata lukion jälkeisiin jatko-opintoihin sekä riittävä kyky hahmottaa työelämässä vaadittavia taitoja.

5.2 Aihekokonaisuudet

Aihekokonaisuudet ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä kasvatus- ja koulutushaasteita. Samalla ne ovat ajankohtaisia arvokannanottoja. Käytännössä aihekokonaisuudet ovat oppiainerajat ylittäviä teemoja ja laaja-alaisia osaamisalueita. Aihekokonaisuudet on otettu huomioon perusteiden oppiainekohtaisissa osuuksissa sekä toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavissa teemoissa.

Kaikkien aihekokonaisuuksien yhteisinä tavoitteina on, että opiskelija

- havainnoi ja analysoi nykyajan ilmiöitä ja toimintaympäristöjä
- ymmärtää asioiden välisiä yhteyksiä, vuorovaikutussuhteita ja keskinäisriippuvuuksia sekä osaa jäsentää laaja-alaisia kokonaisuuksia tiedon- ja taidonalat ylittävästi ja yhdistävästi
- saa mahdollisuuksia osaamisen jakamiseen, vertaisoppimiseen, ratkaisujen yhdessä ideointiin ja tuottamiseen sekä luovaan ongelmanratkaisuun ja ajatteluun
- osaa esittää perusteltuja käsityksiä toivottavista muutoksista sekä rohkaistuu toimimaan hyvän tulevaisuuden puolesta.

Kaikille lukioille yhteisiä aihekokonaisuuksia ovat

- aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- hyvinvointi ja turvallisuus
- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
- monilukutaito ja mediat
- teknologia ja yhteiskunta

Näiden aihekokonaisuuksien lisäksi koulutuksen järjestäjä voi hyväksyä opetus- suunnitelmaan muita aihekokonaisuuksia.

Aihekokonaisuuksia täydennetään ja konkretisoidaan opetussuunnitelmassa. Aihekokonaisuudet otetaan huomioon kaikkien oppiaineiden opetuksessa ja lukion toimintakulttuurissa. Teemaopintojen sisältöjä voidaan valita aihekokonaisuuksista. Vapaaehtoistyö, työharjoittelu tai jokin muu lukion ulkopuolinen toiminta voivat olla osa aihekokonaisuuden toteutusta.

Lukiokoulutus Tavastian lukioissa toteutetaan valtakunnallisesti määritellyjä aihekokonaisuuksia. Aihekokonaisuuksia toteutetaan vuosittaisessa toimintasuunnitelmassa kuvatuin tavoin ja koulujen valitsemin keinoin.

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

Aihekokonaisuuden tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden tahtoa ja taitoa toimia aktiivisina kansalaisina sekä lisätä heidän työn, työelämän ja yrittäjyyden tuntemustaan. Aihekokonaisuus antaa opiskelijoille oppimiskokemuksia, jotka kannustavat aloitteellisuuteen, yrittäjämäiseen toimintaan, yhteistyöhön, vastuullisuuteen sekä rakentavaan ja tietope rustaiseen kriittisyyteen. Osallistumis-, vaikuttamis- ja työkokemukset sekä niiden reflektointi ovat aihekokonaisuuden keskeistä sisältöä.

Tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kansalaisyhteiskunnan, yritysten ja julkisen vallan toimintaperiaatteita, analysoi yhteiskunnallisia kysymyksiä ja laajentaa työelämän tuntemustaan
- ymmärtää työelämän ja yrittäjyyden lähtökohtia sekä perehtyy yrittäjyyden ja työn tekemisen eri muotoihin, talouden toimintaperiaatteisiin ja tulevaisuuden näkyymiin
- saa kokemuksia toimijuudesta kansalaisyhteiskunnassa sekä työ- ja yritys elämässä sekä löytää omia kiinnostuksen kohteita, toimintatapoja ja -kanavia
- kehittää ja käyttää kansalaisyhteiskunnan sekä työelämän edellyttämiä taitojaan, kuten kieli-, viestintä- ja vuorovaikutustaitoja
- osaa käyttää sananvapauttaan sekä analysoida ajankohtaisten esimerkkien valossa vastuullisen sananvapauden rajoja
- harjaantuu suunnittelemaan omaa toimintaansa, oppii ennakoivaa ajattelua ja tilanearviointia sekä ottamaan kohtuullisia riskejä ja kestäämään myös epäonnistumista ja pettymyksiä
- rohkaistuu ideoimaan, tekemään aloitteita, käynnistämään keskusteluita ja vaikuttamaan eri yhteisöissä
- tunnistaa omia taipumuksiaan, vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan sekä osaa tehdä opintoihin ja työhön liittyvät valintansa harkiten.

Aihekokonaisuuden toteuttamista tukevia opiskeluympäristöjä kehitetään yhteistyössä opiskelijoiden sekä muiden toimijoiden, kuten erilaisten järjestöjen ja yritysten kanssa. Lähidemokratia, media eri muodoissaan sekä nuorten toimintaryhmät tarjoavat väyliä aktiiviseen kansalaisuuteen. Elinkeino- ja työelämän sekä yrittäjyyden tuntemusta opiskelijat rakentavat perehtymällä näihin elämänalueisiin käytännössä ja erilaisten tietolähteiden avulla. Harjoitusyritystoiminta sekä yritysten, korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten kanssa tehtävät yhteiset projektit voivat olla osa aihekokonaisuuden toteutusta.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Aihekokonaisuuden tavoitteena on luoda yleiskuva hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen vaikuttavista psyykkisistä, sosiaalisista, fyysisistä, yhteiskunnallisista ja kulttuurisista tekijöistä. Elämänhallinnan taidot ja itsetuntemus sekä terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta edistävät tiedot, taidot, asenteet, arvot ja tahto ovat aihekokonaisuuden keskeisiä sisältöjä. Aihekokonaisuudella edistetään liikunnallisen elämäntavan omaksumista, vahvistetaan mielenterveyden suojatekijöitä ja opitaan tunnistamaan mahdollisia riskitekijöitä. Tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kuvata psyykkistä, sosiaalista, fyysistä ja kulttuurista hyvinvointia ymmärtäen inhimillistä moninaisuutta sekä ihmisten erilaisia tarpeita ja elämäntilanteita

- ymmärtää omaan, lukioyhteisön ja yhteiskunnan hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä ja osaa pohtia, miten niiden ylläpitämiseen voi osallistua
- tunnistaa hyvinvointia heikentäviä tekijöitä, kuten kiusaamisen, häirinnän, rasismien ja yhteisön ulkopuolelle jättämisen, sekä osaa puolustaa itseään ja muita näiltä
- osaa käsitellä ristiriitoja ja konflikteja rakentavasti ja myös sovittelun keinoin
- osaa toimia ongelma- ja poikkeustilanteissa sekä tarvittaessa hakeutua ja ohjata toisia hakeutumaan palvelujärjestelmän tarjoaman avun piiriin
- osaa toimia oman ja toisten hyvinvoinnin ja turvallisuuden hyväksi lukiossa, lähiyhteisöissä ja yhteiskunnallisesti
- tuntee hyvinvoinnin ja turvallisuuden yhteiskunnallisia edistämiskeinoja sekä osaa kohdata muuttuvan maailman epävarmuutta.

Aihekokonaisuus on osa lukion hyvinvointia ja turvallisuutta ylläpitävää toimintakulttuuria, jossa yhteisöllisyys ja keskinäinen huolenpito korostuvat. Hyvinvointi- ja turvallisuusnäkökulmat liittyvät myös opiskelijakunnan toimintaan, kodin ja oppilaitoksen yhteistyöhön, oppilaitosruokailuun sekä opiskeluhooltoon. Aihekokonaisuuden toteuttamiseksi lukio voi tehdä yhteistyötä nuoriso-, liikunta-, kulttuuri- ja sosiaalitoimen sekä poliisin ja pelastuslaitoksen kanssa.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

Aihekokonaisuuden tavoitteena on kannustaa opiskelijoita kestävään elämäntapaan ja toimintaan kestävä kehityksen puolesta. Kestävä kehityksen päämääränä on turvata nykyiselle ja tuleville sukupolville hyvän elämän mahdollisuudet paikallisesti, alueellisesti ja globaalisti. Lähtökohdaksi on ihmisen toiminnan sopeuttaminen luonnonympäristöjen kantokykyyn ja luonnonvarojen rajallisuuteen sekä ekosysteemipalveluiden toimivuudesta huolehtiminen. Pyrkimyksenä on opiskelijoiden kasvaminen vastuullisiksi toimijoiksi, joilla on taito ja tahto toimia kestävä tulevaisuuden puolesta omassa elämässään.

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee perusasiat kestävä elämäntavan ekologisesta, taloudellisesta sekä sosiaalisesta ja kulttuurisesta ulottuvuudesta sekä ymmärtää, että vasta niiden yhteensovittaminen tekee elämäntavasta kestävä
- osaa analysoida ja arvottaa luonnonympäristöissä, rakennetuissa ympäristöissä ja sosiaalisissa ympäristöissä tapahtuvia muutoksia sekä rohkaistuu toimimaan myönteisten ratkaisujen puolesta
- tuntee ilmastonmuutokseen ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemiseen vaikuttavia tekijöitä sekä tiedostaa niiden merkityksen ympäristölle ja ihmisen toiminnalle
- osaa analysoida globalisoitumista ja sen vaikutuksia kestävä elämäntapaan paikallisesti ja maailmanlaajuisesti sekä tuntee keinoja köyhyyden ja eriarvoisuuden lievittämiseksi
- osaa analysoida kestävä elämäntavan, tuotanto- ja kulutustapojen sekä poliittisten päätösten välisiä yhteyksiä
- osaa noudattaa luontoperustastaan ja kulttuuriperinnöstään ylisukupolisesti huolehtivaa elämäntapaa
- osaa tehdä yhteistyötä eri tahojen kanssa edistääkseen yhteisvastuullisesti kestävä ja oikeudenmukaista kehitystä.

Aihekokonaisuuden toteuttamisessa luodaan yleiskuva muutostarpeista ja niiden mittaavuudesta sekä tuodaan esiin jo tehtyjä korjauksia ja muutosmahdollisuuksia. Kasvaakseen kestävä kehityksen aktiiviseksi edistäjäksi opiskelija tarvitsee kokemuksia siitä, että hänen omilla valinnoillaan ja teoillaan on merkitystä.

Globaalin vastuun näkökulman sisällyttäminen lukion toimintaan edistää kestävä elämäntavan oppimista. Lukio voi tukea kestävä kehityksen toteutumista laatimalla oman kestävä kehityksen ohjelman. Keskeistä kestävä kehityksen ohjelman toteuttamisessa on opiskelijoiden osallisuus sekä yhteistyö järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Aihekokonaisuuden tavoitteena on kartuttaa opiskelijoiden kulttuurien tuntemusta ja monikielisyyttä, antaa aineksia kulttuuri-identiteettien rakentamiseen sekä vahvistaa heidän toimijuuttaan kulttuurisesti moninaisissa toimintaympäristöissä. Aihekokonaisuuden keskeisenä lähtökohtana on lukion opiskelijoiden oma kokemusmaailma, jossa erilaiset identiteetit, kielet, uskonnot ja katsomukset elävät rinnakkain ja vuorovaikutuksessa keskenään. Opiskelijoille tarjotaan mahdollisuuksia tutkia, mistä osallisuus ja toimintakykyisyys muodostuvat kulttuurisesti moninaistuvassa yhteiskunnassa, kansainvälistyneessä työelämässä ja monitulkintaisessa, keskinäisriippuvuuksien muovaamassa maailmassa.

Tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee ihmisoikeuksia ja osaa pohtia ihmisoikeuksien edistämistä kulttuurisesti ja katsomuksellisesti moninaisissa yhteisöissä
- osaa reflektoida kulttuuriperintöjä, arvoja, taloudellisia toimintaympäristöjä ja muita seikkoja, joiden pohjalle kulttuuri-identiteetit ja elämäntavat rakentuvat omassa arjessa, suomalaisessa yhteiskunnassa ja maailmassa
- vahvistaa myönteisiä kulttuuri-identiteettejään ja kulttuurien tuntemustaan sekä oppii näkemään asioita toisten elämäntilanteista ja olosuhteista käsin ja harjaantuu toimimaan kulttuuritulkkina
- ymmärtää, miten aineellinen ja aineeton kulttuuriperintö ovat muodostuneet sekä mikä voi olla hänen ja hänen yhteisöjensä tehtävä kulttuuriperinnön vaalimisessa ja uusintamisessa
- vahvistaa kielitietoisuuttaan, monikielisyyttään ja monilukutaitoaan
- osaa toimia kulttuurisesti moninaisissa verkostoissa ja toimintaympäristöissä pyrkien keskinäiseen kunnioitukseen ja aitoon vuorovaikutukseen
- saa tilaisuuksia harjoitella ja kartuttaa maailmankansalaisen osaamistaan tehden luovaa, monenkeskistä yhteistyötä hyvän tulevaisuuden rakentamiseksi

Aihekokonaisuuden teemoja käsitellään mahdollisuuksien mukaan autenttisissa ja monikielisissä opiskeluympäristöissä. Opiskeluympäristöjen rakentamisessa lukio voi hyödyntää kansainvälisen toiminnan verkostojaan ja kotikansainvälisyyden keinovalikoimia. Yhteistyötä tehdään eri toimijoiden kanssa. Toimintakulttuuria kehitettäessä kiinnitetään huomiota lukioon kieli- ja kulttuuriympäristönä sekä hyvien tapojen edistämiseen. Lukion traditiot, juhlat ja muut tapahtumat voivat olla osa aihekokonaisuuden toteutusta.

Monilukutaito ja mediat

Aihekokonaisuus syventää opiskelijoiden ymmärrystä monilukutaidosta ja medioista sekä niiden keskeisestä asemasta ja merkityksestä ihmisenä kasvamiselle ja kulttuurille. Monilukutaidolla tarkoitetaan taitoja tulkita, tuottaa ja arvottaa tekstejä eri muodoissa ja konteksteissa. Medialukutaito on osa monilukutaitoa. Monilukutaito perustuu laaja-alaiseen tekstikäsitteeseen, jonka mukaan tekstit ovat sanallisten, kuvallisten, auditiivisten, numeeristen tai kinesteettisten symbolijärjestelmien tai niiden yhdistelmien muodostamia kokonaisuuksia. Monilukutaito tukee ajattelun ja oppimisen taitojen kehittymistä sekä syventää kriittistä lukutaitoa ja kielitietoisuutta. Erilaiset lukutaidot kehittyvät kaikessa opetuksessa ja kaikissa oppiaineissa.

Tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja kehittää monilukutaitoaan, erityisesti monimuotoisten tekstien tulkitsemista, tuottamista ja arvottamista
- syventää käsitystään eri tieteen- ja taiteenalojen kielten merkityksestä opiskelussa ja työelämässä
- harjaantuu hakemaan, valitsemaan, käyttämään ja jakamaan monenlaisia tekstiaineistoja tiedonhankinnassa ja opiskelussa
- syventää vuorovaikutus- ja vaikuttamistaitojaan kehittämällä yhteisen mediatuottamisen osaamistaan yhdessä muiden kanssa eri viestintäympäristöissä ja eri välinein
- harjaantuu mediakriittisyyteen perehtymällä medioiden toimintaan vaikuttaviin yhteiskunnallisiin, taloudellisiin ja kulttuurisiin tekijöihin
- tuntee tekijänoikeuksia ja sananvapautta koskevia keskeisiä normeja sekä osaa analysoida medioihin liittyviä eettisiä ja esteettisiä kysymyksiä
- osaa käyttää monilukutaitoa ja medioita itseilmaisussa ja vuorovaikutuksessa sekä toimia vastuullisesti sisällön tuottajana, käyttäjänä ja jakajana.

Opiskelijoiden monilukutaidon kehittymistä tukee oppiaineiden välinen yhteistyö, opiskelu monipuolisissa opiskeluympäristöissä, opiskelijoiden omien ideoiden ja toimintaympäristöjen hyödyntäminen sekä yhteistyö esimerkiksi medioiden, kirjastojen sekä tutkimus- ja kulttuurilaitosten kanssa. Opiskelijat oppivat erilaisia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä mediassa toimimisen tapoja esimerkiksi osallistumalla mediamateriaalin laatimiseen. Lukion tieto- ja viestintäteknologian opetuskäytön suunnitelma voi tukea aihekokonaisuuden toteutusta.

Teknologia ja yhteiskunta

Aihekokonaisuuden tavoitteena on syventää opiskelijan ymmärrystä teknologisen ja yhteiskunnallisen kehityksen vuorovaikutteisuudesta. Teknologian avulla ihminen rakentaa maailmaa tarpeidensa pohjalta uusia ratkaisuja etsien ja luoden. Teknologisten ratkaisujen perustana on tietämys luonnonlaeista ja -ilmiöistä. Luovuus ja ongelmanratkaisu, taroituksenmukaisuus ja toimivuus sekä kestävä tulevaisuus ovat näkökulmia teknologian kehittämiseen. Tieto- ja viestintäteknologian kehityksen keskeisiä sisältöjä ovat elämäntapojen, toimintaympäristön ja yhteiskunnan muuttuminen. Aihekokonaisuutta voidaan lähestyä historiallisista, ajankohtaisista ja tulevaisuuden näkökulmista.

Tavoitteena on, että opiskelija

- käyttää eri oppiaineiden tietoja ja taitoja arvioidessaan teknologian eri ilmentymiä sekä pohtiessaan teknologisten innovaatioiden vaikutuksia ja teknologian moninaisia kehittämismahdollisuuksia
- ymmärtää ihmisen suhdetta teknologiaan sekä osaa pohtia teknologian osuutta ja merkitystä elämäntapojen muotoutumisessa, yhteiskunnan muutoksissa ja ympäristön tilaan vaikuttavana tekijänä

- ymmärtää tieteen, taiteen ja teknologian kehityksen keskinäistä vuorovaikutusta
- rohkaistuu käyttämään omia mahdollisuuksiaan, luovuuttaan ja ongelmanratkaisutaitojaan hakiessaan ratkaisuja käytännöllisiin ongelmiin sekä oppii suhtautumaan erehdyksiin luovaan prosessiin kuuluvana kokemuksena
- oppii yhteistyön taitoja ja yrittäjyyttä sekä tutustuu teknologisilta ratkaisuiltaan kiinnostaviin yrityksiin ja innovatiivisiin työelämän toimijoihin
- osaa tehdä järkeviä teknologiaa koskevia valintoja kansalaisena ja kuluttajana
- osaa pohtia teknologian, talouden ja politiikan vuorovaikutusta sekä teknologisten vaihtoehtojen vaikutusta työpaikkojen kehitykseen, työn sisältöön ja työllisyyteen

Ihmisen suhdetta teknologiaan pohditaan kodin, työelämän ja vapaa-ajanvieton näkökulmista. Teknologisen kehityksen suuntia ja vaihtoehtoja arvioidaan eettisin ja taloudellisin perustein sekä hyvinvointi- ja turvallisuuskulmista. Opiskelijoita kannustetaan ottamaan kantaa teknologian kehittämiseen ja osallistumaan sitä koskevaan päätöksentekoon pitäen esillä pyrkimyksiä kestävään elämäntapaan. Aihekokonaisuuteen liittyviä kysymyksiä konkretisoidaan tutustumalla teknologioiden soveltamiseen eri aloilla. Työskentely digitaalisissa ympäristöissä ja teknologia-alan eri toimijoiden kanssa voi olla osa aihekokonaisuuden toteutusta. Ohjauksella voidaan edistää tasa-arvoa opiskelijoiden valinnoissa.

5.3. Äidinkieli ja kirjallisuus

Oppiaineena äidinkieli ja kirjallisuus on lukio-opetuksen keskeinen taito-, tieto-, kulttuuri- ja taideaine. Se tarjoaa aineksia kielellisen ja kulttuurisen yleissivistyksen sekä oman identiteetin rakentamiseen. Opetus kehittää ajattelemisen taitoja ja vahvistaa sekä arjessa että opiskelussa tarvittavia oppimaan oppimisen taitoja ja vuorovaikutusosaamista. Se saa sisältöjä kieli-, kirjallisuus- ja viestintätieteistä sekä kulttuurin tutkimuksesta. Oppiaine on osa lukion kieli-, kulttuuri-, media- sekä kansalais- ja demokratiakasvatusta.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on taito ilmaista itseään suullisesti ja kirjallisesti eri tilanteiden vaatimalla tavalla. Opetus tähtää sellaiseen kielen ja kirjallisuuden tuntemukseen sekä kielenkäyttö-, teksti-, moniluku-, vuorovaikutus- ja mediataitoihin, joita jatko-opinnot, työelämä ja yhteiskunnassa toimiminen edellyttävät. Opetus perustuu laajaan tekstikäsitykseen, jonka mukaan tekstit voivat koostua sanoista, kuvista, äänistä, numeroista tai niiden yhdistelmistä tai muista symbolijärjestelmistä. Opetus ohjaa aktiiviseen tiedon hankkimiseen, tiedon kriittiseen käsittelyyn, tulkintaan ja eettiseen pohdintaan.

Kirjallisuudenopetuksen tavoitteena on sekä kauno- että tietokirjallisuuden ymmärtäminen, lukukokemusten syventäminen sekä tekstien erittelemine ja tulkitseminen eri näkökulmista. Kirjallisuus tarjoaa elämyksiä ja tukee kriittisen ajattelun, empatian ja identiteetin sekä eettisen ja esteettisen pohdinnan kehittymistä ja kulttuuriperintöön tutustumista. Kirjallisuuden lukeminen monipuolistaa omaa ilmaisua.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetus mahdollistaa omasta kielellisestä ja kulttuurisesta taustasta lähtevän identiteetin rakentamisen moninaisessa ja medioituneessa yhteiskunnassa. Tavoitteena on oppia arvostamaan monikielisyttä, kulttuurista monimuotoisuutta, kielellisiä ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Opetuksessa pyritään oppiaineen sisäiseen integraatioon, sillä eri tieto- ja taitoalueet ovat yhteydessä toisiinsa. Opiskelussa käytetään monipuolisia menetelmiä ja vaihtelevia opiskeluympäristöjä, kuten verkkoympäristöjä, kirjastoja ja kulttuurilaitoksia, sekä opiskelijoille merkityksellisiä, elämyksellisiä ja oppimisen iloa tuottavia tehtäviä. Tekstejä tuotetaan, tulkitaan ja jaetaan sekä yksin että yhdessä, myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen. Äidinkielen ja kirjallisuuden eri oppimäärien opetuksessa tehdään yhteistyötä oppimäärien välillä ja muiden oppiaineiden kanssa.

5.3.1 Suomen kieli ja kirjallisuus –oppimäärä

Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on syventää suomen kielen taitoa, moniluku- ja vuorovaikutustaitoja sekä erityisesti suomalaisen kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemusta. Opetus syventää opiskelijan käsitystä kielitaidon, kielitietoisuuden, omien kielten ja kulttuurien merkityksestä yksilön identiteetille ja yhteisöille. Opetuksessa otetaan huomioon suomen ja ruotsin kielen asema kansalliskielinä sekä suomen kielen asema Suomen enemmistökielenä ja opetuksen kielenä sekä saamen kieli maan alkuperäiskansan kielenä. Suomen kieli on sekä opetuksen kohde että väline muiden oppiaineiden opiskelussa. Opetuksessa ohjataan pohtimaan kieli- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä jatko-opintojen kannalta sekä tutustutaan mahdollisuuksiin jatkaa suomen kielen ja kirjallisuuden opintoja korkea-asteella.

Opetuksessa toteutetaan oppimäärän sisäistä integraatiota: lukeminen, kirjoittaminen, puhuminen, vuorovaikutus, kieli, tekstit, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikilla kursseilla kehitetään kirjoitetun yleiskielen hallintaa ja teksti-, puhe- ja vuorovaikutustaitoja sekä luetaan kaunokirjallisia ja muita tekstejä kunkin kurssin näkökulmasta. Kokonaisteosten lukeminen ja laajojen tekstien kirjoittaminen kuuluvat kurssien sisältöihin.

Opetuksen tavoitteet

Suomen kielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja monipuolistaa suomen kielen taitoaan sekä teksti- ja vuorovaikutustaitojaan niin, että hän pystyy tavoitteelliseen ja tarkoituksenmukaiseen itsensä ilmaistamiseen ja vuorovaikutukseen
- syventää ja monipuolistaa tietojaan kielestä, kauno- ja tietokirjallisuudesta, mediasta sekä vuorovaikutuksesta ja osaa hyödyntää niihin liittyviä käsitteitä
- syventää monilukutaitoaan siten, että hän osaa eritellä, tulkita, arvioida, hyödyntää ja tuottaa erilaisia tekstejä ja tekstikokonaisuuksia tietoisena niiden tavoitteista ja konteksteista
- monipuolistaa vuorovaikutusosaamistaan siten, että osaa eritellä ja arvioida erilaisia vuorovaikutustilanteita ja -suhteita tietoisena niiden konteksteista, niihin liittyvistä vuorovaikutusilmiöistä ja -taidoista sekä vuorovaikutusetiikasta
- ymmärtää yhteisen kirjakielen tarpeellisuuden, tiedon- ja tieteenalojen kielen merkityksen ja hallitsee yleiskielen normit
- syventää kielen ja kirjallisuuden tuntemustaan ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa yleissivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään ja rakentaa maailmankuvaansa ja identiteettiään
- osaa kriittisesti arvioida erilaisia tietolähteitä, tiedon luotettavuutta, käyttökelpoisuutta ja tarkoituspärisyyttä sekä etsiä ja valikoida tilanteeseen sopivan tietolähteen
- ymmärtää ja noudattaa tekijänoikeuksia ja käyttää lähteitä oikein

- osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa monipuolisesti kaikilla oppimäärän osa-alueilla sekä ymmärtää digitaalisuuden vaikutuksia kieleen, teksteihin ja vuorovaikutukseen
- nauttii kielestä ja kulttuurista ja arvostaa niiden monimuotoisuutta sekä ymmärtää niiden historiallisten juurten merkityksen ja näkyvyyden nykyculttuurissa.

Arviointi

Suomen kielen ja kirjallisuuden oppimäärän arviointi kohdistuu oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin kurssikohtaisiin tavoitteisiin. Kurssin tavoitteet kerrotaan opiskelijalle, jotta sekä opettaja että opiskelija voivat seurata kurssilla edistymistä. Oppimisprosessin aikainen arviointi, henkilökohtainen tavoitteenasettelu, itsearviointi, vertaisarviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään osaamistaan.

Kurssiarvosanaan vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset sekä aktiivinen työskentely kurssin aikana. Arviointi on monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Itsearviointitaitojen avulla opiskelija rakentaa myönteistä ja realistista käsitystä itsestään puhujana, tekstien tuottajana ja tulkitsijana.

Äidinkielen ja kirjallisuuden pakolliset ja syventävät kurssit (ÄI1-9) arvioidaan arvosanalla 4-10. Soveltavasta kurssista annetaan suoritusmerkintä (S/hyl).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen äidinkielessä ja kirjallisuudessa

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

Oppiaine kannustaa sisäiseen yrittäjyyteen. Paikallinen yritys- ja työelämä linkittyvät luontevasti ja tarkoituksenmukaisesti oppiaineen sisältöihin ja toteutustapoihin. Oppiaineen tunneilla kannustetaan opiskelijaa muodostamaan ja perustelemaan omia mielipiteitä sekä kuuntelemaan ja kunnioittamaan toisten näkemyksiä. Opiskelija nähdään aktiivisena toimijana ja kulttuurikansalaisena, joka osallistuu sekä paikalliseen että valtakunnalliseen kulttuurielämään.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Eryteisesti kirjallisuus, teatteri, elokuvat ja muu taide antavat välineitä käsitellä kasvamiiseen ja identiteetin rakentumiseen liittyviä kysymyksiä muuttuvassa maailmassa. Oppiaineen tunneilla opiskelija saa harjoitusta tunteiden ilmaisuun vuorovaikutustilanteessa, oppii yhteisöllisyyttä ja empatiakykyä sekä saa malleja käsitellä myös pettymyksiä, ristiriitaisia kokemuksia ja konflikteja väkivallattomasti.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

Aihekokonaisuuden teemoja käsitellään erityisesti mediatekstien sekä tieto- ja kaunokirjallisuuden kautta. Oppiaineen kursseilla tuetaan opiskelijan yhteistyötaitoja sekä tahtoa ja kykyä toimia kestävän elämäntavan mukaisesti. Opiskelijaa kannustetaan aktiiviseen toimijuuteen.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Oppiaineen sisällöt antavat runsaasti mahdollisuuksia vahvistaa kielitietoisuutta, monikielisyyttä ja monilukutaitoa. Ihmisoikeuksien, kulttuuriperintöjen, arvojen ja kulttuuri-identiteetin sekä kulttuurien tuntemuksen edistäminen on oleellinen osa oppiaineen sisältöjä. Oppimisympäristöä laajennetaan tekemällä retkiä, vierailukäyntejä sekä mahdollisuuksien mukaan ulkomaan opintomatkoja.

Monilukutaito ja mediat

Oppiaineessa tuotetaan, tulkitaan ja arvotetaan monimuotoisia tekstejä eri konteksteissa ja näin syvennetään opiskelijan monilukutaitoa. Opiskelija harjaantuu hakemaan, valitsemaan, käyttämään ja jakamaan monenlaisia tekstiaineistoja. Hän syventää tietojaan myös oppiaineeseen liittyvien eri tieteen- ja taiteenalojen kielistä. Opiskelija osaa käyttää monilukutaitoa ja medioita itseilmaisussa ja vuorovaikutuksessa eettisesti ja esteettisesti sekä toimia vastuullisesti sisällön tuottajana, käyttäjänä ja jakajana. Tekijänoikeudet ja sananvapautta koskevat keskeiset normit ovat luonteva osa mediatuottamisen osaamista.

Teknologia ja yhteiskunta

Oppiaineen keskeiset sisällöt auttavat ymmärtämään tieteen, taiteen ja teknologian kehityksen keskinäistä vuorovaikutusta. Opiskelija rohkaistuu käyttämään omia mahdollisuuksiaan, luovuuttaan ja ongelmanratkaisutaitojaan hakiessaan ratkaisuja käytännöllisiin ongelmiin sekä oppii suhtautumaan erehdyksiin luovaan prosessiin kuuluvana kokemuksena. Elämäntapojen, toimintaympäristön ja yhteiskunnan muuttuminen asettavat haasteita myös viestintäteknologian kehityksen seuraamiseen.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Äidinkieli ja kirjallisuus integroituu luontevasti ja laajasti kaikkiin muihin oppiaineisiin. Koulun ulkopuolisia yhteistyökumppaneita ovat kirjastot, teatterit ja elokuvateatterit, museot, paikallismedia ja paikalliset kulttuuriyhdistykset. Monet yritykset kuten kirjakaupat sekä kustantamot ovat myös tärkeitä yhteistyökumppaneita samoin kuin esimerkiksi päiväkodit, eri kouluasteet ja hoivakodit.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Oppiaineen opetuksessa huomioidaan paikalliset kulttuurivaikuttajat ja –tahot, esimerkiksi kirjailijat. Tekstivalinnoissa ja retkikohteissa korostetaan paikallisuutta. Teatteri-, taidenäyttely-, elokuva- tai muista retkistä voi aiheutua lippu- ja matkakuluja.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Oppiaine kannustaa myönteiseen uteliaisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen. Oppiaineessa otetaan huomioon erilaiset opiskelutavat ja oppimistyyli. Itseohjautuvuus, ryhmässä toimiminen ja vertaisoppiminen auttavat opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta ja ryhmän toiminnasta. Ajankohtaiset ja opiskelijan elämää lähellä olevat monimediaiset tekstit ja ilmiöt motivoivat ja innostavat opiskelijoita itse hakemaan ratkaisuja haastaviinkin tehtäviin.

Kurssien suoritusjärjestys

Äidinkielen ja kirjallisuuden ensimmäinen kurssi ÄI1 tulee olla suoritettuna ennen muita pakollisia kursseja. Kurssien ÄI2-ÄI7 suoritusjärjestys on vapaa, mutta numerojärjestys on suositeltava. Syventävät kurssit ÄI8 ja ÄI9 suoritetaan mahdollisimman lähellä ylioppilaskirjoituksia. Pakolliset kurssit ÄI1-ÄI6 tulee olla suoritettuina ennen näitä kursseja. Äidinkielen soveltavat kurssit voidaan suorittaa missä vaiheessa tahansa.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Tekstit ja vuorovaikutus (ÄI1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii hahmottamaan tekstejä ja kehittää taitoaan tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä
- monipuolistaa käsitystään kirjoittamisesta, lukemisesta ja puhumisesta vuorovaikutuksellisenä, yhteisöllisenä ja yksilöllisenä ilmiönä
- lisää tietojaan ja taitojaan puhumisesta ja ryhmäviestinnästä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään fiktiivisiin ja faktateksteihin sekä tiedon hankintaan ja arviointiin. Harjoitellaan puhumisen ja ryhmäviestinnän taitoja. Kirjoitustaitoja kehitetään monipuolisesti, erityisesti referointia, kommentointia ja aineiston pohjalta kirjoittamista.

KESKEINEN SISÄLTÖ

- oman viestijäkuvan kehittyminen puhujana, kuuntelijana, kirjoittajana ja lukijana
- tekstin käsite ja tekstilajit: kertovat, kuvaavat, ohjaavat, kantaa ottavat ja pohtivat tekstit ja niiden yhdistelmät
- tekstikokonaisuuden rakentuminen, tekstien tavoitteen, kontekstin, sisällön, rakenteen ja näkökulmien erittely sekä tiedon soveltaminen omaan ilmaisuun
- tekstien monimuotoisuus, erityisesti mediatekstit ja kuvat mediassa
- tekstien moniäänisyys
- proosan erittely ja tulkinta: fiktiiviset ja faktatekstit, erityisesti romaanien ja novellien analyysi
- tiedonhankinnan ja arvioinnin taidot, verkkolukeminen, lähdekritiikki, lähdeviittaukset
- tekstien referointi, kommentointi ja aineiston pohjalta kirjoittaminen sekä yhdessä kirjoittaminen
- ryhmäviestintätaidot ja ryhmädynamiikka tavoitteellisessa ryhmäkeskustelussa

KURSSI 2: Kieli, kulttuuri ja identiteetti (ÄI2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kieli- ja tekstitietoisuuttaan
- ymmärtää kielen ja kirjallisuuden yhteiskunnallisen, yhteisöllisen ja yksilöllisen merkityksen
- oppii ymmärtämään kielen rakenteita ja käyttämään kieliopillisia käsitteitä tekstejä eritellessään
- ymmärtää Suomen kulttuurisen ja kielellisen moninaisuuden ja äidinkielen kielitaidon merkityksen
- ymmärtää suomen kielen aseman maailman kielten joukossa
- oppii suunnittelemaan, muokkaamaan ja laatimaan sekä puhuttuja että kirjoitettuja tekstejä
- oppii antamaan ja vastaanottamaan palautetta ja arvioimaan puhe- ja kirjoitustaitoaan

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tarkastellaan kieltä, kirjallisuutta ja kulttuuria oman identiteetin rakentajana, lue-
taan teemaan liittyviä fiktiivisiä ja faktatekstejä. Käydään läpi asiakirjoittamisen prosessi.
Harjoitellaan puheenvuoron pitämistä sekä itse- ja vertaisarvioinnin antamista ja saamista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin merkitys identiteetin rakentamisessa
- kielellisten valintojen merkitys tekstin analyysissä
- kielen metaforisuus
- suomen kieli, sen moninaisuus, vaihtelu ja asema maailman kielten joukossa
- kielen vaihtelu ja muuttuminen
- kirjakielen normit ja niiden muutokset
- kurssin teemaan liittyviä fiktiivisiä ja faktatekstejä
- kirjoittaminen prosessina: tekstin ideointi, näkökulman valinta, jäsentely, palaut-
teen antaminen, muokkaaminen, tyylin hionta, otsikointi ja viimeistely
- informatiivisen puheenvuoron rakentaminen, esittäminen, palautteen antaminen ja
vastaanottaminen

KURSSI 3: Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (ÄI3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu lukemaan fiktiivisiä tekstejä analyttisesti ja eläytyen sekä omaa luke-
mistaan reflektoiden
- syventää käsitystään kaunokirjallisuudesta ja sen vaikutuskeinoista
- monipuolistaa taitoaan eritellä ja tulkita kaunokirjallisuutta sopivaa käsitteistöä ja
lähestymistapaa hyödyntäen ja oppii perustelemaan tulkintaansa
- oppii ymmärtämään kielen poeettista luonnetta eli kieltä kaunokirjallisuuden väli-
neenä
- syventää ryhmäviestintätaitojaan.

LYHYT KUVAUS

Syvennetään käsitystä kaunokirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kult-
tuurisesta merkityksestä. Harjaannutaan tulkitsemaan kaunokirjallisia tekstejä, opitaan
keskustelemaan niistä ja nauttimaan kaunokirjallisuudesta sen eri muodoissa. Käydään
mahdollisuuksien mukaan teatterissa, taidenäyttelyssä tai elokuvissa

KESKEISET SISÄLLÖT

- kaunokirjallisuuden lajit sekä niiden moninaisuus ja muuttuvuus
- monitulkintaisuus, kielen kuvallisuus ja tekstuaaliset keinot kaunokirjallisuudessa
ja omissa teksteissä
- proosan, lyriikan ja draaman erittely ja tulkinta, erityisesti näytelmien ja runojen
analyysi
- monimuotoisten tekstien kerronnan ja ilmaisun tarkastelua, esimerkiksi teatterin,
elokuvan ja taidekuvien erittelyä ja tulkintaa
- kirjallisuuden pohjalta kirjoittaminen
- tavoitteellinen kirjallisuuskeskustelu sekä keskustelun erittelyä ja arviointia ryhmä-
taitojen näkökulmasta.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Teatteri-, taidenäyttely-, elokuva- tai muista retkistä voi aiheutua lippu- ja matkakuluja.

KURSSI 4: Tekstit ja vaikuttaminen (ÄI4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kriittistä lukutaitoaan, erityisesti medialukutaitoaan
- osaa perustella niin kirjoittajana kuin puhujanakin monipuolisesti näkemyksiään
- oppii tarkastelemaan ja arvioimaan tekstejä ja niiden välittämiä arvoja esimerkiksi ideologisista ja eettisistä lähtökohdista
- osaa tarkastella kirjallisuuden, muun taiteen ja median yhteiskunnallista vaikutusta ja kulttuurista merkitystä.

LYHYT KUVAUS

Opitaan tarkastelemaan monimuotoisia tekstejä ja niiden ilmaisutapoja sekä vuorovaikutusta erityisesti vaikuttamisen ja osallisuuden näkökulmista. Perehdytään vaikuttamisen ja argumentoinnin keinoihin sekä syvennetään niihin liittyviä tietoja ja taitoja.

KESKEISET SISÄLLÖT

- vaikuttamisen ja argumentoinnin tavat sekä retoriset keinot
- vaikuttamisen kielelliset ja visuaaliset keinot
- tekstien ideologisuuden tunnistaminen, mielipiteen ja tutkimustiedon erot, tiedon- ja tieteenalojen puhettavat ja näkökulmat, tiedonhankinta ja -hallinta, viestinnän eettisyys
- sananvapaus, sensuuri, lähdekritiikki, tekijänoikeudet, mediakritiikki
- kantaa ottavan ja vaikuttavan kauno- ja tietokirjallisuuden keinoja ja lajeja
- argumentointitaidot, kantaa ottavien kirjoitusten ja puheenvuorojen harjoittelu

KURSSI 5: Teksti ja konteksti (ÄI5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan tekstejä niiden maantieteellisissä, kielellisissä, ajallisissa ja kulttuurisissa konteksteissa ja suhteessa muihin teksteihin
- oppii erittelemään tekstien tyyli- ja laajuuksia
- kehittää ja laajentaa omia suullisia ja kirjallisia ilmaisutapojaan
- tuntee suomalaisen kaunokirjallisuuden ja maailmankirjallisuuden keskeisiä teoksia sekä teemoja ja osaa sijoittaa ne kulttuurikontekstiinsa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla harjaannutaan erittelemään, tulkitsemaan ja tuottamaan erityyppisiä ja -lajisia tekstejä eri konteksteissa ja suhteessa muihin teksteihin. Tutustutaan eri aika- ja tyylikausien suomalaiseen ja maailmankirjallisuuteen kokonaisteoksia ja tekstinäytteitä tutkimalla. Varmennetaan asiatyylin normien hallintaa sekä tyylin että kielenhuollon näkökulmasta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tekstien tarkastelua ihmiskuvan, maailmankuvan, arvo- ja aatemaailman ilmentäjinä sekä tekstin ilmestymisajankohdan että nykyajan kontekstissa
- tyylin vaikutus tekstiin ja kielenhuoltoon tyylin näkökulmasta
- suomalaisen ja maailmankirjallisuuden keskeisiä teoksia
- kirjallisuusaiheisia kirjoitus- ja puhetehtäviä, esimerkiksi puheenvuoro, draama, essee

KURSSI 6: Nykykulttuuri ja kertomukset (AI6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy ajankohtaisiin teksteihin ja ilmiöihin
- syventää käsitystään kielen ja tekstien merkityksestä kulttuurissa
- syventää käsitystään kertomuksista ja kertomuksellisuudesta kulttuurin keskeisenä ilmiönä sekä kerronnan ja ilmaisun eroista
- tuntee Suomen ja muiden maiden nykykirjallisuuden ja -kulttuurin keskeisiä teoksia ja teemoja
- oppii toimimaan eettisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään nykykirjallisuuteen ja muihin ajankohtaisiin teksteihin ja ilmiöihin. Käydään mahdollisuuksien mukaan teatterissa, taidenäyttelyssä tai elokuvissa ja tehdään puhe- ja kirjoitustehtäviä kurssin teemoista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- ajankohtaisia kielen ja kulttuurin ilmiöitä, esimerkiksi kieli ja identiteetti sekä kielen ja tekstien muuttuminen digitaalisissa ympäristöissä
- monimuotoisten tekstin ajankohtaiset lajit, esimerkiksi teatteri, mediatekstit, elokuva, kuvat
- kertomukset ja kertomuksellisuus kauno- ja tietokirjallisuudessa ja muussa kulttuurissa, intertekstuaalisuus, kuten myytit ja klassikot nykykulttuurissa
- nykysteosten käsittelyä, puhe- ja kirjoitustehtäviä kurssin teemoista sekä kielenhuoltoon
- dialoginen vuorovaikutus ja vuorovaikutusetiikka, myös verkossa.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Teatteri-, taidenäyttely-, elokuva- tai muista retkistä voi aiheutua lippu- ja matkakuluja.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 7: Puhe- ja vuorovaikutustaitojen syventäminen (ÄI7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojansa vuorovaikutuksen luonteesta, ominaispiirteistä ja puheyhteisöistä
- syventää käsitystään vuorovaikutussuhteiden rakentumisesta, ylläpitämisestä ja jännitteistä
- kehittää kykyään toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä rakentaa ja ylläpitää vuorovaikutussuhteita

- kehittää viestintärohkeuttaan sekä esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- tunnistaa ja osaa analysoida sekä puhujan että sanoman luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä
- oppii tarkastelemaan vuorovaikutusta ja vuorovaikutustaitoja eri näkökulmista.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla syvennetään ja monipuolistetaan puhe- ja vuorovaikutustaitoja ja niihin liittyviä tietoja. Kehitetään kykyä ennakoida, mukauttaa ja arvioida viestintää erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opitaan arvioimaan puhe- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa ja työelämässä. Opiskelijalle voidaan tarjota mahdollisuus osallistua toisen asteen puheviestintätaitojen päättökokeeseen eli Puhvi-kokeeseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- vuorovaikutustilanteiden ja vuorovaikutussuhteiden osatekijät ja ominaispiirteet
- puhuttujen tekstien erittely, tulkinta, arviointi
- kielellinen ja ei-kielellinen viestintä
- arjen vuorovaikutustilanteet
- esiintymisen, neuvottelujen, kokousten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja menettelytavat sekä argumentointitaidot
- esiintymis- ja ryhmätaitojen harjoittelu
- puheviestinnän kulttuurisia piirteitä

SUORITUSTAPA

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, sillä kurssin arviointi perustuu suullisiin suorituksiin.

KURSSI 8: Kirjoittamistaitojen syventäminen (ÄI8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää taitojaan oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, lähteiden valinnassa, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä
- varmentaa taitoaan valmistella sisällöltään, rakenteeltaan ja tyyliltään ehyttä ja johdonmukaista tekstiä
- kykenee keskustellen ja kirjoittaen käsittelemään ajankohtaisia teemoja
- löytää itseään kiinnostavia tekstejä ja osallistuu niistä käytävään keskusteluun tuottamalla omaa tekstiä

LYHYT KUVAUS

Kurssilla harjoitellaan kirjoitusprosessia ja syvennetään jo opittuja taitoja, tuotetaan ja analysoidaan mediatekstejä sekä keskustellaan ja kirjoitetaan ajankohtaisista teemoista. Keskitytään erityisesti ylioppilaskokeessa tarvittaviin kirjoittamisen valmiuksiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kirjoitusprosessin harjoittelu: tekstin muokkaaminen, viimeistely palautteen perusteella sekä yhdessä kirjoittaminen ja tekstien jakaminen
- tekstien ymmärrettävyyden, havainnollisuuden ja eheyden harjoittelua sekä kielenhuoltoa
- Kirjoittaminen monipuolisen aineiston pohjalta, kuten fiktiivisten ja faktatekstien sekä monimuotoisten tekstin pohjalta

- mediatekstin tuottamista ja analysointia

KURSSI 9: Lukutaitojen syventäminen (ÄI9)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa taitoaan lukea analyttisesti, kriittisesti, eläytyvästi ja luovasti erilaisia tekstejä
- syventää käsitystään monilukutaidosta, tekstien piirteistä, ominaisuuksista ja tekstilajeista
- varmentaa kriittistä ja kulttuurista lukutaitoaan sekä lukustrategioitaan
- syventää käsitystään tiedon- ja tieteenalojen kielistä ja puhetavoista.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla syvennetään ja monipuolistetaan taitoja eritellä, tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä. Kriittinen ja kulttuurinen lukutaito syvenee. Harjaannutaan tulkitsemaan tekstejä sekä puhuen että kirjoittaen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tekstitiedon ja -analyysin syventäminen, kielen, kirjallisuuden, kuvan ja median käsitteiden käyttö tekstien erittelyssä, tulkinnassa ja arvioinnissa
- fiktiivisten ja faktatekstien sekä monimuotoisten tekstien analysointia eri näkökulmista
- tekstikokonaisuuksien lukeminen, esimerkiksi esseiden, romaanien, novellien, tietokirjojen ja oppiaineen alaan kuuluvien tietotekstien lukeminen

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 10: Luova kirjoittaminen (ÄI10)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu ilmaisemaan itseään kirjoittamalla
- laajentaa ja syventää omaa kirjallista ilmaisuaan
- tutustuu eri tekstien, niin faktan kuin fiktionkin, rakentamiskeinoihin
- tutustuu sanataiteen eri lajeihin
- harjaantuu kirjoittamaan yhdessä
- oppii antamaan ja vastaanottamaan palautetta ja työstämään palautteen pohjalta omaa tekstiään

LYHYT KUVAUS

Kirjoitetaan monipuolisesti erilaisten virikkeiden pohjalta: tekstien, kuvien, musiikin, omien havaintojen, kokemusten, aistien, elämysten ja vierailujen pohjalta. Virikkeitä haetaan myös luokkahuoneen ulkopuolelta. Harjoitellaan erilaisia ilmaisutapoja ja tekstilajeja sekä palautteen antamista ja saamista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kirjoitusharjoituksia aistihavaintojen, kokemusten, elämysten ja erilaisten virikkeiden pohjalta
- kokeilevia harjoituksia kielen eri ilmaisukeinoilla, mm. lauseen rytmi, sananvalinta, kuvakieli, parodia, pastissi
- kertovan tekstin rakentuminen: kerronta, kertoja, dialogi, draaman kaari, henkilökuvaus, miljöökuvaus
- erilaisia tekstilajeja ja niiden rakentamista: faktatekstejä ja fiktiivisiä tekstejä
- omista teksteistä voidaan koota antologia tai portfolio.

ARVIOINTI

Arvioinnissa hyödynnetään vertaispalautetta.

SUORITUSTAPA

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska oppimisessa käytetään paljon pari- ja ryhmätöitä sekä yhteistoiminnallisuutta. Lisäksi arviointi perustuu osin jatkuvaan näyttöön, useaan välipalautteeseen sekä vertaisarviointiin, mikä edellyttää läsnäoloa oppitunneilla.

KURSSI 11: Median maailma -nettikurssi (Ä111)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu median kulttuureihin, historiaan ja tuotannon taustoihin
- saa uusia ulottuvuuksia viestimiseen, mediaan ja maailmaan
- arvioi omaa mediasuhdettaan
- pohtii median sisältöjä kriittisesti eri näkökulmista
- harjaannuttaa omia mediataitojaan ja saa valmiuksia toimia nopeasti muuttuvassa mediaympäristössä
- syventää tietojaan median tutkimisesta ja mediakritiikistä

LYHYT KUVAUS

Kurssi suoritetaan omalla ajalla omatoimisesti verkossa. Oppimateriaali on osoitteessa <http://www10.edu.fi/lukiodiplomi/media/#1> . Viidestä aihealueesta suoritetaan neljä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kaikille yhteiset aihealueet, joihin liittyviin tehtäviin vastataan ohjeiden mukaan:

- Minun mediaympäristöni (+mediapäiväkirjatehtävä)
- Joukkoviestinnän kehitys
- Median lukutapoja

Neljännän osion opiskelija saa valita jommastakummasta:

- Median toiminta ja talous
- Median säännöstö

MENETELMÄT

Kurssi suoritetaan itsenäisesti omalla ajalla. Aikataulusta ja tehtävien palautuksesta on aina sovittava etukäteen kurssin arvioinnista vastaavan opettajan kanssa. Oppimateriaali

on osoitteessa <http://www10.edu.fi/lukiopdiplomi/media/#1> . Ohjeiden mukaan tehdyt tehtävät lähetetään opettajalle sähköpostitse tai tiedosto jaetaan OneDrivessa tms.

KURSSI 12: Tekstin ja kielenhuolto (ÄI12)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaan keskeisiä oikeakielisyyden ja oikeinkirjoituksen asioita
- varmentaa taitojaan kirjoittamalla yleiskielistä tekstiä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla kerrataan kirjoitetun yleiskielen normeja ja harjaannutaan kirjoittamaan sujuvaa ja korrektia yleiskieltä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Kerrataan keskeiset oikeakielisyysasiat: mm. alkukirjaimen käyttö, yhdyssanat, välimerkit, rektio, kongruenssi ja virkkeen rakentuminen.
- Harjoitellaan tekstin kirjoittamista kertaamalla kappalejakoon sekä aloitukseen, lopetukseen ja otsikointiin liittyviä asioita.

SUORITUSTAPA

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska oppimisessa käytetään paljon pari- ja ryhmätöitä sekä yhteistoiminnallisuutta. Lisäksi arviointi perustuu osin jatkuvaan näyttöön, useaan välipalautteeseen sekä vertaisarviointiin, mikä edellyttää läsnäoloa oppitunneilla.

KURSSI 13: Draamallisen ilmaisun keinoja (ÄI13)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu toiminnallisesti teatteritaiteen perusteisiin
- vahvistaa persoonallista ajatteluaan ja ilmaisun vapautumista
- kehittää ryhmätöitä taitojaan.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan teatteritaiteen perusteisiin käytännön harjoitusten, kuten improvisaatio-, ääni- ja aistiharjoitteiden, kautta. Kehitetään omaa ilmaisua ja toisten tekemän teatterin analysoimista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- mielikuvien käyttäminen ilmaisun välineenä
- roolin kehittäminen
- keskittyminen
- rytmi, tila ja liike teatteri-ilmaisussa
- oman draamallisen ilmaisun että muiden tekemän teatterin analysoiminen

- havainnointiin, aisteihin, sanattomaan viestintään, äänenkäyttöön ja improvisaatioon keskittyvät harjoitukset

ARVIOINTI

Arvioinnissa hyödynnetään vertaispalautetta.

SUORITUSTAPA

Kurssi on toiminnallinen. Opetusmenetelmät ovat yksilö-, pari- ja ryhmätyö. Vertaispalautte on tärkeä osa oppimisprosessia. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti.

KURSSI 14: Ideasta muotoon (ÄI14)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on

- syventää ÄI14-kurssilla opittuja taitoja
- työstää valittu idea draamalliseen muotoon.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla syvennetään aiemmin opittuja draamallisia taitoja erilaisten käytännön harjoitusten avulla. Esityksen valmistamisen prosessiin tutustuminen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- taitojen syventäminen erilaisten teatteri-ilmaisuharjoitusten avulla: mm. improvisaatio, tekstin käyttö, roolin rakentaminen
- tutustuminen teatteritaiteen lajeihin harjoitusten ja draamatekstien avulla
- esityksen valmistamisen prosessiin tutustuminen

ARVIOINTI

Arvioinnissa hyödynnetään vertaispalautetta.

SUORITUSTAPA

Kurssi on toiminnallinen. Opetusmenetelmät ovat yksilö-, pari- ja ryhmätyö. Vertaispalautte on tärkeä osa oppimisprosessia. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti.

KURSSI 15: Teatteritaide kautta aikojen (ÄI15)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on

- syventää teatteritietoutta
- kehittää omaa ilmaisua.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla kehitetään omaa ilmaisua ja perehdytään teatteritaiteen historiaan harjoitusten, draamakirjallisuuden ja pienimuotoisten esitysten avulla.

KESKEISET SISÄLLÖT

- oman draamallisen ilmaisun kehittäminen

- teatteritaiteen historiaan tutustuminen harjoitusten, draamakirjallisuuden ja pienimuotoisten esitysten avulla

ARVIOINTI

Arvioinnissa hyödynnetään vertaispalautetta.

SUORITUSTAPA

Kurssi on toiminnallinen. Opetusmenetelmät ovat yksilö-, pari- ja ryhmätö. Vertaispalaute on tärkeä osa oppimisprosessia. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti.

KURSSI 16: Näyttämölle! -esittämiskurssi (ÄI16)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on

- esityksen valmistaminen: suunnittelu ja toteutus
- draamallisen prosessin oppiminen käytännössä
- oman ilmaisun kehittäminen, monipuolistaminen ja analysoiminen
- ryhmätötaitojen kehittäminen.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla valmistetaan draamallinen esitys. Opiskelijat osallistuvat monipuolisesti esityksen suunnittelu- ja toteutusvaiheisiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tutustuminen draamallisen prosessin eri vaiheisiin käytännössä
- oman ja toisten taiteellisen työn arvioiminen
- oman ilmaisun monipuolistaminen ja kehittäminen

ARVIOINTI

Arvioinnissa hyödynnetään vertaispalautetta.

SUORITUSTAPA

Kurssi on toiminnallinen. Opetusmenetelmät ovat yksilö-, pari- ja ryhmätö. Vertaispalaute on tärkeä osa oppimisprosessia. Siksi kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti.

KURSSI 17: Kirjallisuutta itsenäisesti opiskellen (ÄI18) PA

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu itsenäisesti monipuolisesti erityyppiseen kirjallisuuteen
- oppii itsenäisesti analysoimaan lukemaansa sekä tekemään siitä tulkintoja
- syventää ja rikastaa lukukokemustaan
- löytää itselleen uusia kirjallisuuden lajeja ja rohkaistuu harrastamaan lukemista.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan sekä klassikoihin että nykykirjallisuuteen. Opiskelija valitsee opettajan kanssa sopien monipuolisesti erilaisia teoksia (mm. romaaneja, runokokoelmia, näytelmiä, esseekokoelmia), joista hän tekee sovitut tehtävät. Kurssi suoritetaan itsenäisesti koko lukion aikana.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Maailmankirjallisuuden ja suomalaisen kirjallisuuden klassikkoja
- Eri maiden nykykirjallisuutta
- Erilaisia kirjallisuudenlajeja
- Kirjallisuusaiheisia tietotekstejä ja –kirjoja
- Mediassa sekä verkossa käytävän kirjallisuuskeskustelun seuraamista

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssi suoritetaan itsenäisesti.

5.3.6 SUOMI TOISENA KIELENÄ JA KIRJALLISUUS -OPPIMÄÄRÄ

Opiskelijoille, joiden äidinkieli ei ole suomi, ruotsi tai saame, voidaan opettaa äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaine suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaan. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä on opiskelijalle tarkoituksenmukainen, mikäli hänen suomen kielen peruskielitaidossaan on puutteita jollakin kielitaidon osa-alueella, jolloin opiskelijan suomen kielen taito ei opettajien arvion mukaan anna edellytyksiä suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opiskeluun. Oppimäärän lähtökohtana on toisen kielen oppijan oppimistilanne: opiskelija oppii suomea suomenkielisessä ympäristössä, ja hänelle kehittyy vähitellen monipuolinen suomen kielen taito oman äidinkielen rinnalle. Lukion suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän tavoitteet ja sisällöt perustuvat perusopetuksessa tai muualla hankittuun suomen kielen perusteiden hallintaan. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -opetuksen keskeinen tavoite on saavuttaa sellainen suomen kielen taito ja suomalaisen kulttuurin tuntemus, jolla opiskelija selviää jatko-opinnoissa ja työelämässä. Yhdessä oman äidinkielen opetuksen kanssa suomi toisena kielenä -opetus vahvistaa opiskelijan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä.

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän erityisenä tehtävänä on syventää suomen kielen moniluku- ja vuorovaikutustaitoja sekä kirjallisuuden ja kulttuurin tuntemusta. Opetuksessa otetaan huomioon suomen ja ruotsin kielen asema kansalliskielinä sekä suomen kielen asema ja velvoitteet Suomen enemmistökielenä ja pääasiallisena opetuksen kielenä. Opetus syventää opiskelijan käsitystä kielitaidon, kielitietoisuuden, omien kielten ja kulttuurien merkityksestä yksilön identiteetille ja yhteisöille. Opetus edistää kielinoppimista kaikissa vuorovaikutustilanteissa.

Suomen kieli on sekä opetuksen kohde että väline muiden oppiaineiden opiskelussa. Kielen ja vuorovaikutustaitojen hyvä hallinta on merkityksellistä jatko-opintojen, työelämän ja arjessa selviytymisen kannalta. Kursseilla toteutetaan oppimäärän sisäistä integraatiota: lukeminen, kirjoittaminen, puhuminen, vuorovaikutus, kieli, tekstit, kirjallisuus ja media kytkeytyvät jokaisen kurssin tavoitteisiin ja sisältöihin siten, että tietojen ja taitojen opiskelu on jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Kaikilla kursseilla kehitetään kirjoitetun kielen hallintaa ja teksti-, puhe- ja vuorovaikutustaitoja sekä luetaan kaunokirjallisia ja muita

tekstejä kunkin kurssin näkökulmasta. Opetuksessa ohjataan pohtimaan kieli- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä jatko-opintojen kannalta sekä tutustutaan mahdollisuuksiin jatkaa suomen kielen opintoja korkea-asteella.

Opetuksen tavoitteet

Suomi toisena kielenä ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää suomen kielen taitoaan sekä monipuolistaa teksti- ja vuorovaikutustaitojaan siten, että pystyy käyttämään niitä ajattelun, oppimisen, vuorovaikutuksen ja vaikuttamisen välineenä
- osaa ja rohkenee ilmaista itseään ymmärrettävästi erilaisissa arkielämän ja opiskelun vuorovaikutustilanteissa
- syventää monilukutaitoaan siten, että kykenee tuottamaan, tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti eri tieteenalojen tekstejä sekä kehittää taitoaan etsiä, valita, muokata ja välittää tietoa erilaisista lähteistä
- havaitsee kielen vaihtelun puhujan, tilanteen ja alueen mukaan ja laajentaa tietojaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroista ja työnjaosta
- vakiinnuttaa suomen kielen rakenteiden hallintaa ja tulee entistä tietoisemmaksi suomen kielen erityispiirteistä omaan kieleensä tai muihin kieliin verrattuna
- oppii ymmärtämään toisen kielen oppimisprosessia, pystyy tarkkailemaan omaa kielitaitoaan ja arvioimaan edistymistään, haluaa kehittää kielitaitoaan sekä itsenäisesti että yhdessä muiden kanssa ja osaa hyödyntää siinä erilaisia tapoja ja välineitä
- syventää kauno- ja tietokirjallisuuden tuntemusta ja kehittää siten ajatteluaan, laajentaa kirjallista yleissivistystään, mielikuvitustaan ja eläytymiskykyään sekä rakentaa maailmankuvaansa ja identiteettiään
- osaa hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa kaikilla oppimäärän osa-alueilla
- nauttii kielestä, kirjallisuudesta ja kulttuurista ja arvostaa niiden monimuotoisuutta
- osaa pohtia monikielisyttään, ymmärtää tiedon- ja tieteenalojen kielen merkityksen, ja hänen käsityksensä kielen merkityksestä oppimisessa syvenee.

Arviointi

Jos opiskelijan oppimääräksi on valittu suomi toisena kielenä ja kirjallisuus, häntä arvioidaan tämän oppimäärän mukaan huolimatta siitä, onko hänelle järjestetty erillistä suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän mukaista opetusta vai ei tai onko lukio voinut tarjota vain osan suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -kursseista. Suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän mukaisesti suoritettut kurssit luetaan hyväksi täysmääräisesti suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -kursseihin, ja niiltä saatu arvosana siirtyy suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -kurssin arvosanaksi. Suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -kurssit korvaavat suomen kielen ja kirjallisuuden kurssit siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Tällöin pakollisten kurssien osalta voidaan edellyttää lisänäyttöjä ja arvosana harkitaan uudelleen niiden yhteydessä.

Arviointi kohdistuu oppimäärän yleisistä tavoitteista johdettuihin kurssikohtaisiin tavoitteisiin. Kurssin tavoitteet kerrotaan opiskelijalle, jotta sekä opettaja että opiskelija voivat seurata kurssilla edistymistä. Oppimisprosessin aikainen arviointi, henkilökohtainen tavoitteenasettelu, itsearviointi, vertaisarviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään osaamistaan. Kurssiarvosanaan vaikuttavat monipuoliset näytöt, esimerkiksi kirjalliset, suulliset ja mahdolliset muut tuotokset sekä aktiivinen työskentely kurssin aikana. Arviointi on

monipuolista, avointa, oikeudenmukaista, osallistavaa, kannustavaa ja itsearviointiin ohjaavaa. Itsearviointitaitojen avulla opiskelija rakentaa myönteistä ja realistista käsitystä itsestään puhujana, kirjoittajana ja tekstien tulkitsijana.

Kaikki pakolliset ja syventävät kurssit arvioidaan numeerisesti arvosanalla 4 – 10.

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Tässä oppiaineessa painottuvat aihekokonaisuuksista aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä, kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sekä monilukutaito ja mediat.

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

Opiskelija tutustuu suomalaiseen ja suomenkieliseen mediaan. Opiskelija perehtyy suomalaiseen asiointikulttuuriin ja viralliseen viestintään esimerkiksi harjoittelemalla vaihtelevia vuorovaikutustilanteita. Opiskelijat harjaantuvat tunnistamaan virallisten ja epävirallisten viestintätilanteiden eroja. Opiskelijaa rohkaistaan osallistumaan erilaisiin viestintätilanteisiin ja tutustumaan suomalaiseen työelämään mahdollisuuksien mukaan. Opiskelijaa kannustetaan osallistumaan koulun ja muiden toimijoiden projekteihin ja tapahtumiin.

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä aihekokonaisuus painottuu erityisesti kursilla 4. Kurssilla käsitellään mm. sananvapautteen, sensuuriin ja tekijänoikeuksiin liittyviä kysymyksiä.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Oppiaineen keskeisenä tavoitteena oleva monipuolinen kielitaito tukee opiskelijan hyvinvointia koulu yhteisössä ja auttaa integroitumaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Oppiaineen vaihtelevat kulttuurisisällöt ja esimerkiksi kaunokirjallisuus auttavat opiskelijaa käsittelemään tunnekokemuksiaan. Oppiaineen tunneilla käsitellään kulttuurien välisiä eroja ja ristiriitoja ja rohkaistaan opiskelijoita avoimeen keskustelukulttuuriin.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

Aihekokonaisuuden teemoja käsitellään kursseilla esimerkiksi eri mediatekstejä, kuten uutisia, lukemalla sekä keskusteluharjoituksissa. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan opiskelijoiden omia taustakulttuureita ja lähtökohtia esimerkiksi eriarvoisuuden eettisessä pohdinnassa.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Tämä aihekokonaisuus läpäisee koko oppimäärän, mutta korostuu varsinkin kursseissa 2 ja 3. Opiskelijan monikulttuurista ja -kielistä identiteettiä vahvistetaan esimerkiksi keskustelemalla kulttuurisista ja kielellisistä eroista ja yhteneväisyyksistä. Tutustutaan suomenkielisen median ja kirjallisuuden lisäksi myös eri maiden viestimiin ja kaunokirjallisiin teksteihin.

Monilukutaito ja mediat

Oppiaineen monilla kursseilla opiskelija pääsee kehittämään monilukutaitoaan ja käyttämään aktiivisesti mediaa. Kaikilla kursseilla luetaan ja tulkitaan laajan tekstikäsitelmän mukaisia tekstejä, joita opiskelija harjaantuu myös itse tuottamaan. Opiskelija tuottaa puhuttujen ja kirjoitettujen tekstien lisäksi esimerkiksi videoita tai muita multimediaalisia tekstejä. Oppitunneilla hyödynnetään tarpeen mukaan eri oppiaineiden oppimateriaaleja ja näin vahvistetaan monipuolisen lukutaidon kehittymistä. Yhteistyötä tehdään esimerkiksi eri medioiden, kirjaston, taide- ja tutkimuslaitosten kanssa.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Tehdään yhteistyötä esimerkiksi kirjaston ja eri kulttuurilaitosten, kuten teatterien ja taide-museoiden, kanssa.

Opiskelijan kielitaidon kehittymistä seurataan yhteistyössä eri oppiaineiden opettajien kanssa ja korostetaan oppiainerajat ylittävää yhteistyötä muutenkin.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Oppiaineessa järjestetään monipuolisesti vierailuja lähialueiden kulttuurikohteisiin ja muihin opiskelua tukeviin kohteisiin.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Oppiaineen opetuksessa huomioidaan opiskelijan kielellinen lähtötaso ja aiempi opiskelutausta. Opintojen alussa opiskelija arvioi kielitaitoaan yhdessä opettajan kanssa ja asettaa tavoitteita sen kehittymiselle.

Kurssien suoritusjärjestys

Pakollisista kursseista kurssit 1 ja 2 suoritetaan ensin. Muut pakolliset kurssit suositellaan suorittamaan numerojärjestyksessä. Syventävät kurssit 8 ja 9 suoritetaan pakollisten jälkeen. Kurssin 7 voi suorittaa missä vaiheessa vain.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Tekstit ja vuorovaikutus (S21)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu erittelevään luku- ja kirjoitustaitoon
- kehittää taitoaan tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä ja niiden ilmaisutapoja
- oppii lukio-opinnoissa tarvittavan yleiskielisen esitystavan sekä kirjallisesti että suullisesti sekä monipuolistaa käsitystään kirjoittamisesta ja puhumisesta vuorovaikutuksellisenä, yhteisöllisenä ja yksilöllisenä ilmiönä
- oppii ymmärtämään sanaston muodostumiskeinoja
- vahvistaa suomen kielen perusrakenteiden hallintaa sekä oppii hahmottamaan tekstejä rakenteellisina kokonaisuuksina ja lähestymään niitä analyttisesti
- syventää käsitystä itsestään tekstien tulkitsijana ja tuottajana sekä pystyy asettamaan tavoitteita suomen kielen opiskelulle ja rohkaistuu suomen kielen käyttäjänä
- harjaantuu käyttämään ja soveltamaan tieto- ja viestintäteknologiaa tiedonhaussa sekä ymmärtää tiedon- ja tieteenalojen kielten merkityksen.

LYHYT KUVAUS

Opiskelijan käsitys kielestä, teksteistä ja vuorovaikutuksesta syvenee. Hänen monilukutaitonsa sekä kykynsä toimia vuorovaikutustilanteissa tavoitteellisesti ja tarkoituksenmukaisesti lisääntyy. Hän harjaantuu tarkkailemaan ja kehittämään omia taitojaan kuuntelijana, puhujana, lukijana ja kirjoittajana erilaisissa viestintäympäristöissä. Hän osaa käyttää luontevasti ja monipuolisesti suomen kielen keskeisiä rakenteita.

KESKEISET SISÄLLÖT

- lukion opiskelukulttuuri ja suomen kielen opiskelutekniikka sekä lukiokoulutuksen edellyttämiä viestintätaitoja puhujana, kuuntelijana, kirjoittajana ja lukijana
- tekstin käsite ja tekstilajit (kertovat, kuvaavat, ohjaavat ja pohtivat tekstit) sekä erilaisten tekstien kielen ja sisällön havainnointia
- tekstikokonaisuuden rakentuminen, kirjoitusprosessi ja lukustrategiat
- erilaiset vuorovaikutustilanteet ja niissä kommunikointiin tarvittavaa sanastoa
- yleiskielen ja puhekielen eroavaisuuksia, kielen rekisterit ja erilaiset kielimuodot, suomen kielen sananmuodostuskeinot
- tiedonhankinnan ja arvioinnin taidot, verkkolukeminen, lähdekritiikki, lähdeviittaukset
- suomen kielen keskeisten rakenteiden kertaus
- virke, lause, sanaluokat, verbi, predikaatti, aikamuodot, tapaluokat

KURSSI 2 Kieli, kulttuuri ja identiteetti (S22)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa kielitaitoaan ja lisää kieli- ja tekstitietoisuuttaan
- ymmärtää suomen kielen rakenteellisen luonteen sekä syventää tietojaan kirjakielen perusnormeista ja osaa soveltaa niitä omia tekstejä tuottaessaan
- ymmärtää äidinkielen ja kielitaidon merkityksen ajattelun, vuorovaikutuksen ja identiteetin rakentamisen välineenä
- ymmärtää suomen kielen aseman maailman kielten joukossa
- vahvistaa käsitystään suomalaisuudesta
- oppii arvioimaan omaa kielitaitoaan ja erityisesti puhe- ja vuorovaikutustaitojaan, kehittää tiedon- ja tieteenalojen kielten hallintaa sekä oppii laatimaan suunnitellun puhe-esityksen.

LYHYT KUVAUS

Opiskelijan käsitys suomen kielen rakenteesta, kielen vaihtelusta ja vuorovaikutuksesta monipuolistuu. Opiskelija saa yleiskuvan kielen ja kulttuurin merkityksestä yksilön identiteetille ja yhteiskunnalle.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kielen, vuorovaikutuksen, kirjallisuuden, kulttuurin ja median merkitys
- eri tekstilajien hallinnan syventäminen
- lauseen rakenne (subjekti, predikaatti, objekti, kongruenssi) ja lausetyypit sekä erilaisten lauseiden tehtävät
- suomen kielen vertailu omaan äidinkieleen ja muihin kieliin, Suomen kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus, kielen ja kulttuurin yhteys, monikielisyys
- suomen kielen ominaispiirteet, kielen vaihtelu ja kielen kuvallisuus
- kielen rakenteiden vakiinnuttaminen ja kielenhuoltoa: muun muassa rektio, lauseiden ja kappaleiden sidosteisuus
- aineiston pohjalta kirjoittaminen ja kirjoittaminen prosessina: ideointi, suunnittelu, aiheen rajaaminen ja näkökulman valinta, jäsentely, palautteen antaminen ja vastaanottaminen, muokkaaminen, tyylin hionta, otsikointi ja viimeistely
- kuullun ymmärtämisen ja oman viestimisen harjoittelua

- informatiivisen puheenvuoron rakentaminen, kohdentaminen, havainnollinen esittäminen ja arviointi sekä palautteen antamisen ja vastaanottamisen harjoittelua

KURSSI 3: Kirjallisuuden keinoja ja tulkintaa (S23)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää taitoaan eritellä ja tulkita fiktiivisiä ja digitaalisia tekstejä sekä kuvia ja liikkuvaa kuvaa
- oppii vertailemaan suomalaisia ja oman kulttuurin tekstejä
- harjaantuu lukemaan fiktiivisiä tekstejä
- ymmärtää kielikuvien, vertausten, monitulkintaisten ilmausten sekä idiomien merkityksen ja niiden kulttuurisidonnaisuuden
- oppii perustelemaan tulkintaansa teksteistä sekä suullisesti että kirjallisesti
- oppii ymmärtämään kielen poeettista käyttöä, esimerkiksi kuvallisuutta ja monitulkintaisuutta
- syventää ryhmäviestintätietojaan ja -taitojaan.

LYHYT KUVAUS

Opiskelijan käsitys kaunokirjallisuudesta, kielen taiteellisesta tehtävästä ja sen kulttuurisesta merkityksestä monipuolistuu. Opiskelija harjaantuu tulkitsemaan kaunokirjallisia tekstejä sekä suullisesti että kirjallisesti ja nauttimaan kaunokirjallisuudesta sen eri muodoissaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- yleiskuva suomalaisesta kirjallisuudesta ja muusta kulttuurista
- kaunokirjallisuuden lajit ja niiden ominaispiirteitä
- kielen kuvallisuus ja tekstuaaliset keinot kirjallisuudessa
- proosan, lyriikan ja draaman erittely ja tulkinta suullisesti ja kirjallisesti, myös verkossa
- suomalaisen kirjallisuuden keskeinen teos
- kirjastovierailu
- tavoitteellinen kirjallisuuskeskustelu sekä keskustelun erittelyä ja arviointia ryhmätaitojen ja -ilmiöiden näkökulmasta
- viestien tulkitsemista ja tuottamista
- kielen rakenteiden vakiinnuttaminen ja kielenhuoltoa: muun muassa pronominit, konjunktiot

KURSSI 4: Tekstit ja vaikuttaminen (S24)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää erilaisia suullisia, kirjallisia ja multimodaalisia asiatekstejä, erityisesti mielipidetekstejä, syventää kriittistä lukutaitoaan ja oppii tarkastelemaan tekstien välittämiä arvoja
- oppii tunnistamaan, miten kielellä vaikutetaan
- osaa tarkastella myös kaunokirjallisuutta mielipiteiden ja maailmankuvan muokkaajana
- osaa muodostaa ja ilmaista mielipiteitään perustellen

- syventää kielen perusrakenteiden hallintaa, erityisesti sijamuotojen merkitystehtäviä ja rektioita.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä, niiden kieltä ja vuorovaikutusta erityisesti vaikuttamisen ja osallisuuden näkökulmista. Hän perehtyy vaikuttamisen ja argumentoinnin keinoihin sekä syventää niihin liittyviä tietoja ja taitoja.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kantaa ottavat tekstit, argumentaatio ja retoriikka
- asiatekstin analysointi- ja tulkintaharjoituksia, tiedon- ja tieteenalojen puhettavat ja näkökulmat, esimerkiksi virallinen ja epävirallinen viestintä, käsitteellinen ja konkreettinen kielenkäyttö ja lukion eri oppiaineiden kielenkäyttötapoja
- vaikuttamisen kielelliset ja visuaaliset keinot
- argumentoinnin keinot ja retoriset keinot, huumori, vaikuttaminen arjen vuorovaikutussuhteissa
- kaunokirjallisuus ja media (myös sosiaalinen media) vaikuttajana
- perustelemisen harjoittamista sekä suullisesti että kirjallisesti
- ryhmäkeskustelutehtäviä sekä muita kommunikointiharjoituksia
- sananvapaus, sensuuri, tekijänoikeudet
- nominaalimuotojen ja lauseenvastikkeiden tarkastelua, rektio

KURSSI 5: Teksti ja konteksti (S25)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- oppii tarkastelemaan tekstejä niiden konteksteissa ja jatkumoissa ja suhteessa muihin teksteihin, muun muassa erityisalojen teksti
- oppii erittelemään tekstien tyylipiirteitä
- pystyy itsenäiseen tekstin tuottamiseen prosessiin ja kehittää omaa ilmaisutapaansa
- oppii valmistelemaan suullisen esityksen kirjallisuuden pohjalta yksin tai ryhmässä
- tuntee suomalaisen kaunokirjallisuuden keskeisiä teoksia sekä teemoja ja osaa arvioida niiden merkitystä oman kulttuurinsa näkökulmasta kulttuurisen ja yksilöllisen identiteetin rakentajana
- oppii tarkastelemaan vuorovaikutusta ja vuorovaikutustaitoja erilaisten kontekstien, vuorovaikutussuhteiden ja puhe-kulttuurien näkökulmasta
- vakiinnuttaa tieto- ja viestintäteknologista osaamistaan.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija oppii tarkastelemaan tekstejä, niiden piirteitä ja konteksteja. Opiskelija harjaantuu erittelemään, tulkitsemaan ja tuottamaan erityyppisiä ja -lajisia tekstejä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tyylin aineksien vaikutus tekstiin
- abstraktin ja konkreettisen kielenkäytön sekä yleiskielen ja puhekielen erot
- tietokirjallisuus, etenkin essee, verkkotekstit ja multimodaaliset tekstilajit
- eläytyvää kirjoittamista ja kirjoittamista kirjallisuuden pohjalta

- kielenhuoltoa erityisesti tyylin näkökulmasta
- suullinen esitys, esimerkiksi esitelmä, puheenvuoro, draama, paneeli, keskustelu
- kielitilanteiden vaihtelu ja puheen variaatio
- vaihtelevien kielitilanteiden harjoittelu erityisesti suullisesti

KURSSI 6: Nykykulttuuri ja kertomukset (S26)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu suomalaiseen kulttuuriin, erityisesti kirjallisuuteen sekä muihin taiteisiin ja mediakulttuuriin ja vertailee suomalaista kulttuuria tuntemiinsa muihin kulttuureihin
- perehtyy nykykulttuurin ilmiöihin ja ajankohtaisiin tekstilajeihin
- tutustuu suomalaisen kirjallisuuden keskeisiin teoksiin ja teemoihin sekä osaa arvioida niiden merkitystä
- oppii soveltamaan tietoaan suomen kielen normeista omia tekstejä tuottaessaan
- oppii toimimaan sujuvasti, eettisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija oppii tarkastelemaan suomalaista nykykulttuuria ja ilmiöitä. Opiskelija syventää tietojaan vuorovaikutuksesta. Opiskelija vahvistaa suomen kielen taitoaan teksteillä ja tehävillä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tekstien ajankohtaiset lajit ja mediatekstit
- kertomukset mediassa, elokuvissa ja tv-sarjoissa (myytit, klassikot, tarinallistaminen)
- suomalaisten ja muiden kulttuurien kertomusten vertailua
- suomalaisen elokuvan katsominen ja katselukokemuksen jakaminen esimerkiksi verkossa
- kielenhuollon kertausta, sanaston laajentamista ja vaikeita kielen rakenteita
- luetun ymmärtämistä, tekstien selittämistä, kirjoitelmia
- erilaisten vuorovaikutustilanteiden harjoittelua
- suomalaista nykykirjallisuutta, kuten novelleja, lyhytproosaa, runoja, romaanikatkelmia sekä kokonaisteos

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 7: Puhe- ja vuorovaikutustaitojen syventäminen (S27)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan vuorovaikutuksen ja vuorovaikutussuhteiden luonteesta, ominaispiirteistä ja puheyhteisöstä

- harjaantuu viestimään tilanteen mukaisesti ja tulee tietoiseksi toimintamahdollisuuksistaan vuorovaikutustilanteissa
- kehittää kykyään toimia erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä rakentaa ja ylläpitää vuorovaikutussuhteita
- kehittää puhumisrohkeuttaan ja ilmaisuvarmuuttaan sekä esiintymis- ja ryhmätaitojaan
- oppii erottamaan eri tyylejä ja sävyjä kirjoitetussa ja puhutussa kielessä
- oppii erittelemään ja hallitsemaan kielen lauserakenteita.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija syventää ja monipuolistaa puhe- ja vuorovaikutustaitojaan ja niihin liittyviä taitojaan sekä kehittää kykyään ennakoida, muuttaa ja arvioida viestintäänsä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opiskelija oppii arvioimaan puhe- ja vuorovaikutustaitojen merkitystä ihmissuhteissa, opiskelussa ja työelämässä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- vuorovaikutustilanteiden ja vuorovaikutussuhteiden osatekijät ja ominaispiirteet
- puhuttujen tekstien erittely, tulkinta ja arviointi
- suomen puhekielen erityispiirteitä ja kielioppia
- esiintymisen, neuvottelujen, kokosten ja erilaisten keskustelujen ominaispiirteet ja käytänteet
- esiintymis- ja ryhmätaitojen harjoittelu erilaisissa vuorovaikutustilanteissa
- erilaiset asiointitilanteet
- puheviestinnän kulttuurisia piirteitä ja suomalaista ja kansainvälistä puhekuulttuuria
- kielen lausetason perusrakenteet, peruslauseen jäsenet ja suomen kielelle ominaiset lausetyypit
- sananmuodostuskeinojen kertausta

SUORITUSTAPA

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, sillä kurssin arviointi perustuu suullisiin suorituksiin.

KURSSI 8: Kirjoittamistaitojen syventäminen (S28)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää taitojaan oman tekstinsä näkökulman valinnassa, aiheen käsittelyssä, lähteiden valinnassa, ajattelun itsenäisyydessä ja ilmaisun omaäänisyydessä
- harjaantuu erittelevään luku- ja kirjoitustaitoon sekä rohkaistuu persoonalliseen kielen tuottamiseen
- syventää ja monipuolistaa kirjallisen ilmaisun taitojaan
- kykenee keskustellen ja kirjoittaen käsittelemään, arvioimaan ja arvottamaan ajankohtaisia teemoja
- löytää itseään kiinnostavia tekstejä ja osallistuu niistä käytävään keskusteluun
- varmentuu kielen rakenteiden hallinnassa ja harjaantuu kirjoitusprosessiin ja yhdessä kirjoittamiseen.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija syventää taitojaan tuottaa erilaisia tekstejä. Opiskelija perehtyy ajankohtaiseen kulttuuriin, median aiheisiin sekä kulttuuri- ja yhteiskunnalliseen keskusteluun eri tavoin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kirjoitusprosessi, erityisesti tekstin muokkaaminen, viimeistely ja palautteen antaminen
- kirjoittamista erilaisiin tarkoituksiin, muun muassa asia- ja asioimiskirjoittamista
- tekstin tuottamista erilaisista aineistoista ja luovaa kirjoittamista
- kirjoittamista materiaalin pohjalta sekä pohjatekstin tekstilajin ja kielen havainnointia, esimerkiksi tekstin kommentointia
- kielen rakenteita opiskelijoiden tarpeiden mukaan
- kielenhuollon kertaus: muun muassa sitaattivälimerkit, lähteiden lainaaminen
- suullinen tehtävä kurssin aiheista, esimerkiksi paneeli, keskustelu, alustus, puheenvuoro

KURSSI 9: Lukutaitojen syventäminen (S29)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa taitoaan lukea analyttisesti, kriittisesti, eläytyvästi ja luovasti erilaisia tekstejä
- syventää käsitystään monilukutaidosta, tekstien piirteistä ja tekstilajeista
- syventää käsitystään tiedon- ja tieteenalojen kielistä ja puhetavoista
- kehittää suomalaisen kirjallisuuden tuntemustaan.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija syventää ja monipuolistaa taitojaan eritellä, tulkita, tuottaa ja arvioida erilaisia tekstejä. Hänen kriittinen ja kulttuurinen lukutaitonsa syvenee.

KESKEISET SISÄLLÖT

- erilajisten kaunokirjallisten ja asiatekstien sekä eri tiedon- ja tieteenalan tekstien lukemista
- kirjallisuudesta keskustelemista ja kirjoittamista, oman lukukokemuksen jakamista
- kielen käsitteet tekstien erittelyssä, tulkinnessa ja arvioinnissa
- tekstianalyysi, tekstin rakenne, tekstilajit, intertekstuaalisuus
- vapaavalintainen kaunokirjallinen teos, esimerkiksi oman kulttuuri-identiteetin rakentumisen kannalta tärkeä teos
- kirjailija- tai teosesittely
- käännösharjoitus

5.4 Toinen kotimainen kieli

5.4.1 Ruotsi

Ruotsin kielen opetus syventää perusopetuksessa aloitettua kielikasvatusta ja kielitietoisuuden kehittämistä. Opiskelijoita ohjataan kehittämään ruotsin kielen taitoaan ja laajentamaan monikielistä kompetenssiaan sekä kehittämään metakielellisiä taitojaan. Ruotsin kielen opetus perustuu laajaan tekstikäsitteeseen, jossa tekstillä tarkoitetaan sekä puhuttua että kirjoitettua kieltä. Kieltenopetus edistää osaltaan opiskelijoiden monilukutaitoa.

Opetus vahvistaa opiskelijoiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia ruotsia ja käyttää taitoaan rohkeasti sekä tarjoaa mahdollisuuksia kokea oppimisen iloa. Opetus vahvistaa opiskelijoiden halua ja taitoa toimia ruotsinkielisissä ympäristöissä sekä Suomessa että Ruotsissa kuin muuallakin, missä se on mahdollista. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa hyödynnetään, ja opetuksessa luodaan siltoja myös eri kielten välille sekä opiskelijoiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Opiskelijoita ohjataan pohtimaan asenteiden ja arvojen merkitystä ja kehittämään taitoaan toimia rakentavasti eri yhteyksissä. Opetus antaa valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa ja syventää opiskelijoissa maailmankansalaisen taitoja.

Opiskelijoita rohkaistaan hankkimaan elinikäisiä kielenopiskelutaitoja tunnistamalla itselleen sopivia tapoja oppia ruotsin kieltä, arvioimalla oman oppimisensa edistymistä sekä näkemään kielitaito myös työelämätaivona. Kielten opiskelussa ja kielivalinnoissa vahvistetaan sukupuolten tasa-arvoa kannustamalla ennakkoluulottomuuteen ja käsittelemällä monipuolisesti erilaisia aiheita.

Kieltenopetuksessa hyödynnetään tutkivaa oppimista käyttäen monipuolisia ja opiskelijalähtöisiä menetelmiä. Opiskelijoita ohjataan hakemaan, arvioimaan ja käsittelemään tietoa ruotsin kielellä, mahdollisesti myös muilla pohjoismaisilla kielillä. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään luontevasti opiskeluympäristöjen osana.

Kieltenopetuksessa käsitellään teemoja, joiden avulla kieltenoppiminen tuodaan osaksi lukio-opiskelun kokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää työskentelyä. Opiskelijoille tarjotaan merkityksellisiä, avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä. Aihekokonaisuudet, teemaopinnot ja muu oppiainerajat ylittävä opiskelu kannustavat opiskelijoita hyödyntämään eri kielten vähäistäkin taitoaan ja monikielistä kompetenssiaan.

Opetuksessa otetaan huomioon se, että opiskelijoiden eteneminen taitotasolla tapahtuu eri tahdissa, mikä edellyttää tehtävien eriyttämistä tai muuta tukemista.

Ruotsin kielen opetuksen yhteiset tavoitteet

Ruotsin kielen eri oppimäärien opetuksen yhteisinä tavoitteina on, että opiskelija

- kehittyy ruotsin kielen käyttäjänä sekä toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa kansallisissa, pohjoismaisissa, eurooppalaisissa sekä globaaleissa kohtaamisissa, joissa ruotsin kielen hyödyntäminen on mahdollista
- ymmärtää ruotsin kielen merkityksen Suomen toisena kansalliskielenä
- rohkaistuu hyödyntämään ruotsin kieltä luovasti opiskelussa, työssä ja vapaa-aikana
- vankentaa ruotsin kielen osaamistaan, kielitajuaan ja taitoaan soveltaa kielitietoa myös kielirajat ylittäen
- kehittyy tavoitteellisenä kielten oppijana ja osaa soveltaa kielenopiskelustrategioita
- ymmärtää monipuolisen kielitaidon merkityksen ja kielitaidon myötä kasvavat toimintamahdollisuudet
- osaa arvioida oman osaamisensa riittävyttä jatko-opintojen näkökulmasta
- osaa suunnitella kieliopintojaan tulevaisuuden tarpeitaan varten työelämän ja kansainvälistymisen näkökulmista.

Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa opiskelemassaan oppimäärässä kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon (liite 1) tasot alla olevan taulukon mukaisesti ja osaa suhteuttaa

omaa osaamistaan tavoitteeksi asetettuihin taitotasoihin. Opiskelija asettaa omia tavoitteitaan, arvioi taitojensa kehittymistä ja kehittää niitä edelleen.

Oppimäärä	Taito toimia vuorovaikutuksessa	Taito tulkita tekstejä	Taito tuottaa tekstejä
A-oppimäärä	B2.1	B2.1	B1.2
B1-oppimäärä	B1.1	B1.1	B1.1
B3-oppimäärä	A2.2	A2.2	A2.1
Äidinkielenomainen oppimäärä	B2.2	B2.2	B2.2

Arviointi

Ruotsin kielessä arviointi perustuu ruotsin kielen yhteisten tavoitteiden sekä oppimääräkohtaisten erityisten tavoitteiden saavuttamiseen. Kullakin kurssilla otetaan huomioon kurssikohtaiset painotukset sekä niihin läheisesti nivoutuvat ruotsin kielen yhteiset ja oppimääräkohtaiset tavoitteet. Kaikilla kursseilla annetaan monipuolisesti palautetta opiskelijan edistymisestä oppimisprosessin eri vaiheissa. Palautetta annetaan opiskelijan edistymisestä kielitaidon eri osa-alueilla sekä muissa tavoitteissa, kuten kielenopiskelutaidoissa ja valmiuksissa toimia kohdekielisissä ympäristöissä. Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään itse- ja vertaisarviointia. Kaikilla kursseilla voidaan hyödyntää salkkutyöskentelyä, myös oppiainerajat ylittäen.

Arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä käytetään eurooppalaiseen viitekehykseen perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa. Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan. Opintojen edetessä kielitaidon kuvausasteikkoa voidaan hyödyntää enenevästi opiskelijan vuorovaikutus-, tulkinta- ja tuottamistaitojen tasoa määriteltäessä.

A-oppimäärän syventävän kurssin 8, B1-oppimäärän syventävän kurssin 6 ja äidinkielenomaisen oppimäärän syventävän kurssin 8 suorituksen arviointi perustuu Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta saatuun arvosanaan ja muihin kurssin aikaisiin näyttöihin. Kurssit arvioidaan numeroin käyttäen asteikkoa 4–10. Myös kurssiin kuuluva suullisen kielitaidon koe arvioidaan numeroin käyttäen asteikkoa 4–10. Suullisen kielitaidon kokeesta annetaan erillinen todistus lukion päättötodistuksen liitteenä.

Pakolliset ja syventävät kurssit arvioidaan numeroin 4-10, soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä (S/hyl).

Oppimäärän vaihtaminen

Opiskelijan on tarkoituksenmukaista jatkaa aloittamansa oppimäärän opintoja pitkäjänteisesti. Oppimäärää vaihdettaessa ruotsin kielessä pidemmästä oppimäärästä lyhyempään kurssiin luetaan hyväksi seuraavasti:

Kurssit	Äidinkielenomainen oppimäärä		A-oppimäärä		B1-oppimäärä
Kurssi 1	→		1	→	1
Kurssi 2	→		2	→	2
Kurssi 3	→		3	→	3

Kurssi	4	→	4	→	4
Kurssi	5	→	5		
Kurssi	6	→	6	→	5
Kurssi	7	→	7	→	7
Kurssi	8	→	8	→	6

Muut pidemmän oppimäärän mukaiset opinnot voivat olla lyhyemmän oppimäärän syventäviä tai soveltavia kursseja opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Jos opiskelija pyytää, hänelle tulee järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteamiseksi. Siirryttäessä lyhyemmästä pitempään oppimäärään voidaan opiskelijalta edellyttää lisänäyttöjä, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen. Opiskelija voi opiskella myös toisen oppimäärän kursseja oppimäärää vaihtamatta. Tällöin kyseessä olevat kurssit voidaan lukea opiskelijan varsinaisen oppimäärän syventäviksi tai soveltaviksi kurseiksi opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Aihekokonaisuudet 1-6 näkyvät eri kursseihin sijoitettujen sisältöjen, vuorovaikutteisten oppimistilanteiden sekä media- ja monilukutaitoa hyödyntävän oppimisen kautta.

1. Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
2. Hyvinvointi ja turvallisuus
3. Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
4. Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys
5. Monilukutaito ja mediat
6. Teknologia ja yhteiskunta

Aihekokonaisuudet 1, 4 ja 5 toteutuvat kaikissa kursseissa. Aihekokonaisuus 2 painottuu kursseilla RUB12, aihekokonaisuus 3 kursseilla RUB14 ja RUB17 ja aihekokonaisuus 4 kursseilla RUB13, RUB14 ja RUB17. Aihekokonaisuus 6 painottuu kursseilla RUB13 ja RUB14.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Ruotsin opiskelu tukee lukion opetussuunnitelman korostamaa toimintakulttuurin kehittämistä. Oppiva yhteisö ja tiedon jakaminen näkyvät opiskelijälähtöisenä toimijuutena verkostoituneessa ja globalisoituneessa maailmassa.

Osallisuus ja yhteisöllisyys toteutuvat mm. rohkaisemalla oman mielipiteen ilmaisemiseen. Hyvinvoinnin ja kestävän tulevaisuuden kehittämistä tuetaan mm. aihevalintojen sekä avoimien ja välittämistä korostavien toimintatapojen avulla.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus näkyvät läpi koko oppimäärän kulttuurin ja kielillisen moninaisuuden arvostuksena. Korostetaan kielten keskeistä merkitystä oppimisessa, vuorovaikutuksessa sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan sosiaalisuudessa.

Ruotsin kielen opiskelun voi integroida lähes kaikkiin oppiaineisiin. Erityisen soveltuvia ovat reaaliaineet sekä taito- ja taideaineet. Yhteistyökumppaneina toimivat alueen muut oppilaitokset, yritykset ja yhdistykset sekä paikallinen media. Toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyötä suomenruotsalaisten ja pohjoismaisten kumppaneiden kanssa. Pyritään hyödyntämään ruotsinkielistä kulttuuritarjontaa.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Kurssisisällöissä huomioidaan paikallisuus mahdollisuuksien mukaan. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa tai aihepiirien valitsemista paikallisen näkökulma huomioiden.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Oppiaineessa tarjotaan eritasoisia tehtäviä ja ohjataan asettamaan henkilökohtaiset tavoitteet, oma taitotaso ja kiinnostuksen kohteet huomioiden. Käytetään monipuolisia työtapoja. Oppiaineen luonteesta johtuen vuorovaikutteisuus korostuu kaikessa työnteossa.

Kurssien suoritusjärjestys

Oppiaineen kumulatiivisesta luonteesta johtuen pakolliset kurssit opiskellaan pääsääntöisesti numerojärjestyksessä. Syventävät ja soveltavat kurssin suoritetaan pääosin pakollisten kurssien jälkeen.

5.4.1.2 Ruotsi, A-oppimäärä

Opetuksen tavoitteet

Ruotsi kielen A-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon B2.1 vuorovaikutuksen ja tulkinnan taidoissa sekä B1.2 tuottamisen taidoissa ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

PAKOLLISET KURSSIT

Pakollisilla kursseilla 1–2 painotetaan opiskelutaitojen vankentamista, oman osaamisen kehittämistä yksin ja yhdessä muiden kanssa sekä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimimista. Kurssista 3 lähtien kiinnitetään enenevässä määrin huomiota eri tekstilajien edellyttämään kieleen. Kursseilla 4–6 painotetaan kieltä tiedonhankinnan, olennaisen tiedon tiivistämisen ja tiedon jakamisen välineenä.

Jokaiselle kurssille varataan tilaa käsitellä ajankohtaisia tai paikallisia asioita, joista voidaan sopia yhdessä. Oppiainerajat ylittävää tai aihekokonaisuuksia avaavaa opetusta voidaan toteuttaa kaikilla kursseilla. Kursseilla harjoitellaan monipuolisesti sekä suullista että kirjallista vuorovaikutusta, joskin painotukset voivat vaihdella kursseittain.

KURSSI 1: Ruotsinkielinen maailmani (RUA1)

Kurssilla kartoitetaan opiskelijan ruotsin kielen taidon eri osa-alueiden osaamista ja kehittämisen kohteita sekä analysoidaan ja arvioidaan omia kielenopiskelutaitoja. Asetetaan

tavoitteita ruotsin kielen opiskelulle ja etsitään autenttisia ruotsinkielisiä kielenkäyttöympäristöjä sekä keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun, nuoren elämänpäiiriin, harrastuksiin, kiinnostuksen kohteisiin ja kielenkäyttötarpeisiin.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on vahvistaa ruotsin kielen eri osa-alueiden osaamista ja kehittää omia kielenopiskelutaitoja.

LYHYT LUVVAUS JA KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla harjoitellaan nuoren elämänpäiiriin ja arkisiin kielenkäyttötilanteisiin liittyviä taitoja. Kurssilla painotetaan suullista kielitaitoa.

KURSSI 2: Ihminen verkostoissa (RUA2)

Kurssilla harjoitellaan toimintaa kielelliseltä ja kulttuuriselta vaativuudeltaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa eri viestintäkanavia käyttäen pohjoismaisessa kontekstissa. Syvennetään taitoa toimia aktiivisena keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä. Harjaannutetaan taitoa muotoilla mielipiteitä sekä käydä merkitysneuvotteluja. Monipuolistetaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tarvittavien strategioiden valikoimaa. Kurssilla käsitellään ihmissuhteisiin liittyviä teemoja ja niiden yhteydessä psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

TAVOITTEET

Kurssilla vahvistetaan erityisesti arkipäivän suullisten ja kirjallisten kielenkäyttötilanteiden hallintaa.

LYHYT KUVAUS JA KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin teemoina ovat ihmissuhteet, hyvinvointi, digitalisaatio ja teknologia. Kurssilla opitaan esittämään ja perustelemaan mielipiteitä.

KURSSI 3: Pohjoismaisia kulttuuri-ilmiöitä (RUA3)

Kurssilla laajennetaan ja syvennetään opiskelijoiden monilukutaitoa. Kurssilla tehdään eri tekstilajien tuotoksia painottaen tekstilajille ominaista kielellistä tarkkuutta. Aihepiirinä ovat erilaiset kulttuuriset ilmiöt, ruotsinkieliset mediat sekä luova toiminta.

TAVOITTEET

Kurssilla syvennetään monilukutaitoa sekä opitaan tulkitsemaan ja tuottamaan erilaisia tekstejä.

LYHYT KUVAUS JA KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla tarkastellaan erilaisia kulttuurisia ilmiöitä ja ruotsinkielisiä medioita.

KURSSI 4: Yhteiskunta ja ympäröivä maailma (RUA4)

Kurssilla kehitetään tiedonhankintataitoja ja kriittistä lukutaitoa sekä harjoitellaan aktiivista toimijuutta ruotsin kielellä. Tutustutaan erilaisiin yhteiskunnallisista ilmiöistä käytäviin keskusteluihin pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan näkökulmasta. Pohditaan yksilöiden ja yhteisöjen vastuita ja toimintamahdollisuuksia, kuten ihmisoikeuskysymyksiä ja vaikuttamismahdollisuuksia kansalaisyhteiskunnassa.

TAVOITTEET

Tavoitteena on kehittää tiedonhankintataitoja sekä kriittistä medialukutaitoa.

LYHYT KUVAUS JA KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla pohditaan erilaisia yhteiskunnallisia aiheita, kuten yksilön ja yhteisön vastuu ja vaikuttamismahdollisuudet yhteiskunnassa.

KURSSI 5: Tiede ja tulevaisuus (RUA5)

Kurssilla syvennetään tekstin tulkinnan ja tuottamisen sekä tiedonhankinnan taitoja hakemalla tietoa opiskelijoita kiinnostavista tiedon- ja tieteenaloista. Harjaannutaan jakamaan omia tietoon tai mielipiteeseen perustuvia näkökantoja. Pohditaan erilaisia tulevaisuudenvisioita erityisesti teknologian ja digitalisaation näkökulmista. Aihepiirit nousevat eri tiedon- ja tieteenaloista.

TAVOITTEET

Tavoitteena on kehittää opiskelijan tekstin tulkinnan ja tuottamisen sekä tiedonhankinnan taitoja.

LYHYT KUVAUS JA KESKEISET SISÄLLÖT

Tulevaisuudenvisiot ja eri tieteenalat ovat kurssin keskeisiä aihepiirejä. Harjoitellaan oman mielipiteen esittämistä.

KURSSI 6: Opiskelu, työ ja toimeentulo (RUA6)

Kurssilla syvennetään käsitystä kielitaidosta työelämätaidona ja sosiaalisena pääomana. Tutustutaan tekstilajeihin, joita opiskelijat kohtaavat mahdollisissa jatko-opinnoissa tai työelämässä. Pohditaan jatko-opinto- tai urasuunnitelmia ja työntekoa ruotsin kielellä myös muualla kuin Suomessa. Käsitellään talousasioita, jotka liittyvät itsenäistyvän, työelämään astuvan nuoren elämänpiiriin, sekä laajempia talouden ilmiöitä.

TAVOITTEET

Tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää ruotsin kielen merkityksen työelämän ja sosiaalisen vuorovaikutuksen pääomana.

LYHYT KUVAUS JA KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla pohditaan jatko-opintoja, urasuunnitelmia sekä käsitellään talousasioita.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

Kursseilla syvennetään opiskelijan taitoa käyttää ruotsin kieltä eri tarkoituksiin. Kursseilla harjoitellaan tekstien tulkintamista ja tuottamista yksin ja yhdessä sekä kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Kursseihin voidaan integroida muihin opintoihin liittyvä kirjallinen/suullinen ruotsinkielinen osuus tai kokonaisuus.

KURSSI 7: Kestävä elämäntapa (RUA7)

Kurssilla syvennetään taitoa tulkita ja tuottaa ruotsin kieltä erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille. Kurssilla käsitellään eri tekstilajien tekstejä, kuten

fiktiivisiä tai ei-fiktiivisiä, kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä. Kurssilla jatketaan oppimäärän pakollisten kurssien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän elämäntavan näkökulmista ottaen huomioon opiskelijoiden tarpeet tai kiinnostuksen kohteet.

TAVOITTEET

Kurssilla kehitetään opiskelijan taitoa tulkita ja tuottaa ruotsin kieltä erilaisissa konteksteissa.

LYHYT KUVAUS JA KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla käsitellään eri tekstilajien tekstejä. Jatketaan pakollisten kurssien aihepiirien käsittelyä kestävän elämäntavan eri näkökulmista. Kerrataan ja syvennetään aiemmillä kursseilla opittua.

KURSSI 8: Viesti ja vaikuta puheen (RUA8)

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa kieltä suullisesti, taitoa ymmärtää puhuttua kieltä ja rakentaa dialogia. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta sekä harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista. Kurssilla kerrataan oppimäärän pakollisilla kursseilla käsitellyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on syventää taitoa käyttää kieltä suullisesti eri tarkoituksiin ja eri kielenkäyttötilanteissa. Syvennetään myös taitoa ymmärtää puhuttua kieltä. Pyritään myös laajentamaan pohjoismaista kulttuurintuntemusta kirjallisten ja suullisten harjoitusten avulla. Harjoitellaan päättökoetta varten sekä valmistaudutaan valtakunnalliseen suulliseen kokeeseen.

LYHYT KUVAUS JA KESKEISET SISÄLLÖT

Vankennetaan puhumisen sujuvuutta tuttuun aihepiiriin ja puheen tuottamista harjoittavien tehtävien avulla. Harjoitellaan jokapäiväisiä kielenkäyttötilanteita. Kerrataan ja täydennetään pakollisilla kursseilla käsitellyjä aihepiirejä. Kurssilla pidetään laajempi suullinen esitelmä. Harjoitellaan päättökoetta varten sekä valmistaudutaan valtakunnalliseen suulliseen kokeeseen.

ARVIOINTI

Kurssin arviointi perustuu kurssin aikaisiin suorituksiin sekä valtakunnalliseen suulliseen kokeeseen. Kurssi sekä suullinen koe arvioidaan numeroin 4-10. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti.

5.4.1.3 Ruotsi, B1-oppimäärä

Opetuksen tavoitteet

Ruotsin kielen B1-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon B1.1 ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Pakolliset kurssit

Pakollisilla kursseilla 1–2 painotetaan opiskelutaitojen vankentamista, oman osaamisen kehittämistä yksin ja yhdessä muiden kanssa sekä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimimista. Kurssista 3 lähtien kiinnitetään enenevässä määrin huomiota eri tekstilajien edellyttämään kieleen. Kursseilla 4–5 painotetaan kieltä tiedonhankinnan, olennaisen tiedon tiivistämisen ja tiedon jakamisen välineenä.

Jokaiselle kurssille varataan tilaa käsitellä ajankohtaisia tai paikallisia asioita, joista voidaan sopia yhdessä. Oppiainerajat ylittävää tai aihekokonaisuuksia avaavaa opetusta voidaan toteuttaa kaikilla kursseilla. Kursseilla harjoitellaan monipuolisesti sekä suullista että kirjallista vuorovaikutusta, joskin painotukset voivat vaihdella kursseittain.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Minun ruotsini (RUB11)

Kurssilla kartoitetaan opiskelijan ruotsin kielen taidon eri osa-alueiden osaamista ja kehittämisen kohteita sekä analysoidaan ja arvioidaan omia kielenopiskelutaitoja. Asetetaan tavoitteita omalle oppimiselle ja etsitään keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Pohditaan ruotsin kielen merkitystä omassa elämässä nyt ja tulevaisuudessa. Syvennetään vapaamuotoisia ja tuttavallisia matkailuun ja arkeen liittyviä vuorovaikutustaitoja. Käsiteltävät aihepiirit liittyvät nuorten omiin kiinnostuksen kohteisiin sekä tarpeisiin käyttää kieltä erityisesti suullisissa viestintätilanteissa.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii kartoittamaan ja kehittämään omaa ruotsin kielen taitoaan ja opiskelutapojaan.

LYHYT KUVAUS JA KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla harjoitellaan matkailuun, arkeen ja omiin kiinnostuksen kohteisiin liittyviä vuorovaikutustaitoja.

KURSSI 2: Hyvinvointi ja ihmissuhteet (RUB12)

Kurssilla harjoitellaan erilaisia vuorovaikutustilanteita eri viestintäkanavia käyttäen ja niistä suoriutumiseen tarvittavia strategioita. Harjoitellaan taitoa toimia aktiivisena keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä. Harjaannutetaan taitoa muotoilla mielipiteitä ja käydä merkitysneuvotteluja arkipäiväiseen elämään liittyvistä asioista. Kurssilla pohditaan eri näkökulmista, mitä on hyvä elämä ja mikä merkitys hyvinvoinnilla ja ihmissuhteilla on ihmisen elämässä. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

TAVOITTEET

Opiskelija oppii toimimaan aktiivisena keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä. Hän oppii esittämään mielipiteitään ja käymään merkitysneuvotteluja arkipäiväiseen elämään liittyvistä asioista.

LYHYT KUVAUS JA KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla harjoitellaan erilaisia vuorovaikutustilanteita eri viestintäkanavia käyttäen ja niistä suoriutumiseen tarvittavia strategioita. Kurssilla pohditaan eri näkökulmista, mitä on hyvä elämä ja mikä merkitys hyvinvoinnilla ja ihmissuhteilla on ihmisen elämässä. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

KURSSI 3: Kulttuuri ja mediat (RUB13)

Kurssilla vahvistetaan monilukutaitoa ja erilaisten tekstilajien tulkitsemis- ja tuottamistaitoa eri medioita hyödyntäen. Tutustutaan suomenruotsalaisiin ja muihin pohjoismaisiin kulttuuri-ilmiöihin ja medioihin ajankohtaisesta ja nuoria kiinnostavasta näkökulmasta.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on oppia tulkitsemaan ja tuottamaan erilaisia tekstilajeja sekä tutustua syvemmin suomenruotsalaiseen ja pohjoismaiseen kulttuuriin.

LYHYT KUVAUS JA KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla perehdytään erilaisiin tekstityyppeihin medioita monipuolisesti käyttäen. Opitaan lisää suomenruotsalaisesta ja pohjoismaisesta kulttuurista.

KURSSI 4: Monenlaiset elinympäristömme (RUB14)

Kurssilla kehitetään erilaisten tekstilajien tulkintaa ja tuottamista. Aihepiireinä ovat kulttuurisesti moninainen elinympäristö sekä yhteiskunnan ajankohtaiset ilmiöt, joita tarkastellaan ensisijaisesti nuorten näkökulmasta.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on syventää erilaisten tekstilajien ymmärtämisen ja tuottamisen taitoja.

LYHYT KUVAUS JA KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin aihepiirejä ovat kulttuuri, nuorten elinympäristö ja yhteiskunnan ajankohtaiset ilmiöt. Näihin perehdytään monipuolisin työtavoin luetun ymmärtämistä ja tekstin tuottamista painottaen.

KURSSI 5: Opiskelu- ja työelämää ruotsiksi (RUB15)

Kurssilla harjoitellaan työelämässä tarvittavia vuorovaikutustaitoja sekä pohditaan jatko-opintoja ja tulevaisuudensuunnitelmia. Tutkitaan mahdollisuuksia opiskella ja tehdä töitä ruotsin kielellä. Tutustutaan mahdollisuuksiin osallistua pohjoismaiseen ja muuhun kansainväliseen yhteistyöhön.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteina on harjoitella työelämässä tarvittavia vuorovaikutustaitoja sekä pohtia jatko-opintoja ja tulevaisuudensuunnitelmia.

LYHYT KUVAUS JA KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla perehdytään jatko-opintoihin ja tulevaisuudensuunnitelmiin ja tutustutaan sekä pohjoismaiseen että kansainväliseen yhteistyöhön. Kurssi soveltuu hyvin itseohjautuvaan opiskeluun. Opiskelija asettaa omat tavoitteensa ja etenee niiden mukaisesti.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

Kursseilla syvennetään opiskelijan taitoa käyttää ruotsin kieltä eri tarkoituksiin. Kursseilla harjoitellaan tekstien tulkitsemista ja tuottamista yksin ja yhdessä sekä kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Kursseihin voidaan integroida muihin opintoihin liittyvä kirjallinen tai suullinen ruotsinkielinen osuus tai kokonaisuus.

KURSSI 6: Viesti ja vaikuta puhuen (RUB16)

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa kieltä suullisesti, taitoa ymmärtää puhuttua kieltä ja rakentaa dialogia. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta sekä harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista. Kurssilla kerrataan oppimäärän pakollisilla kursseilla käsiteltyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on syventää taitoa käyttää kieltä suullisesti eri tarkoituksiin ja eri kielenkäyttötilanteissa. Syvennetään myös taitoa ymmärtää puhuttua kieltä. Pyritään myös laajentamaan pohjoismaista kulttuurintuntemusta kirjallisten ja suullisten harjoitusten avulla. Harjoitellaan päättökoetta varten sekä valmistaudutaan valtakunnalliseen suulliseen kokeeseen.

LYHYT KUVAUS

Vankennetaan puhumisen sujuvuutta tuttujen aihepiirien ja puheen tuottamista harjoittavien tehtävien avulla. Harjoitellaan jokapäiväisiä kielenkäyttötilanteita.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kerrataan ja täydennetään pakollisilla kursseilla käsiteltyjä aihepiirejä. Kurssilla pidetään laajempi suullinen esitelmä. Harjoitellaan päättökoetta varten sekä valmistaudutaan valtakunnalliseen suulliseen kokeeseen.

ARVIOINTI

Kurssin arviointi perustuu kurssin aikaisiin suorituksiin sekä valtakunnalliseen suulliseen kokeeseen. Suullinen koe arvioidaan numeroin 4-10. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska arvioinnin pohjana ovat tuntityöskentely ja suulliset suoritukset.

KURSSI 7: Kestävä elämäntapa (RUB17)

Kurssilla syvennetään taitoa tulkita ja tuottaa ruotsin kieltä erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille. Kurssilla käsitellään eri tekstilajien tekstejä, kuten fiktiivisiä tai ei-fiktiivisiä, kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä. Kurssilla jatketaan oppimäärän pakollisten kurssien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä elämäntavan näkökulmasta ottaen huomioon opiskelijoiden tarpeet tai kiinnostuksen kohteet.

TAVOITTEET

Valmistaudutaan päättökokeeseen harjoittelemalla monipuolisesti kokeen eri tehtävätyyppejä. Kerrataan kielen rakenteita ja sanastoa.

LYHYT KUVAUS

Valmistaudutaan päättökokeeseen harjoittelemalla monipuolisesti kokeen eri tehtävätyyppejä. Kerrataan kielen rakenteita ja sanastoa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Jatketaan ja syvennetään pakollisten kurssien teemojen käsittelyä laajemmin ja huomioiden opiskelijoiden tarpeet ja kiinnostuksen kohteet.

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 8: Kertauskurssi abiturienteille (RUB18)

TAVOITTEET

Kurssilla valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin. Kerrataan ja täydennetään lukion oppimäärää.

KESKEISET SISÄLLÖT

Harjoitellaan päättökokeen erilaisia tehtävätyyppejä sekä kerrataan ja syvennetään kieli-aidon kaikkia osa-alueita.

ARVIOINTI

Kurssimerkinnän saanti edellyttää sekä kurssitehtävien suorittamista että aktiivista osallistumista.

EDELTÄVÄT OPINNOT

Kurssille osallistuminen edellyttää pakollisten kurssien suorittamista.

KURSSI 9: Pohjoismaisen kulttuurin kurssi (RUB19)

TAVOITTEET

Opiskelija tutustuu pohjoismaisiin kulttuuri-ilmiöihin ja laajentaa sanavarastoaan.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan syvällisemmin pohjoismaiseen kulttuuriin monipuolisilla menetelmillä. Hyödynnetään kulttuuritarjontaa eri tavoin. Kurssi soveltuu toteuttavaksi projektimuotoisesti tai yhteistyössä muiden oppiaineiden kanssa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssisisällöistä sovitaan kurssin alussa opiskelijoiden kanssa. Opiskelija laatii laajemman esityksen pohjoismaiseen kulttuuriin liittyvästä aiheesta.

KURSSI 10: Johdantokurssi lukion aloittaville (RUB110)

TAVOITTEET

Valmistetaan opiskelijaa lukion ruotsin opintoihin.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla kerrataan peruskoulun oppimäärää. Kurssi on tarkoitettu opiskelijoille, joilla peruskoulun ruotsin päättöarvosana on 7 tai alle.

KESKEISET SISÄLLÖT

Harjoitellaan kielitaidon eri osa-alueita monipuolisilla työtyylin.

KURSSI 11: Tukikurssi 1 (RUB111)

TAVOITTEET

Kurssin tavoite on valmistaa oppilasta toisen vuosikurssin ruotsin kielen opintoihin.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla keskitytään ruotsin kielen ensimmäisen vuosikurssin kielioppiasioiden ja sanaston kertaamiseen. Opiskelijan on mahdollista korottaa RUB11- tai RUB12-kurssin hylättyä arvosanaa tai arvosanaa 5.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssien RUB11 ja RUB12 sisältöjä kerrataan ja vahvistetaan monipuolisin työtavoin.

SUORITUSTAPA

Tukikurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska se on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat sellaista jatkuvaa opettajan tukea ja ohjausta opiskelussaan, jota ei ole mahdollisuutta saada itsenäisessä opiskelussa.

ARVIOINTI

tuntityöskentelyn ja mahdollisen kurssikokeen perusteella

KURSSI 12: Tukikurssi 2 (RUB112)

TAVOITTEET

Kurssin tavoite on mahdollistaa lukion ruotsin oppimäärän suorittaminen hyväksytysti.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla keskitytään ruotsin kielen toisen vuosikurssin kielioppiasioiden ja sanaston kertaamiseen. Opiskelijan on mahdollista korottaa RUB13-, RUB14- tai RUB15-kurssin hylättyä arvosanaa tai arvosanaa 5.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssien RUB13, RUB14 ja RUB15 sisältöjä kerrataan ja vahvistetaan monipuolisin työtavoin.

SUORITUSTAPA

Tukikurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska se on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat sellaista jatkuvaa opettajan tukea ja ohjausta opiskelussaan, jota ei ole mahdollisuutta saada itsenäisessä opiskelussa.

ARVIOINTI

Tuntityöskentelyn ja mahdollisen kurssikokeen perusteella.

5.5 Vieraat kielet

Kieltenopetus syventää perusopetuksessa aloitettua kielikasvatusta ja kielitietoisuuden kehittämistä. Opiskelijoita ohjataan kehittämään eri kielten taitoaan ja laajentamaan monikielistä kompetenssiaan sekä kehittämään metakielellisiä taitojaan. Kielten opetus perustuu laajaan tekstikäsitteeseen, jossa tekstillä tarkoitetaan sekä puhuttua että kirjoitettua kieltä. Kieltenopetus edistää osaltaan opiskelijoiden monilukutaitoa.

Opetus vahvistaa opiskelijoiden luottamusta omiin kykyihinsä oppia kieliä ja käyttää niitä rohkeasti sekä tarjoaa mahdollisuuksia kokea oppimisen iloa. Opetus vahvistaa opiskelijoiden halua ja taitoa toimia kulttuurisesti, kansainvälisesti ja kielellisesti moninaisissa ympäristöissä ja yhteyksissä. Kaikkea opiskelijoiden kielitaitoa hyödynnetään, ja opetuksessa luodaan siltoja myös eri kielten välille sekä opiskelijoiden vapaa-ajan kielenkäyttöön. Opiskelijoita ohjataan pohtimaan asenteiden ja arvojen merkitystä ja kehittämään taitoaan toimia rakentavasti eri yhteyksissä. Opetus antaa valmiuksia osallisuuteen ja aktiiviseen vaikuttamiseen kansainvälisessä maailmassa ja syventää opiskelijoiden maailmankansalaisen taitoja.

Opiskelijoita rohkaistaan hankkimaan elinikäisiä kielenopiskelutaitoja tunnistamalla itselleen sopivia tapoja oppia kieliä, arvioimalla oman oppimisensa edistymistä sekä näkemään kielitaito myös työelämätaimona. Kielten opiskelussa ja kielivalinnoissa vahvistetaan sukupuolten tasa-arvoa kannustamalla ennakkoluulottomuuteen ja käsittelemällä monipuolisesti erilaisia aiheita.

Kieltenopetuksessa hyödynnetään tutkivaa oppimista käyttäen monipuolisia ja opiskelijalähtöisiä menetelmiä. Opiskelijoita ohjataan hakemaan, arvioimaan ja käsittelemään tietoa osaamillaan kielillä. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään luontevasti opiskeluympäristöjen osana.

Kieltenopetuksessa käsitellään teemoja, joiden avulla kielenoppiminen tuodaan osaksi lukio-opiskelun kokonaisuuksien hallintaa ja oppiainerajat ylittävää työskentelyä. Opiskelijoille tarjotaan merkityksellisiä, avoimia ja riittävän haastavia tehtäviä. Aihekokonaisuudet, teemaopinnot ja muu oppiainerajat ylittävä opiskelu kannustavat opiskelijoita hyödyntämään eri kielten vähäistäkin taitoaan ja monikielistä kompetenssiaan.

Opetuksessa otetaan huomioon se, että opiskelijoiden eteneminen taitotasolla tapahtuu eri tahdissa, mikä edellyttää tehtävien eriyttämistä tai muuta tukemista.

Vieraiden kielten opetuksen yhteiset tavoitteet

Vieraiden kielten eri oppimäärien opetuksen yhteisenä tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu hyödyntämään kielitaitoaan luovasti opiskelussa, työssä ja vapaa-aikana
- vankentaa kohdekielen osaamistaan, kielitajuaan ja taitoaan soveltaa kielitietoa myös kielirajat ylittäen
- kehittyy tavoitteellisena kielten oppijana ja osaa soveltaa kielenopiskelustrategioita
- ymmärtää monipuolisen kielitaidon merkityksen ja kielitaidon myötä kasvavat toimintamahdollisuudet
- osaa arvioida omaa osaamistaan sekä suunnitella kieliopinnojaan tulevaisuuden tarpeitaan varten jatko-opintojen, työelämän ja kansainvälistymisen näkökulmasta.

Tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa eri kielissä tai oppimäärissä kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon (liite 1) tasot alla olevan taulukon mukaisesti ja osaa suhteuttaa omaa osaamistaan tavoitteeksi asetettuihin taitotasoihin. Opiskelija asettaa omia tavoitteitaan, arvioi taitojensa kehittymistä ja kehittää niitä edelleen.

Kieli ja oppimäärä	Taito toimia vuorovaikutuksessa	Taito tulkita tekstejä	Taito tuottaa tekstejä
Englanti A	B2.1	B2.1	B2.1
Muut kielet A	B1.2	B1.2	B1.2
Englanti B1	B1.2	B1.2	B1.2
Muut kielet B1	B1.1	B1.1	B1.1
Englanti B2	B1.1	B1.1	B1.1
Muut kielet B2	A2.2	A2.2	A2.2
Englanti B3	B1.1	B1.1	A2.2
Aasian ja Afrikan kielet B3	A2.1	A2.1 (puhuttu teksti) A1.3 (kirjoitettu teksti)	A2.1 (puhuttu teksti) A1.3 (kirjoitettu teksti)
Muut kielet B3	A2.1	A2.1	A2.1

Arviointi

Vieraissa kielissä arviointi perustuu vieraiden kielten yhteisten tavoitteiden sekä kieli- ja oppimääräkohtaisten erityisten tavoitteiden saavuttamiseen. Kullakin kurssilla otetaan huomioon kurssikohtaiset painotukset sekä niihin läheisesti nivoutuvat vieraiden kielten yhteiset ja oppimääräkohtaiset tavoitteet. Kaikilla kursseilla annetaan monipuolisesti palautetta opiskelijan edistymisestä oppimisprosessin eri vaiheissa. Palautetta annetaan opiskelijan edistymisestä kielitaidon eri osa-alueilla sekä muissa tavoitteissa, kuten kielenopiskelutaidoissa ja valmiuksissa toimia kohdekielisissä ympäristöissä. Opiskelijoita ohjataan hyödyntämään itse- ja vertaisarviointia. Kaikilla kursseilla voidaan hyödyntää salkkutyöskentelyä, myös oppiainerajat ylittäen.

Arvioinnin tukena, opettajan työvälineenä sekä opiskelijan itse- ja vertaisarvioinnin välineenä käytetään soveltuvin osin eurooppalaiseen viitekehykseen perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa. Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa painottuu opiskelijan taito kehittää kielenopiskelutaitojaan. Opintojen edetessä kielitaidon kuvausasteikkoa voidaan hyödyntää enenevästi opiskelijan vuorovaikutus-, tulkinta- ja tuottamistaitojen tasoa määriteltäessä.

A-oppimäärän syventävän kurssin 8 ja B1-oppimäärän syventävän kurssin 6 suorituksen arviointi perustuu Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta saatuun arvosanaan ja muihin kurssin aikaisiin näyttöihin. Kurssit arvioidaan numeroin käyttäen asteikkoa 4–10. Myös kurssiin kuuluva suullisen kielitaidon koe arvioidaan numeroin käyttäen asteikkoa 4–10. Suullisen kielitaidon kokeesta annetaan erillinen todistus lukion päätötdodistuksen liitteenä.

Oppimäärän vaihtaminen

Opiskelijan on tarkoituksenmukaista jatkaa aloittamansa oppimäärän opintoja pitkäjänteisesti. Oppimäärää vaihdettaessa vieraassa kielessä pidemmästä oppimäärästä lyhyempään kurssiin luetaan hyväksi latinan kieltä lukuun ottamatta seuraavasti:

Kurssit	A-oppimäärä		B1-oppimäärä		B2-oppimäärä		B3-oppimäärä
Kurssi	1	→	1	→	1	→	3
Kurssi	2	→	2	→	3	→	5
Kurssi	3	→	3	→	4	→	6
Kurssi	4	→	4	→	2	→	4
Kurssi	6	→	5	→	5	→	7
Kurssi	7	→	7	→	6	→	8
Kurssi	8	→	6				

Muut pidemmän oppimäärän mukaiset opinnot voivat olla lyhyemmän oppimäärän syventäviä tai soveltavia kursseja opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla. Jos opiskelija pyytää, hänelle tulee järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteamiseksi. Siirryttäessä lyhyemmästä pitempään oppimäärään voidaan opiskelijalta edellyttää lisänäyttöjä, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen. Opiskelija voi opiskella myös toisen oppimäärän kursseja oppimäärää vaihtamatta. Tällöin kyseessä olevat kurssit voidaan lukea opiskelijan varsinaisen oppimäärän syventäviksi tai soveltaviksi kursseiksi opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Kurssit

Vieraiden kielten kurssikoodit muodostuvat kielten kirjaintunnusten, oppimäärien tasotunnusten ja kurssinumeroiden mukaan. Esimerkiksi RAB32 tarkoittaa ranskan kielen B3-oppimäärän kurssia numero 2. Vieraista kielistä käytetään seuraavia koodeja:

- EN = englannin kieli
- LA = latinan kieli
- RA = ranskan kieli
- SM = saamen kieli
- SA = saksan kieli
- VE = venäjän kieli
- IA = italian kieli
- EA = espanjan kieli
- PO = portugalin kieli
- KI = kiinan kieli
- JP = japanin kieli
- KX = muu kieli

5.5.1 VIERAAT KIELET, englanti, A-oppimäärä

Opetuksen tavoitteet

Englannin kielen A-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- kehittyä englannin kielen käyttäjänä sekä toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin paikallisissa, kansallisissa, eurooppalaisissa kuin globaaleissa yhteisöissä
- ymmärtää englannin kielen merkityksen ja roolin kansainvälisen kommunikaation kielenä
- osaa arvioida oman osaamisensa riittävyyttä jatko-opintojen näkökulmasta

- osaa suunnitella kieliopintojaan tulevaisuuden tarpeitaan varten työelämän ja kansainvälistymisen näkökulmista
- saa kokemuksia laajempien englanninkielisten tekstien lukemisesta, tulkitsemisesta ja käsittelystä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon B2.1 ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

Aihokokonaisuudet

Aihokokonaisuudet *aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä teknologia ja yhteiskunta, kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys* sisältyvät kaikkiin pakollisiin ja valtakunnallisiin syventäviin kursseihin. *Hyvinvointi ja turvallisuus* sisältyvät kursseille 1 ja 2. Monilukutaito ja mediat sisältyvät kursseille 3-8. *Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu* sisältyvät kursseille 6-8.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Englannin kieli soveltuu luontevasti yhteistyöhön muiden oppiaineiden kanssa, se voidaan integroida muiden oppiaineiden opiskelun välineeksi. Yhteistyötä tehdään kunkin koulun vakiintuneiden sekä kotimaisten että ulkomaisten sidosryhmien, yritysten ja yhteisöjen kanssa.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Kansainvälisiä yhteistyökumppaneita perehdytetään paikallistietouteen ja –kohteisiin. Kussakin kurssissa otetaan mahdollisuuksien mukaan kurssin teemaa esiin paikallisten esimerkkien; tieteen, taiteen, ympäristökysymysten ja ajankohtaisten yhteiskunnallisten kysymysten kautta.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opintojen alussa oppija kartoittaa oman tilanteensa, tavoitteensa ja heikkoutensa englannin kielen oppijana. Lähtötasoselvityksen perusteella voidaan tarvittaessa suunnitella oppijalle sopiva suoritusaikataulu ja tukitoimet.

Kurssien sisällä opiskelijat valitsevat aiheita ja käsittelytapoja mahdollisimman paljon kiinnostuksensa mukaan. Opiskelijälähtöinen työskentely kannustaa tavoitteellisuuteen, vastuullisuuteen, luovuuteen ja ongelmanratkaisuun.

Opiskelijat toimivat monipuolisesti eri digitaalisissa ympäristöissä. Opiskelu tapahtuu mahdollisuuksien mukaan myös koulun ulkopuolella, esimerkiksi teatteri-, elokuva- ja konserttikäynteinä.

Arviointi

"Edellä 1 momentissa tarkoitettu arvostelu annetaan numeroin tai muulla opetussuunnitelmassa määrättyllä tavalla. Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4–10. Arvosana 5 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4..." (Lukioasetus 810/1998, 6 § 2 mom.)

Pakollisten ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen valtakunnallisten syventävien kurssien arvosana annetaan numeroin. Soveltavista kursseista annetaan arvosanaksi suoritusmerkintä (S = suoritettu, H = hylätty).

Sanallinen arviointi, arviointikeskustelut, itsearviointi ja vertaisarviointi ovat osana kurs-
sien arviointia.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit 1-3 suoritetaan numerojärjestyksessä ennen kursseja 4, 5 ja 6. Suullisen kielitai-
don kurssi 8 suoritetaan pakollisten kurssien jälkeen. Järjestyksestä voi poiketa vain pe-
rustellusta syystä.

PAKOLLISET KURSSIT

Pakollisilla kursseilla 1–2 painotetaan opiskelutaitojen vankentamista, oman osaamisen
kehittämistä yksin ja yhdessä muiden kanssa sekä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toi-
mimista. Kurssista 3 lähtien kiinnitetään enenevässä määrin huomiota eri tekstilajien edel-
lyttämään kieleen. Kursseilla 4–6 painotetaan kieltä tiedonhankinnan, olennaisen tiedon
tiivistämisen ja tiedon jakamisen välineenä.

Jokaiselle kurssille varataan tilaa käsitellä ajankohtaisia tai paikallisia asioita, joista voi-
daan sopia yhdessä. Oppiainerajat ylittävää tai aihekokonaisuuksia avaavaa opetusta voi-
daan toteuttaa kaikilla kursseilla. Kursseilla harjoitellaan monipuolisesti sekä suullista että
kirjallista vuorovaikutusta, joskin painotukset voivat vaihdella kursseittain.

KURSSI 1: Englannin kieli ja maailmani (ENA1)

TAVOITTEET

Tavoitteena on innostaa opiskelijaa löytämään autenttisia kielenkäyttöympäristöjä ja
havaitsemaan kielitaidon merkitys uusien ovien avaajana.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla kartoitetaan opiskelijan kielitaidon eri osa-alueiden osaamista ja kehittämisen
kohteita, analysoidaan ja arvioidaan omia kielenopiskelutaitoja, asetetaan tavoitteita
englannin opiskelulle ja etsitään keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi.
Kurssilla pohditaan maailman kielellistä monimuotoisuutta, englannin kieltä globaalina
ilmionä sekä kielitaitoa välineenä kasvattaa kulttuurista osaamista. Aihepiirit ja tilanteet
liittyvät opiskeluun, nuoren elämänpäiriin ja kielenkäyttötarpeisiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kartoitetaan opiskelijan kielitaitoa ja pohditaan kielenkäyttötarpeita suhteessa omaan
elämänpäiriin.

KURSSI 2: Ihminen verkostoissa (ENA2)

TAVOITTEET

Opitaan keskustelutaitoja ja mielipiteen esiin tuomista, myös kansainvälisessä
kontekstissa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla harjoitellaan toimintaa kielelliseltä ja kulttuuriselta vaativuudeltaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa eri viestintäkanavia käyttäen, myös kansainvälisessä kontekstissa. Syvennetään taitoa toimia aktiivisena keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä. Harjaannutetaan taitoa muotoilla mielipiteitä sekä käydä merkitysneuvotteluja. Monipuolistetaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tarvittavien strategioiden valikoimaa. Kurssilla käsitellään ihmissuhteisiin liittyviä teemoja ja niiden yhteydessä psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation merkitystä vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

KESKEISET SISÄLLÖT

Syvennetään vuorovaikutustaitojen hallintaa erilaisissa tilanteissa ja viestintäkanavissa.

KURSSI 3: Kulttuuri-ilmiöitä (ENA3)

TAVOITTEET

Tutustutaan kielialueen kulttuuri-ilmiöihin ja harjoitellaan monilukutaitoa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla laajennetaan ja syvennetään opiskelijoiden monilukutaitoa. Kurssilla tehdään eri tekstilajien tuotoksia painottaen tekstilajille ominaista kielellistä tarkkuutta. Aihepiireinä ovat erilaiset kulttuuriset ilmiöt, englanninkieliset mediat sekä luova toiminta. Kurssin aikana voidaan käydä esimerkiksi kulttuuritapahtumissa kuten elokuvissa, teatterissa tai näyttelyissä. Opiskelija maksaa itse pääsymaksunsa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Tuodaan esiin kulttuurin monimuotoisuus ja luovuuden merkitys.

KURSSI 4: Yhteiskunta ja ympäröivä maailma (ENA4)

TAVOITTEET

Kurssilla kehitetään tiedonhankintataitoja ja kriittistä lukutaitoa sekä harjoitellaan aktiivista toimijuutta englannin kielellä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan erilaisiin yhteiskunnallisista ilmiöistä käytäviin keskusteluihin erityisesti aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta. Pohditaan yksilöiden ja yhteisöjen vastuita ja toimintamahdollisuuksia, kuten ihmisoikeuskysymyksiä ja vaikuttamis- mahdollisuuksia kansalaisyhteiskunnassa. Opiskelija syventää kirjoitus- ja puhetaitojaan. Vahvistetaan englannin rakenteiden hallintaa. Harjoitellaan ymmärtävän lukemisen strategioita.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin aiheita ovat yhteiskunnalliset arvot, yksilön asema yhteiskunnassa sekä oman maan ja kohdemaiden ilmiöt. Tutkitaan yhteiskuntaan liittyviä ilmiöitä ja ongelmia.

KURSSI 5: Tiede ja tulevaisuus (ENA5)

TAVOITTEET

Kurssilla syvennetään tekstin tulkinnan ja tuottamisen sekä tiedonhankinnan taitoja hakemalla tietoa opiskelijoita kiinnostavista tiedon- ja tieteenaloista. Tutustutaan erilaisiin lukemisstrategioihin sekä parannetaan tieteellisen ja vaativan asiatekstin tulkinta- ja arviointitaitoja.

LYHYT KUVAUS

Harjaannutaan jakamaan omia tietoon tai mielipiteeseen perustuvia näkökantoja. Pohditaan erilaisia tulevaisuudenvisioita erityisesti teknologian ja digitalisaation näkökulmista sekä englannin kielen asemaa kansainvälisenä tieteen, tutkimuksen ja teknologian kielenä. Aihepiirit nousevat eri tiedon- ja tieteenaloista.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin perehdytään eri tieteenalojen ja tekniikan saavutusten sanastoon ja peruskäsitteistöön. Harjoitetaan monipuolisesti kirjallisessa viestinnässä tarvittavia strategioita. Kehitetään argumentointitaitoja suullisessa ja kirjallisessa viestinnässä sekä opetellaan tuottamaan asiatekstejä.

ENA 6: Opiskelu, työ ja toimeentulo (ENA6)

TAVOITTEET

Kurssilla syvennetään käsitystä kielitaidosta työelämätaidona ja sosiaalisena pääomana.

LYHYT KUVAUS

Tutustutaan tekstilajeihin, joita opiskelijat kohtaavat mahdollisissa jatko-opinnoissa tai työelämässä. Pohditaan jatko-opinto- ja urasuunnitelmia ja työtekoa myös kansainvälisessä kontekstissa. Käsitellään talousasioita, jotka liittyvät itsenäistyvän, työelämään astuvan nuorenelämänpiiriin sekä laajempia talouden ilmiöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin aihepiirit liittyvät nuoren elämään, jatko-opintojen ja uran suunnitteluun, sekä talouselämän ilmiöihin. Näiden myötä keskiössä ovat aihekokonaisuuksista erityisesti yrittäjyys ja työelämä, teknologia ja yhteiskunta sekä kestävä elämäntapa ja globaali vastuu.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 7: Kestävä elämäntapa (ENA7)

TAVOITTEET

Kurssilla syvennetään taitoa tulkita ja tuottaa englantia erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla analysoidaan tai tuotetaan eri tekstilajien tekstejä, kuten fiktiivisiä tai ei-fiktiivisiä, kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla jatketaan oppimäärän pakollisten kurssien teemojen käsittelyä ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävästä elämäntavasta ottaen huomioon opiskelijoiden tarpeet tai kiinnostuksen kohteet.

KURSSI 8: Viesti ja vaikuta puhuen (ENA8)

TAVOITTEET

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa kieltä suullisesti, taitoa ymmärtää puhuttua kieltä ja rakentaa dialogia. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta sekä harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla kerrataan oppimäärän pakollisilla kursseilla käsitellyjä aihepiirejä tai niitä täydennetään opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssiin kuuluvan suullisen kielitaidon kokeen suoritus ja muut kurssin aikaiset näytöt arvioidaan asianomaiselle kielelle ja oppimäärälle opetussuunnitelman perusteissa asetettuja tavoitteita vasten. Kurssin arvioinnin edellytykset täyttyvät, kun opiskelija on antanut kurssin suorittamiseksi sovitut näytöt ja suorittanut kurssiin kuuluvan suullisen kielitaidon kokeen.

SUORITUSTAPA

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska koko kurssin toiminta on suullista vuorovaikutusta toisten kanssa. Kurssilla annettavat tehtävät ja näytöt ovat suullisia, jotka tehdään yhdessä paikan päällä. Kurssi arvioidaan näiden suullisten näyttöjen ja vuorovaikutuksen perusteella.

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 9: Kertauskurssi abiturienteille (ENA9)

TAVOITTEET

Harjoitetaan valmiuksia ylioppilaskokeeseen.

LYHYT KUVAUS

Kurssi käsittää lukion oppimäärän kertausta ja täydennystä abiturienteille.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla kerrataan keskeistä sanastoa, kielioppirakenteita ja harjoitellaan ylioppilaskokeen tehtävyytyyppejä.

KURSSI 10: Tukikurssi 1 (ENA10)

TAVOITTEET

Kurssilla vahvistetaan englannin perusteita niin, että englannin lukio-opiskelu on mahdollista.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla kerrataan kurssien 1 ja/tai 2 kielioppiasioita ja sanastoa. Kurssi on ensisijaisesti tarkoitettu niille, jotka ovat saaneet hylätyn tai heikon arvosanan kyseisistä kursseista. Kurssilla voi yrittää korottaa kurssiarvosanaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kieliopista erityisesti aikamuodot, epäsäännölliset verbit, sanajärjestys ja/tai passiivi, muodollinen subjekti, substantiivien ja artikkelien käytön perusteet. Sanaston aihepiirit koskevat nuorten keskeistä elämämpiiriä ja ihmissuhteita.

SUORITUSTAPA

Tukikurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska se on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat sellaista jatkuvaa opettajan tukea ja ohjausta opiskelussaan, jota ei ole mahdollisuutta saada itsenäisessä opiskelussa.

KURSSI 11: Tukikurssi 2 (ENA11)

TAVOITTEET

Vahvistetaan kielen eri osa-alueita, kuten suullista ja kirjallista tuottamista, sanaston hallintaa ja kuullunymmärtämistä, pääpainon kuitenkin sijoittuen kieliopin hallintaan.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla keskitytään kurssien 3 ja 4 kielioppiasioden ja sanaston kertaamiseen. Kurssi on ensisijaisesti tarkoitettu niille, jotka ovat saaneet hylätyn tai heikon arvosanan kyseisistä kursseista. Kurssilla voi yrittää korottaa kurssiarvosanaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kerrataan kurssien 3 ja 4 sisältöä.

SUORITUSTAPA

Tukikurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska se on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat sellaista jatkuvaa opettajan tukea ja ohjausta opiskelussaan, jota ei ole mahdollisuutta saada itsenäisessä opiskelussa.

KURSSI 12: Tukikurssi 3 (ENA12)

TAVOITTEET

Vahvistetaan kielen eri osa-alueita, kuten suullista ja kirjallista tuottamista, sanaston hallintaa ja kuullunymmärtämistä, pääpainon kuitenkin sijoittuen kieliopin hallintaan.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla keskitytään kurssien 5 ja 6 kielioppiasioden ja sanaston kertaamiseen sekä ylioppilaskokeeseen valmistautumiseen. Kurssi on ensisijaisesti tarkoitettu niille, jotka ovat saaneet hylätyn tai heikon arvosanan kyseisistä kursseista. Kurssilla voi yrittää korottaa kurssiarvosanaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kerrataan viimeisten pakollisten englannin kurssien sisältöä ja valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin.

SUORITUSTAPA

Tukikurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska se on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat sellaista jatkuvaa opettajan tukea ja ohjausta opiskelussaan, jota ei ole mahdollisuutta saada itsenäisessä opiskelussa.

KURSSI 13: Englanninkielisen kulttuurin kurssi (ENA13)

TAVOITTEET

Tutustutaan englanninkieliseen kulttuuriin syvällisemmin ja laajemmin.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla keskitytään englanninkieliseen kulttuuritietouteen, laajennetaan sanavarastoa ja kehitetään suullista ilmaisua.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin sisältö voi vaihdella vuosittain. Kurssilla voidaan keskittyä johonkin englanninkieliseen maahan ja sen ominaispiirteisiin tai käsitellä useita kielialueen maita ja niiden kulttuureja. Menetelmät vaihtelevat vuosittain kurssin sisällön ja painotusten mukaan.

5.5.2 Vieraat kielet, saksa, ranska, venäjä, A-oppimäärä

Oppiainekuvaus

Pakollisilla kursseilla 1-2 painotetaan opiskelutaitojen vankentamista, oman osaamisen kehittämistä yksin ja yhdessä muiden kanssa sekä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa toimimista. Kurssista 3 lähtien kiinnitetään enenevässä määrin huomiota eri tekstilajien edellyttämään kieleen. Kursseilla 4-6 painotetaan kieltä tiedonhankinnan, olennaisen tiedon tiivistämisen ja tiedon jakamisen välineenä.

Joka kurssille varataan aikaa käsitellä ajankohtaisia tai paikallisia asioita, joista voidaan sopia yhdessä. Oppiainerajat ylittävää tai aihekokonaisuuksia avaavaa opetusta voidaan toteuttaa kaikilla kursseilla. Kursseilla harjoitellaan monipuolisesti sekä suullista että kirjallista vuorovaikutusta, joskin painotukset voivat vaihdella kurkseittain.

Opetuksen tavoitteet

Vieraan kielen A-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- kehittyy kohdekielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin kansallisissa, eurooppalaisissa kuin globaaleissa yhteisöissä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon B1.2 ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen

Arviointi

Pakollisten ja valtakunnallisten syventävien kurssien arvosana annetaan numeroin asteikolla 4-10. Arviointi perustuu kurssin tavoitteiden saavuttamiseen. Arvioinnin tukena käytetään soveltuvin osin Eurooppalaiseen viitekehukseen perustuvaa kehittyvän kielitaidon kuvausasteikkoa. Opintojen alkuvaiheessa palautteenannossa korostetaan opiskeli-

jan opiskelutaitojen kehittämistä. Kaikilla kursseilla voidaan hyödyntää salkkutyöskentelyä. Suullisen kielitaidon kokeesta annetaan erillinen todistus lukion päättötodistuksen liitteenä.

Sanallinen arviointi, arviointikeskustelut, itsearviointi ja vertaisarviointi ovat osana kursien arviointia.

Pakolliset ja syventävät kurssit arvioidaan numeroin 4-10, soveltavista kursseista annetaan suoritusmerkintä (S/hyl).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Aihekokonaisuudet näkyvät kurssien sisällöissä. Aktiivista kansalaisuutta, yrittäjyyttä ja työelämää käsitellään erityisesti kursseilla 2, 4 ja 6. Aihekokonaisuus hyvinvointi ja turvallisuus ilmenee mm. vapaa-aikaa, terveellisiä elämäntapoja sekä liikennettä koskevilla teemoilla. Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu -aihekokonaisuus tulee esiin erityisesti kursseilla 4, 5 ja 7. Tarkoituksena on herättää opiskelija pohtimaan omia vaikutusmahdollisuuksiaan ja arvojaan. Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys on läsnä joka oppitunnilla. Oppitunnilla käytetään autenttista ja ajankohtaista materiaalia mahdollisimman paljon. Kursseilla korostetaan kielen ja kulttuurin erottamattomuutta. Aihekokonaisuus painottuu kurssilla 3.

Kursseilla käytettävä materiaali tuo monilukutaidon ja eri mediat luokahuoneeseen: niitä hyödynnetään opetuksessa ja oppimisessa sekä opiskelijoiden omilla tuotoksilla. Teknologia aihepiirinä tulee esiin kaikilla kursseilla ja erityisesti kursseilla 2 ja 5. Teknologiaa hyödynnetään eri tavoin itse kielen oppimisessa ja erilaisissa tehtävissä.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Vierasta kieltä on mahdollista käyttää oppiainerajoja ylittävässä projektityöskentelyssä. Yhteistyötä tehdään mahdollisuuksien mukaan paikallisten ala- ja yläkoulujen ja muiden oppilaitosten kanssa. Alakoulujen oppilaille tarjotaan "kielimaistiaisista" ja yläkoulun oppilaille valinnaisen kielen esittelyä. Kohdekielen opiskelijoille pyritään järjestämään mahdollisuus tutustua kielen opiskeluun yliopistossa.

Eri järjestöjen ja oppilaitosten kautta (esim. Goethe Instituutti, Suomi-Saksa –yhdistysten liitto, Hämeenlinnan suomalais-ranskalainen yhdistys, Suomi-Venäjä -seura, vaihto-oppilasjärjestöt, Hämeen Ammattikorkeakoulu) pyrimme saamaan vieraita oppitunneillemme tai osallistumaan heidän järjestämiinsä tapahtumiin.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Mahdollisuuksien mukaan käydään kielialueeseen liittyvissä kulttuuritapahtumissa (esim. venäläinen taidenäyttely, ranskalainen tori, näyttelyt, elokuva, konsertti). Opetellaan esittelemään omaa kotikaupunkia vieraalla kielellä. Pyritään hyödyntämään paikkakunnalla asuvia / oleskelevia vieraskielisiä sekä omassa koulussa vierasta kieltä äidinkielenään puhuvia opiskelijoita oppitunneilla.

Eri kursseilla otetaan mahdollisuuksien mukaan kurssin teema esille myös paikallisten ilmiöiden ja tapahtumien avulla, esimerkiksi taiteen, ympäristökysymysten ja ajankohtaisten yhteiskunnallisten kysymysten kautta.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opintojen alussa kartoitetaan opiskelijan tilanne ja hänen tavoitteensa sekä vahvuutensa ja heikkoutensa vieraan kielen oppijana. Kurssien sisällä opiskelijat valitsevat aiheita ja niiden käsittelytapoja mahdollisimman paljon kiinnostuksensa mukaan.

Opiskelijalähtöinen työskentely kannustaa tavoitteellisuuteen, vastuullisuuteen, luovuuteen ja ongelmanratkaisuun. Opiskelijat toimivat monipuolisesti eri digitaalisissa ympäristöissä. Opiskelu tapahtuu mahdollisuuksien mukaan myös koulun ulkopuolella, esimerkiksi teatteri-, elokuva- ja konserttikäynteinä.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit 1-3 suoritetaan pääsääntöisesti numerojärjestyksessä ennen kursseja 4-6. Suullisen kielitaidon kurssi 8 suoritetaan pakollisten kurssien jälkeen. Järjestyksestä voi poiketa perustellusta syystä.

5.5.2.1 Saksa

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Kieli ja maailmani (SAA1)

TAVOITTEET

Tavoitteena on innostaa opiskelijaa löytämään autenttisia kielenkäyttöympäristöjä ja havaitsemaan kielitaidon merkitys uusien ovien avaajana.

LYHYT KUVAUS

Aiheina kurssilla ovat opiskelu ja nuoren elämänpiiri, mutta myös maailman kielellinen monimuotoisuus.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kartoitetaan opiskelijan kielitaitoa ja pohditaan kielenkäyttötarpeita suhteessa omaan elämänpiiriin.

KURSSI 2: Ihminen verkostoissa (SAA2)

TAVOITTEET

Opitaan keskustelutaitoja ja mielipiteen esiin tuomista, myös kansainvälisessä kontekstissa.

LYHYT KUVAUS

Hyvinvointi, terveys ja ihmissuhteet ovat pääroolissa kurssin sisällössä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Syvennetään vuorovaikutustaitojen hallintaa erilaisissa tilanteissa ja viestintäkanavissa.

KURSSI 3: Kulttuuri-ilmiöitä (SAA3)

TAVOITTEET

Tutustutaan kielialueen kulttuuri-ilmiöihin ja harjoitellaan monilukutaitoa.

LYHYT KUVAUS

Tutustutaan kulttuuriin laaja-alaisesti.

KESKEISET SISÄLLÖT

Tuodaan esiin kulttuurin monimuotoisuus ja luovuuden merkitys. Harjoitusten tekemisen lisäksi opiskelijat valmistelevat erilaisia teemaan liittyviä tuotoksia.

KURSSI 4: Yhteiskunta ja ympäröivä maailma (SAA4)

TAVOITTEET

Harjoitetaan kielitaitoa aihepiireihin liittyvissä konteksteissa.

LYHYT KUVAUS

Kurssin teemoihin kuuluu aktiivinen kansalaisuus ja yhteiskunnalliset ilmiöt.

KESKEISET SISÄLLÖT

Jatketaan kielenosaamisen eri osa-alueiden harjoittelua.

KURSSI 5: Tiede ja tulevaisuus (SAA5)

TAVOITTEET

Sanavaraston kartuttamisen lisäksi vahvistetaan oman näkökannan jakamisen taitoja ja tekstien tulkitsemista.

LYHYT KUVAUS

Käsitellään eri tieteenaloja ja tulevaisuudennäkymiä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Harjoitellaan vaativan kieliaiineksen ymmärtämistä ja omaa tuottamista.

KURSSI 6: Opiskelu, työ ja toimeentulo (SAA6)

TAVOITTEET

Opitaan laatimaan työnhakuun liittyviä asiakirjoja kohdekielellä. Valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin.

LYHYT KUVAUS

Kurssin aihepiireinä ovat jatko-opinnot ja työelämä, myös kansainvälisellä tasolla.

KESKEISET SISÄLLÖT

Tutustutaan tilanteisiin ja tekstityyppeihin, joihin voi törmätä opiskelu- ja työelämässä.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 7: Kestävä elämäntapa (SAA7)

TAVOITTEET

Tunneilla vahvistetaan kielitaitoa ja valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin.

LYHYT KUVAUS

Kurssin aiheisiin kuuluvat esimerkiksi ekologisuus, talous ja kestävä elämäntapa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Tutustutaan eri tekstityyppeihin ja jatketaan pakollisten kurssien aiheiden käsittelyä.

KURSSI 8: Viesti ja vaikuta puhuen (SAA8)

TAVOITTEET

Laajennetaan suullisen osaamisen kielitaitoa.

LYHYT KUVAUS

Harjoitetaan suullista tuottamista, ymmärtämistä ja dialogin rakentamista.

KESKEISET SISÄLLÖT

Syvennetään aiempien kurssien aihepiirejä suullisten harjoitusten avulla.

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 9: Kertauskurssi abiturienteille (SAA9)

TAVOITTEET

Kerrataan, täydennetään ja valmistaudutaan yo-kokeeseen.

LYHYT KUVAUS

Harjoitetaan erilaisia yo-koetehtävätyyppejä ja harjoitellaan sanastoa ja kielioppia.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kerrataan aiempien kurssien sisältöjä ja valmistaudutaan yo-kokeeseen.

5.5.2.2 Ranska

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Kieli ja maailmani (RAA1)

TAVOITTEET

Tavoitteena on innostaa opiskelijaa löytämään autenttisia kielenkäyttöympäristöjä ja havaitsemaan kielitaidon merkitys uusien ovien avaajana.

LYHYT KUVAUS

Aiheina kurssilla ovat opiskelu ja nuoren elämänpiiri, mutta myös maailman kielellinen monimuotoisuus.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kartoitetaan opiskelijan kielitaitoa ja pohditaan kielenkäyttötarpeita suhteessa omaan elämänpäiiriin.

KURSSI 2: Ihminen verkostoissa (RAA2)

TAVOITTEET

Opitaan keskustelutaitoja ja mielipiteen esiin tuomista, myös kansainvälisessä kontekstissa.

LYHYT KUVAUS

Hyvinvointi, terveys ja ihmissuhteet ovat pääroolissa kurssin sisällössä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Syvennetään vuorovaikutustaitojen hallintaa erilaisissa tilanteissa ja viestintäkanavissa.

KURSSI 3: Kulttuuri-ilmiöitä (RAA3)

TAVOITTEET

Tutustutaan kielialueen kulttuuri-ilmiöihin ja harjoitellaan monilukutaitoa.

LYHYT KUVAUS

Tutustutaan kulttuuriin laaja-alaisesti.

KESKEISET SISÄLLÖT

Tuodaan esiin kulttuurin monimuotoisuus ja luovuuden merkitys. Harjoitusten tekemisen lisäksi opiskelijat valmistelevalt erilaisia teemaan liittyviä tuotoksia.

KURSSI 4: Yhteiskunta ja ympäröivä maailma (RAA4)

TAVOITTEET

Harjoitetaan kielitaitoa aihepiireihin liittyvissä konteksteissa.

LYHYT KUVAUS

Kurssin teemoihin kuuluu aktiivinen kansalaisuus ja yhteiskunnalliset ilmiöt.

KESKEISET SISÄLLÖT

Jatketaan kielenosaamisen eri osa-alueiden harjoittelua.

KURSSI 5: Tiede ja tulevaisuus (RAA5)

TAVOITTEET

Sanavaraston kartuttamisen lisäksi vahvistetaan oman näkökannan jakamisen taitoja ja tekstien tulkitsemista.

LYHYT KUVAUS

Käsitellään eri tieteenaloja ja tulevaisuudennäkymiä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Harjoitellaan vaativan kieliaineuksen ymmärtämistä ja omaa tuottamista.

KURSSI 6: Opiskelu, työ ja toimeentulo (RAA6)

TAVOITTEET

Opitaan laatimaan työnhakuun liittyviä asiakirjoja ranskalaiseen malliin. Valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin.

LYHYT KUVAUS

Kurssin aihepiireinä ovat jatko-opinnot ja työelämä, myös kansainvälisellä tasolla.

KESKEISET SISÄLLÖT

Tutustutaan tilanteisiin ja tekstityyppeihin, joihin voi törmätä opiskelu- ja työelämässä.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 7: Kestävä elämäntapa (RAA7)

TAVOITTEET

Tunneilla vahvistetaan kielitaitoa ja valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin.

LYHYT KUVAUS

Kurssin aiheisiin kuuluvat esimerkiksi ekologisuus, talous ja kestävä elämäntapa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Tutustutaan eri tekstityyppeihin ja jatketaan pakollisten kurssien aiheiden käsittelyä.

KURSSI 8: Viesti ja vaikuta puhuen (RAA8)

TAVOITTEET

Laajennetaan suullisen osaamisen kielitaitoa.

LYHYT KUVAUS

Harjoitetaan suullista tuottamista, ymmärtämistä ja dialogin rakentamista.

KESKEISET SISÄLLÖT

Syvennetään aiempien kurssien aihepiirejä suullisten harjoitusten avulla.

KURSSI 9: Kertaus peruskoulusta (RAA9)

Tälle kurssipaikalle siirretään RAB31-2 -kurssien suoritukset niiden opiskelijoiden osalta, jotka opiskelevat A-ranskaa, mutta opiskelija on kerrannut peruskoulun oppimäärää osallistumalla B3-ranskan tunneille.

Kurssien arvosanat siirretään suoritusmerkinnäksi. Kurssin laajuus voi olla 1-2 kurssia.

5.5.2.3 Venäjä

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Kieli ja maailmani (VEA1)

TAVOITTEET

Kurssilla kartoitetaan opiskelijan kielitaidon eri osa-alueiden osaamista ja kehittämisen kohteita. Opiskelija analysoi ja arvioi omia kielen opiskelutaitojaan. Asetetaan tavoitteita venäjän kielen opiskelulle ja etsitään keinoja oman ja yhteisen osaamisen kehittämiseksi. Pyritään löytämään autenttisia kohdekielisiä kielenkäyttöympäristöjä opintojen tueksi.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla kartoitetaan opiskelijan kielitaidon eri osa-alueiden osaamista ja kehittämisen kohteita. Kurssin aihepiirit liittyvät opiskeluun, nuorten elämään ja kielenkäyttötarpeisiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin aihepiirit ja tilanteet liittyvät opiskeluun, nuoren elämänpiiriin ja kielenkäyttötarpeisiin.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Venäjää äidinkielenään puhuvan opiskelijan kielitaidon mukaan kurssin sisältöä voidaan muokata joustavasti opiskelijan tarpeiden mukaan.

KURSSI 2: Ihminen verkostoissa (VEA2)

TAVOITTEET

Syvennetään opiskelijan taitoja toimia aktiivisena keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä. Harjaannutetaan taitoa muotoilla mielipiteitä ja käydä merkitysneuvotte-luja. Monipuolistetaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa tarvittavien strategioiden valikoimaa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla harjoitellaan toimintaa kielelliseltä ja kulttuuriselta vaativuudeltaan erilaisissa vuorovaikutustilanteissa eri viestintäkanavia käyttäen. Syvennetään taitoa toimia aktiivisena kielenkäyttäjänä. Kurssin aihepiirit liittyvät ihmissuhteisiin ja niiden yhteydessä pohditaan psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla käsitellään ihmissuhteisiin liittyviä teemoja ja niiden yhteydessä psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Pohditaan teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

KURSSI 3: Kulttuuri-ilmiöitä (VEA3)

TAVOITTEET

Kurssilla laajennetaan ja syvennetään monilukutaitoa. Tutustutaan kielialueen kulttuuri-ilmiöihin laaja-alaisesti.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla laajennetaan ja syvennetään monilukutaitoa. Tehdään eri tekstilajien tuotoksia painottaen tekstilajille ominaista kielellistä tarkkuutta. Tutustutaan erilaisiin kulttuurisiin ilmiöihin, venäjänkieliseen mediaan ja luovaan toimintaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

Aihepiireinä ovat erilaiset kulttuuriset ilmiöt, venäjänkieliset mediat ja luova toiminta.

KURSSI 4: Yhteiskunta ja ympäröivä maailma (VEA4)

TAVOITTEET

Kurssilla kehitetään tiedonhankintataitoja ja kriittistä lukutaitoa sekä harjoitellaan aktiivista toimijuutta venäjän kielellä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla kehitetään tiedonhankintataitoja ja kriittistä lukutaitoa sekä harjoitellaan aktiivista toimijuutta venäjän kielellä. Tutustutaan erilaisiin yhteiskunnallisista ilmiöistä käytäviin keskusteluihin erityisesti aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta. Pohditaan yksilön ja yhteisön vastuita ja toiminta- ja vaikuttamismahdollisuuksia kansalaisyhteiskunnassa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Tutustutaan erilaisiin yhteiskunnallisista ilmiöistä käytäviin keskusteluihin erityisesti aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta.

KURSSI 5: Tiede ja tulevaisuus (VEA5)

TAVOITTEET

Syvennetään tekstin tulkinnan ja tuottamisen taitoja sekä tiedonhankinnan taitoja.

LYHYT KUVAUS

Syvennetään tekstin tulkinnan ja tuottamisen taitoja sekä tiedonhankinnan taitoja hake-malla tietoa opiskelijoita kiinnostavista tiedon- ja tieteenaloista. Harjaannutetaan jakamaan omia tietoon tai mielipiteeseen perustuvia näkökantoja. Pohditaan erilaisia tulevaisuuden-visioita erityisesti teknologian ja digitalisaation näkökulmasta.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla harjoitellaan tekstin tulkinnan ja tuottamisen taitoja sekä tiedonhankintataitoja. Aihepiirit nousevat eri tiedon- ja tieteenaloista.

KURSSI 6: Opiskelu, työ ja toimeentulo (VEA6)

TAVOITTEET

Kurssilla syvennetään käsitystä kielitaidosta työelämätaidona ja sosiaalisena pääomana.

LYHYT KUVAUS

Tutustutaan tekstilajeihin, joita opiskelijat kohtaavat mahdollisissa jatko-opinnoissa tai työ-elämässä. Pohditaan jatko-opinto- ja urasuunnitelmia ja työtekoa myös kansainvälisessä kontekstissa. Käsitellään talousasioita, jotka liittyvät itsenäistyvän, työelämään astuvan nuoren elämänpiiriin sekä laajempia talouden ilmiöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin aihepiirit liittyvät nuoren elämään, jatko-opintojen ja uran suunnitteluun, sekä ta-louselämän ilmiöihin.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 7: Kestävä elämäntapa (VEA7)

TAVOITTEET

Kurssilla syvennetään taitoa tulkita ja tuottaa venäjän kieltä erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla harjoitellaan taitoa tulkita ja tuottaa venäjän kieltä erilaisissa kirjallisissa vuorovaikutustilanteissa ja erilaisille yleisöille. Käsitellään eri tekstilajien tekstejä, kuten fiktiivisiä ja ei-fiktiivisiä, kertovia, kuvaavia, pohtivia, ohjaavia tai kantaa ottavia tekstejä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Opiskelijoiden tarpeet ja kiinnostuksen kohteet huomioon ottaen käsitellään pakollisten kurssien teemoja ekologisen, taloudellisen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä elämäntavan näkökulmasta.

KURSSI 8: Viesti ja vaikuta puhuen (VEA8)

TAVOITTEET

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa kieltä suullisesti ja osallistua vuoropuhelun rakentamiseen. Syvennetään taitoa ymmärtää puhuttua kieltä. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta jaa harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla syvennetään taitoa tuottaa kieltä suullisesti ja osallistua vuoropuhelun rakentamiseen. Syvennetään taitoa ymmärtää puhuttua kieltä. Vankennetaan puhumisen sujuvuutta jaa harjoitellaan valmistelua edellyttävää suullista tuottamista.

Kerrataan oppimäärän pakollisilla kursseilla käsitellyjä aihepiirejä ja täydennetään niitä opiskelijoiden tarpeiden mukaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kerrataan oppimäärän pakollisilla kursseilla käsitellyjä aihepiirejä ja täydennetään niitä opiskelijoiden tarpeiden mukaan.

ARVIOINTI

Kurssilta saa erillisen todistuksen suoritetusta suullisen kielitaidon kokeesta.

SUORITUSTAPA

Kurssia ei voi tenttiä, sillä arviointi perustuu suulliseen työskentelyyn.

5.5.5 VIERAAT KIELET, B3-oppimäärä

Ensimmäisillä kursseilla painottuvat suulliset ja niihin luontevasti liittyvät pienet kirjalliset vuorovaikutustilanteet. Myös kuuntelemista harjoitellaan. Kirjallisen viestinnän osuus kasvaa vähitellen, mutta suullista viestintää harjoitellaan kaikilla kursseilla. Keskeistä on ke-

hittää jokapäiväisen viestinnän perusvalmiuksia. Hyvien ääntämistottumusten vakiinnuttamiseen kiinnitetään huomiota alusta pitäen. Rakenteita opetellaan, harjoitellaan ja kerataan joustavasti sopivien aihepiirien yhteydessä.

Kursseille varataan tarpeen mukaan tilaa yhdessä sovittujen tai ajankohtaisten aiheiden käsittelyyn. Kaikilla kursseilla voidaan edistää monilukutaitoa käsittelemällä kirjallisuutta, elokuvia, musiikkia, teatteria, kuvataidetta tai mediaa. Kursseilla tutustutaan eri tekstilajeihin.

Oppiainerajat ylittävää opetusta voidaan toteuttaa eri kursseilla.

Opetuksen tavoitteet

Vieraiden kielten B3-oppimäärän tavoitteena on, että opiskelija

- kokee monipuolisen kielitaidon kasvattamisen mielekkääksi
- kehittyy kohdekielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa niin kansallisissa, eurooppalaisissa kuin globaaleissa yhteisöissä
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon A2.1. ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen

Arviointi

Kurssit arvioidaan arvosanalla 4-10. Mikäli opiskelija suorittaa korkeintaan kaksi kurssia kielestä, hänen on mahdollista saada päättöarvosanaksi S-merkintä.

Arviointi on monipuolista ja siinä otetaan huomioon opiskelijan työskentely, suullinen ja kirjallinen kielitaito. Arviointi perustuu erilaisiin opiskelijan antamiin näyttöihin (esim. sanakokeet, kurssikokeet, suulliset esitykset, kirjalliset tuotokset, oppimispäiväkirja ja portfolio) ja tuntityöskentelyn havainnointiin. Arviointimenetelminä voidaan käyttää lisäksi itsearviointia, vertaisarviointia ja arviointikeskusteluja.

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Aihekokonaisuudet näkyvät eri kurssien sisällöissä.

Aktiivista kansalaisuutta, yrittäjyyttä ja työelämää käsitellään konkreettisesti esim. harjoittelemalla CV:n kirjoittamista ja työhakemusta /-haastattelua. Aihekokonaisuus Hyvinvointi ja turvallisuus ilmenee mm. vapaa-aikaa, terveellisiä elämäntapoja, terveyttä ja sairastamista sekä liikennettä koskevissa teemoissa.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu -aihekokonaisuus tulee esiin useilla kursseilla opiskelijan taitotaso huomioiden. Tarkoituksena on herättää opiskelija pohtimaan omia vaikutusmahdollisuuksiaan ja arvojaan. Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys on läsnä joka oppitunnilla. Oppitunnilla käytetään autenttista ja ajankohtaista materiaalia mahdollisimman paljon. Kursseilla korostetaan kielen ja kulttuurin erottamattomuutta.

Kursseilla käytettävä materiaali tuo monilukutaidon ja eri mediat luokkahuoneeseen: niitä hyödynnetään opetuksessa ja oppimisessa sekä opiskelijoiden omissa tuotoksissa. Teknologia aihepiirinä tulee esiin useilla kursseilla. Teknologiaa hyödynnetään eri tavoin itse kielen oppimisessa ja erilaisissa tehtävissä.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Mahdollisuuksien mukaan osallistutaan yhteistyöhön muiden oppiaineiden kanssa, esimerkiksi kansainvälisissä projekteissa. Yhteistyötä tehdään paikallisten ala- ja yläkoulujen ja muiden oppilaitosten kanssa. Alakoulujen oppilaille tarjotaan "kielimaistiaisista" ja yläkoulun oppilaille valinnaisen kielen esittelyä. Mahdollisuuksien mukaan B3-kielen opiskelijoille tarjotaan tutustumista kielten opiskeluun korkeakouluissa.

Eri järjestöjen ja oppilaitosten kautta (esim. Goethe-instituutti, Suomi-Venäjä -seura, vaihto-oppilasjärjestöt, Hämeen Ammattikorkeakoulu) saamme vieraita oppitunneillemme tai voimme osallistua heidän järjestämiinsä tapahtumiin.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Mahdollisuuksien mukaan käydään kielialueeseen liittyvissä kulttuuritapahtumissa (esim. ranskalainen tori, venäläinen taidenäyttely, elokuva, konsertti). Opetellaan esittelemään oma kotikaupunki kohdekielellä. Kutsutaan paikkakunnalla asuvia / oleskelevia vieraskielisiä oppitunneille. Hyödynnetään omassa koulussa kohdekieltä äidinkielenään puhuvia opiskelijoita oppitunneilla.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijoiden toiveet otetaan huomioon kurssia suunniteltaessa ja sen aikana. Opiskelijoilta kysytään kurssipalautetta sen aikana tai sen jälkeen. Opiskelu on pääosin opiskelijälähtöistä, tutkivaa ja oivaltavaa ryhmä- tai parityöskentelyä, ja sitä arvioidaan mm. itse- ja vertaisarvioinnin keinoin.

Opiskelijat toimivat monipuolisesti eri digitaalisissa ympäristöissä. Opiskelu tapahtuu mahdollisuuksien mukaan myös koulun ulkopuolella, esimerkiksi teatteri-, elokuva- ja konserttikäynteinä.

Opiskelijälähtöinen työskentely kannustaa tavoitteellisuuteen, vastuullisuuteen, luovuuteen ja ongelmanratkaisuun.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit suoritetaan pääsääntöisesti numerojärjestyksessä, paitsi jos opiskelija pystyy osoittamaan riittävän kielitaidon (esim. vaihto-opiskelu, pidempiaikainen oleskelu kohdekielen maassa tai jos hänellä on ko. vieras kieli kotikielenä).

5.5.5.1 Venäjä B3-kieli (VEB)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 1: Tutustutaan toisiimme ja uuteen kieleen (VEB31)

TAVOITTEET

Tutustutaan venäjän kielen asemaan maailmassa ja sen merkitykseen työelämän ja vapaa-ajan kielenä. Tavoitteena on oppia lukemaan kyrilliikkaa ja tuottamaan yksinkertaista puhetta.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla opetellaan venäläiset aakkoset ja harjoitellaan ääntämistä. Harjoitellaan vuorovaikutusta arkeen liittyvissä tilanteissa ja niissä tarvittavia viestintästrategioita.

KESKEISET SISÄLLÖT

Opetellaan lukemaan kyrillisiä aakkosia, harjoitellaan ääntämistä ja kirjoitetaan kyrilliseksi. Harjoitellaan kanssakäymiseen liittyvää sanastoa.

SUORITUSTAPA

Itsenäinen suoritus vain erityistilanteissa, koska kurssin pääpaino on ääntämisen ja suullisen kielitaidon harjoittelussa.

KURSSI 2: Matkalla maailmassa (VEB32)

TAVOITTEET

Opetellaan selviytymistä tavanomaisissa kielenkäyttötilanteissa. Vahvistetaan luku- ja kirjoitustaitoa sekä ääntämistä.

LYHYT KUVAUS

Harjoitellaan kielenkäyttöä erilaisissa matkustamiseen liittyvissä tilanteissa ja muissa asiointitilanteissa. Tutustutaan venäjänkieliseen kulttuuriin ja tapoihin eri viestintäkeinoja ja autenttista materiaalia hyväksi käyttäen.

KESKEISET SISÄLLÖT

Harjoitellaan matkailuun ja ihmisten kohtaamiseen liittyviä puhetilanteita ja niissä tarvittavia ilmauksia.

SUORITUSTAPA

Kurssista VEB32 eteenpäin voi neuvotella kurssien itsenäisestä suorittamisesta.

KURSSI 3: Elämän tärkeitä asioita (VEB33)

TAVOITTEET

Vahvistetaan vuorovaikutustaitoja eri viestintäkanavia hyväksi käyttäen. Harjoitellaan jokapäiväiseen elämään ja vapaa-ajan viettoon liittyviä kielenkäyttötilanteita.

LYHYT KUVAUS

Laajennetaan omasta elämänpöörästä kertomiseen liittyvää sanastoa ja rakenteita.

KESKEISET SISÄLLÖT

Harjoitellaan kertomaan omasta elämästä, ihmissuhteista ja kiinnostuksen kohteista suullisesti ja kirjallisesti.

SUORITUSTAPA

Kurssista VEB32 eteenpäin voi neuvotella kurssien itsenäisestä suorittamisesta.

KURSSI 4: Monenlaista elämää (VEB34)

TAVOITTEET

Tutustutaan kulttuurien väliseen viestintään ja harjoitellaan kirjallista viestintää.

LYHYT KUVAUS

Tutustutaan elämään Suomessa ja Venäjällä sekä laajennetaan aihepiirin sanavarastoa ja rakenteiden tuntemusta.

KESKEISET SISÄLLÖT

Vertaillaan elämää ja viestintää Suomessa ja Venäjällä.

SUORITUSTAPA

Kurssista VEB32 eteenpäin voi neuvotella kurssien itsenäisestä suorittamisesta.

KURSSI 5: Hyvinvointi ja huolenpito (VEB35)

TAVOITTEET

Opiskellaan aktiivisena keskustelijana toimimista ja mielipiteiden ilmaisemista.

LYHYT KUVAUS

Tutustutaan erilaisiin hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin sekä harjoitellaan keskustelemaan niihin liittyvistä asioista.

KESKEISET SISÄLLÖT

Käsitellään hyvinvointiin ja ihmissuhteisiin liittyvää sanastoa sekä digitalisaation ja teknologian vaikutusta niihin.

SUORITUSTAPA

Kurssista VEB32 eteenpäin voi neuvotella kurssien itsenäisestä suorittamisesta.

KURSSI 6: Kulttuuri ja mediat (VEB36)

TAVOITTEET

Tutustutaan Venäjän kulttuuriin eri medioiden avulla.

LYHYT KUVAUS

Vahvistetaan opiskelijoiden monilukutaitoja

KESKEISET SISÄLLÖT

Tutustutaan venäjänkielisten alueiden ajankohtaisiin kulttuuri-ilmiöihin ja medioihin opiskelijoita kiinnostavasta näkökulmasta. Opiskelijat voivat laatia aiheeseen liittyvän esityksen.

SUORITUSTAPA

Kurssista VEB32 eteenpäin voi neuvotella kurssien itsenäisestä suorittamisesta.

KURSSI 7: Opiskelu, työ ja tulevaisuus (VEB37)

TAVOITTEET

Laajennetaan suullisen ja kirjallisen viestinnän taitoja sekä harjoitellaan opiskeluun, työhön sekä tulevaisuuteen liittyviä aihepiirejä.

LYHYT KUVAUS

Syvennetään opiskeluun ja työelämään liittyvissä kielenkäyttötilanteissa tarvittavia suullisia ja kirjallisia taitoja.

KESKEISET SISÄLLÖT

Opiskellaan kouluun, jatko-opintoihin, työelämään ja tulevaisuudensuunnitelmiin liittyviä aihepiirejä. Tutustutaan ylioppilaskoetehtäviin.

SUORITUSTAPA

Kurssista VEB32 eteenpäin voi neuvotella kurssien itsenäisestä suorittamisesta.

KURSSI 8: Yhteinen maapallomme (VEB38)

TAVOITTEET

Laajennetaan oman ympäristön ja kestävän elämäntavan aihepiirien sanastoa.

LYHYT KUVAUS

Syvennetään luontoon, erilaisiin asumisympäristöihin sekä kestävään elämäntapaan liittyvissä kielenkäyttötilanteissa tarvittavia suullisia ja kirjallisia taitoja.

KESKEISET SISÄLLÖT

Opiskellaan luontoon, erilaisiin asuinympäristöihin sekä kestävään elämäntapaan ja kansainväliseen yhteistyöhön liittyviä aihepiirejä. Laajennetaan sanavarastoa, kerrataan kielitietoa ja harjoitellaan ylioppilaskokeen eri tehtävyytyyppejä.

SUORITUSTAPA

Kurssista VEB32 eteenpäin voi neuvotella kurssien itsenäisestä suorittamisesta.

5.5.5.2 Saksa B-kieli (SAB)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 1: Tutustutaan toisiimme ja uuteen kieleen (SAB31)

TAVOITTEET

Tavoitteena on oppia kieltä ja viestintästrategioita arkeen liittyviä vuorovaikutustilanteita varten. Hahmotetaan uuden opittavan kielen suhdetta jo aiemmin opittuihin kieliin.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan opiskeltavan kielen asemaan maailmassa ja hahmotetaan uuden kielen suhde opiskelijoiden aiemmin opiskelemiin tai osaamiin kieliin. Harjoitellaan vuorovaikutusta arkeen liittyvissä tilanteissa ja niissä tarvittavia viestintästrategioita sekä opetellaan tärkeimpiä kohteliaisuuteen liittyviä ilmauksia.

KESKEISET SISÄLLÖT

Opetellaan arjen vuorovaikutustilanteisiin liittyviä fraaseja ja kohteliaisuusilmauksia.

KURSSI 2: Matkalla maailmassa (SAB32)

TAVOITTEET

Kehitetään jokapäiväisen viestinnän perusvalmiuksia. Opiskelija saa keinoja selviytyä matkailijana saksankielisissä maissa. Vahvistetaan hyviä ääntämistottumuksia.

LYHYT KUVAUS

Harjoitellaan selviytymistä erilaisissa matkustamiseen liittyvissä tilanteissa ja tavanomaisissa asiointitilanteissa. Saksankieliseen kulttuuriin ja tapoihin tutustutaan eri viestintäkeinoja ja autenttista materiaalia hyväksi käyttäen.

KESKEISET SISÄLLÖT

Harjoitellaan matkailuun ja ihmisten kohtaamiseen liittyviä puhetilanteita ja niissä tarvittavia ilmauksia.

KURSSI 3: Elämän tärkeitä asioita (SAB33)

TAVOITTEET

Kurssilla syvennetään vuorovaikutustaitoja tilanteissa, joita nuoret kohtaavat jokapäiväisessä elämässään.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla harjoitellaan vuorovaikutustaitoja ja hyödynnetään opiskelussa eri viestintäkanavia.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin ihmissuhteisiin, verkostoihin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin liittyviä aihepiirejä tarkastellaan eri viestintäkanavien kautta.

KURSSI 4: Monenlaista elämää (SAB34)

TAVOITTEET

Tutustutaan kulttuurien väliseen viestintään ja harjoitellaan pienimuotoista kirjallista viestintää.

LYHYT KUVAUS

Tutustutaan elämään Suomessa ja saksankielisissä maissa. Laajennetaan aihepiirin sanavarastoa ja rakenteiden tuntemusta.

KESKEISET SISÄLLÖT

Verrataan elämää ja viestintää kulttuurien välisissä kohtaamisissa Suomessa ja saksankielisissä maissa.

KURSSI 5: Hyvinvointi ja huolenpito (SAB35)

TAVOITTEET

Opitaan toimimaan keskustelijana ja kuulijana erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Opitaan ilmaisemaan mielipidettä.

LYHYT KUVAUS

Kurssin aihepiirejä ovat hyvinvointi, ihmissuhteet, elämänvaiheet sekä teknologian ja digitalisaation tuomat muutokset ihmisten väliseen vuorovaikutukseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

Tutustutaan hyvinvointia ja ihmissuhteita käsitteleviin teksteihin ja harjoitellaan keskustelemaan niihin liittyvistä asioista.

KURSSI 6: Kulttuuri ja mediat (SAB36)

TAVOITTEET

Kurssilla vahvistetaan monilukutaitoa. Opiskelija oppii sekä tulkitsemaan että itse tuottamaan erilaisia tekstilajeja kuten esim. blogi, sähköpostiviesti, chat, mielipidekirjoitus. Opiskelija tuntee kohdekielisen alueiden kulttuuri-ilmiöitä ja osaa käyttää näiden alueiden ajankohtaista mediaa tiedonhakemiseen.

LYHYT KUVAUS

Tutustutaan kohdekielisen kielialueen tai -alueiden kulttuuri-ilmiöihin ja medioihin ajankohdaisesta ja nuoria kiinnostavasta näkökulmasta.

KESKEISET SISÄLLÖT

Tutustutaan kohdekielisen kielialueen tai -alueiden kulttuuri-ilmiöihin ja medioihin ajankohdaisesta ja nuoria kiinnostavasta näkökulmasta. Harjoitellaan tulkitsemaan ja tuottamaan eri tekstilajeja.

KURSSI 7: Opiskelu, työ ja tulevaisuus (SAB37)

TAVOITTEET

Kurssilla kiinnitetään huomiota viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen. Opitaan viestimään kouluun, opiskeluun ja tulevaisuudensuunnitelmiin liittyvistä aiheista.

LYHYT KUVAUS

Aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin. Aiheita käsitellään ottaen huomioon opiskelijan omat valinnat.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla kiinnitetään huomiota viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen. Aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin.

KURSSI 8: Yhteinen maapallomme (SAB38)

TAVOITTEET

Laajennetaan oman ympäristön ja kestävän elämäntavan aihepiirien sanastoa. Valmistaudutaan ylioppilaskokeeseen.

LYHYT KUVAUS

Syvennetään luontoon, erilaisiin asuinympäristöihin sekä kestävään elämäntapaan liittyvissä kielenkäyttötilanteissa tarvittavia suullisia ja kirjallisia taitoja.

KESKEISET SISÄLLÖT

Opiskellaan luontoon, asuinympäristöihin, kestävään elämäntapaan sekä kansainväliseen yhteistyöhön liittyviä aihepiirejä. Kerrataan kielitietoa, laajennetaan sanavarastoa ja harjoitellaan ylioppilaskokeen eri tehtävyytyyppejä.

5.5.5.3 Ranska B-kieli (RAB)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 1: Tutustutaan toisiimme ja uuteen kieleen (RAB31)

TAVOITTEET

Opitaan selviytymään ranskaksi arkipäivän yksinkertaisista viestintätilanteista. Aloitetaan perehtyminen uuteen kielialueeseen ja sen kulttuurin ominaispiirteisiin.

LYHYT KUVAUS

Tutustutaan ranskalaiseen tapakulttuuriin. Opitaan arkipäivän viestintää, kuten esittäytymistä ja tervehtimistä. Käydään läpi ääntämisen perusperiaatteet, kuten myös merkistön erityispiirteitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Painotetaan suullisen ilmaisun harjoittelua. Opetellaan kertomaan perusasioita itsestä ja kysymään samaa toiselta.

KURSSI 2: Matkalla maailmassa (RAB32)

TAVOITTEET

Hallitaan matkustamiseen liittyvien asiointitilanteiden perusfraasit.

LYHYT KUVAUS

Harjoitellaan kielenkäyttöä erilaisissa asiointitilanteissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla tehdään runsaasti suullisia harjoituksia ja kartutetaan sanavarastoa. Harjoitellaan viestintää matkustamiseen liittyvissä tilanteissa kuten ostoksilla, ravintolassa tai lipunmyyntipisteellä.

KURSSI 3: Elämän tärkeitä asioita (RAB33)

TAVOITTEET

Opitaan kertomaan omista mielenkiinnon kohteista. Laaditaan pidempiä tekstejä vieraalla kielellä. Laajennetaan kielen osaamisen alueita monipuolisesti.

LYHYT KUVAUS

Käsitellään jokapäiväisen elämän aiheita, kuten harrastuksia ja kiinnostuksen kohteita. Harjoitellaan vuorovaikutustilanteita.

KESKEISET SISÄLLÖT

Suullisen viestinnän lisäksi kehitetään kirjoittamisen taitoja kurssin aihepiirien puitteissa.

KURSSI 4: Monenlaista elämää (RAB34)

TAVOITTEET

Opitaan kuvailemaan omaa maata ja ymmärretään kulttuurien välisiä eroavaisuuksia.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan ranskankieliseen maailmaan sekä kulttuurien monimuotoisuuteen.

KESKEISET SISÄLLÖT

Käsitellään Suomen ja eri ranskankielisten maiden kulttuurien eroja ja yhtäläisyyksiä harjoittaen kaikkia kielen osa-alueita.

KURSSI 5: Hyvinvointi ja huolenpito (RAB35)

TAVOITTEET

Opitaan käsittelemään terveyttä ja hyvinvointia sekä erilaisia elämänvaiheita ranskaksi.

LYHYT KUVAUS

Kurssien teemoina ovat hyvinvointi, ihmissuhteet ja elämänvaiheet.

KESKEISET SISÄLLÖT

Harjoitellaan mielipiteen ilmaisua ja vuorovaikutustilanteita. Tutustutaan aihepiiriin liittyviin teksteihin. Vahvistetaan perusrakenteiden hallintaa.

KURSSI 6: Kulttuuri ja mediat (RAB36)

TAVOITTEET

Harjoitetaan kielitaidon kaikkia alueita, vahvistetaan monilukutaitoa ja tutustutaan samalla kulttuuri-ilmiöihin.

LYHYT KUVAUS

Tutustutaan ranskankielisen maailman kulttuuri-ilmiöihin ja medioihin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Hyödynnetään aihepiiriä tuntien elävöittämisessä. Suullisten ja kirjallisten harjoitusten lisäksi opiskelijat valmistelevat erilaisia teemaan liittyviä tuotoksia.

KURSSI 7: Opiskelu, työ ja tulevaisuus (RAB37)

TAVOITTEET

Opitaan opiskeluun ja työhön liittyvää hyödyllistä sanastoa. Laaditaan työnhakuun liittyviä asiakirjoja ranskalaiseen malliin.

LYHYT KUVAUS

Harjoitellaan opiskeluun ja työelämään liittyvää sanastoa sekä vuorovaikutustilanteita. Aloitetaan valmistautuminen ylioppilaskirjoituksiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Teemoina ovat opiskelu, työelämä ja tulevaisuudensuunnitelmat. Kiinnitetään huomiota viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen kyseisissä konteksteissa.

KURSSI 8: Yhteinen maapallomme (RAB38)

TAVOITTEET

Täydennetään kielenosaamista, harjoitellaan niin suullisia kuin kirjallisiakin taitoja ja opiskellaan aiheeseen liittyvää ilmaisuja.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään luontoon, kestävään elämäntapaan ja yhteiskuntaan liittyviin teksteihin sekä valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Teemojen käsittelyn lisäksi tehdään harjoituskuunteluita, vanhoja ylioppilaskoevihkoja, kirjoitelmia ja kerrataan kielioppia.

5.5.4 Espanja B-kieli (EAB)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 1: Tutustutaan toisiimme ja uuteen kieleen (EAB31)

TAVOITTEET

Opiskelija tutustuu espanjan kieleen ja sen laajaan kielialueeseen, sekä ymmärtää espanjan kielen kansainvälisesti merkittävän aseman. Opiskelija oppii espanjan ääntämisen perussäännöt ja osaa ääntää kieltä ymmärrettävästi. Hän oppii puhumaan, kirjoittamaan ja ymmärtämään espanjaa arkipäiväisissä tilanteissa käyttäen perusrakenteita ja -sanastoa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla opiskellaan arkipäiväisissä vuorovaikutustilanteissa tarvittavaa sanastoa ja rakenteita. Harjoitellaan arkipäivän viestintästrategioita ja vuorovaikutusta: opitaan mm. kertomaan itsestä ja muista ihmisistä ja kysymään peruskuulumisia, nimeä ja ikää toisilta.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla käsitellään arkipäivän sanastoa ja alkeistason kielioppia. Opetellaan esimerkiksi miten ilmaistaan itseään kohteliaasti ja miten esitellään itsensä espanjaksi.

KURSSI 2: Matkalla maailmassa (EAB32)

TAVOITTEET

Opiskelija oppii selviytymään matkailuun tai muuhun asiointiin liittyvissä vuorovaikutustilanteissa espanjan kielellä. Hän vahvistaa aiemmin oppimiensa espanjan kielen viestintästrategioiden käyttöä ja oppii niitä lisää.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla käsitellään vuorovaikutusta espanjan kielellä erilaisissa asiointitilanteissa, liittyen esimerkiksi matkailuun. Opitaan uusia kompensatiokeinoja ja muita viestintästrategioita, ja harjoitellaan lisää jo aiemmin opittuja.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin aihepiirejä ovat muun muassa matkustaminen, asiointitilanteet ja muut sosiaaliset kohtaamiset. Käsitellään aihepiireihin liittyvää sanastoa ja lisää kielioppia.

KURSSI 3: Elämän tärkeitä asioita (EAB33)

TAVOITTEET

Opiskelija kehittää vuorovaikutustaitojaan espanjan kielellä eri viestintäkanavia käyttäen. Hän oppii lisää sanastoa ja kielioppia, ja oppii ilmaisemaan itseään espanjaksi aiempaa sujuvammin.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla harjoitellaan vuorovaikutusta espanjaksi muun muassa vapaa-ajan tilanteisiin liittyvien harjoitusten avulla. Opetellaan ilmaisemaan itseään espanjaksi aiemmin opittua monipuolisemmin, käyttämällä eri viestintäkanavia ja kielitaidon osa-alueita.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin aihepiirit liittyvät vapaa-aikaan ja nuorten jokapäiväiseen elämään, esimerkiksi harrastuksiin ja kiinnostuksen kohteisiin. Sanaston lisäksi rakenteita opetellaan lisää.

KURSSI 4: Monenlaista elämää (EAB34)

TAVOITTEET

Opiskelija syventää espanjan kielellä tapahtuvan vuorovaikutuksen osaamistaan pohtien muun muassa sitä, miten tietty sosiaalinen tilanne, ympäristö ja keskustelukumppani vaikuttavat vuorovaikutukseen. Hän oppii perustason kirjallista viestintää espanjaksi. Opiskelija oppii ymmärtämään laajemmin oman ja espanjankielisen kulttuurin suhdetta sekä niiden yhtäläisyyksiä ja eroja.

LYHYT KUVAUS

Käsitellään muun muassa sosiaalisia koodeja ja niiden merkitystä espanjankielisessä vuorovaikutuksessa. Tutustutaan kirjalliseen viestintään, erityisesti kulttuurien välisissä kohtaamisissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Harjoitellaan espanjankielisen kirjallisen viestinnän perusasioita. Kurssin aihepiirit liittyvät kulttuurien välisiin kohtaamisiin niin Suomessa kuin ulkomaillakin.

KURSSI 5: Hyvinvointi ja huolenpito (EAB35)

TAVOITTEET

Opiskelija syventää vuorovaikutustaitojaan: hän oppii ilmaisemaan itseään laajemmin, kertomaan mielipiteensä ja käyttämään sujuvampaa espanjaa arkipäiväisissä tilanteissa sekä aktiivisena keskustelijana että kuuntelevana osapuolena. Opiskelija oppii hallitsemaan eri viestintäkanavien käyttöä aiempaa laajemmin.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla käytetään erilaisia viestintäkanavia ja harjoitellaan lisää vuorovaikutusta espanjan kielellä. Harjoitellaan kertomaan oma mielipide ja keskustelemaan luontevasti espanjaksi kurssin aihepiireisiin liittyvissä tilanteissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin keskeiset sisällöt ovat hyvinvointia, ihmissuhteita ja elämänvaiheita liittyviä tekstejä sekä modernin vuorovaikutuksen (mm. digitalisaation merkitys vuorovaikutuksessa) harjoittelua espanjan kielellä.

KURSSI 6: Kulttuuri ja mediat (EAB36)

TAVOITTEET

Opiskelija syventää espanjankielisen kieli- ja kulttuurialueen tietojaan, tutustuu joihinkin espanjankielisen maailman kulttuuri-ilmioihin ja medioihin sekä oppii erityisesti kulttuuriin ja mediaan liittyvää sanastoa ja käsitteitä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla syvennetään opiskelijan monilukutaitoa tutustumalla muun muassa espanjankielisiin medioihin ja kulttuuri-ilmiöihin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin aihepiirejä ovat kulttuuri (espanjankielinen maailma ja sen kulttuuri-ilmiöt) ja mediat (monilukutaitoa vahvistetaan ja sen merkitystä korostetaan). Aiheet ovat ajankohtaisia ja niitä käsitellään nuorten näkökulmasta.

KURSSI 7: Opiskelu, työ ja tulevaisuus (EAB37)

TAVOITTEET

Opiskelija tutustuu opiskeluun ja työhön liittyviin teksteihin ja vuorovaikutustilanteisiin sekä oppii myös tuottamaan sellaisia itse. Hän oppii kertomaan tulevaisuuden suunnitelmistaan espanjaksi. Lisäksi opiskelija ymmärtää, millaista viestintää erilaisissa tilanteissa ja kulttuureissa on sopivaa käyttää.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla käsitellään viestinnän kulttuurista sopivuutta, liittyen erityisesti opiskeluun ja työhön.

KESKEISET SISÄLLÖT

Aihepiirejä ovat työ, opiskelu ja tulevaisuuden suunnitelmat. Kurssilla opetellaan viestimään opiskeluun ja työnhakuun liittyvissä tilanteissa espanjan kielellä, esimerkiksi harjoitelmalla työnhaussa tarvittavien asiakirjojen tuottamista.

KURSSI 8: Yhteinen maapallomme (EAB38)

TAVOITTEET

Opiskelija oppii keskustelemaan espanjaksi aiempaa sujuvammin. Hän ymmärtää ja osaa käyttää espanjaa tilanteissa, joissa käsitellään hieman laajempia tai haastavampia aiheita, kuten ympäristö ja kansainvälinen yhteistyö. Lisäksi opiskelija saa riittävät valmiudet voidakseen osallistua espanjan kielen lyhyen oppimäärän ylioppilaskokeeseen, ja menestyäkseen niissä tavoitteidensa mukaisesti.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla keskitytään aiempaa haastavampiin ja laajempiin aiheisiin. Keskustelua espanjaksi harjoitellaan runsaasti. Kurssilla valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin aihepiirejä ovat esimerkiksi luonto, ympäristö, kestävä elämäntapa ja kansainvälinen yhteistyö. Merkittävä osa kurssin teksteistä, harjoituksista ja vuorovaikutuksesta liittyy espanjan kielen lyhyen oppimäärän ylioppilaskokeeseen, johon tällä kurssilla valmistaudutaan. Lisäksi syvennetään erityisesti suullista kielitaitoa.

5.5.5 Italia B-kieli (IAB)

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 1: Tutustutaan toisiimme ja uuteen kieleen (IAB31)

TAVOITTEET

Opiskelija tutustuu italian kieleen ja sen laajaan kielialueeseen, sekä ymmärtää italian kielen kansainvälisesti merkittävän aseman. Opiskelija oppii italian ääntämisen perussäännöt ja osaa ääntää kieltä ymmärrettävästi. Hän oppii puhumaan, kirjoittamaan ja ymmärtämään italiaa arkipäiväisissä tilanteissa käyttäen perusrakenteita ja -sanastoa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla opiskellaan arkipäiväisissä vuorovaikutustilanteissa tarvittavaa sanastoa ja rakenteita. Harjoitellaan arkipäivän viestintästrategioita ja vuorovaikutusta: opitaan mm. kertomaan itsestä ja muista ihmisistä ja kysymään peruskuulumisia, nimeä ja ikää toisilta.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla käsitellään arkipäivän sanastoa ja alkeistason kielioppia. Opetellaan esimerkiksi miten ilmaistaan itseään kohteliaasti ja miten esitellään itsensä italiaksi.

KURSSI 2: Matkalla maailmassa (IAB32)

TAVOITTEET

Opiskelija oppii selviytymään matkailuun tai muuhun asiointiin liittyvissä vuorovaikutustilanteissa italian kielellä. Hän vahvistaa aiemmin oppimiensa italian kielen viestintästrategioiden käyttöä ja oppii niitä lisää.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla käsitellään vuorovaikutusta italian kielellä erilaisissa asiointitilanteissa, liittyen esimerkiksi matkailuun. Opitaan uusia kompensatiokeinoja ja muita viestintästrategioita, ja harjoitellaan lisää jo aiemmin opittuja.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin aihepiirejä ovat muun muassa matkustaminen, asiointitilanteet ja muut sosiaaliset kohtaamiset. Käsitellään aihepiireihin liittyvää sanastoa ja lisää kielioppia.

KURSSI 3: Elämän tärkeitä asioita (IAB33)

TAVOITTEET

Opiskelija kehittää vuorovaikutustaitojaan italian kielellä eri viestintäkanavia käyttäen. Hän oppii lisää sanastoa ja kielioppia, ja oppii ilmaisemaan itseään italiaksi aiempaa sujuvammin.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla harjoitellaan vuorovaikutusta italiaksi muun muassa vapaa-ajan tilanteisiin liittyvien harjoitusten avulla. Opetellaan ilmaisemaan itseään italiaksi aiemmin opittua monipuolisemmin, käyttämällä eri viestintäkanavia ja kielitaidon osa-alueita.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin aihepiirit liittyvät vapaa-aikaan ja nuorten jokapäiväiseen elämään, esimerkiksi harrastuksiin ja kiinnostuksen kohteisiin. Sanaston lisäksi rakenteita opetellaan lisää.

KURSSI 4: Monenlaista elämää (IAB34)

TAVOITTEET

Opiskelija syventää italian kielellä tapahtuvan vuorovaikutuksen osaamistaan pohtien muun muassa sitä, miten tietty sosiaalinen tilanne, ympäristö ja keskustelukumppani vaikuttavat vuorovaikutukseen. Hän oppii perustason kirjallista viestintää italiaksi. Opiskelija oppii ymmärtämään laajemmin oman ja italiankielisen kulttuurin suhdetta sekä niiden yhtäläisyyksiä ja eroja.

LYHYT KUVAUS

Käsitellään muun muassa sosiaalisia koodeja ja niiden merkitystä italiankielisessä vuorovaikutuksessa. Tutustutaan kirjalliseen viestintään, erityisesti kulttuurien välisissä kohtaamisissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Harjoitellaan italiankielisen kirjallisen viestinnän perusasioita. Kurssin aihepiirit liittyvät kulttuurien välisiin kohtaamisiin niin Suomessa kuin ulkomaillakin.

KURSSI 5: Hyvinvointi ja huolenpito (IAB35)

TAVOITTEET

Opiskelija syventää vuorovaikutustaitojaan: hän oppii ilmaisemaan itseään laajemmin, kertomaan mielipiteensä ja käyttämään sujuvampaa italiaa arkipäiväisissä tilanteissa sekä aktiivisena keskustelijana että kuuntelevana osapuolena. Opiskelija oppii hallitsemaan eri viestintäkanavien käyttöä aiempaa laajemmin.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla käytetään erilaisia viestintäkanavia ja harjoitellaan lisää vuorovaikutusta italian kielellä. Harjoitellaan kertomaan oma mielipide ja keskustelemaan luontevasti italiaksi kurssin aihepiireisiin liittyvissä tilanteissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin keskeiset sisällöt ovat hyvinvointia, ihmissuhteita ja elämänvaiheita liittyviä tekstejä sekä modernin vuorovaikutuksen (mm. digitalisaation merkitys vuorovaikutuksessa) harjoittelua italian kielellä.

KURSSI 6: Kulttuuri ja mediat (IAB36)

TAVOITTEET

Opiskelija syventää italiankielisen kieli- ja kulttuurialueen tietojaan, tutustuu joihinkin italiankielisen maailman kulttuuri-ilmiöihin ja medioihin sekä oppii erityisesti kulttuuriin ja mediaan liittyvää sanastoa ja käsitteitä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla syvennetään opiskelijan monilukutaitoa tutustumalla muun muassa italiankielisiin medioihin ja kulttuuri-ilmiöihin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin aihepiirejä ovat kulttuuri (italiankielinen maailma ja sen kulttuuri-ilmiöt) ja mediat (monilukutaitoa vahvistetaan ja sen merkitystä korostetaan). Aiheet ovat ajankohtaisia ja niitä käsitellään nuorten näkökulmasta.

KURSSI 7: Opiskelu, työ ja tulevaisuus (IAB37)

TAVOITTEET

Opiskelija tutustuu opiskeluun ja työhön liittyviin teksteihin ja vuorovaikutustilanteisiin sekä oppii myös tuottamaan sellaisia itse. Hän oppii kertomaan tulevaisuuden suunnitelmistaan italiaksi. Lisäksi opiskelija ymmärtää, millaista viestintää erilaisissa tilanteissa ja kulttuureissa on sopivaa käyttää.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla käsitellään viestinnän kulttuurista sopivuutta, liittyen erityisesti opiskeluun ja työhön.

KESKEISET SISÄLLÖT

Aihepiirejä ovat työ, opiskelu ja tulevaisuuden suunnitelmat. Kurssilla opetellaan viestimään opiskeluun ja työnhakuun liittyvissä tilanteissa italian kielellä, esimerkiksi harjoittelemalla työnhaussa tarvittavien asiakirjojen tuottamista.

KURSSI 8: Yhteinen maapallomme (IAB38)

TAVOITTEET

Opiskelija oppii keskustelemaan italiaksi aiempaa sujuvammin. Hän ymmärtää ja osaa käyttää italiaa tilanteissa, joissa käsitellään hieman laajempia tai haastavampia aiheita, kuten ympäristö ja kansainvälinen yhteistyö. Lisäksi opiskelija saa riittävät valmiudet voidakseen osallistua italian kielen lyhyen oppimäärän ylioppilaskokeeseen, ja menestyäkseen niissä tavoitteidensa mukaisesti.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla keskitytään aiempaa haastavampiin ja laajempiin aiheisiin. Keskustelua italiaksi harjoitellaan runsaasti. Kurssilla valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin aihepiirejä ovat esimerkiksi luonto, ympäristö, kestävä elämäntapa ja kansainvälinen yhteistyö. Merkittävä osa kurssin teksteistä, harjoituksista ja vuorovaikutuksesta liittyy italian kielen lyhyen oppimäärän ylioppilaskokeeseen, johon tällä kurssilla valmistaudutaan. Lisäksi syvennetään erityisesti suullista kielitaitoa.

5.5.6 Vieraat kielet, Aasian ja Afrikan kielet, B3-oppimäärä

Opetussuunnitelmaan jätetään varaus Aasian ja Afrikan kielille. Jos jossakin vaiheessa koulutuksenjärjestäjä päättää tarjota Aasian ja Afrikan kieliä, noudatetaan tätä valtakunnallista opetussuunnitelmaa, johon tehdään tarvittaessa kieli- ja kurssikohtaiset tarkennukset.

Aasian ja Afrikan kielillä tarkoitetaan maailman valtakieliä, kuten japania, kiinaa tai arabiaa, joissa käytetään monenlaisia kirjoitusjärjestelmiä.

Opetuksen tavoitteet

Euroopan ulkopuolisten kielten B3-oppimäärän opetuksen erityisenä tavoitteena on, että opiskelija

- kokee kielellisen repertuaarinsa kasvattamisen mielekkääksi
- kehittyä kohdekielen käyttäjänä ja toimijana kulttuurisesti moninaisessa maailmassa
- löytää kiinnostavia kohdekielisiä ympäristöjä
- osaa ottaa viestinnässään huomioon keskeisiä kulttuurisia konventioita
- muodostaa käsityksen kohdekielen eurooppalaisista kielistä poikkeavista erityispiirteistä sekä kehittyä kohdekielen kirjoitusmerkistön hallinnassa
- osaa suhteuttaa omaa osaamistaan kehittyvän kielitaidon kuvausasteikon tasoon A2.1 vuorovaikutuksen, puhutun tekstin ymmärtämisen ja tuottamisen taidoissa sekä A1.3 kirjoitetun tekstin ymmärtämisen ja tuottamisen taidoissa ja arvioida omien taitojensa kehittymistä sekä kehittää taitojaan edelleen.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

Ensimmäisillä kursseilla painottuvat suulliset ja niihin luontevasti liittyvät pienet kirjalliset vuorovaikutustilanteet. Myös kuuntelemista harjoitellaan. Kirjallisen viestinnän osuus kasvaa vähitellen, ja opiskelijoita ohjataan käyttämään tarvittavia apuvälineitä luetun ymmärtämisessä ja tekstin tuottamisessa. Suullista viestintää harjoitellaan edelleen kaikilla kursseilla. Keskeistä on kehittää jokapäiväisen viestinnän perusvalmiuksia.

Kursseilla käsitellään runsaasti teemoja, jotka tukevat kohdekielen kulttuuriin, maantieteseen, historiaan ja yhteiskuntiin liittyvää osaamista. Tämä mahdollistaa luontevan integroinnin eri oppiaineisiin. Kurseille varataan tilaa opiskelijoiden esille nostamien, yhdessä sovittujen tai ajankohtaisten aiheiden käsittelyyn.

Kaikilla kursseilla voidaan edistää monilukutaitoa käsittelemällä kirjallisuutta, elokuvia, musiikkia, teatteria, kuvataidetta tai mediaa. Rakenteita opetellaan ja harjoitellaan joustavasti sopivien aihepiirien yhteydessä. Hyvien ääntämis- ja kuullunymmärtämistottumusten vakiinnuttamiseen varataan tarvittaessa aikaa kaikilla kursseilla.

KURSSI 1: Tutustutaan toisiimme ja uuteen kieleen

Tutustutaan opiskeltavan kielen asemaan maailmassa ja hahmotetaan uuden kielen suhde opiskelijoiden aiemmin opiskelemiin tai osaamiin kieliin. Harjoitellaan vuorovaikutusta arkeen liittyvissä tilanteissa ja niissä tarvittavia viestintästrategioita sekä opetellaan tärkeimpiä kohteliaisuuteen liittyviä ilmaisuja. Tutustutaan vähitellen kirjoitusmerkkeihin ja harjoitellaan niiden tunnistamista ja lukemista.

KURSSI 2. Matkalla maailmassa

Kurssilla harjoitellaan selviytymistä erilaisissa sosiaalisen kohtaamisen tilanteissa ja tavanomaisissa asiointitilanteissa. Opetellaan lisää viestintästrategioiden ja erilaisten kompensatiokeinojen käyttöä. Tutustutaan myös joihinkin sosiaalisen kohtaamisen ei-kielisiin piirteisiin. Harjoitellaan kirjoittamaan lisää (yksinkertaistettuja) merkkejä ja suppeita viestejä. Tutustutaan mahdollisuuksien mukaan siihen, kuinka kieltä kirjoitetaan tietokoneella.

KURSSI 3: Elämän tärkeitä asioita

Kurssilla harjoitellaan vuorovaikutustaitoja eri viestintäkanavia käyttäen. Käsitellään aihepiirejä ja tilanteita, jotka liittyvät nuorten jokapäiväiseen elämään, ihmissuhteisiin ja verkostoihin, kiinnostuksen kohteisiin, vapaa-ajan viettoon ja harrastuksiin. Harjoitellaan lukemaan yhä enemmän yleisimpiä kirjoitusmerkkejä. Opetellaan käyttämään kirjoitusmerkisanakirjoja. Harjoitellaan yksinkertaistettujen kirjoitusmerkkien kirjoittamista ja omien lyhyiden kirjoitusmerkeillä kirjoitettujen tekstien tuottamista turvautuen tarpeen mukaan tieto- ja viestintäteknologiaan.

KURSSI 4. Kulttuurikohtaamisia

Kurssilla kiinnitetään huomiota sosiaalisten koodien eroavuuksiin. Aihepiirit käsittelevät viestintää erilaisissa kohtaamistilanteissa Suomessa ja ulkomailla. Kirjoitusmerkkien käyttöä lisätään vähitellen. Hyödynnetään sekä perinteisiä että sähköisiä sanakirjoja ja sanastoja tekstien kirjoittamisessa ja lukemisessa.

KURSSI 5: Hyvinvointi ja huolenpito

Kurssilla opetellaan eri viestintäkanavia käyttäen toimimista keskustelijana ja toista kuuntelevana kielenkäyttäjänä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Harjoitellaan taitoa muotoilla mielipiteitä ja käydä merkitysneuvotteluja arkipäiväiseen elämään liittyvistä asioista. Tutustutaan erilaisiin hyvinvointiin, ihmissuhteisiin ja elämänvaiheisiin liittyviin teksteihin ja harjoitellaan keskustelemaan niihin liittyvistä asioista. Pohditaan myös teknologian ja digitalisaation tuomia muutoksia vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille.

KURSSI 6. Kulttuuri ja mediat

Kurssilla painotetaan luetunymmärtämis- ja kuullunymmärtämisstrategioiden harjoittelua. Tutustutaan kohdekielisen kielialueen tai -alueiden kulttuuri-ilmiöihin ja medioihin ajankohteisesta ja nuoria kiinnostavasta näkökulmasta. Jatketaan kirjoitusmerkeillä kirjoitettujen omien tekstien tuottamista sekä käsin kirjoittaen että tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen.

KURSSI 7: Opiskelu, työ ja tulevaisuus

Kurssilla kiinnitetään huomiota viestinnän kulttuuriseen sopivuuteen. Aihepiirit liittyvät kouluun, myöhempään opiskeluun ja työelämään sekä nuorten tulevaisuudensuunnitelmiin.

KURSSI 8: Yhteinen maapallomme

Kurssilla jatketaan keskusteluharjoituksia ja kerrataan kielitietoa opiskelijoiden tarpeiden mukaan. Tutustutaan mahdollisuuksiin osallistua kansainväliseen yhteistyöhön. Aihepiirit nousevat luonnosta, erilaisista asuinympäristöistä sekä kestävästä elämäntavasta.

5.6 Matematiikka

Matematiikan asema aikamme kulttuurissa edellyttää valmiutta ymmärtää, hyödyntää ja tuottaa matemaattisesti esitettyä tietoa. Sillä on merkittävä tai ratkaiseva rooli muun muassa tieteissä, teknologiassa, taloudessa, yrittäjyydessä, terveydenhuollossa ja turvallisuudessa. Matematiikan opetuksen tehtävänä on tutustuttaa opiskelija matemaattisen ajattelun malleihin sekä matematiikan perusideoihin ja rakenteisiin, opettaa käyttämään puhuttua ja kirjoitettua matematiikan kieltä sekä kehittää laskemisen, ilmiöiden mallintamisen ja ongelmien ratkaisemisen taitoja.

Opetuksen lähtökohdat valitaan opiskelijoita kiinnostavista aiheista, ilmiöistä ja niihin liittyvistä ongelmista. Opetuksessa käytetään vaihtelevia työtapoja, joissa opiskelijat työskentelevät yksin ja yhdessä. Opetustilanteet järjestetään siten, että ne herättävät opiskelijan tekemään havaintojensa pohjalta kysymyksiä, oletuksia ja päätelmiä sekä perustelemaan niitä. Erityisesti opiskelijaa ohjataan hahmottamaan matemaattisten käsitteiden merkityksiä ja tunnistamaan, kuinka ne liittyvät laajempiin kokonaisuuksiin. Opiskelijaa rohkaistetaan myös käyttämään ajattelua tukevia kuvia, piirroksia ja välineitä sekä tuetaan opiskelijan taitoa siirtyä toisesta matemaattisen tiedon esitysmuodosta toiseen.

Opiskelijaa kannustetaan kehittämään luovia ratkaisuja matemaattisiin ongelmiin. Opetuksessa tutkitaan matematiikan ja arkielämän välisiä yhteyksiä sekä tietoisesti käytetään eteen tulevia mahdollisuuksia opiskelijan persoonallisuuden kehittämiseen, mikä tarkoittaa muun muassa hänen kiinnostuksensa ohjaamista, kokeiluihin kannustamista sekä tiedonhankintaprosessien kehittämistä.

Opiskelija harjaannutetaan käyttämään tietokoneohjelmistoja matematiikan oppimisen ja tutkimisen sekä ongelmanratkaisun apuvälineinä. Matematiikan opiskelussa hyödynnetään muun muassa dynaamisen matematiikan ohjelmistoja, symbolisen laskennan ohjelmistoja, tilasto-ohjelmistoja, taulukkolaskentaa, tekstinkäsittelyä sekä mahdollisuuksien mukaan digitaalisia tiedonlähteitä. Tärkeää on myös arvioida apuvälineiden hyödyllisyyttä ja käytön rajallisuutta. Edellä mainituista apuvälineistä käytetään jatkossa nimitystä tekniset apuvälineet.

Arviointi

Monipuolisella arvioinnilla ja kannustavalla palautteella tuetaan opiskelijan matemaattisen ajattelun ja itseluottamuksen kehittymistä sekä ylläpidetään ja vahvistetaan opiskelumotivaatiota. Arviointi ohjaa opiskelijaa kehittämään matematiikan osaamistaan ja ymmärtämistään sekä pitkäjänteisen työskentelyn taitoja. Sillä autetaan opiskelijaa kehittämään matemaattisten ratkaisujen esittämistä, tuetaan häntä käsitteiden muodostamisprosessissa ja ohjataan oman työn arvioimiseen. Onnistunut palaute auttaa opiskelijaa huomaamaan vahvuutensa sekä sen, mitä ja miten tietoja ja taitoja tulisi edelleen kehittää.

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota laskutaitoon, menetelmien ja teknisten apuvälineiden valintaan ja käyttöön sekä päätelmien täsmälliseen ja johdonmukaiseen perusteleamiseen. Pakolliset ja syventävät kurssit arvioidaan numeroarvosanalla 4 – 10. Soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä.

Oppimäärän vaihtaminen

Matematiikan oppimäärää vaihdettaessa pitkästä lyhyeen kursseja luetaan hyväksi seuraavasti: MAA2 → MAB2, MAA3 → MAB3, MAA6 → MAB7 ja MAA8 → MAB4 ja MAA10 →

MAB5. Muut pitkän oppimäärän mukaiset opinnot voivat olla lyhyen oppimäärän paikallisia syventäviä tai paikallisia soveltavia kursseja opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Jos opiskelija pyytää, hänelle tulee järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteutukseksi. Siirryttäessä lyhyemmästä pitempään oppimäärään voidaan opiskelijalta edellyttää lisänäyttöjä, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen.

Opiskelija voi opiskella myös toisen oppimäärän kursseja oppimäärää vaihtamatta. Tällöin kyseiset kurssit voidaan lukea hyväksi opiskelijan varsinaisen oppimäärän paikallisiksi syventäviksi tai paikallisiksi soveltaviksi kursseiksi opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla.

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen matematiikassa

Matematiikan avulla mallinnetaan ja ratkaistaan tieteen, arkielämän ja ympäristön erilaisiin ilmiöihin ja teemoihin liittyviä ongelmia. Kaikkia aihekokonaisuuksia käsitellään soveltuvien osin kurssikohtaisiin tehtäväkokonaisuuksiin liittyen. Teknologia ja yhteiskunta aihekokonaisuus painottuu matematiikan opiskelussa.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Matematiikan opinnoissa luonnollisesti painottuu tiivis yhteistyö fysiikan ja kemian opintojen kanssa. Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa tehdään soveltuvin osin esimerkiksi erilaisissa projekteissa.

Paikallisuuden näkyminen

Seutukunnan tarjoamia mahdollisuuksia opiskeluympäristöihin ja yrittäjyyteen liittyen hyödynnetään monipuolisesti käytettävissä olevien resurssien määräämissä rajoissa.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen

Opiskelijoita kannustetaan henkilökohtaisen tavoitteenasettelun kautta määrätietoiseen työskentelyyn omien päämääriensä saavuttamiseksi. Arvioinnin yksityiskohdista ja käytävistä työskentelytavoista voidaan sopia kurssikohtaisesti opiskelijoiden kanssa.

Kurssien suositeltava suoritusjärjestys

Pakolliset kurssit suositellaan opiskeltavaksi numerojärjestyksessä. Syventävien ja soveltavien kurssien suoritusjärjestys voi vaihdella.

5.6.1 Matematiikan yhteinen opintokokonaisuus

Matematiikan yhteisen opintokokonaisuuden tehtävänä on herättää opiskelijan kiinnostus matematiikkaa kohtaan muun muassa tutustuttamalla hänet matematiikan moninaiseen merkitykseen ihmiselle ja yhteiskunnalle sekä sen ainutlaatuisen ja kiehtovaan olemukseen tieteenalana. Tässä opintokokonaisuudessa opiskelijalla on tilaisuus vahvistaa pohjaa matematiikan opinnoilleen ja nähdä matematiikka hyödyllisenä ja käyttökelpoisena selitettäessä ja hallittaessa muun muassa yhteiskunnan, talouden ja luonnon tapahtumia ja tilanteita.

PAKOLLINEN KURSSI

KURSSI 1: Luvut ja lukujonot (MAY1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- pohtii matematiikan merkitystä yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta
- kertaa ja täydentää lukualueet, kertaa peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskennan periaatteet
- vahvistaa ymmärrystään funktion käsitteestä
- ymmärtää lukujonon käsitteen
- osaa määrittää lukujonoja, kun annetaan alkuehdot ja tapa, jolla seuraavat termit muodostetaan
- saa havainnollisen käsityksen lukujonon summan määrittämisestä
- osaa ratkaista käytännön ongelmia aritmeettisen ja geometrisen jonon ja niistä muodostettujen summien avulla
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion kuvaajan ja lukujonojen tutkimisessa sekä lukujonoihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

LYHYT KUVAUS

Kerrataan ja syvennetään peruslaskutoimituksia, prosenttilaskentaa ja funktio-oppia, tutustutaan logaritmin käsitteeseen eksponenttiyhtälöiden ratkaisemisessa sekä opitaan perusasioita lukujonoista ja summista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- reaaliluvut, peruslaskutoimitukset ja prosenttilaskenta
- funktio, kuvaajan piirto ja tulkinta
- lukujono
- rekursiivinen lukujono
- aritmeettinen jono ja summa
- logaritmi ja potenssi sekä niiden välinen yhteys
- Muotoa $a^x = b$, $x \in \mathbb{N}$ olevien yhtälöiden ratkaiseminen
- geometrinen jono ja summa

5.6.2 Matematiikan pitkä oppimäärä

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tehtävänä on antaa opiskelijalle ammatillisten ja korkeakouluopintojen edellyttämät matemaattiset valmiudet sekä matemaattinen yleissivistys. Pitkän matematiikan opinnoissa opiskelijalla on tilaisuus omaksua matemaattisia käsitteitä ja menetelmiä sekä oppia ymmärtämään matemaattisen tiedon luonnetta. Opetus pyrkii myös antamaan opiskelijalle selkeän käsityksen matematiikan merkityksestä yhteiskunnan kehityksessä sekä sen soveltamismahdollisuuksista arkielämässä, tieteessä ja tekniikassa.

Opetuksen tavoitteet

Matematiikan pitkän oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- saa myönteisiä oppimiskokemuksia ja tottuu pitkäjänteiseen työskentelyyn sekä oppii niiden kautta luottamaan omaan matemaattisiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajateluunsa
- rohkaistuu kokeilevaan ja tutkivaan toimintaan, ratkaisujen keksimiseen sekä niiden kriittiseen arviointiin

- ymmärtää ja osaa käyttää matematiikan kieltä, kuten seuraamaan matemaattisen tiedon esittämistä, lukemaan matemaattista tekstiä, keskustelemaan matematiikasta, ja oppii arvostamaan esityksen täsmällisyyttä ja perustelujen selkeyttä
- oppii näkemään matemaattisen tiedon loogisena rakenteena
- kehittää lausekkeiden käsittely-, päättely- ja ongelmanratkaisutaitojaan
- harjaantuu käsittelemään tietoa matematiikalle ominaisella tavalla, tottuu tekemään otaksunia, tutkimaan niiden oikeellisuutta ja laatimaan perusteluja sekä arvioimaan perustelujen pätevyyttä ja tulosten yleistettävyyttä
- harjaantuu mallintamaan käytännön ongelmatilanteita ja hyödyntämään erilaisia ratkaisustrategioita
- osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, teknisiä apuvälineitä ja tietolähteitä.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 2: Polynomifunktiot ja -yhtälöt (MAA2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käsittelemään polynomifunktioita
- osaa ratkaista toisen asteen polynomiyhtälöitä ja tutkia ratkaisujen lukumäärää
- osaa ratkaista korkeamman asteen polynomiyhtälöitä, jotka voidaan ratkaista ilman polynomien jakolaskua
- osaa ratkaista yksinkertaisia polynomiepäyhtälöitä
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä polynomifunktion tutkimisessa ja polynomiyhtälöihin ja polynomiepäyhtälöihin sekä polynomifunktioihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

LYHYT KUVAUS

Polynomien tulo ja binomikaavat, polynomifunktio, toisen asteen yhtälön ratkaisujen lukumäärän tutkiminen ja toisen asteen polynomien jakaminen tekijöihin ovat kurssin keskeistä sisältöä. Yhtälöiden ja epäyhtälöiden ratkaisutaitoja laajennetaan toisen ja korkeamman asteen polynomiyhtälöihin ja -epäyhtälöihin sovelluksia unohtamatta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- polynomien tulo ja muotoa $(a + b)^n$, $n \leq 3$, $x \in \mathbb{N}$ olevat binomikaavat
- 2. asteen yhtälö ja ratkaisukaava sekä juurten lukumäärän tutkiminen
- 2. asteen polynomien jakaminen tekijöihin
- polynomifunktio
- polynomiyhtälöitä
- polynomiepäyhtälön ratkaiseminen

KURSSI 3: Geometria (MAA3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu hahmottamaan ja kuvaamaan tilaa sekä muotoa koskevaa tietoa sekä kaksi- että kolmiulotteisissa tilanteissa
- harjaantuu muotoilemaan, perustelemaan ja käyttämään geometrista tietoa käsitteleviä lauseita
- osaa ratkaista geometrisia ongelmia käyttäen hyväksi kuvioiden ja kappaleiden ominaisuuksia, yhdenmuotoisuutta, Pythagoraan lausetta sekä suora- ja vinokulmaisen kolmion trigonometriaa
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä kuvioiden ja kappaleiden tutkimisessa ja geometriaan liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija hallitsee taso- ja avaruusgeometrian peruskäsitteet ja niiden sovellukset.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kuvioiden ja kappaleiden yhdenmuotoisuus
- sini- ja kosinilause
- ympyrän, sen osien ja siihen liittyvien suorien geometria
- kuvioihin ja kappaleisiin liittyvien pituuksien, kulmien, pinta-alojen ja tilavuuksien laskeminen

KURSSI 4: Vektorit (MAA4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää vektorikäsitteen ja perehtyy vektorilaskennan perusteisiin
- osaa tutkia kuvioiden ominaisuuksia vektoreiden avulla
- ymmärtää yhtälöryhmän ratkaisemisen periaatteen
- osaa tutkia kaksi- ja kolmiulotteisen koordinaatiston pisteitä, etäisyyksiä ja kulmia vektoreiden avulla
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä vektoreiden tutkimisessa sekä suoriin ja tasoihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

LYHYT KUVAUS

Perehdytään vektorilaskentaan sekä tasossa että avaruudessa. Algebrallisena sisältönä on yhtälöryhmien ratkaisu.

KESKEISET SISÄLLÖT

- vektoreiden perusominaisuudet
- vektoreiden yhteen- ja vähennyslasku ja vektorin kertominen luvulla
- koordinaatiston vektoreiden skalaaritulo
- yhtälöryhmän ratkaiseminen
- suorat ja tasot avaruudessa

KURSSI 5: Analyttinen geometria (MAA5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, kuinka analyyttinen geometria luo yhteyksiä geometrinen ja algebrallisten käsitteiden välille
- ymmärtää pistejoukon yhtälön käsitteen ja oppii tutkimaan yhtälöiden avulla pisteitä, suoria, ympyröitä ja paraabeleja
- syventää itseisarvokäsitteen ymmärtämystään ja oppii ratkaisemaan sellaisia yksinkertaisia itseisarvoyhtälöitä ja vastaavia epäyhtälöitä, jotka ovat tyyppiä $|f(x)| = a$ tai $|f(x)| = |g(x)|$
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä pistejoukon yhtälön tutkimisessa sekä yhtälöiden, yhtälöryhmien, itseisarvoyhtälöiden ja epäyhtälöiden ratkaisemisessa sovellusongelmissa.

LYHYT KUVAUS

Perehdytään analyyttiseen geometriaan ja korostetaan sen merkitystä geometrinen ja algebrallisten käsitteiden välisten yhteyksien luomisessa. Osa tuloksista voidaan käytettävissä olevan ajan sallissa todistaa vektorilaskennan avulla.

KESKEISET SISÄLLÖT

- pistejoukon yhtälö
- suoran, ympyrän ja paraabelin yhtälöt
- itseisarvoyhtälön ja epäyhtälön ratkaiseminen
- pisteen etäisyys suorasta

KURSSI 6: Derivaatta (MAA6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa määrittää rationaalifunktion nollakohdat ja ratkaista yksinkertaisia rationaaliepäyhtälöitä
- omaksuu havainnollisen käsityksen funktion raja-arvosta, jatkuvuudesta ja derivaatasta
- osaa määrittää yksinkertaisten funktioiden derivaatat
- osaa tutkia derivaatan avulla polynomifunktion kulkua ja määrittää sen ääriarvot
- tietää, kuinka rationaalifunktion suurin ja pienin arvo määritetään
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä raja-arvon, jatkuvuuden ja derivaatan tutkimisessa ja rationaaliyhtälöiden ja -epäyhtälöiden ratkaisemisessa sekä polynomi- ja rationaalifunktion derivaatan määrittämisessä sovellusongelmissa.

LYHYT KUVAUS

Algebran taitoja laajennetaan rationaaliyhtälöihin ja -epäyhtälöihin. Tutkitaan polynomi- ja rationaalifunktioiden raja-arvoa, jatkuvuutta ja derivoituvuutta sekä sovelletaan käytännön tilanteisiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- rationaaliyhtälö ja epäyhtälö
- funktion raja-arvo, jatkuvuus ja derivaatta
- polynomifunktion, funktioiden tulon ja osamäärän derivoiminen
- polynomifunktion kulun tutkiminen ja ääriarvojen määrittäminen

KURSSI 7: Trigonometriset funktiot (MAA7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii trigonometrisia funktioita yksikköympyrän symmetrioiden avulla
- osaa ratkaista sellaisia trigonometrisia yhtälöitä, jotka ovat tyyppiä $\sin f(x) = a$ tai $\sin f(x) = \sin g(x)$
- osaa trigonometristen funktioiden yhteydet $\sin^2 x + \cos^2 x = 1$ ja $\tan x = \frac{\sin x}{\cos x}$
- osaa derivoida yhdistettyjä funktioita
- osaa tutkia trigonometrisia funktioita derivaatan avulla
- osaa hyödyntää trigonometrisia funktioita mallintaessaan jaksollisia ilmiöitä
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä trigonometristen funktioiden tutkimisessa ja trigonometristen yhtälöiden ratkaisemisessa ja trigonometristen funktioiden derivaattojen määrittämisessä sovellusongelmissa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla jatketaan matemaattiseen analyysiin syventymistä trigonometristen funktioiden avulla. Perehdytään jaksollisiin ilmiöihin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- suunnattu kulma ja radiaani
- trigonometriset funktiot symmetria- ja jaksollisuusominaisuuksineen
- trigonometristen yhtälöiden ratkaiseminen
- yhdistetyn funktion derivaatta
- trigonometristen funktioiden derivaatat

KURSSI 8: Juuri- ja logaritmifunktiot (MAA8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa potenssien laskusäännöt mukaan lukien murtopotenssit
- tuntee juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden ominaisuudet ja osaa ratkaista niihin liittyviä yhtälöitä
- osaa tutkia juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioita derivaatan avulla
- osaa hyödyntää eksponenttifunktiota mallintaessaan erilaisia kasvamisen ja vähenemisen ilmiöitä
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden tutkimisessa ja juuri-, eksponentti- ja logaritmiyhtälöiden ratkaisemisessa sekä juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktion derivaattojen määrittämisessä sovellusongelmissa.

LYHYT KUVAUS

Syvennetään matemaattisen analyysin tuntemusta juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioita käyttäen. Laajennetaan matematiikan käyttöä uusille sovellusalueille.

KESKEISET SISÄLLÖT

- potenssien laskusäännöt

- juurifunktiot ja -yhtälöt
- eksponenttifunktiot ja -yhtälöt
- logaritmifunktiot ja -yhtälöt
- juuri-, eksponentti- ja logaritmifunktioiden derivaatat

KURSSI 9: Integraalilaskenta (MAA9)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää integraalifunktion käsitteen ja oppii määrittämään alkeisfunktioiden integraalifunktioita
- ymmärtää määrätyn integraalin käsitteen ja sen yhteyden pinta-alaan
- osaa määrittää pinta-aloja ja tilavuuksia määrätyn integraalin avulla
- perehtyy integraalilaskennan sovelluksiin
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion ominaisuuksien tutkimisessa ja integraalifunktion määrittämisessä sekä määrätyn integraalin laskemisessa sovellusongelmissa.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija hallitsee integraalifunktion ja määrätyn integraalin käsitteet ja niihin liittyviä sovelluksia.

KESKEISET SISÄLLÖT

- integraalifunktio
- alkeisfunktioiden integraalifunktiot
- määrätty integraali
- pinta-alan ja tilavuuden laskeminen

KURSSI 10: Todennäköisyys ja tilastot (MAA10)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa havainnollistaa diskreettejä ja jatkuvia tilastollisia jakaumia sekä määrittää ja tulkita jakaumien tunnuslukuja
- perehtyy kombinatorisiin menetelmiin
- perehtyy todennäköisyyden käsitteeseen ja todennäköisyyksien laskusääntöihin
- ymmärtää diskreetin todennäköisyysjakauman käsitteen ja oppii määrittämään jakauman odotusarvon ja soveltamaan sitä
- perehtyy jatkuvan todennäköisyysjakauman käsitteeseen ja oppii soveltamaan normaalijakaumaa
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa sekä jakaumien tunnuslukujen määrittämisessä ja todennäköisyyksien laskemisessa annetun jakauman ja parametrien avulla.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija perehtyy tilastotieteen ja todennäköisyyslaskennan perusasioihin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- diskreetti ja jatkuva tilastollinen jakauma
- jakauman tunnusluvut
- klassinen ja tilastollinen todennäköisyys
- kombinatoriikka
- todennäköisyyksien laskusäännöt
- diskreetti ja jatkuva todennäköisyysjakauma
- diskreetin jakauman odotusarvo
- Normaalijakauma

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 11: Lukuteoria ja todistaminen (MAA11)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy logiikan alkeisiin ja tutustuu todistusperiaatteisiin sekä harjoittelee todistamista
- hallitsee lukuteorian peruskäsitteet ja perehtyy alkulukujen ominaisuuksiin
- osaa tutkia kokonaislukujen jaollisuutta jakoyhtälön ja kokonaislukujen kongruenssin avulla
- syventää ymmärrystään lukujonoista ja niiden summista
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä lukujen ominaisuuksien tutkimisessa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- konnektiivit ja totuusarvot
- geometrinen todistaminen
- suora, käänteinen ja ristiriitatodistus
- induktiotodistus
- kokonaislukujen jaollisuus ja jakoyhtälö
- Eukleideen algoritmi
- alkuluvut ja Eratostheneen seula
- aritmetiikan peruslause
- kokonaislukujen kongruenssi

LYHYT KUVAUS

Konnektiivit ja totuusarvot, erilaiset todistusmenetelmät, kokonaislukujen jaollisuus ja jakoyhtälö, Eukleideen algoritmi, alkuluvut ja Eratostheneen seula, aritmetiikan peruslause ja kokonaislukujen kongruenssi ovat kurssin keskeistä aihepiiriä.

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssit MAA1, MAA2 ja MAA3

KURSSI 12: Algoritmit matematiikassa (MAA12)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää algoritmista ajatteluaan
- osaa tutkia ja selittää, kuinka algoritmit toimivat
- ymmärtää iteroinnin käsitteen ja oppii ratkaisemaan epälineaarisia yhtälöitä numeerisesti
- osaa tutkia polynomien jaollisuutta ja osaa määrittää polynomin tekijät
- osaa määrittää numeerisesti muutosnopeutta ja pinta-alaa
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä algoritmien tutkimisessa ja laskutoimituksissa.

LYHYT KUVAUS

Perehdytään polynomien jakoalgoritmiin ja -yhtälöön, iterointiin ja Newtonin menetelmään sekä numeeriseen integrointiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- iterointi ja Newton-Raphsonin menetelmä
- polynomien jakoalgoritmi
- polynomien jakoyhtälö
- Newton-Cotes-kaavat: suorakaidesääntö, puolisuunnikassääntö ja Simpsonin sääntö

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssi suositellaan suoritettavan aikaisintaan MAA9 kurssin kanssa samassa jaksossa.

KURSSI 13: Differentiaali- ja integraalilaskennan jatkokurssi (MAA13)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää differentiaali- ja integraalilaskennan teoreettisten perusteiden tuntemustaan
- osaa tutkia aidosti monotonisten funktioiden käänteisfunktioita
- täydentää integraalilaskennan taitojaan ja soveltaa niitä muun muassa jatkuvien todennäköisyysjakaumien tutkimiseen
- osaa tutkia lukujonon raja-arvoa, sarjoja ja niiden summia
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion ominaisuuksien tutkimisessa ja derivaatan laskemisessa annetun muuttujan suhteen sekä epäoleellisten integraalien, lukujonon raja-arvon ja sarjan summan laskemisessa sovellustehtävissä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla syvennetään ja täydennetään matemaattiseen analyysin tuntemusta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- funktion jatkuvuuden ja derivoituvuuden tutkiminen
- jatkuvien ja derivoituvien funktioiden yleisiä ominaisuuksia
- käänteisfunktio
- kahden muuttujan funktio ja osittaisderivaatta

- funktioiden ja lukujonojen raja-arvot äärettömyydessä
- epäoleelliset integraalit
- lukujonon raja-arvo, sarjat ja niiden summa

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssi suoritetaan pakollisten kurssien jälkeen.

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 14: Kertauskurssi I (MAA14)

TAVOITTEET

Kurssien tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa opiskelijan matemaattisia valmiuksia yo-kirjoituksia ja jatko-opintoja varten
- antaa kokonaiskuva lukion matematiikasta
- koota, täydentää ja syventää pakollisissa kursseissa opittuja taitoja
- oppia löytämään yhteyksiä oppimäärän eri osien ja aihepiirien välille
- tutustua vanhoihin ylioppilastehtäviin

LYHYT KUVAUS

Kerrataan luvut ja lukusuora, prosenttilaskenta, potenssit ja juuret, polynomifunktiot, rationaalifunktiot, eksponentti- ja logaritmfunktiot ja trigonometriset funktiot sekä vastaavat yhtälöt ja epäyhtälöt ja differentiaali- ja integraalilaskentaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- luvut ja lukusuora
- Prosenttilaskenta
- potenssit ja juuret
- polynomifunktiot, rationaalifunktiot, eksponentti- ja logaritmfunktiot ja trigonometriset funktiot sekä vastaavat yhtälöt ja epäyhtälöt
- differentiaali- ja integraalilaskenta

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssi suoritetaan pakollisten kurssien jälkeen.

KURSSI 15: Kertauskurssi II (MAA15)

TAVOITTEET

Kurssien tavoitteena on

- vahvistaa opiskelijan matemaattisia valmiuksia yo-kirjoituksia ja jatko-opintoja varten
- antaa kokonaiskuva lukion matematiikasta
- koota, täydentää ja syventää pakollisissa kursseissa opittuja taitoja
- oppia löytämään yhteyksiä oppimäärän eri osien ja aihepiirien välille
- tutustua vanhoihin ylioppilastehtäviin

LYHYT KUVAUS

Kerrataan geometriaa, analyyttistä geometriaa, vektoreita, lukujonoja ja todennäköisyyslaskentaa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Geometria
- analyyttinen geometria
- vektorit
- lukujonot
- todennäköisyyslaskenta

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssi suoritetaan pakollisten kurssien jälkeen.

KURSSI 16: Matematiikan tukikurssi (MAA16)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on kerrata kurssien MAA2 ja MAA3 sisältöjä ja korottaa mahdollisesti jommankumman tai molempien kurssien arvosanoja.

LYHYT KUVAUS

Kerrataan kurssien MAA2 ja MAA3 keskeisiä sisältöjä ja annetaan valmiuksia edetä pitkän matematiikan opinto-ohjelman mukaisesti. Kurssilla järjestetään uusintakokeet kurseista MAA2 ja MAA3. Itse kurssista annetaan suoritusmerkintä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla kerrataan kurssien MAA 2 ja MAA 3 sisältöjä ja annetaan valmiuksia edetä pitkän matematiikan opinto-ohjelman mukaisesti. Kurssilla on mahdollisuus korottaa MAA 2 ja MAA 3 kurssin arvosanoja.

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssille osallistuminen edellyttää kurssien MAY1, MAA2 ja MAA3 suorittamista.

KURSSI 17: Talousmatematiikka (MAA17)

Katso kurssi MAB 6. Kurssilta saatu hyväksyty arvosana merkitään suoritusmerkintänä.

KURSSI 18: Tilastot ja todennäköisyys II (MAA18)

Katso kurssi MAB 8. Kurssilta saatu hyväksyty arvosana merkitään suoritusmerkintänä.

KURSSI 19: Matematiikan harrastuskurssi I (MAA19)

TAVOITTEET

Kurssilla täydennetään matemaattista yleissivistystä jatko-opintojen kannalta hyödyllisillä tiedoilla ja taidoilla.

LYHYT KUVAUS

Matematiikan tietoja täydennetään jatko-opintoja varten erityisesti kompleksilukujen, geometrian ja vektorilaskennan osalta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kompleksiluvut
- geometrian ja vektorilaskennan täydentämistä ja syventämistä

KURSSI 20: Matematiikan harrastuskurssi II (MAA20)

TAVOITTEET

Kurssilla täydennetään matemaattista yleissivistystä jatko-opintojen kannalta hyödyllisillä tiedoilla ja taidoilla.

LYHYT KUVAUS

Matematiikan tietoja täydennetään jatko-opintoja varten erityisesti analyysin osalta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- differentiaaliyhtälöt
- implisiittinen derivointi

KURSSI 21: Matematiikan didaktiikan kurssi (MAA21)

TAVOITTEET

Kurssilla opiskelija ohjaa toista opiskelijaa samalla itse kerraten oppimaansa.

LYHYT KUVAUS

Vertaistuen avulla opiskelijoiden opinnot etenevät suotuisasti.

SISÄLTÖ

Kurssin sisältönä on pitkän matematiikan oppimäärä.

KURSSI 22: Matematiikan johdantokurssi (MAA22)

Kurssilla annetaan valmiuksia matematiikan lukio-opintoihin.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on

- kuroa umpeen peruskoulun ja lukion oppimäärien välistä "kuilua" ja varmistaa, että opiskelijalla on riittävät valmiudet pitkän matematiikan opiskeluun
- tutustua matematiikan opiskelumenetelmiin ja sovellusohjelmiin

LYHYT KUVAUS

Kurssilla annetaan valmiuksia matematiikan lukio-opintoihin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- lausekkeen käsittely
- yhtälönratkaisun perusteet

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssin saa suoritettua myös osallistumalla matematiikkakerhoon.

KURSSI 23: Matematiikan työkurssi 1 (MAA23) P

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on kerrata ja syventää kurssien MAY1 sekä MAA2 sisältöjä painottaen vahvasti opiskelijan omaa oivaltamista ja työskentelyä.

LYHYT KUVAUS

Syvennetään ja sovelletaan kurssien MAY1 ja MAA2 sisältöjä monipuolisilla harjoitustehtävillä erityisesti tietotekniikkaa hyväksi käyttäen. Opiskelu painottuu vahvasti opiskelijan omaan oivaltamiseen. Kurssista annetaan suoritusmerkintä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla kerrataan ja syvennetään kurssien MAY1 ja MAA2 sisältöjä ja annetaan valmiuksia edetä pitkän matematiikan opinto-ohjelman mukaisesti.

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssille osallistuminen edellyttää kurssin MAY1 suorittamista. Kurssi voidaan suorittaa samanaikaisesti kurssin MAA2 kanssa.

KURSSI 24: Matematiikan työkurssi 2 (MAA24) P

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on kerrata ja syventää kurssien MAA6 - MAA8 sisältöjä painottaen vahvasti opiskelijan omaa oivaltamista ja työskentelyä.

LYHYT KUVAUS

Syvennetään ja sovelletaan erityisesti kurssien MAA6 - MAA8 sisältöjä monipuolisilla harjoitustehtävillä erityisesti tietotekniikkaa hyväksi käyttäen. Opiskelu painottuu vahvasti opiskelijan omaan oivaltamiseen. Kurssista annetaan suoritusmerkintä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla syvennetään ja sovelletaan differentiaalilaskentaa painottaen vahvasti opiskelijan omaa oivaltamista.

Edeltävät opinnot

Kurssille osallistuminen edellyttää kurssien MAA6 - MAA8 käymistä. Kurssi voidaan suorittaa samanaikaisesti kurssin MAA8 kanssa.

KURSSI 25: Matematiikan työkurssi 3 (MAA25) P

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on kerrata ja syventää kurssien MAY1 - MAA5 sisältöjä painottaen vahvasti opiskelijan omaa oivaltamista ja työskentelyä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla kootaan ja syvennetään erityisesti kurssien MAY1 - MAA 5 keskeiset asiat. Kurssi painottuu runsaaseen tehtävien tekemiseen. Kurssista annetaan suoritusmerkintä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla syvennetään ja sovelletaan erityisesti geometriaa, analyttistä geometriaa ja vektorilaskentaa painottaen vahvasti opiskelijan omaa oivaltamista.

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssille osallistuminen edellyttää kurssien MAY1-MAA5 suorittamista. Kurssi suositellaan käytäväksi lukion 2. vuosikurssin keväällä.

5.6.3 Matematiikan lyhyt oppimäärä

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tehtävänä on tarjota valmiuksia hankkia, käsitellä ja ymmärtää matemaattista tietoa ja käyttää matematiikkaa elämän eri tilanteissa ja jatko-opinnoissa. Opetus pyrkii myös antamaan opiskelijalle selkeän käsityksen matematiikan merkityksestä yhteiskunnan kehityksessä sekä sen soveltamismahdollisuuksista arkielämässä ja monissa eri tieteissä.

Opetuksen tavoitteet

Matematiikan lyhyen oppimäärän opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää matematiikkaa jokapäiväisen elämän ja yhteiskunnallisen toiminnan apuvälineenä
- saa myönteisiä oppimiskokemuksia matematiikan parissa työskennellessään, oppii luottamaan omiin kykyihinsä, taitoihinsa ja ajatteluunsa ja rohkaistuu kokeilemaan, tutkimaan ja keksivään oppimiseen
- hankkii sellaisia matemaattisia tietoja, taitoja ja valmiuksia, jotka antavat riittävän pohjan jatko-opinnoille
- sisäistää matematiikan merkityksen välineenä, jolla ilmiöitä voidaan kuvata, selittää ja mallintaa ja jota voidaan käyttää johtopäätösten tekemisessä
- kehittää käsitystään matemaattisen tiedon luonteesta ja sen loogisesta rakenteesta
- harjaantuu vastaanottamaan ja analysoimaan viestimien matemaattisessa muodossa tarjoamaa informaatiota ja arvioimaan sen luotettavuutta
- tutustuu matematiikan merkitykseen kulttuurin kehityksessä
- osaa käyttää kuvioita, kaavioita ja malleja ajattelun apuna
- osaa käyttää tarkoituksenmukaisia matemaattisia menetelmiä, teknisiä apuvälineitä ja tietolähteitä.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 2: Lausekkeet ja yhtälöt (MAB2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käyttämään matematiikkaa jokapäiväisen elämän ongelmien ratkaisemisessa ja oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä
- ymmärtää lineaarisen riippuvuuden, verrannollisuuden ja toisen asteen polynomifunktion käsitteet
- vahvistaa yhtälöiden ratkaisemisen taitojaan ja oppii ratkaisemaan toisen asteen yhtälöitä
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä polynomifunktion tutkimisessa ja polynomiyhtälöihin sekä polynomifunktioihin liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

LYHYT KUVAUS

Harjaannutaan käyttämään matematiikkaa jokapäiväisen elämän ja omien eteen tulevien ongelmien ratkaisemisessa siten, että opiskelija oppii luottamaan omiin matemaattisiin kykyihinsä. Totutaan ilmaisemaan suureiden välisiä riippuvuuksia lausekkeiden avulla, muotoilemaan ongelmia yhtälöiksi, ratkaisemaan näitä graafisesti ja algebrallisesti sekä perehdytään ratkaisujen tulkitsemiseen ja arvioimiseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- suureiden välinen lineaarinen riippuvuus ja verrannollisuus
- ongelmien muotoileminen yhtälöiksi
- yhtälöiden ja yhtälöparien graafinen ja algebrallinen ratkaiseminen
- ratkaisujen tulkinta ja arvioiminen
- toisen asteen polynomifunktio ja toisen asteen yhtälön ratkaiseminen

KURSSI 3: Geometria (MAB3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu tekemään havaintoja ja päätelmiä kuvioiden ja kappaleiden geometrisista ominaisuuksista
- vahvistaa tasokuvioiden ja kolmiulotteisten kappaleiden kuvien piirtämisen taitojaan
- osaa ratkaista käytännön ongelmia geometriaa hyväksi käyttäen
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä kuvioiden ja kappaleiden tutkimisessa ja geometriaan liittyvien sovellusongelmien ratkaisussa.

LYHYT KUVAUS

Opitaan hahmottamaan kaksi- ja kolmiulotteista tilaa sekä piirtämään tasokuvioita ja kolmiulotteisten kappaleiden kuvia. Kurssilla opitaan liittämään visuaalinen näkemys osaksi opiskelijan matematiikan opiskelua. Harjoitellaan käytännön ongelmien ratkaisemista yhdenmuotoisuutta, trigonometriaa ja Pythagoraan lausetta hyväksi käyttäen. Tutustutaan koordinaatiston hyväksi käyttöön geometrisissa yhteyksissä. Perehdytään myös maapallon geometriisiin ominaisuuksiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kuvioiden yhdenmuotoisuus
- suorakulmaisen kolmion trigonometria
- Pythagoraan lause ja Pythagoraan lauseen käänteislause
- kuvioiden ja kappaleiden pinta-alan ja tilavuuden määrittäminen
- geometrian menetelmien käyttö koordinaatistossa

KURSSI 4: Matemaattisia malleja (MAB4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- näkee reaali maailman ilmiöissä säännönmukaisuuksia ja riippuvuuksia ja kuvaa niitä matemaattisilla malleilla
- tottuu arvioimaan mallien hyvyttä ja käyttökelpoisuutta
- tutustuu ennusteiden tekemiseen mallien pohjalta
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä polynomi- ja eksponenttifunktion ominaisuuksien tutkimisessa sekä polynomi- ja eksponenttiyhtälöiden ratkaisussa sovellusongelmien yhteydessä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla opitaan näkemään matemaattisten mallien merkitys ja tarve todellisissa tilanteissa sekä tutustutaan eri mahdollisuuksiin reaali maailman ilmiöiden mallintamisessa. Käsitellään muuttujien välisiä riippuvuuksia ja tutustutaan tavanomaisimpiin funktioihin. Harjaannutaan soveltamaan lineaarista ja eksponentiaalista mallia sekä lukujonoja. Näiden yhteydessä vahvistetaan polynomi-, potenssi- ja eksponenttiyhtälöiden ratkaisemista. Totutaan myös arvioimaan mallien edellytyksiä, rajoituksia ja käyttöä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- lineaarisen ja eksponentiaalisen mallin soveltaminen
- potenssiyhtälön ratkaiseminen
- eksponenttiyhtälön ratkaiseminen logaritmin avulla
- lukujonot matemaattisina malleina

KURSSI 5: Tilastot ja todennäköisyys (MAB5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- harjaantuu käsittelemään ja tulkitsemaan tilastollisia aineistoja
- arvioi erilaisia regressiomalleja mm. taulukkolaskentaohjelman avulla ja tekee ennusteita mallien avulla
- perehtyy todennäköisyyslaskennan perusteisiin
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa sekä diskreettien jakaumien tunnuslukujen määrittämisessä ja todennäköisyyslaskennassa.

LYHYT KUVAUS

Opiskellaan tilastojen tulkitsemista ja kriittistä analysointia, johon sisältyy tunnuslukujen määrittämistä, johtopäätösten ja niiden oikeellisuuden arviointia. Tilastollisten muuttujien välisiä riippuvuuksia tutkitaan laskennallisilla ja graafisilla keinoin. Kurssin toisena pääteemana on todennäköisyyslaskenta, johon kuuluvat todennäköisyyslaskennan perusteet ja laskulait. Kurssilla käytetään paljon teknisiä apuvälineitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- diskreettien tilastollisten jakaumien tunnuslukujen määrittäminen

- regression ja korrelaation käsitteet
- havainto ja poikkeava havainto
- ennusteiden tekeminen
- kombinatoriikkaa
- todennäköisyyden käsite
- todennäköisyyden laskulakien ja niitä havainnollistavien mallien käyttöä

KURSSI 6: Talousmatematiikka (MAB6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää prosenttilaskennan taitojaan
- ymmärtää talouselämässä käytettyjä käsitteitä
- kehittää matemaattisia valmiuksiaan oman taloutensa suunnitteluun
- vahvistaa laskennallista pohjaansa yrittäjyyden ja taloustiedon opiskeluun
- soveltaa tilastollisia menetelmiä aineistojen käsittelyyn
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä laskelmien tekemisessä ja yhtälöiden ratkaisemisessa sovellusongelmissa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään indeksi-, kustannus-, rahaliikenne-, laina-, verotus- ja muihin sellaisiin laskelmiin sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Lukujonojen ja sarjojen pohjalta kehitetään taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja. Tilastollisia menetelmiä sovelletaan erityisesti omakohtaisten aineistojen tai projektitehtävien käsittelyyn sekä muodostetaan kuvaa riskien ja kannattavuuden matemaattisesta hallinnasta. Kurssi tarjoaa mahdollisuuksia yrittäjyyden ja taloustiedon opiskelussa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- indeksi-, kustannus-, rahaliikenne-, laina-, verotus- ja muita laskelmia
- taloudellisiin tilanteisiin soveltuvia matemaattisia malleja lukujonojen ja summien avulla

EDELTVÄT OPINNOT

Pitkän matematiikan opiskelijoille suositellaan MAA 8 kurssin suoritusta.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 7: Matemaattinen analyysi (MAB7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii funktion muutosnopeutta graafisin ja numeerisin menetelmin
- ymmärtää derivaatan käsitteen muutosnopeuden mittana
- osaa tutkia polynomifunktion kulkua derivaatan avulla
- osaa määrittää sovellusten yhteydessä polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä funktion kulun tutkimisessa ja funktion derivaatan sekä suljetun välin ääriarvojen määrittämisessä sovellustehtävissä.

LYHYT KUVAUS

Tutustutaan derivaatan käsitteeseen muutosnopeuden mittana käyttäen graafisia ja numeerisia lähestymistapoja. Opiskelija oppii tutkimaan funktion kulkua derivaatan avulla. Perehdytään derivaatan käyttöön muutoksia tutkittaessa ja opitaan suurimman ja pienimmän arvon määrittämistä käyttäen sekä derivaattaa että muitakin menetelmiä käytännön tilanteisiin sovellettuina. Tutustutaan graafisiin ja numeerisiin likimääräismenetelmiin. Derivaatan lisäksi kurssilla käsitellään epäyhtälöitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- graafisia ja numeerisia menetelmiä
- polynomifunktion derivaatta
- polynomifunktion merkin ja kulun tutkiminen
- polynomifunktion suurimman ja pienimmän arvon määrittäminen suljetulla välillä

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssit MAB1 – MAB4.

KURSSI 8: Tilastot ja todennäköisyys II (MAB8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- vahvistaa ja monipuolistaa tilastojen käsittelytaitojaan
- osaa määrittää tilastollisia tunnuslukuja ja todennäköisyyksiä jatkuvien jakaumien avulla hyödyntäen teknisiä apuvälineitä
- osaa käyttää teknisiä apuvälineitä digitaalisessa muodossa olevan datan hakemisessa, käsittelyssä ja tutkimisessa, todennäköisyysjakauman odotusarvon ja keskihajonnan määrittämisessä, todennäköisyyksien laskemisessa annetun jakauman ja parametrien avulla sekä luottamusvälin laskemisessa.

LYHYT KUVAUS

Kerrataan ja syvennetään kurssin MAB5 tietoja. Opitaan uusia menetelmiä laskea todennäköisyyksiä. Tutustutaan binomi- ja normaalijakaumaan sekä luottamusväleihin. Laskeetaan näiden jakaumien tunnuslukuja sekä syvennetään opittua soveltavien tehtävien avulla.

KESKEISET SISÄLLÖT

- normaalijakauma ja jakauman normittamisen käsitteet
- toistokoe
- binomijakauma
- luottamusvälin käsite

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssit MAB5 tai MAA10

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 9: Kertauskurssi (MAB9)

TAVOITTEET

Kurssilla vahvistetaan opiskelijan matemaattisia sekä laskennallisia valmiuksia ja valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kerrataan lyhyen matematiikan pakollisten kurssien 1-8 sisältöjä
- sisältää paljon matemaattisten perustaitojen harjoittelua ilman laskinta

LYHYT KUVAUS

Opiskelijalle muodostuu kokonaiskäsitelmä lukion lyhyestä matematiikasta. Harjaannutaan käyttämään opittuja tietoja ja taitoja monipuolisissa ongelmaratkaisutilanteissa. Kurssilla valmistaudutaan yo-kirjoituksiin.

ERITYISESTI HUOMIOITAVAA

- Kurssi suoritetaan juuri ennen yo-kirjoituksia.

KURSSI 10: Tukikurssi I (MAB10)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on

- lisätä opiskelijan matemaattisia perusvalmiuksia
- auttaa niitä opiskelijoita, joilla on vaikeuksia matematiikan ensimmäisissä kursseissa (MAY1, MAB2)

LYHYT KUVAUS

Kurssi on tarkoitettu niille opiskelijoille, joilla on haasteita kursseissa MAY1 ja MAB2. Kursseille voivat osallistua myös ne opiskelijat, jotka haluavat korottaa kurssien MAY1 ja MAB2 arvosanoja.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla kerrataan MAY 1 ja MAB 2 kurssien keskeisiä sisältöjä, joiden arvosanoja voidaan korottaa kurssin aikana.

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssit MAY1 ja MAB2

KURSSI 11: Tukikurssi II (MAB11)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on

- lisätä opiskelijan matemaattisia perusvalmiuksia
- auttaa ensisijaisesti niitä opiskelijoita, joilla on vaikeuksia matematiikan kursseissa MAB3 ja MAB4

LYHYT KUVAUS

Kurssi on tarkoitettu niille opiskelijoille, joilla on haasteita kursseissa MAB3 ja MAB4. Kursseille voivat osallistua myös ne opiskelijat, jotka haluavat korottaa kurssien MAB3 ja MAB4 arvosanoja.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla kerrataan MAB3 ja MAB4 kurssien keskeisiä sisältöjä, joiden arvosanoja voidaan korottaa kurssin aikana.

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssit MAB3 ja MAB4

KURSSI 12: Lukuteoria ja todistaminen (MAB12)

Katso kurssi MAA11. Kurssin hyväksytyt arvosana siirretään suoritusmerkintänä.

KURSSI 13: Johdantokurssi (MAB13)

TAVOITTEET

Kurssilla annetaan valmiuksia matematiikan lukio-opintoihin.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla annetaan valmiuksia matematiikan lukio-opintoihin kertaamalla peruskoulun oppimäärän keskeisiä asioita.

KESKEISET SISÄLLÖT

- lausekkeen käsittely
- yhtälönratkaisun perusteet
- suoran piirtäminen yhtälöstä ja yhtälön määrittäminen kuvaajasta
- geometrian ja trigonometrian kertausta

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssin saa suoritettua myös osallistumalla matematiikkakerhoon.

KURSSI 14: Matematiikan didaktiikan kurssi (MAB14)

TAVOITTEET

Kurssilla opiskelija ohjaa toista opiskelijaa samalla itse kerraten oppimaansa.

SISÄLTÖ

Kurssin sisältönä on lyhyen matematiikan oppimäärä.

LYHYT KUVAUS

Vertaistuen avulla opiskelijoiden opinnot etenevät suotuisasti.

KURSSI 15: MAA siirtyvä kurssi (MAB15)

Kurssiksi siirretään matematiikan pitkän oppimäärän kurssi, jolle ei ole vastinetta lyhyeen matematiikan kursseissa 1-8. Hyväksytyt arvosana merkitään suoritusmerkinnällä.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssi ei ole tarjottimessa.

KURSSI 16: MAA siirtyvä kurssi (MAB16)

Kurssiksi siirretään matematiikan pitkän oppimäärän kurssi, jolle ei ole vastinetta lyhyeen matematiikan kursseissa 1-8. Hyväksytyt arvosana merkitään suorituserkinnällä.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssi ei ole tarjottimessa.

KURSSI 17: MAA siirtyvä kurssi (MAB17)

Kurssiksi siirretään matematiikan pitkän oppimäärän kurssi, jolle ei ole vastinetta lyhyeen matematiikan kursseissa 1-8. Hyväksytyt arvosana merkitään suorituserkinnällä.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssi ei ole tarjottimessa.

KURSSI 18: MAA siirtyvä kurssi (MAB18)

Kurssiksi siirretään matematiikan pitkän oppimäärän kurssi, jolle ei ole vastinetta lyhyeen matematiikan kursseissa 1-8. Hyväksytyt arvosana merkitään suorituserkinnällä.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssi ei ole tarjottimessa.

5.7 Biologia

Biologian opetuksen tehtävänä on tukea opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun kehittämistä. Opetus lisää ymmärrystä biologian merkityksestä osana luonnontieteellisen maailmankuvan rakentumista. Biologian opetuksen tarkoituksena on lisäksi herättää kiinnostusta bio- ja ympäristötieteisiin. Biologian opetus auttaa opiskelijaa ymmärtämään biotieteiden tarjoamia mahdollisuuksia edistää ihmiskunnan, muun eliökunnan ja elinympäristöjen hyvinvointia. Biologian opetuksessa opiskelijalle välittyy kuva kestävästä elämäntavasta välttämättömyydestä ja luonnonvarojen säästävän kiertotalouden merkityksestä.

Biologian opetus auttaa opiskelijaa ymmärtämään elollisen luonnon rakennetta, toimintaa ja vuorovaikutussuhteita molekyyli- ja solutasolta biosfääriin. Opetuksen tuella opiskelija myös ymmärtää evoluution merkityksen eliökunnan kehittämisessä.

Biologian opetuksessa opiskelijalle välittyy kuva siitä, että biotieteet ovat nopeasti kehittyviä tiedonaloja, joiden sovelluksia, kuten geeniteknologiaa, hyödynnetään monin tavoin maataloudessa, teollisuudessa ja lääketieteessä. Opetus myös ohjaa opiskelijaa ymmärtämään, miten biologista tietoa voidaan hyödyntää arkielämässä, jatko-opinnoissa ja työelämässä.

Biologian opetukselle on ominaista havainnointiin ja kokeellisuuteen perustuva tiedonhankinta, tutkimuksellisuus sekä aktivoivat ja vuorovaikutteiset työ- ja toimintatavat. Biologian opetuksessa tehdään laborointeja ja työskennellään myös digitaalisissa ja koulun ulkopuolisissa opiskeluympäristöissä. Opetuksessa tehdään yhteistyötä erityisesti terveystiedon, mutta myös muiden oppiaineiden kanssa.

OPETUKSEN TAVOITTEET

Biologian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kiinnostuu biologisesta tiedosta ja motivoituu biologiala koskevien uutisten seuraamiseen
- saa ohjausta omien tavoitteiden asettamisessa sekä tukea ja kannustusta oppimisprosessin eri vaiheissa
- ymmärtää, mikä on biologialla tieteenalana ominaista, tuntee biologisia rakenteita ja prosesseja, perinnöllisyyttä sekä ymmärtää evoluution merkityksen
- perehtyy biologisen tiedonhankinnan ja tutkimuksen menetelmiin
- osaa asettaa kysymyksiä ja tutkimusongelmia tarkasteltavista ilmiöistä
- suunnittelee ja toteuttaa kokeellisia tutkimuksia itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa
- osaa hankkia, käsitellä, analysoida ja tulkita tutkimusaineistoa sekä arvioida ja esittää tutkimustuloksia
- osaa työskennellä digitaalisissa opiskeluympäristöissä, laboratoriossa ja maastossa
- arvioi kriittisesti median kautta välittyvää biologista tietoa
- käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa monipuolisesti biologian opiskelun tukena
- perehtyy biologian soveltamiseen eri aloilla
- osaa soveltaa ja käyttää biologisia tietoja ja taitoja arkielämässä
- arvostaa eliökunnan monimuotoisuutta, tiedostaa kestävän kehityksen välttämättömyyden ja ymmärtää oman vastuunsa ekosysteemien tulevaisuudesta.
- perehtyy paikallisen luonnon erityispiirteisiin

Arviointi

Biologiassa arvioidaan opetuksen tavoitteiden saavuttamista kurssikohtaisia tavoitteita ja sisältöjä painottaen. Arviointi ohjaa opiskelijaa tulemaan tietoisiksi omista työskentelytavoistaan ja kehittämään omaa osaamistaan. Arvioinnissa keskeisiä kohteita ovat opiskelijan tiedot, kuten biologian peruskäsitteiden hallinta, ja taidot, kuten ajattelu-, argumentointi- ja tutkimustaidot. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky ymmärtää, soveltaa, analysoida, yhdistellä, arvioida, havainnollistaa ja esittää biologista tietoa erilaisissa tilanteissa. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota luonnontieteellisten lainalaisuuksien sekä syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen, vuorovaikutussuhteiden merkityksen oivaltamiseen sekä kokonaisuuksien hahmottamiseen. Arvioinnissa otetaan huomioon myös opiskelijan kyky arvioida tietoa kriittisesti.

Biologian tietoja ja taitoja opiskelija voi osoittaa paitsi kirjallisissa arvioinneissa myös suullisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, kokeellisessa työskentelyssä sekä laatimalla yksin tai yhteisöllisesti biologisen tutkielman tai projektituotoksen, kuten videon, pelin, vartainoksen tai verkkosivut.

Arviointi on kannustavaa ja monipuolista, sisältäen mm. itse- ja vertaisarviointia.

Pakolliset ja syventävät kurssit arvioidaan numeroarvosanoin (4 – 10) ja soveltavat kurssit suoritusmerkinnällä (S/hyl).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Biologiassa tehdään yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa. Luonnossa liikkuminen ja luontoelämykset kuuluvat biologian opetukseen. Biologiassa perehdytään kestävän elämäntavan perusteisiin sekä globaaliin vastuuseen.

Biologiassa korostetaan luonnontieteellistä näkökulmaa lähteiden kriittisessä tarkastelussa. Biologia ja teknologia kehittyvät vuorovaikutuksessa, joka hyödyttää yhteiskuntaa.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Biologialla on luontaisia kosketuspintoja maantieteen, terveystiedon, kemian, fysiikan ja psykologian kanssa. Erilaiset yhteistyöprojektit sekä yhteiset työkurssit ovat mahdollinen yhteistyön muoto.

Paikalliset yritykset ja järjestöt (mm.luonnonsuojeluyhdistys) ovat yhteistyökumppaneita. Lisäksi tehdään yhteistyötä kaupungin ympäristöviranomaisten kanssa.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Kanta-Hämeen ja oman koulun lähiympäristö ovat mm. retkien ja työkurssien lähtökohta.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Biologiassa kokeellisuus sekä maasto- ja laboratoriotyöskentely antavat luontaisen perustan opiskelijälähtöisyydelle sekä ilmiöin käsittelyllä paitsi yksilökohtaisesti, mutta myös pareittain ja ryhmissä. Tämä edesauttaa myös luovuutta.

Keskeinen seikka opiskelijan motivoimiseksi biologian opiskelusta on saada opiskelija ymmärtämään biologisen tietämyksen merkitys niin yksilön kuin yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta. Ymmärtäessään tiedon merkityksen hänen itsensä kannalta opiskelija aktivoituu hankkimaan lisätietoa biologian alasta.

Suoritusjärjestys

Kurssi 1 (Elämä ja evoluutio) on suoritettava ensimmäisenä. Kurssi 3 (Solu ja perinnöllisyys) tulee suorittaa ennen kurssia 5. (Biologian sovellukset). Muutoin kurssien suoritusjärjestys on vapaa, mutta kurssia 3 suositellaan käytäväksi ennen kurssia 4 (Ihmisen biologia). Soveltavien kurssien osalta suoritusvaatimukset on merkitty kurssin kohdalle.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Elämä ja evoluutio

Kurssilla perehdytään elämän edellytyksiin ja kaikille eliöille tunnusomaisiin piirteisiin. Kurssilla tutustutaan myös biologian tapaan hankkia ja kuvata tietoa sekä biologiaan osana luonnontieteellistä ajattelua. Keskeinen näkökulma kurssilla on evoluutio ja sen merkityksen ymmärtäminen.

TAVOITTEET

Kurssilla perehdytään elämän edellytyksiin ja kaikille eliöille tunnusomaisiin piirteisiin. Kurssilla tutustutaan myös biologian tapaan hankkia ja kuvata tietoa sekä biologiaan osana luonnontieteellistä ajattelua. Keskeinen näkökulma kurssilla on evoluutio ja sen merkityksen ymmärtäminen.

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokemuksia, jotka syventävät kiinnostusta biologiaa ja sen opiskelua kohtaan
- käyttää ja arvioi kriittisesti biologisia tietolähteitä sekä ilmaisee ja perustelee erilaisia näkemyksiä biologialle ominaisella tavalla

- tuntee elämän tunnusmerkit ja perusedellytykset sekä tietää, miten elämän ilmiöitä tutkitaan
- ymmärtää evoluution jatkuvuuden, prosessit ja merkityksen
- osaa jäsentää nykyisen eliökunnan rakenteen ja tulkita sen kehitystä
- työskentelee kokeellisesti ja toteuttaa pienimuotoisen tutkimuksen tai projektin yhdessä muiden kanssa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan biologiaan tieteenä sekä vastataan kysymykseen, mitä elämä on. Keskeiset sisältöalueet ovat solun perusrakenne sekä eliön elinkaari. Evoluution periaatteet sekä eliökunnan historia ovat olennainen osa biologista maailmankuvaa. Kurssilla tehdään myös pienimuotoinen kokeellisuuteen ja liittyvä tutkimus tai projekti.

KESKEISET SISÄLLÖT

Biologia tieteenä

- elämän ominaisuudet, perusedellytykset ja organisaatiotasot
- biologiset tieteenalat ja tutkimusmenetelmät
- biologisen tiedon esittäminen mallien avulla

Solu elämän perusyksikkönä

- elämän syntyvaiheet
- solujen rakenne ja energiatalous
- DNA ja geenien ilmeneminen

Eliön elinkaari

- suvullinen ja suvuton lisääntyminen
- muuntelu
- kasvu, kehittyminen ja kuolema

Evoluutio

- luonnonvalinta ja sopeutuminen
- lajien syntyminen ja häviäminen
- eliökunnan sukupuu

Biologian kokeellisuuteen liittyvä pienimuotoinen tutkimus tai projekti

Kurssi 2: Ekologia ja ympäristö (BI2)

Kurssi tarkastelee ekologian perusteita ja elämän monimuotoisuutta sekä sen uhkia Suomessa ja muualla maailmassa. Keskeisinä teemoina ovat luonnon monimuotoisuutta uhkaavat tekijät ja mahdollisuudet suojella monimuotoisuutta. Kurssi perehdyttää myös muihin ekologisiiin ympäristöongelmiin. Kurssilla tehdään itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa pienimuotoinen ekologiaa tai ympäristön tilaa koskeva tutkimus tai kehittämisprojekti.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää populaatioiden, eliöyhteisöjen ja ekosysteemien rakenteiden, vuorovaikutusten ja toimintojen periaatteet

- osaa vertailla, analysoida ja arvioida ihmisen toiminnan vaikutuksia ekosysteemeissä
- ymmärtää luonnon monimuotoisuuden merkityksen ihmiskunnan tulevaisuudelle
- hahmottaa ympäristöongelmien syitä ja niiden seurauksia ekosysteemeissä sekä tuntee menetelmiä, joilla voidaan tarkkailla ympäristön tilaa ja ratkaista syntyneitä ongelmia
- ymmärtää ekososiaalisen sivistyksen ja kestäväen elämäntavan välttämättömyyden sekä oppii toimimaan niiden mukaisesti
- ymmärtää paikalliset ympäristöongelmat ja niiden syyt, sekä osaa miettiä ratkaisukeinoja niihin
- osaa suunnitella ja toteuttaa itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa pienimuotoisen ekologiaa tai ympäristön tilaa koskevan tutkimuksen tai ympäristön tilaa koskevan yhteisen kehittämissuunnitelman.

LYHYT KUVAUS

Kurssi tarkastelee ekologian perusteita ja elämän monimuotoisuutta sekä sen uhkia Suomessa ja muualla maailmassa. Keskeisinä teemoina ovat luonnon monimuotoisuutta uhkaavat tekijät ja mahdollisuudet suojella monimuotoisuutta. Kurssi perehdyttää myös muihin ekologiin ympäristöongelmiin, joista monet johtuvat häiriöistä aineiden kierroissa. Kurssilla tehdään itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa pienimuotoinen ekologiaa tai ympäristön tilaa koskeva tutkimus tai kehittämissuunnitelma.

KESKEISET SISÄLLÖT

Ekologian perusteet

- elollisen ja elottoman luonnon vuorovaikutukset
- ekosysteemien rakenne ja palautuvuus
- aineiden kierto ja energian virtaus ekosysteemeissä
- luonnon monimuotoisuus
- populaatioiden ominaisuudet
- lajien väliset suhteet
- eliöiden sopeutuminen ympäristöönsä ja eliöiden levinneisyys

Ympäristöongelmat, niiden syyt ja ratkaisumahdollisuudet

- ilmastonmuutoksen ekologiset vaikutukset
- luonnon monimuotoisuuteen ja ekosysteemeihin kohdistuvat uhkat
- aineiden kiertoon ja energian virtaukseen liittyvät ongelmat
- paikalliset ympäristöongelmat

Kohti kestävää tulevaisuutta

- ekosysteemipalveluiden merkitys
- ekologisesti kestävä kehitys, kiertotalous ja ekososiaalinen sivistys
- toiminta kestäväen elämäntavan edistämiseksi omassa lähiympäristössä

Ekologiaa tai ympäristön tilaa koskeva tutkimus tai ympäristön kehittämissuunnitelma

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 3: Solu ja perinnöllisyys (BI3)

Kurssin tarkoituksena on auttaa opiskelijaa syventämään ymmärrystä solun rakenteesta ja toiminnasta. Kurssilla tarkastellaan myös solun toiminnan ohjaamista, solujen lisääntymistä ja periytymisen perusteita. Kurssin työtavoille on keskeistä kokeellisuus ja opiskelijan omat tutkimukset.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- käyttää käsitteitä, malleja ja teorioita tarkastellessaan soluihin ja perinnöllisyyteen liittyviä ilmiöitä
- syventää osaamistaan solun eri osien toiminnasta ja ymmärtää eliöiden rakenteiden ja toimintojen pohjautuvan solutason prosesseihin
- tutkii erilaisia soluja, solukoita ja kudoksia ja tulkitsee niiden rakenteita
- arvioi solujen ja geenien toimintaa koskevan tiedon merkitystä yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta
- suunnittelee ja toteuttaa kokeellisia tutkimuksia yhteistyössä muiden kanssa.
- ymmärtää periytymisen mekanismin merkityksen evoluution kannalta

KESKEISET SISÄLLÖT

Solu tutkimuskohteena

- miten soluja tutkitaan
- solubiologisen tiedon ja genomitiedon tarve ja käyttö

Eliöt rakentuvat soluista

- biomolekyylit
- tumallisen ja tumattoman solun rakenne ja toiminta
- DNA:n ja RNA:n rakenne
- proteiinisynteesi ja epigeneettinen säätely

Solujen lisääntyminen

- mitoosi ja sen merkitys
- solujen jakautuminen, kasvu ja erilaistuminen

Periytymisen perusteet

- geenit ja alleelit
- sukusolut ja niiden synty meioosissa
- geenien periytyminen ja ominaisuuksien siirtyminen sukupolvelta toiselle
- mutaatiot ja mutageenit
- periytymisen mekanismien evolutiivinen merkitys

Solubiologinen tutkimus laboratoriossa tai sähköisten aineistojen avulla

KURSSI 4: Ihmisen biologia (BI4)

Kurssilla perehdytään ihmisen anatomiaan ja fysiologiaan. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat ihmisen elintoiminnot, lisääntyminen sekä perimän ja ympäristön merkitys ihmisen terveyteen. Kurssilla tarkastellaan ihmiselimistön kykyä sopeutua muutoksiin ja puolustautua ulkoisia uhkia vastaan.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa analysoida kudosten ja elinten rakenteiden toimintaperiaatteita
- ymmärtää ihmisen kemiallisen tasapainon säätelyä sekä ulkoisten ja sisäisten tekijöiden vaikutuksia siihen
- ymmärtää hermoston toiminnan ja hormonaalisen viestinnän merkityksen yksilön toimintojen ohjaajana
- ymmärtää lisääntymiseen ja ihmisen elinkaareen liittyviä fysiologisia muutoksia
- osaa selittää elimistön kykyä sopeutua muutoksiin ja puolustautua ulkoisia uhkia vastaan
- ymmärtää perimän ja ympäristön yhteisvaikutuksen ihmisen terveyteen
- osaa toteuttaa pienimuotoisen ihmisen elimistön toimintaa mittaavan tutkimuksen ja esittää sen tulokset.

KESKEISET SISÄLLÖT

Energia, aineenvaihdunta ja sen säätely

- ravintoaineet ja ruoansulatus
- verenkiertoelimistö
- hengityselimistö ja hengityksen säätely

Liikkuminen

- tuki- ja liikuntaelimistö

Elintoimintojen säätely

- hermosto ja aistit
- umpirauhaset ja hormonit
- lämmönsäätely
- kemiallinen tasapaino
- elimistöjen sopeutuminen ja puolustusmekanismit

Lisääntyminen

- hedelmöitys, raskaus ja synnytys
- sukupuolinen kehitys ja seksuaalisuus
- perimän ja ympäristön merkitys

Ihmisen evoluutio

Ihmiselimistön toimintaa mittaava tutkimus

KURSSI 5. Biologian sovellukset (BI5)

Kurssin tarkoituksena on, että opiskelija ymmärtää biologisen tutkimuksen merkityksen tulevaisuuden ongelmien ratkaisemisessa. Kurssilla perehdytään biologian erilaisiin sovelluksiin lääketieteessä, teollisuudessa, elintarviketuotannossa ja luonnonvarojen kestävä kehityksen mukaisessa käytössä. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat geeniteknologian ja mikrobiologian erilaiset sovellukset. Kurssilla opiskelija suunnittelee ja toteuttaa biologian soveltamiseen liittyvän kokeen tai tutkimuksen.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää biologian innovaatioiden ja sovellutusten merkityksen yhteiskunnassa
- tutustuu bioteknologian menetelmiin, tuotteisiin ja mahdollisuuksiin edistää kestäväää tulevaisuutta
- ymmärtää geeniteknologian mahdollisuudet lääketieteessä ja teollisuudessa
- ymmärtää mikrobien merkityksen luonnossa ja erilaisissa bioteknologian prosesseissa
- ymmärtää kasvien ja eläinten jalostuksen merkityksen ravinnontuotannossa
- osaa arvioida bioteknologian ja genetiikan sovellusten mahdollisuuksia, uhkia ja eettisiä kysymyksiä
- osaa suunnitella ja toteuttaa biologian soveltamiseen liittyvän kokeen tai tutkimuksen yksin tai yhdessä muiden kanssa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Bioteknologian sovellukset ja merkitys

- ravinnon, energian, tuotteiden ja palvelujen tuottaminen uusiutuvien luonnonvarojen avulla
- bioteknologian sovellukset teollisuudessa ja ympäristönsuojelussa

Mikrobiologian sovellukset ja merkitys

- bakteerien ja virusten rakenne ja toiminta
- bakteerien viljely, käsittely ja tunnistaminen
- mikrobit luonnossa ja ihmisen taloudessa

Geeniteknologian sovellukset ja merkitys

- geenitekniiikan menetelmät
- genomitieto
- mikrobit geeniteknologiassa

Kasvi- ja eläinjalostus

Biologian sovellusalaan liittyvä koe tai tutkimus

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 6: Kertauskurssi (BI6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on saada opiskelijat aktiivisesti tekemään töitä parhaan mahdollisen arvosanan saamiseksi biologian ylioppilaskokeessa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla kerrataan biologian oppimäärän keskeisiä asioita ja valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin. Opiskelijan oman työn teon merkitys korostuu kurssin tavoitteen saavuttamisessa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla kerrataan biologian pakollisten ja syventävien kurssien keskeisiä aihealueita.

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssit 1-5

KURSSI 7: Biologian ja/tai maantieteen työ- ja kenttäkurssi (B17)

Opiskelija voi valita kurssin sisällä joko biologian tai maantieteen töitä tai vaihtoehtoisesti tehdä molempia. Kurssi merkitään joko biologian tai maantieteen oppimäärään opiskelijan tekemien töiden perusteella.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa luontoelämyksiä ja arkielämän kokemuksia, jotka lisäävät kiinnostusta biologiaa ja/tai maantiedettä kohtaan
- tuntee kenttä- ja laboratoriotyöskentelyn periaatteet ja turvallisuuden merkityksen kokeellisessa työskentelyssä
- tutustuu biologialle ja/tai maantieteelle tyypillisiin laboratorio- ja kenttätutkimuksen menetelmiin
- käyttää kriittisesti biologisia ja/tai maantieteellisiä tietolähteitä arvioidessaan kurssin töissä havaittuja ilmiöitä
- oppii esittämään saamia tuloksia kirjallisesti sekä arvioimaan saamiensa tulosten mielekkyyttä

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tehdään biologian ja/tai maantieteen kokeellisia töitä sekä maastossa että laboratorioissa. Samalla tutustutaan kyseisten oppiaineiden keskeisiin tiedonhankintamenetelmiin sekä harjoitellaan tutkimusraporttien laatimista. Opiskelija voi keskittyä joko biologian tai maantieteen töihin tai valita molempia mahdollisuuksien mukaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

Biologia

- työskentely maastossa (esim. Ahvenisto, Aulanko), esim. linturetki, kasvinkeruu sekä kasvien ja eläinten tunnistus maastossa
- solubiologian tutkimuksia, eliöiden rakenteen ja fysiologian tutkimista

Maantiede

- maastotutkimus (esim. Hattelmalan harju)
- kaupunkimaantieteellinen tutkimus
- maaperätutkimus tai muu vastaava

Kurssilla tehtäviä töitä valitaan ja täydennetään opiskelijaryhmän tarpeen mukaan.

ARVIOINTI

Kurssi arvioidaan kuitenkin suoritusmerkinnällä joko biologian tai maantieteen oppimäärään opiskelijan tekemien töiden perusteella.

SUORITUSTAPA

Kyseessä on työ- ja kenttäkurssi, jossa työskennellään yhdessä. Täten kurssin itsenäinen suoritus ei ole mahdollinen.

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssin pohjaksi suositellaan kursseja BI1 ja GE2.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssilla käytettävästä materiaalista tai retkistä voidaan periä maksu. Osa kurssista voidaan järjestää kesäaikaan (opiskelijoiden kanssa sovittavalla tavalla).

KURSSI 8: Biologian ja kemian yhteistyökurssi (BI8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- laajentaa ja soveltaa teoreettista tietoa käytännön töiden avulla
- tutustuu tavallisimpiin biokemian ja biologian laboratoriotyömenetelmiin
- oppii tekemään mittauksia ja toteuttamaan kokeita, oppii tekemään havaintoja sekä johtopäätöksiä havainnoistaan
- työskentelee ryhmissä, ja ottaa ja jakaa vastuuta yhteisestä työstä
- oppii esittämään saamia tuloksia kirjallisesti, sekä arvioimaan saamiensa tulosten mielekkyyttä
- saa positiivisia kokemuksia luonnontieteiden opiskelusta
- ymmärtää biologian ja kemian läheisen yhteyden

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tehdään biologian ja biokemian laboratoriotöitä. Opiskelijat työskentelevät pareittain.

KESKEISET SISÄLLÖT

- turvallinen työskentely laboratoriossa
- biologian laboratoriotyöt valitaan ryhmäkohtaisesti

EDELTVÄT OPINNOT: BI1 ja BI3 sekä KE1 ja KE2

SUORITUSTAPA

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, sillä laborointeihin tarvittavia välineitä ja aineita ei voida turvallisuussyistä antaa kotiin.

KURSSI 9: Mikrobiologia ja lääketiede (BI9)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- täydentää ja syventää lukion biologian tietoja, erityisesti mikrobeihin ja niiden merkitykseen
- saa valmiuksia yliopistoihin ja korkeakouluihin opiskelemaan pyrkimiseen
- perehtyy biologisiin, lääketieteellisiin ja maatalous-metsätieteellisiin aihekokonaisuuksiin

LYHYT KUVAUS

Kurssin tarkoituksena on, että opiskelija tajuaa mikrobien merkityksen lääketieteen ja biologian kannalta, tutustuu moniin lääketieteen alueisiin sekä perehtyy useisiin biologian sovelluksiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- mikrobit ja niiden merkitys ihmiselle
- perustietoa ja soveltavaa tietoa yksilönkehityksestä ja muista aihepiiriin liittyvistä biologisista aiheista
- esimerkkejä pääsykoetehtävistä biologian, lääketieteen ja maatalous-metsätieteellisille aloille

EDELTVÄT OPINNOT: BI1, BI3 ja BI4.

KURSSI 10: Ympäristöekologian kenttäkurssi (BI10)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on

- syventää taitoja ja tietoja ekologisessa tutkimuksessa
- tutustua tutkimusmenetelmiin

LYHYT KUVAUS

Kurssilla laajennetaan ekologista tietämystä ja perehdytään alan tutkimustyöhön. Maastossa, sekä maalla että vesillä, työskennellään paljon. Tutustutaan erilaisiin tutkimusmenetelmiin ja haastatellaan tutkimustyötä tekeviä ammattilaisia. Mahdollisuuksien mukaan kuunnellaan asiantuntijaluentoja. Kurssilla pyritään hyödyntämään Helsingin yliopiston Lammin biologista asemaa sekä Lahden ympäristöekologian laitosta. Paikallisiin suojelukohteisiin tehdään retkiä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin sisältö painottuu vuosittain tietyn teeman mukaan. Kurssilla tehdään maastotöitä ja mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään Helsingin yliopiston Lammin biologista asemaa ja Lahden ympäristöekologian laitosta.

SUORITUSTAPA

Runsaiden maastotöiden vuoksi kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti.

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssi suoritetaan BI2- kurssin jälkeen

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Tutustumismatkoista voi aiheutua kustannuksia

5.8 Maantiede

Maantieteen opetuksen tehtävänä on kehittää opiskelijan maantieteellistä maailmankuvaa ja antaa hänelle valmiuksia ymmärtää maailmanlaajuisia, alueellisia ja paikallisia ilmiöitä ja ongelmia sekä niiden ratkaisumahdollisuuksia. Maantieteen opetus ohjaa opiskelijaa havaitsemaan muuttuvaan maailmaan vaikuttavia tekijöitä, muodostamaan perusteltuja näkemyksiä, ottamaan kantaa omassa ympäristössä, lähialueilla ja koko maailmassa ta-

pahtuviin muutoksiin sekä toimimaan aktiivisesti luonnon ja ihmisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Opetus harjaannuttaa opiskelijan osallistumis- ja vaikuttamistaitoja sekä tukee opiskelijaa kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa.

Maantieteen opetus ohjaa opiskelijaa tiedostamaan luonnon ja ihmistoiminnan vuorovaikutussuhteita sekä tarkastelemaan maailmaa muuttavana ja kulttuurisesti monimuotoisena elinympäristönä. Maantieteen opetuksessa integroituvat luonnontieteelliset ja yhteiskuntatieteelliset aiheet. Opetus antaa opiskelijalle valmiuksia ympäristö- ja ihmisoikeuskysymysten tarkasteluun sekä tukee opiskelijan kasvua ekososiaalisesti sivistyneeksi kansalaiseksi.

Nuorten elämismaailma sekä opiskelijan arkiset kokemukset ja havainnot ovat maantieteen opetuksen lähtökohta. Tutkiva lähestymistapa auttaa opiskelijaa syventämään maantieteellistä ajattelua sekä ymmärtämään arkiympäristössä, paikallisella, alueellisella ja globaalilla tasolla tapahtuvia muutoksia. Geomedian monipuolinen käyttö tukee opiskelijaa maantieteellisen tiedon hankinnassa, analysoinnissa, tulkinnassa ja visuaalisessa esittämisessä. Geomedialla tarkoitetaan karttojen, paikkatiedon, diagrammien, kuvien, videoiden, kirjallisten lähteiden, median, suullisten esitysten sekä muiden maantieteellisten tiedonhankinta- ja esitystapojen monipuolista käyttöä. Ajankohtaisten uutisten käsittely opetuksessa kehittää opiskelijan maailmankuvan rakentumista ja kriittistä ajattelua sekä auttaa häntä ymmärtämään lähiympäristössä ja muualla maailmassa tapahtuvia muutoksia. Opetuksessa hyödynnetään myös koulun ulkopuolisia opiskeluympäristöjä sekä verkkoympäristöjä.

Opetuksen tavoitteet

Maantieteen opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää, mikä on ominaista maantieteelle tieteenalana
- kehittää maantieteellistä ajattelutaitoaan sekä hahmottaa maailmaa ja sen monimuotoisuutta
- ymmärtää, tulkitsee, soveltaa ja arvioi maantieteellistä tietoa sekä hyödyntää monipuolisesti geomedian tiedon hankinnassa, analysoinnissa ja esittämisessä
- osaa havainnoida arkiympäristöjä sekä kuvata luonnon ja ihmistoiminnan alueellisia ilmiöitä, rakenteita ja vuorovaikutussuhteita
- osaa kriittisesti pohtia ajankohtaisia maailman tapahtumia ja niihin vaikuttavia tekijöitä
- osaa havainnoida ja arvioida luonnonympäristön ja rakennetun ympäristön tilaa, niissä tapahtuvia muutoksia sekä ihmisten hyvinvointia paikallisesti, alueellisesti ja maailmanlaajuisesti
- ymmärtää, mitä alueellinen kehittyneisyys merkitsee, ja osaa pohtia mahdollisia ratkaisuja eriarvoisuusongelmiin
- ymmärtää, mitä ihmisoikeudet tarkoittavat, ja arvostaa kulttuurien moninaisuutta
- tuntee aluesuunnittelun keinoja sekä osaa osallistua ja vaikuttaa oman lähiympäristönsä kehittämiseen
- kiinnostuu maantieteellisestä tiedosta ja motivoituu seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia eri puolilla maailmaa
- osaa käyttää maantieteellisiä tietoja ja taitoja arkielämässä
- tietää, millaisissa ammateissa ja työtehtävissä maantieteellistä osaamista tarvitaan

- toimii paikallisiin, alueellisiin ja globaaleihin kysymyksiin kantaaottavana ja kestävästä kehitystä edistävästä aktiivisena maailmankansalaisena.
- perehtyy paikallisen ympäristön erityispiirteisiin

Arviointi

Maantieteessä arvioidaan opetuksen tavoitteiden saavuttamista kurssikohtaisia tavoitteita ja sisältöjä painottaen. Arviointi ohjaa opiskelijaa kehittämään omaa osaamistaan. Arvioinnissa keskeisiä kohteita ovat paitsi opiskelijan tiedot ja peruskäsitteiden hallinta myös maantieteellinen ajattelu- ja argumentointitaito sekä tiedonprosessointitaidot. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kyky ymmärtää, soveltaa, analysoida, yhdistellä, arvioida, havainnollistaa ja esittää maantieteellistä tietoa erilaisissa tilanteissa. Keskeisiä arvioitava taitoja maantieteessä ovat karttojen luku- ja tulkintataito, graafiset esittämistaidot sekä muut geomediataidot.

Maantieteen tietoja ja taitoja opiskelija voi osoittaa paitsi kirjallisissa arvioinneissa myös suullisesti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä laatimalla maantieteellisen tutkielman tai projektituotoksen, kuten videon, pelin, vastamainoksen tai verkkosivut, yksin tai yhdessä toisten kanssa. Arvioinnissa voidaan ottaa huomioon myös opiskelijan osoittamat tiedot ja taidot koulussa toteutetussa osallistumis- ja vaikuttamisprojektissa.

Arviointi on kannustavaa ja monipuolista, sisältäen mm. itse- ja vertaisarviontia.

Pakolliset ja syventävät kurssit arvioidaan numeroarvosanoin (4 – 10) ja soveltavat kurssit suoritusmerkinnällä (S/hyl).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Maantieteessä tehdään yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa. Maantieteen opetus kannustaa osallistumaan ja vaikuttamaan paikallisesti ja maailmanlaajuisesti.

Maantieteessä perehdytään maantieteellisiin ilmiöihin sekä paikallisesti, että maailmanlaajuisesti. Maantiede antaa työkaluja tarkastella *hyvinvointia ja turvallisuutta* eri aluetasoilla. Maantieteessä perehdytään *kestävän elämäntavan perusteisiin sekä globaaliin vastuuseen*.

Kulttuurien tuntemus on maantieteen keskeistä sisältöä. Ajankohtaisten ilmiöiden ja uutisten kriittinen tarkastelu on oleellinen osa maantieteellisiä taitoja.

Maantiede ja *teknologia* kehittyvät vuorovaikutuksessa, joka hyödyttää sekä yhteiskuntaa että yksilön arkea. Teknologian tuomien hyötyjen lisäksi maantieteessä tarkastellaan myös teknologian mukanaan tuomia riskejä.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Kotimaan retket sekä kansainväliset projektit (yhdessä muiden oppiaineiden kanssa) tukevat suoraan sekä välillisesti maantieteellisen ajattelun ja kulttuurisen ymmärryksen tavoitteita. Luonnollisia yhteistyökumppaneita ovat mm. yliopistot ja Maanmittauslaitos sekä kaupungin viranomaiset. Osallistuminen tiedeolympialaisiin avaa lahjakkaille reitin päästä tutustumaan samoista asioista kiinnostuneisiin ihmisiin maailmanlaajuisesti.

Maantieteen opetuksessa tehdään aktiivista yhteistyötä myös muiden oppiaineiden, kuten biologian, historian, yhteiskuntaopin ja kuvataiteen kanssa.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Maantieteessä hyödynnetään koulun lähiympäristöä esimerkkinä ja tutkimuskohteena, omaa elinympäristöä käsitellään esim. aluesuunnittelussa.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Maantieteessä painottuvat henkilökohtaisen oppimisen lisäksi pareittain ja ryhmissä tapahtuva työskentely. Se luo aineksia vertaisoppimiselle, missä vertaisarviointia voidaan myös hyödyntää.

Ajankohtaisuus maantieteessä haastaa myönteiseen uteliaisuuteen ja antaa aineksia arjen ongelmanratkaisulle. Opiskelijälähtöisyyttä tukee itsearvioinnin käyttäminen arviointikeinona.

Keskeinen seikka opiskelijan motivoimiseksi maantieteen opiskelusta on saada opiskelija ymmärtämään maantieteellisen tietämyksen merkitys niin paikallisten, alueellisten kuin globaaleiden haasteiden ratkaisemisen kannalta. Ymmärtäessään tiedon merkityksen hänen itsensä kannalta opiskelija aktivoituu hankkimaan lisätietoa maantieteen alasta.

Suoritusjärjestys

Kurssit 1-3 pitää käydä ennen kurssia 4. Kurssit suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä.

PAKOLLINEN KURSSI

KURSSI 1: Maailma muutoksessa (GE1)

Kurssi perehdyttää opiskelijan muuttuvan maailman ja sen alueellisten ongelmien tarkasteluun. Kurssin aikana seurataan ajankohtaisuutisointia eri puolilta maailmaa ja hahmotetaan globaaleja riskialueita sekä luonnonriskien, ympäristöriskien että ihmiskunnan riskien kannalta. Kurssi käsittelee myös eri puolilla maailmaa tapahtuvaa myönteistä kehitystä ja mahdollisuuksia hillitä, varautua, ennakoida sekä sopeutua riskeihin. Keskeisiä näkökulmia ovat ekososiaalinen kestävyys, kiertotalous ja globaalit kehityskysymykset.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa elämyksiä ja kokemuksia, jotka syventävät hänen kiinnostustaan maantieteen ja maantieteen tapaan hahmottaa ja tutkia maailmaa
- tunnistaa luonnon toimintaan, ihmisen toimintaan sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutukseen liittyviä riskialueita maapallolla
- ymmärtää, millaisia riskejä maapallon eri alueilla ilmenee ja mitkä tekijät vaikuttavat niihin
- osaa vertailla ja arvioida alueiden riskiherkkyyttä ja riskien vaikuttavuutta alueiden luonnonvarojen ja kehittyneisyyden näkökulmasta
- tietää, millaisten ratkaisujen avulla riskejä voidaan hillitä tai niiden vaikutuksia lieventää, sekä tuntee mahdollisuudet ennakoida ja varautua riskeihin sekä toimia kestäväen kehityksen mukaisesti
- osaa analysoida maailman eri alueiden myönteistä kehitystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä

- ymmärtää, että ihminen vaikuttaa omalla toiminnallaan maapallon elinkelpoisuuteen sekä ihmisten hyvinvointiin
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa globaaleja kysymyksiä koskevan tiedon hankinnassa, analysoinnissa ja esittämisessä sekä osaa seurata ja kriittisesti arvioida ajankohtaisia alueellisia uutisia eri medioissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Maantiede tieteenalana

- miten maantieteessä tarkastellaan ympäristöä ja maailmaa
- opiskelijan arkiset kokemukset ja havainnot omasta lähiympäristöstä ja muuttuvasta maailmasta
- maantieteelliset tutkimustaidot ja geomedia
- miten maantiedettä hyödynnetään työelämässä ja arjessa
- alueellisia riskejä, myönteistä kehitystä ja innovaatioita koskevat ajankohtaiset uutiset maapallon eri alueilla
- maailman karttakuvan ja paikannimistön syventäminen

Luonnon järjestelmään liittyvät keskeiset globaalit riskialueet, riskien ennakointi ja niihin varautuminen

Luonnonvaroihin ja ympäristöön liittyvät keskeiset globaalit riskialueet, riskien hillintä, niihin varautuminen ja sopeutuminen

- ilmastonmuutos ja muut globaalit ympäristöriskit
- resurssien viisas käyttö sekä kierto- ja biotalous
- maapallon eri alueiden mahdollisuudet ja vahvuudet

Ihmiskunnan globaalit riskialueet ja keskeiset kehityskysymykset

- inhimillisen kehityksen globaalit ongelmat, hyvinvoinnin jakautuminen, eriarvoisuus, haavoittuvuus, nälkä ja pakolaisuus

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 2: Sininen planeetta (GE2)

Kurssilla tarkastellaan luonnonmaantieteen ilmiöitä ja syvennetään ilma-, vesi- ja kivikemian rakenteen ja toiminnan tuntemusta. Keskeisenä näkökulmana ovat luonnossa tapahtuvat prosessit ja niihin liittyvät syy-seuraussuhteet. Kurssilla tutustutaan luonnonmaantieteen tutkimusmenetelmiin ja harjoitellaan geomediaa hyväksi käyttäen tulkitsemaan luonnonmaisemia ja niiden syntyä. Kurssi perehdyttää luonnonmaantieteellisen tiedon käyttöön yhteiskunnassa ja arkielämässä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää luonnonmaantieteen peruskäsitteitä
- osaa hankkia, analysoida, tulkita, arvioida ja esittää luonnonmaantieteellistä tietoa geomediaa hyväksi käyttäen
- ymmärtää maapallon planetaarisuudesta johtuvia ilmiöitä

- ymmärtää elottoman ja elollisen luonnon vyöhykkeisyyden maapallolla
- ymmärtää, miten ja miksi luonnonmaisemat muuttuvat, ja osaa tulkita kuvista ja kartoilta luonnonmaisemien rakennetta, syntyä ja kehitystä
- ymmärtää luonnonmaantieteellisen tiedon merkityksen yhteiskunnassa ja ihmisten arkielämässä.

LYHYT KUVAUS

Kurssi perehdyttää tarkastelemaan omaa planeettamme luonnonilmiöiden näkökulmasta. Planetaarisuus, vyöhykkeisyys ja maisemien muutos ovat kurssin keskeisiä aihepiirejä. Kurssilla saat selville, miten luonto toimii ja mikä merkitys sillä on ihmisen kannalta.

KESKEISET SISÄLLÖT

Maantieteellinen ajattelu

- luonnonmaantieteellisten kysymysten asettaminen, tiedon hankinta, analysointi, arviointi ja esittäminen
- geomedia ja muut luonnonmaantieteen tietolähteet ja niiden käyttö sekä luonnonmaantieteen tutkimusmenetelmät

Maan planetaariset liikkeet ja niistä johtuvat ilmiöt

Ilmakehä ja vesikehä liikkeessä sekä vyöhykkeisyys

- ilmakehän rakenne ja tuulet
- sateet
- meriveden liikkeet
- sää ja sen ennustaminen
- ilmasto- ja kasvillisuusvyöhykkeet

Maapallon rakenne ja muuttuvat pinnanmuodot

- endogeeniset ja eksogeeniset tapahtumat maanpinnan muokkaajina
- luonnonmaisemien tulkinta karttojen ja kuvien avulla
- arvokkaat luonnonmaisemat

Luonnonmaantieteellisen tiedon käyttö yhteiskunnassa ja arkielämässä

KURSSI 3: Yhteinen maailma (GE3)

Kurssilla tarkastellaan ihmismaantieteen ilmiöitä ja syvennetään ihmistoiminnan alueellisten piirteiden tuntemusta. Keskeisenä näkökulmana on luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien arviointi ihmistoiminnan kannalta. Kurssilla tutustutaan ihmismaantieteen tutkimusmenetelmiin ja harjoitellaan geomediaa hyväksi käyttäen tulkitsemaan ihmistoiminnan jäsentymistä maapallolla. Kurssi perehdyttää ihmismaantieteellisen tiedon käyttöön yhteiskunnassa ja arkielämässä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ihmismaantieteen peruskäsitteitä
- osaa hankkia, analysoida, tulkita, arvioida ja esittää ihmismaantieteellistä tietoa geomediaa hyväksi käyttäen
- osaa analysoida ihmistoiminnan alueellisia piirteitä ja arvioida luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien vaikutusta niihin

- tuntee eri kulttuureja ja arvostaa niiden moninaisuutta sekä kunnioittaa ihmisoi-
keuksia
- osaa arvioida ihmisten hyvinvointia ja ympäristön tilaa maapallon eri alueilla
- ymmärtää ekologisesti, taloudellisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisesti kestäväⁿ kehi-
tyksen merkityksen maailman tulevaisuudelle
- ymmärtää ihmismaantieteellisen tiedon merkityksen yhteiskunnassa ja ihmisten
arkielämässä.

LYHYT KURSSIKUVAUS

Kurssilla tarkastellaan ihmismaantiedettä. Keskeisenä näkökulmana on luonnonvarojen ja ympäristön tarjoamien mahdollisuuksien arviointi ihmistoiminnan kannalta. Kurssilla harjoitellaan tulkitsemaan ihmistoiminnan jäsentymistä maapallolla tutustumalla mm. väestö-
asioihin ja ihmisten liikkumiseen. Kurssi perehdyttää ihmismaantieteellisen tiedon käyt-
töön yhteiskunnassa ja arkielämässä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Maantieteellinen ajattelu

- ihmismaantieteellisten kysymysten asettaminen, tiedon hankinta, analysointi, arvi-
ointi ja esittäminen
- ihmismaantieteen peruskäsitteet
- geomeedia ja muut ihmismaantieteen tietolähteet sekä tutkimusmenetelmät
- miellekartat, paikkojen kokeminen ja alueellinen identiteetti

Väestö ja asutus

- väestönkasvu, asutus, muuttoliikkeet, kaupungistuminen
- kulttuurien moninaisuus ja ihmisoikeuksien toteutuminen

Alkutuotanto ja ympäristö

- kestävä maa-, kala- ja metsätalous

Teollisuus ja energia

- raaka-aineet, energialähteet, biotalous ja teollisuuden sijainti

Palvelut, liikkuminen ja vuorovaikutus

- liikenne, matkailu, globaali talous ja informaatioteknologian kehitys

Ihmistoiminnan alueellinen rakenne

- maankäyttö, keskukset ja periferiat
- kulttuurimaisemien tulkinta karttojen, kuvien ja muun geomedian avulla

Ihmismaantieteellisen tiedon käyttö yhteiskunnassa ja arkielämässä

KURSSI 4: Geomeedia – tutki, osallistu ja vaikuta (GE4)

Kurssi perehdyttää aiemmillä kursseilla hankittujen maantieteellisten tietojen ja taitojen soveltamiseen tutkielman laatimisessa tai osallistumis- ja vaikuttamisprojektin toteuttami-
sessa. Keskeisiä näkökulmia kurssilla ovat osallistuva suunnittelu, maailmanlaajuiset ke-
hitystrendit ja geomedian käyttö tutkimuksessa ja vaikuttamisessa. Lisäksi perehdytään
oman kotiseudun aluejakoon ja erityispiirteisiin.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa asettaa maantieteellisiä kysymyksiä ja käyttää geomeediaa maantieteellisten ongelmien ratkaisemisessa
- kehittää taitojaan hankkia, käsitellä, analysoida, tulkita, arvioida ja esittää maantieteellistä tietoa
- osaa käyttää paikkatietosovelluksia
- ymmärtää geomedian merkityksen omassa arjessa ja yhteiskunnan eri aloilla
- tuntee maailmanlaajuisia kehitystrendejä ja Suomen kehitysyhteistyön tavoitteet
- ymmärtää kestäväen kehityksen merkityksen aluesuunnittelun lähtökohtana ja tuntee kansalaisten mahdollisuudet vaikuttaa oman ympäristönsä suunnitteluun ja kehittämiseen
- osaa käyttää geomeediaa maantieteellisen tutkielman laatimisessa tai osallistumis- ja vaikuttamisprojektissa, jossa on paikallinen, alueellinen tai globaali ulottuvuus.
- saa käsityksen oman kotiseutunsa aluesuunnittelusta ja sen haasteista lähitulevaisuudessa
- perehtyy havainnollistamisen eri keinoihin maantieteessä
- pystyy kehittämään oma-aloitteisuuttaan ja itseohjautuvuuttaan projektityypissä työskentelyssä

KESKEISET SISÄLLÖT

Geomedian käyttö arjessa, työelämässä ja kestäväen kehityksen edistämässä

Geomeedia ja maantieteelliset tutkimustaidot

- kartografian ja paikkatiedon perusteet sekä muu geomedian käyttö maantieteen tutkimuksissa
- ongelmien asettaminen, tutkimusaineiston hankinta, käsittely, analysointi, tulkinta, arviointi, havainnollistaminen ja esittäminen

Kehityksen ohjailu ja kestävä kehitys

- aluesuunnittelu ja osallistuvan suunnittelun periaatteet
- kehittyneisyserot eri aluetasoilla sekä kansainvälinen yhteistyö, maailmanlaajuiset kehitystrendit ja kestäväen kehityksen sitoumukset
- aluesuunnittelun tila ja haasteet omalla kotiseudulla

Maantieteellinen tutkielma tai osallistumis- ja vaikuttamisprojekti

- maantieteellisen pienimuotoisen tutkielman laatiminen geomeediaa hyväksi käyttäen tai paikallisen, alueellisen tai globaalien tason osallistumis- ja vaikuttamisprojektin toteuttaminen itsenäisesti tai yhteistyössä muiden kanssa geomeediaa hyväksi käyttäen

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 5: Kertauskurssi (GE5)

TAVOITTEET

Kurssin yleisenä tavoitteena on saada opiskelijat aktiivisesti tekemään töitä parhaan mahdollisen arvosanan saamiseksi maantieteen ylioppilaskokeessa.

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kertaa maantieteen keskeiset käsitteet ja pakollisten ja syventävien kurssien keskeiset aihepiirit
- ymmärtää maantieteen eri osa-alueiden yhteyden
- osaa tarkastella monipuolisesti luonnonympäristön vaikutuksia ihmisen toimintaan ja toisaalta ihmisen vaikutuksen ympäristöön
- osaa hyödyntää geomedialla YO-kokeessa ja osaa toimia kokeessa tarkoituksenmukaisesti

LYHYT KUVAUS

Kurssilla kerrataan maantieteen oppimäärän keskeisiä asioita ja käsitteitä ja valmistaudutaan ylioppilaskirjoituksiin. Opiskelijan oman työn teon merkitys korostuu kurssin tavoitteen saavuttamisessa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla kerrataan maantieteen pakollisen ja syventävien kurssien keskeisiä aihealueita, keskeistä käsitteistöä sekä analysoidaan ja tulkitaan kuvia, karttoja ja diagrammeja.

KURSSI 6: Maantieteen ja/tai biologian työ- ja kenttäkurssi (GE6)

Opiskelija voi valita kurssin sisällä joko biologian tai maantieteen töitä tai vaihtoehtoisesti tehdä molempia.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa luontoelämyksiä ja arkielämän kokemuksia, jotka lisäävät kiinnostusta biologiaa ja/tai maantiedettä kohtaan
- tuntee kenttä- ja laboratoriotyöskentelyn periaatteet ja turvallisuuden merkityksen kokeellisessa työskentelyssä
- tutustuu biologialle ja/tai maantieteelle tyypillisiin laboratorio- ja kenttätutkimuksen menetelmiin
- käyttää kriittisesti biologisia ja/tai maantieteellisiä tietolähteitä arvioidessaan kurssin töissä havaittuja ilmiöitä
- oppii esittämään saamiaan tuloksia kirjallisesti sekä arvioimaan saamiensa tulosten mielekkyyttä

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tehdään biologian ja/tai maantieteen kokeellisia töitä sekä maastossa että laboratoriossa. Samalla tutustutaan kyseisten oppiaineiden keskeisiin tiedonhankintamenetelmiin sekä harjoitellaan tutkimusraporttien laatimista. Opiskelija voi keskittyä joko biologian tai maantieteen töihin tai valita molempia mahdollisuuksien mukaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

Maantiede

- maastotutkimus (esim. Hattelmalan harju)
- kaupunkimaantieteellinen tutkimus
- maaperätutkimus tai muu vastaava

Biologia

- työskentely maastossa (esim. Ahvenisto, Aulanko), esim. linturetki, kasvinkeruu sekä kasvien ja eläinten tunnistus maastossa
- solubiologian tutkimuksia, eliöiden rakenteen ja fysiologian tutkimista

Kurssilla tehtäviä töitä valitaan ja täydennetään opiskelijaryhmän tarpeen mukaan.

ARVIOINTI

Kurssi arvioidaan kuitenkin suoritusmerkinnällä joko biologian tai maantieteen oppimäärään opiskelijan tekemien töiden perusteella.

SUORITUSTAPA

Kyseessä on työ- ja kenttäkurssi, jossa työskennellään yhdessä. Täten kurssin itsenäinen suoritus ei ole mahdollinen.

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssin pohjaksi suositellaan kursseja GE2 ja BI1.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssilla käytettävästä materiaalista tai retkistä voidaan periä maksu. Osa kurssista voidaan järjestää kesäaikaan (opiskelijoiden kanssa sovittavalla tavalla).

KURSSI 7: Tuttu ja tuntematon – maanosien maapallo (GE7)

Aluemaantieteessä maantieteellisiä ilmiöitä tarkastellaan alueittain.

Kurssilla perehdytään tiettyyn maanosaan ja siihen liittyviin ilmiöihin maantieteen eri näkökulmista. Maanosa valitaan kurssin alussa, ja valintaan vaikuttavat opiskelijoiden kiinnostus, sekä ajankohtaiset ilmiöt ja tapahtumat. Kurssilla vertaillaan saman maanosan eri alueita, tai vaihtoehtoisesti voidaan vertailla myös eri maanosia. Kurssilla saat syvennettyä perustietoja maantieteellisistä ilmiöistä. Maantieteeseen liittyvän uutisoinnin seuraaminen on olennainen osa kurssia. Yhteistyömahdollisuudet historian ja kuvataiteen kanssa ovat mahdolliset.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on

- kerrata alueen nimistöä
- syventyä valitun maanosan tai valittujen maanosien luonnonympäristöön ja sen alueellisiin eroihin
- perehtyä valitun maanosan tai valittujen maanosien väestökysymyksiin ja väestön alueellisiin eroihin sekä historiaan ja mahdollisuuksien mukaan taiteeseen
- kerrata maantieteen keskeisiä käsitteitä ja ilmiöitä sekä niiden alueellista ilmenemistä
- syventyä kehittyneisyyteen ja sen eroihin sekä mittaamistapoihin
- oikoa kenties virheellisiä käsityksiä ja mielikuvia valitusta alueesta
- toimia ryhmässä tiedon tuottajana ja analysoijana projektimaista otetta apuna käyttäen

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään tiettyyn maanosaan ja siihen liittyviin ilmiöihin maantieteen eri näkökulmista. Maanosa valitaan kurssin alussa, ja valintaan vaikuttavat opiskelijoiden kiinnostus sekä ajankohtaiset ilmiöt ja tapahtumat. Kurssilla vertaillaan saman maanosan eri alueita, tai vaihtoehtoisesti voidaan vertailla myös eri maanosia. Kurssilla saat syvennettyä perustietoja maantieteellisistä ilmiöistä. Maantieteeseen liittyvän uutisoinnin seuraaminen on olennainen osa kurssia. Yhteistyömahdollisuudet historian ja kuvataiteen kanssa ovat mahdolliset.

KESKEISET SISÄLLÖT

Valitun maanosan tai maanosien

- pinnanmuodot, ilmasto, kasvillisuus ja eläimistö sekä paikannimistö
- väestö, kaupungit, kulttuurimaantieteellistä nimistöä
- kehittyneisyys ja kehittyneisyyserot
- maanosan historia ja esimerkiksi taide kulttuurin ilmenemismuotona
- ajankohtainen uutisointi alueelta

ARVIOINTI

Kurssi arvioidaan pareittain ja/tai ryhmässä tehtyjen harjoitustöiden tai muiden näyttöjen perusteella.

SUORITUSTAPA

Kurssin toiminnallisten harjoitusten sekä pari- ja ryhmätöiden vuoksi kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti.

MUUTA HUOMIOITAVAA

Mahdollisista retkistä ja pääsymaksuista voi tulla opiskelijalle kustannuksia.

5.9 FYSIIKKA

Fysiikan opetus tukee opiskelijoiden luonnontieteellisen ajattelun sekä maailmankuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus ohjaa opiskelijaa ymmärtämään fysiikan merkitystä jokapäiväisessä elämässä, ympäristössä, yhteiskunnassa ja teknologiassa. Opiskelijat kehittävät valmiuksiaan opiskella luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla. Opetuksessa sovelletaan fysiikkaa monipuolisissa tilanteissa, mikä edistää myös opiskelijoiden koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Opetus välittää kuvaa fysiikan merkityksestä kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa: fysiikkaa tarvitaan uusien teknologisten ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa. Opetus ohjaa opiskelijoita ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan sekä ympäristöstä.

Fysiikan opetuksen tuella opiskelijan käsitykset fysiikan käsitteistä rakentuvat, ja opiskelija ymmärtää niitä kvalitatiivisella ja kvantitatiivisella tasolla. Opiskelijoiden aikaisemmat kokemukset, uudet havainnot ja näkökulmat muokkautuvat opiskelijoiden ja opettajien vuorovaikutuksessa johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi kohti fysiikan teorioiden mukaista käsitystä ympäröivästä todellisuudesta. Opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen, ideointiin, vuorovaikutukseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään muun muassa mallintamisen välineenä, tutkimusten tekemisessä ja tuotosten laatimisessa.

Fysiikan opetuksen lähtökohtana ovat ympäristöstä tehdyt havainnot. Kokeellisuus eri muodoissaan tukee käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä, tutkimisen taitojen oppimista ja luonnontieteiden luonteen hahmottamista. Opiskelijoiden oma kokeellinen työskentely kehittää työskentelyn ja yhteistyön taitoja, luovaa ja kriittistä ajattelua sekä innostaa opiskelijoita fysiikan opiskeluun. Opiskelun edetessä tutkimisen taidot kehittyvät sekä kokonaisvaltaisesti että kunkin kurssin keskeisten sisältöjen osalta. Kokeellisessa työskentelyssä toimitaan työturvallisuuslainsäädännön mukaisesti.

Opetuksen tavoitteet

Fysiikan opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- saa ohjausta fysiikan osaamisensa tunnistamisessa, omien tavoitteiden asettamisessa, oppimishaasteiden kohtaamisessa ja fysiikan opiskelustrategioiden soveltamisessa
- saa mahdollisuuksia perehtyä fysiikan soveltamiseen monipuolisissa tilanteissa, kuten luonnossa, elinkeinoelämässä, järjestöissä tai tiedeyhteisöissä
- osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä ja kehittää kysymyksiä edelleen tutkimusten, ongelmanratkaisun tai muun toiminnan lähtökohdiksi
- osaa suunnitella ja toteuttaa kokeellisia tutkimuksia yhteistyössä muiden kanssa
- osaa käsitellä, tulkita ja esittää tutkimusten tuloksia sekä arvioida niitä ja koko tutkimusprosessia
- osaa muodostaa, tulkita ja arvioida erilaisia malleja sekä käyttää niitä ilmiöiden kuvaamiseen ja ennusteiden tekemiseen
- osaa käyttää monipuolisia tietolähteitä ja arvioida niitä kriittisesti fysiikan tietojensa avulla
- osaa ilmaista johtopäätöksiä ja näkökulmia fysiikalle ominaisilla tavoilla
- jäsentää käsitystään luonnon rakenteista ja ilmiöistä fysiikan käsitteiden ja periaatteiden avulla
- ymmärtää luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa
- osaa arvioida fysiikan ja teknologian merkitystä yksilön ja yhteiskunnan kannalta.

Arviointi

Arviointi kohdistuu fysiikan yleisten tavoitteiden saavuttamiseen kurssikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään ja tiedostamaan fysiikan osaamistaan. Kurssin arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön ja opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Fysiikan tietoja ja niiden soveltamista voidaan osoittaa eri tavoin, kuten selittämällä, graafisesti mallintamalla ja matemaattisia malleja käyttämällä. Erilaisten tuotosten lisäksi voidaan arvioida työskentelyn eri vaiheita, kuten kysymysten muodostamista, ongelmaratkaisuprosessin jäsennettyä kuvaamista ja tutkimisen taitoja. Arvioinnissa otetaan huomioon kokeellisen työskentelyn taidot sekä tiedon hankinnan ja käsittelyn taidot.

Käytännössä fysiikan kurssien arviointi perustuu muun muassa kurssikokeisiin, tuntiaktiivisuuteen, kokeelliseen työskentelyyn ja työskentelyn raportointiin, projektitöihin, esitel-

miin, tutkielmiin sekä itse- ja vertaisarviointiin. Arviointiin voi vaikuttaa myös tunneilla osoitettu sosiaalinen, toisistakin huolehtiva yritteliäisyys, keskusteluissa ilmenevä omaperäinen ideointi ja asioiden pohdiskelu sekä kurssin alussa opettajan yhdessä opetusryhmän kanssa sopimat muut painotukset.

Kurssit 1–7 arvioidaan numeroilla 4-10. Kurssit 8-10 arvioidaan suoritusmerkinnällä (S/hyl).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä näkyvät fysiikassa esimerkiksi tutustumiskäyntien yhteydessä sekä vierailijoiden käynneillä. Fysiikan kursseilla kiinnitetään huomiota fysiikan merkitykseen nykyaikana, jatko-opinnoissa ja työelämässä sekä kehitetään valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan päätöksentekoon.

Hyvinvointi ja turvallisuus aihekokonaisuutta tarkastellaan mm. liikenne- ja sähköturvallisuuden näkökulmasta sekä perehdytään työturvallisuuteen. Fysiikan kurssien yhteydessä tutustutaan myös fysiikan merkitykseen lääketieteessä ja musiikissa.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu korostuvat erityisesti tarkasteltaessa fysiikan merkitystä energiantuotannon ratkaisuissa ja kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys toteutuvat parhaiten mahdollisissa kansainvälisissä yhteistyöprojekteissa.

Monilukutaito ja mediat toteutuvat fysiikan monipuolisissa opiskeluympäristöissä, joissa opiskelija harjaantuu ilmaisemaan itseään fysiikalle ominaisilla tavoilla ja analysoimaan eri tietolähteiden argumentointia.

Teknologia ja yhteiskunta –aihekokonaisuus sisältyy kaikkiin fysiikan kursseihin. Fysiikan kurssien keskeisenä tavoitteena on, että opiskelija tutustuu fysiikan eri osa-alueisiin liittyvään teknologiaan ja ymmärtää fysiikan merkityksen nykyisen huipputeknologian saavuttamisessa ja kehittämisessä. Aihekokonaisuus konkretisoituu erityisesti erilaisten mitta-laitteiden, tietokoneohjelmien ja simulaatioiden käytössä sekä kurssien yhteydessä mahdollisesti tehtävillä opintorekillä yrityksiin ja tutkimus- tai teollisuuslaitoksiin.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa näkyy fysiikassa esimerkiksi ilmiöpohjaisissa aihekokonaisuuksissa tai tiimioppimisessa: aihealueina muun muassa avaruus ja tähtitiede, säteily, energia, liike sekä lämpö. Yhteistyö muiden oppiaineiden kanssa konkretisoituu mm. balettiprojektissa, jossa fysiikan kannalta kiinnostuksen kohteena ovat pyörimisen mekaniikka sekä tasapaino. CERN -projektissa tehdään yhteistyötä mahdollisuuksien mukaan eri yliopistojen, KHKS:n sairaalafysiikan ja maailman suurimman hiukkastutkimuskeskuksen, CERN:in kanssa. HAMK –kesäkurssilla tutustutaan tekniikkaan kokeilemalla ja tekemällä.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa korostuu alueen lukioiden yhteistyössä. CERN –alueverkko on toiminut erinomaisesti jo yli kymmenen vuotta. Mahdollisuuksien mukaan hyödynnetään paikallisia yrityksiä ja yhteisöjä vierailukohteina ja aihe-

kokonaisuuksien asiantuntijoina. Tavoitteena on järjestää eri vuosiluokkien fysiikan opiskelijoille lukioden yhteinen tutkimusiltapäivä, jossa tutustutaan käytännön ilmiöihin teemmällä mittauksia mm. uimahallissa ja moottoriradalla.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijälähtöisyys näkyy monipuolisina opetusmenetelminä, erityisesti kokeellisessa työskentelyssä.

Kurssien suoritusjärjestys

Fysiikan opiskelu aloitetaan pakollisella kurssilla. Muut kurssit suositellaan suoritettavaksi numerjärjestyksessä. Mahdolliset kurssikohtaiset vaatimukset määritellään kurssikuvausten yhteydessä.

PAKOLLINEN KURSSI

KURSSI 1: Fysiikka luonnontieteenä (FY1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta fysiikkaa ja sen opiskelua kohtaan
- ymmärtää, kuinka luonnontieteellinen tieto rakentuu kokeellisen toiminnan ja siihen kytkeytyvän mallintamisen kautta
- osaa suunnitella ja toteuttaa yksinkertaisia luonnontieteellisiä kokeita
- tutustuu aineen ja maailmankaikkeuden rakenteeseen liittyviin peruskäsitteisiin ja jäsentää käsitystään luonnon perusrakenteista
- osaa käyttää ja soveltaa liikeilmiöiden käsitteitä jokapäiväisen elämän ilmiöissä
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa opiskelun tukena.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään maailmankaikkeuden rakenteeseen ja syntyteorioihin, tutustutaan Newtonin lakeihin ja tutkitaan liikettä ja voimia. Tarkastellaan radioaktiivisuutta ilmiönä ja sen merkitystä ihmiselle sekä ionisoivan säteilyn vaikutuksia elolliseen luontoon. Tutustutaan fysikaalisiin mittauksiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- fysiikan merkitys nykyaikana, jatko-opinnoissa ja työelämässä
- tutustuminen perusvuorovaikutuksiin, maailmankaikkeuden rakenteisiin ja syntyyn sekä aineen rakenteeseen
- voima liikkeen muutoksen aiheuttajana ja liikeilmiöt
- tutkimukset ja mallintaminen fysikaalisen tiedon rakentumisessa
- tulosten kerääminen, esittäminen graafisesti ja luotettavuuden arviointi

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 2: Lämpö (FY2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa lämpöilmiöiden käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- osaa tutkia aineen termodynaamiseen tilaan ja olomuodon muutoksiin liittyviä ilmiöitä
- syventää ymmärrystään energiasta fysiikan keskeisenä käsitteenä
- kehittää valmiuksia osallistua ympäristöä ja teknologiaa koskevaan päätöksentekoon.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tarkastellaan aineiden termodynaamiseen tilaan liittyviä ilmiöitä, lämpöopin pääsääntöjä luonnon prosessien selittäjinä ja aineen eri olomuotojen ominaisuuksia. Perehdytään mekaaniseen energiaan ja fysikaaliseen työhön, tehoon ja hyötysuhteeseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- fysiikan merkitys energiantuotannon ratkaisuissa ja kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa
- lämpö ja lämpötila
- kaasujen tilanmuutokset, lämpölaajeneminen ja paine
- kappaleiden lämpeneminen, jäähtyminen, olomuodon muutokset ja lämpöenergia
- mekaaninen työ, teho ja hyötysuhde
- energian säilyminen lämpöopin ja lämmön siirtymissuunta
- tutkimuksen tai ongelmanratkaisun ideointia ja suunnittelua

EDELTVÄT OPINNOT

FY1

KURSSI 3: Sähkö (FY3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa sähköön liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- harjaantuu matemaattisessa mallintamisessa ja suureyhtälöiden käyttämisessä
- osaa tutkia kokeellisesti sähköön liittyviä ilmiöitä ja osaa tehdä sähköopin perusmittauksia
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tutkimusten tekemisessä.

LYHYT KUVAUS

Tutustutaan sähkökenttään, sähköisiin perusilmiöihin ja vuorovaikutuksiin sekä aineiden sähköisiin ominaisuuksiin. Tutkitaan tasavirtapiirejä, tutustutaan mittaustekniikkaan ja perehdytään sähköturvallisuuteen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- fysiikan ja teknologian merkitys jokapäiväisessä elämässä ja yhteiskunnassa
- sähkövirta ja jännite sekä resistanssi ja Ohmin laki
- yksinkertaiset tasavirtapiirit ja Kirchhoffin lait
- sähköteho ja Joulen laki
- kondensaattori, diodi ja LED komponentteina

- sähköstaattinen vuorovaikutus, Coulombin laki ja sähkökenttä
- sähköturvallisuus, kytkentöjen tekeminen ja virtapiirien tutkiminen

EDELTVÄT OPINNOT FY1

KURSSI 4: Voima ja liike (FY4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa voiman ja liikkeen käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- ymmärtää säilymislakien merkityksen fysiikassa
- osaa tutkia kokeellisesti voimaan ja liikkeeseen liittyviä ilmiöitä
- harjaantuu graafisten esitysten käyttämisessä ja tuottamisessa.

LYHYT KUVAUS

Syvennetään etenemisliikkeen dynamiikkaa ja tutkitaan systeemin tasapainotilaa. Opitaan fysiikan laskennallisen mallintamisen peruseriaatteet, joiden hallitseminen on etenkin teknisten sovellusten yhteydessä välttämätöntä. Käsitellään liikemäärä ja liikemäärän säilymislaki. Opitaan energiaperiaate ja impulssiperiaate.

KESKEISET SISÄLLÖT

- fysiikan merkitys yksilön ja yhteiskunnan turvallisuudelle
- vuorovaikutus liikkeen muutoksen syynä, tasainen ja tasaisesti kiihtyvä suoraviivainen liike
- Newtonin lait, voimakuvio ja voimien yhteisvaikutus
- etä- ja kosketusvoimia: paino, kitka, noste ja kvalitatiivisesti väliaineen vastus
- liikeyhtälö
- momentti ja tasapaino pyörimisen suhteen yksinkertaisissa tilanteissa
- liikemäärän säilymislaki, impulssiperiaate ja yksiulotteiset törmäykset
- liike- ja potentiaalienergia sekä mekaanisen energian säilymislaki
- mallien käyttäminen ja muodostaminen sekä niiden rajoitukset ja puutteet

EDELTVÄT OPINNOT FY1

KURSSI 5: Jaksollinen liike ja aallot (FY5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa jaksollisen liikkeen ja aaltojen käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- perehtyy värähdys- ja aaltoliikkeen perusteisiin tutkimalla mekaanista värähtelyä ja ääntä
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa mallintamisen välineenä.

LYHYT KUVAUS

Käsitellään yleisesti jaksollista liikettä ja aaltoja. Perehdytään tasaiseen ympyräliikeseen ja gravitaatiovuorovaikutukseen. Tutkitaan aaltoliikkeen syntyä ja etenemistä eri aineissa ja niiden rajapinnoissa. Perehdytään interferenssiin ja diffraktioon. Sovelletaan opittua tietoa ääneen sekä pohditaan mallien ja simulaatioiden suhdetta todellisuuteen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- fysiikan merkitys lääketieteessä ja musiikissa
- tasainen ympyräliike
- gravitaatiovuorovaikutus
- harmoninen voima ja värähdysliike
- aaltoliikkeen synty ja aaltojen eteneminen
- aaltoliikkeen heijastuminen, taittuminen, diffraktio, interferenssi ja seisovat aallot
- ääni aaltoliikeilmiönä
- mallien ja simulaatioiden suhde todellisuuteen

EDELTVÄT OPINNOT

FY1 ja FY4

KURSSI 6: Sähkömagnetismi (FY6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa sähkömagnetismiin ja valoon liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tuotosten muodostamisessa
- harjaantuu ilmaisemaan itseään fysiikalle ominaisilla tavoilla ja analysoimaan eri tietolähteiden argumentointia.

LYHYT KUVAUS

Perehdytään magnetismin perusilmiöihin ja aineiden magneettisiin ominaisuuksiin. Tutkitaan sähkövirran ja magneettikentän välisiä yhteyksiä ja opitaan sähkömagneettinen induktio. Tutustutaan vaihtovirtapiireihin, sähköenergian tuottamiseen ja siirtämiseen sekä sähkömagneettisen viestinnän perusteisiin. Tutkitaan sähkömagneettisen säteilyn spektriä, valon etenemistä eri aineissa ja niiden rajapinnoissa. Perehdytään interferenssiin ja diffraktioon.

KESKEISET SISÄLLÖT

- fysiikan merkitys energia- ja viestintäteknologiassa
- magnetismi, magneettinen vuorovaikutus ja magneettikenttä
- varatun hiukkasen liike sähkö- ja magneettikentässä
- sähkömagneettinen induktio, magneettivuo, induktiolaki ja Lenzin laki
- generaattori, muuntaja, vaihtovirran synty ja energian siirto sähkövirran avulla
- sähkömagneettisen säteilyn spektri, valon heijastuminen, taittuminen, interferenssi ja diffraktio
- tutkimuksen tai ongelmanratkaisuprosessin jäsenetty kuvaaminen

EDELTVÄT OPINNOT

FY1 ja FY3

KURSSI 7: Aine ja säteily (FY7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa aineen ja säteilyn käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- syventää kokonaiskuvaa fysiikasta aineen ja maailmankaikkeuden rakennetta selittävänä tieteenä.

LYHYT KUVAUS

Perehdytään nykyaikaisen fysiikan perusteisiin; kvantittumiseen, dualismiin ja säteilyn ja aineen vuorovaikutuksiin. Tutustutaan atomi- ja ydinfysiikan perusteisiin ja ydinenergian tuottamiseen. Perehdytään hiukkasfysiikkaan, ionisoivan säteilyn ominaisuuksiin, käyttöön ja säteilysuojeluun.

KESKEISET SISÄLLÖT

- näkökulmia fysiikan ja kosmologian kehittymiseen
- energian kvantittuminen
- sähkömagneettisen säteilyn kvantittuminen ja fotonit
- aaltohiukkasdualismi
- atomiytimen rakenne
- ydinreaktiot, ydinenergia, ytimen sidosenergia sekä energian ja massan ekvivalenssi
- radioaktiivisuus ja hajoamislaki
- säteilyturvallisuus ja säteilyn hyötykäyttö
- tiedonhankinta, esittäminen ja arviointi

EDELTVÄT OPINNOT

FY1, FY3 ja FY6

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 8: Kertauskurssi (FY8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokonaiskuvan fysiikan kehityksestä ja sen pätevyysalueesta luonnonilmiöiden tulkitsijana
- saa fysikaalista laskuvalmiutta
- oppii fysiikan eri osa-alueiden tietoja yhdistelevää ongelmanratkaisua

LYHYT KUVAUS

Kurssilla kerrataan keskeisiä periaatteita kaikilta opiskelluilta fysiikan osa-alueilta ja yvennetään niitä lähinnä laskennallisin keinoin. Kurssi sopii reaalikokeeseen valmistautuville sekä luonnontieteellisille, lääketieteellisille ja teknisille aloille pyrkiville opiskelijoille.

KESKEISET SISÄLLÖT

- vuorovaikutukset ja säilymislait
- kentät

- liike ja tasapaino
- aaltoliike
- termodynamiikka
- sähkö ja magnetismi
- aine ja säteily

KURSSI 9: Fysiikan työkurssi (FY9)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu kokeellisen fysiikan työtapoihin ja kokeellisen työn raportointiin
- saa valmiuksia fysiikan harjoitustöiden tekemiseen ja työselostusten laatimiseen jatko-opintoja varten
- oppii käyttämään erilaisia mittalaitteita; perinteisistä tietokoneavusteisiin mittausjärjestelmiin
- oppii arvioimaan koetilanteessa esiintyvät virheet ja mittauslaitteiston tarkkuuden
- työskentelee ryhmissä, jossa ottaa ja jakaa vastuuta yhteisestä työstä
- oppii sähköturvalliset työtavat
- oppii esittämään saamia tuloksia kirjallisesti tietotekniikkaa käyttäen ja arvioimaan saamansa tuloksen virherajoja.
- saa mahdollisuuden lisätä omien kykyjensä tuntemusta ja arvioida niitä suhteessa uranvalintaan

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutkitaan fysiikan eri osa-alueisiin liittyviä ilmiöitä kokeellisesti. Työt analysoidaan ja tulokset esitetään tietotekniikkaa hyväksi käyttäen. Kurssikoetta ei ole.

KESKEISET SISÄLLÖT

Harjoitustyöt vaihtelevat hieman vuosittain. Laborointeja tehdään liittyen valoon, ääneen, lämpöilmiöihin, sähköön ja nesteeseen sekä liikeopin puolelta erilaisia nopeus-, kiihtyvyy-, kitka- ja hitausmomenttitöitä.

Mittauksissa käytetään sekä perinteisiä välineitä että tietokoneavusteisia mittausjärjestelmiä.

SUORITUSTAPA

Kurssiin kuuluvat työt analysointineen pyritään tekemään paritöinä, siksi itsenäinen suorittaminen ei ole mahdollista.

EDELTVÄT OPINNOT

FY1-FY5

KURSSI 10: Kesäkurssi, HAMK (FY10)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu eri alojen teknologioihin ja laboratoriomenetelmiin
- oppii tekemään mittauksia käyttämällä rohkeasti erilaisia koneita ja laitteita

- oppi tiedostamaan ja arvioimaan teknologista ympäristöä ja teknologian kehittämismahdollisuuksia
- kasvaa rohkeaksi ja innovatiiviseksi teknologian käyttäjäksi ja kehittäjäksi
- osaa käyttää fysiikan, kemian ja matematiikan tietoja pohtiessaan teknologian kehittämismahdollisuuksia
- oppii ymmärtämään ja arvioimaan ihmisen suhdetta nykYTEKNOLOGIAAN
- oppii arvioimaan teknologisten vaihtoehtojen vaikutusta työn sisältöön ja työllistämiseen
- saa positiivisia kokemuksia tekniikan eri aloilta

LYHYT KUVAUS

Kurssissa tutustutaan tekniikkaan kokeilemalla ja tekemällä, siksi kurssin itsenäinen suorittaminen ei ole mahdollista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tutustutaan erilaisiin fysiikan ilmiöihin laboratoriokokeiden kautta
- perehdytään esimerkiksi erilaisten materiaalien lujuusominaisuuksiin ja niiden määrittämiseen
- tutustutaan jokapäiväisissä esineissä käytettäviin muovimateriaaleihin ja nähdään, kuinka muoviosia voidaan valmistaa
- tutustutaan myös 3D-tulostukseen ja sen tulevaisuuden mahdollisuuksiin arkielämässä

SUORITUSTAPA

Osallistuminen 5 päivän kesäkurssille, jonka HAMK järjestää kesäloman alussa Visamäen Ohutlevykeskuksessa ja Riihimäellä.

EDELTVÄT OPINNOT

FY1-FY3

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kuljetus Riihimäelle järjestetään

KURSSI 11: Tähtitiede (FY11)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee maailmankaikkeuden rakenteet, kehityksen ja tähtitieteen tutkimuksen keskeiset menetelmät
- osaa tuottaa ja esittää tietoa moderneja tietoteknisiä välineitä käyttäen
- harjaantuu tehokkaaseen ryhmätyöskentelyyn

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään planeettojen, tähtien, galaksien ja koko universumin rakenteisiin, vuorovaikutuksiin ja kehitykseen. Lisäksi pyritään ymmärtämään tähtitieteen tutkimusmenetelmiä. Työskentelyssä korostuu työryhmittäin tehtävä esitysten valmistelu ja esittäminen. Kurssi ei sisällä laskentaa, joten se sopii kaikille tähtitieteestä kiinnostuneille.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tähtitaivas ja maailmankaikkeuden mittasuhteet
- tähtitieteen tutkimusmenetelmät
- avaruustekniikka
- aurinkokunta ja planeettatutkimus
- tähtien rakenne, toiminta ja kehitys
- kosmologia: maailmankaikkeuden synty, rakenne ja kehitys

EDELTVÄT OPINNOT FY1

5.10. KEMIA

Kemian opetus tukee opiskelijan luonnontieteellisen ajattelun ja nykyaikaisen maailman kuvan kehittymistä osana monipuolista yleissivistystä. Opetus ohjaa ymmärtämään kemian ja sen sovellusten merkitystä jokapäiväisessä elämässä, ympäristössä, yhteiskunnassa ja teknologiassa. Opiskelijat kehittävät valmiuksiaan opiskella luonnontieteellisillä ja luonnontieteitä soveltavilla aloilla. Opetuksessa sovelletaan kemiaa monipuolisissa tilanteissa, mikä edistää myös opiskelijoiden koulutuksellista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Opetus välittää kuvaa kemian merkityksestä kestäväen tulevaisuuden rakentamisessa: kemiaa tarvitaan uusien ratkaisujen kehittämisessä sekä ympäristön ja ihmisten hyvinvoinnin turvaamisessa. Opetus ohjaa opiskelijoita ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan sekä ympäristöstä.

Kemian opetus tukee opiskelijoiden käsitteiden rakentumista sekä ilmiöiden ymmärtämistä siten, että niiden makroskooppinen, mikroskooppinen ja symbolinen taso muodostavat loogisen kokonaisuuden. Opiskelijoiden aikaisemmista kokemuksista ja havainnoista edetään ilmiöiden kuvaamiseen ja selittämiseen sekä aineen rakenteen ja kemiallisten reaktioiden mallintamiseen kemian merkkikielellä ja matemaattisesti. Opetus ohjaa luonnontieteille ominaiseen ajatteluun, tiedonhankintaan, tietojen käyttämiseen, ideointiin, vuorovaikutukseen sekä tiedon luotettavuuden ja merkityksen arviointiin. Tieto- ja viestintäteknologiaa käytetään muun muassa mallintamisen välineenä, tutkimusten tekemisessä ja tuotosten laatimisessa.

Kemian opetuksen lähtökohtana on elinympäristöön liittyvien aineiden ja ilmiöiden havainnointi ja tutkiminen. Kokeellisuus eri muodoissaan tukee käsitteiden omaksumista ja ymmärtämistä, tutkimisen taitojen oppimista ja luonnontieteiden luonteen hahmottamista. Opiskelijoiden oma kokeellinen työskentely kehittää työskentelyn ja yhteistyön taitoja, luovaa ja kriittistä ajattelua sekä innostaa opiskelijoita kemian opiskeluun. Opiskelun edessä tutkimisen taidot kehittyvät sekä kokonaisvaltaisesti että kunkin kurssin keskeisten sisältöjen osalta. Kokeellisessa työskentelyssä toimitaan kemikaali-, jäte- ja työturvallisuuslainsäädännön mukaisesti.

Opetuksen tavoitteet

Kemian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- saa ohjausta kemian osaamisensa tunnistamisessa, omien tavoitteiden asettamisessa, oppimishaasteiden kohtaamisessa ja kemian opiskelustrategioiden soveltamisessa

- saa mahdollisuuksia perehtyä kemian soveltamiseen monipuolisissa tilanteissa, kuten luonnossa, elinkeinoelämässä, järjestöissä tai tiedeyhteisöissä
- osaa muodostaa kysymyksiä tarkasteltavista ilmiöistä ja kehittää kysymyksiä edelleen tutkimusten, ongelmanratkaisun tai muun toiminnan lähtökohdiksi
- osaa suunnitella ja toteuttaa kokeellisia tutkimuksia turvallisesti ja yhteistyössä muiden kanssa
- osaa käsitellä, tulkita ja esittää tutkimusten tuloksia sekä arvioida niitä ja koko tutkimusprosessia
- osaa käyttää erilaisia malleja ilmiöiden kuvaamisessa ja selittämisessä sekä ennusteiden tekemisessä
- osaa käyttää monipuolisia tietolähteitä ja arvioida niitä kriittisesti kemian tietojensa avulla
- osaa ilmaista johtopäätöksiä ja näkökulmia kemialle ominaisilla tavoilla
- jäsentää käsitystään jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöistä kemian käsitteiden avulla
- ymmärtää luonnontieteellisen tiedon luonnetta ja kehittymistä sekä tieteellisiä tapoja tuottaa tietoa
- osaa arvioida kemian ja siihen liittyvän teknologian merkitystä yksilön ja yhteiskunnan kannalta.

Arviointi

Arviointi kohdistuu kemian yleisten tavoitteiden saavuttamiseen kurssikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat opiskelijaa kehittämään ja tiedostamaan kemian osaamistaan. Kurssin arvosanan antaminen perustuu monipuoliseen näyttöön ja opiskelijan käsitteellisten ja menetelmällisten tietojen ja taitojen havainnointiin. Kemiallisen tiedon ymmärtämistä ja soveltamista voidaan osoittaa eri tavoin. Erilaisten tuotosten lisäksi voidaan arvioida työskentelyn eri vaiheita, kuten kysymysten muodostamista ja tutkimisen taitoja. Arvioinnissa otetaan huomioon kokeellisen työskentelyn taidot sekä tiedon hankinnan ja käsittelyn taidot.

Kurssit 1 – 5 arvioidaan arvosanoin 4 – 10. Kurssit 6 – 8 arvioidaan suoritusmerkinnällä (S/hyl).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen kemiassa

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä näkyvät kemiassa esimerkiksi erilaisten yrittävien vierailujen yhteydessä ja vierailijoiden käynneillä.

Hyvinvointi ja turvallisuus ja kestävä elämäntapa ja globaali vastuu korostuvat kemiassa. Laboratoriotöiden yhteydessä käydään läpi työturvallisuuskäsitteitä ja aineiden turvallista ja oikeaoppista säilyttämistä, käyttöä ja hävittämistä. Aineiden ominaisuuksia ja vaikutusta terveyteen ja ympäristöön tarkastellaan joka kurssilla.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys toteutuvat parhaiten mahdollisissa kansainvälisissä yhteistyöprojekteissa.

Monilukutaito ja mediat toteutuvat kemian monipuolisissa opiskeluympäristöissä.

Teknologia ja yhteiskunta toteutuvat oppiaineen sisällöissä ja konkretisoituvat erilaisten mittalaitteiden, molekyyylimallinnusohjelmien ja laskinohjelmien käytössä.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Kemiassa, fysiikassa, biologiassa ja terveystiedossa käsitellään useita yhteisiä aihepiirejä, joten näiden oppiaineiden kanssa yhteistyö on luontevinta. Kemian opetuksessa pyritään hyödyntämään oman paikkakunnan kemian alan yritys- ja oppilaitosyhteistyötä.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Kemian opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan paikallisia yrityksiä ja yhteisöjä vierailukohteina sekä niiden edustajia luennoitsijoina. Entisiä opiskelijoita pyydetään vierailulle kouluille kertomaan, miten ja missä kemiaa tarvitaan jatko-opinnoissa.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Kemian opetuksessa opiskelija laatii itse tavoitteet opiskelulle. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisia opetusmenetelmiä kuten opetuskeskustelua, opetusvideoita, ryhmätyöskentelyä, tiedonhakua, laboratoriotöitä, demonstraatioita ja erilaisia tietokonesovelluksia. Opettaja valitsee kuhunkin aiheeseen tarkoituksenmukaiset menetelmät.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit 1 – 6 suoritetaan järjestyksessä. Kurssi 7 suoritetaan kurssien 1 – 3 jälkeen. Kurssi 8 suoritetaan kurssien kemia 1 – 2 ja biologia 3 jälkeen.

PAKOLLINEN KURSSI

KURSSI 1: Kemiaa kaikkialla (KE1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokemuksia, jotka herättävät ja syventävät kiinnostusta kemiaa ja sen opiskelua kohtaan
- kehittää valmiuksia osallistua kemiaan liittyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun
- osaa käyttää ja soveltaa tietoa aineiden ominaisuuksista jokapäiväisen elämän ja ympäristön ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen erilaisia kemian ilmiöitä sekä ottaa huomioon työturvallisuusnäkökohdat
- osaa käyttää aineen ominaisuuksien päättelyssä aineen rakenteen malleja, jaksollista järjestelmää ja tietolähteitä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan jaksollisen järjestelmän rakenteeseen ja alkuaineiden ominaisuuksiin jaksollisen järjestelmän pohjalta. Kemiallisten sidosmallien avulla selitetään aineiden ominaisuuksia.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kemian merkitys nykyaikana, jatko-opinnoissa ja työelämässä
- atomin rakenne ja jaksollinen järjestelmä pääpiirteissään
- alkuaineiden ja yhdisteiden ominaisuuksia

- aineiden ominaisuuksien selittäminen aineen rakenteen, kemiallisten sidosten ja poolisuuden avulla
- kysymykset tiedonhankinnan lähtökohtana
- turvallinen työskentely, aineen erotusmenetelmät, aineiden ominaisuuksien tutkiminen, havainnointi ja johtopäätösten tekeminen
- ainemäärä- ja konsentraatiolaskujen alkeita

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 2: Ihmisen ja elinympäristön kemiaa (KE2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa orgaanisiin yhdisteisiin ja ainemäärään liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen orgaanisiin yhdisteisiin, ainemäärään ja pitoisuuteen liittyviä ilmiöitä
- ymmärtää, kuinka kemiallinen tieto rakentuu kokeellisen toiminnan ja siihen kytkeytyvän mallintamisen kautta
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa mallintamisen välineenä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tarkastellaan orgaanisten yhdisteiden ja yhdisteryhmien ominaisuuksia. Tutustutaan ainemäärän käsitteeseen ja liuoksiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kemian merkitys hyvinvoinnin ja terveyden kannalta
- orgaanisten yhdisteiden, kuten hiilivetyjen, happi- ja typpiyhdisteiden, rakenteiden mallintaminen ja kuvaaminen erilaisilla malleilla
- avaruusrakenne ja isomeria
- orgaanisten yhdisteiden ominaisuuksien selittäminen rakenteen avulla
- ainemäärä ja pitoisuus
- työvälineiden ja reagenssien käyttö sekä liuosten valmistus
- aineen rakenteen analyysimenetelmät, kuten spektroskopia
- orgaanisten yhdisteiden nimeäminen ja piirtäminen

KURSSI 3: Reaktiot ja energia (KE3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa reaktioihin liittyviä käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja erilaisia malleja käyttäen reaktioihin liittyviä ilmiöitä
- ymmärtää aineen ja energian häviämättömyyden merkityksen kemiassa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla käsitellään erilaisia kemiallisia reaktioita sekä kvalitatiivisesti että kvantitatiivisesti.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kemian merkitys energiaratkaisujen ja ympäristön kannalta
- kemiallisen reaktion symbolinen ilmaisu ja tasapainottaminen
- epäorgaanisten ja orgaanisten yhdisteiden reaktioita sekä niiden sovelluksia
- aineen häviämättömyys kemiallisessa reaktiossa ja sen yksinkertainen laskennallinen käsittely
- energian häviämättömyys kemiallisessa reaktiossa, sidosenergia ja Hessin laki
- kaasujen ominaisuudet ja yleinen tilanyhtälö
- reaktioiden tutkiminen kokeellisesti, titraus analyysimenetelmänä, tutkimustulosten käsitteleminen, tulkitseminen ja esittäminen

KURSSI 4: Materiaalit ja teknologia (KE4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa materiaaleihin ja teknologiaan liittyviä kemian käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön ja yhteiskunnan ilmiöissä
- osaa tutkia kokeellisesti ja malleja käyttäen materiaaleihin ja sähkökemian liittyviä ilmiöitä
- harjaantuu ilmaisemaan itseään kemialle ominaisilla tavoilla ja analysoimaan eri tietolähteiden argumentointia
- osaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tuotosten muodostamisessa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla käsitellään sähkökemian ja sen eri sovelluksia. Tutustutaan metallien ja epämetallien ominaisuuksiin sekä polymeereihin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kemian merkitys teknologiassa ja yhteiskunnassa
- metallien ja polymeerien ominaisuudet, käyttö ja elinkaari
- atomin ulkoelektronirakenne ja jaksollinen järjestelmä alkuaineiden jaksollisten ominaisuuksien selittäjänä
- hapetusluvut ja hapetus-pelkistysreaktiot
- sähkökemian keskeiset periaatteet: jännitesarja, normaalipotentiali, kemiallinen pari ja elektrolyysi
- kemiallisten reaktioiden laskennallinen soveltaminen
- tutkimuksen tai ongelmanratkaisun ideointi ja suunnittelu
- yhteistyön rooli kemiallisen tiedon tuottamisessa

KURSSI 5: Reaktiot ja tasapaino (KE5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa käyttää ja soveltaa reaktioiden ja kemiallisen tasapainon käsitteitä jokapäiväisen elämän, ympäristön, yhteiskunnan ja teknologian ilmiöissä

- osaa tutkia kokeellisesti ja malleja käyttäen reaktioihin ja kemialliseen tasapainoon liittyviä ilmiöitä
- osaa käyttää laskennallisia ja graafisia malleja reaktionopeuden ja kemiallisen tasapainon kuvaamisessa, selittämisessä ja ennusteiden tekemisessä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla käsitellään kemiallisia tasapainoreaktioita ja niiden sovelluksia.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kemian merkitys kestävän tulevaisuuden rakentamisessa
- kemiallisen reaktion nopeus ja siihen vaikuttavia tekijöitä
- homogeeninen ja heterogeeninen tasapaino sekä tasapainotilaan vaikuttaminen
- happo-emästasapaino, vahvat ja heikot protolyytit ja puskuriliuokset
- tasapainoon liittyvät graafiset esitykset
- homogeenisen ja happo-emästasapainon laskennallinen käsittely
- tutkimustulosten ja -prosessin arviointi
- liukoisuus ja liukoisuustulo

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 6: Kertauskurssi (KE6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja kertaan aiemmin oppimiaan kemian tietoja ja taitoja
- harjaantuu kemiallisten laskutehtävien ratkaisemisessa
- tutustuu ylioppilastehtäviin ja pääsykoetehtäviin
- oppii laatimaan hyvän reaalikoevastauksen

LYHYT KUVAUS

Kurssilla kerrataan ja syvennetään lukion kemian keskeisimpiä sisältöjä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- aineen rakenne ja kemialliset sidokset
- orgaanisten yhdisteiden nimet, rakenteet, isomeria ja reaktiot
- stoikiometriset laskut
- hapetus-pelkistysreaktiot ja sähkökemian
- erilaiset kemialliseen tasapainoon liittyvät laskut
- keskeisimmät epäorgaaniset reaktiot

SUORITUSTAPA

Koska kurssilla kerrataan asioita sekä opettajajohtoisesti että ryhmätöinä, ei kurssia voi suorittaa itsenäisesti.

KURSSI 7: Kemian työkurssi (KE7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu teorian ja sovellusten väliseen riippuvuuteen
- oppii tekemään mittauksia ja toteuttamaan kokeita sekä tavallisia laboratoriovälitteitä hyväksikäyttäen että nykyaikaisen teknologian keinoin, oppii tekemään havaintoja sekä johtopäätöksiä havainnoistaan
- työskentelee ryhmissä, ja ottaa ja jakaa vastuuta yhteisestä työstä
- oppii turvalliset työtavat ja asialliset kemikaalien käsittelytavat
- ottaa huomioon ympäristönäkökohdat erilaisia kemikaaleja käsitellessään
- oppii esittämään saamiaan tuloksia kirjallisesti, sekä arvioimaan saamiensa tulosten mielekkyyttä
- saa mahdollisuuden lisätä omien kykyjensä tuntemusta ja arvioida niitä suhteessa uranvalintaan

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan tavallisimpiin kemian laboratoriotöihin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Työkurssilla tutustutaan tavallisimpiin kemian laboratoriotöihin, joita ovat esim. erilaisten mittaliuosten valmistaminen, kvalitatiiviset analyysit (sakkareaktioita), orgaaninen synteesi ja synteesituotteen puhdistus (aspiriinin valmistus, esterin valmistus), erilaiset titraukset (magnesiumin määrittäminen, suolapitoisuuden määrittäminen, viinin happokonsentraation määrittäminen), painoanalyttiset työt (magnesiumin atomipainon määrittäminen ja Faradayn vakion määrittäminen) sekä kolorimetriset työt (kuparipitoisuuden määrittäminen).

SUORITUSTAPA

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, sillä laborointeihin tarvittavia välineitä ja aineita ei voida turvallisuussyistä antaa kotiin.

KURSSI 8: Kemian ja biologian yhteistyökurssi (KE8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu tavallisimpiin biokemian ja biologian laboratoriotyömenetelmiin
- oppii tekemään mittauksia ja toteuttamaan kokeita, oppii tekemään havaintoja sekä johtopäätöksiä havainnoistaan
- työskentelee ryhmissä, ja ottaa ja jakaa vastuuta yhteisestä työstä
- oppii esittämään saamiaan tuloksia kirjallisesti, sekä arvioimaan saamiensa tulosten mielekkyyttä
- saa positiivisia kokemuksia luonnontieteiden opiskelusta
- oppii ymmärtämään laajan yleissivistyksen merkityksen ja tärkeyden

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan biologian ja biokemian laboratoriotöihin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla opiskelijat tutustuvat biologian ja/tai biokemian laboratoriotöihin oman kiinnostuksen kohteensa mukaan. Kurssilla tehtäviä käytännön töitä ovat mm. DNA:n eristäminen, pelkistävien ja ei-pelkistävien sokereiden tunnistaminen, valkuaisaineiden denaturoitumisen tutkiminen ja mikrobi tutkimukset. Tehtävät laboratoriotyöt valitaan kullakin kurssikerralla.

SUORITUSTAPA

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, sillä laborointeihin tarvittavia välineitä ja aineita ei voida turvallisuussyistä antaa kotiin.

5.11 Filosofia

Filosofinen ajattelu tarkastelee koko todellisuutta ja eri tapoja hahmottaa sitä. Sen kysymyksenasettelujen tunteminen on olennainen osa yleissivistystä. Filosofiasa ongelmia jäsennetään käsitteellisesti ja keskustellen. Filosofisen ajattelun opiskeleminen harjaanuttaa punnitsemaan käsitysten perustelua järkiperäisesti. Kyseenalaistavan ja perusteita etsivän luonteensa ansiosta filosofia auttaa hahmottamaan ja jäsentämään nykypäivän jatkuvasti kasvavaa informaatiotulvaa. Tällä tavoin filosofian opiskelu edistää opiskelijoiden yleisiä oppimisen ja ajattelun valmiuksia.

Filosofiassa opiskelija oppii jäsentämään käsitteellisesti arvoja, normeja ja merkityksiä koskevia kysymyksiä. Tämä edistää opiskelijan kykyä eettiseen pohdintaan ja sen ymmärtämiseen, mitä merkitystä erilaisilla tiedoilla ja taidoilla on yksilölle ja yhteiskunnalle. Filosofian opiskelu opettaa hahmottamaan laajoja käsitteellisiä kokonaisuuksia ja yhteyksiä. Se auttaa näkemään, miten eri tieteenalojen ja ajatteluperinteiden käsitykset rakentuvat ja eroavat toisistaan.

Filosofian opiskelu kehittää arvostelukykyä sekä edistää luovan ja itsenäisen ajattelun kehitystä. Filosofiasa tuetaan opiskelijoiden perusteltujen yksilöllisten näkemysten muodostamista ja kykyä osallistua järkiperäiseen keskusteluun. Kun opiskelijat paneutuvat filosofisiin kysymyksiin, joihin ei ole yksinkertaisia ratkaisuja, he oppivat muodostamaan ja perustelemaan omia näkemyksiään sekä samalla kunnioittamaan toisenlaisia perusteltuja näkemyksiä. Mutkikkaiden kysymysten pohdiskelu ryhmässä kasvattaa opiskelijoissa kykyä luottaa omiin ajattelutaitoihinsa ja yksilöllisiin mahdollisuuksiinsa selvittää vaikeitakin ongelmia. Filosofian opiskelu tukee opiskelijoiden kasvua aktiivisiksi ja vastuullisiksi sekä toisia ja yhdenvertaisuutta kunnioittaviksi kansalaisiksi.

Opiskelija osaa hahmottaa yhteiskunnallisen keskustelun eettisiä ja maailmankatsomuksellisia yhteyksiä sekä ymmärtää ideologioiden merkityksen poliittisessa keskustelussa ja osallistumisessa.

Opetuksen tavoitteet

Filosofian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa hahmottaa filosofisia ongelmia ja niiden erilaisia mahdollisia ratkaisuja filosofian perinteessä ja ajankohtaisiin kysymyksiin sovellettuina
- osaa käsitteellisesti eritellä, jäsentää ja arvioida informaatiota, erityisesti erilaisia väitteitä, niiden merkityksiä ja perustelua
- hallitsee johdonmukaisen argumentaation perustaidot ja oppii sitä kautta luottamaan omaan ajatteluunsa sekä arvioimaan sitä kriittisesti ja pohtimaan sen rajoja eri tieteenaloilla ja arkielämässä
- oppii pohtimaan ja jäsentämään käsitteellisesti laajoja kokonaisuuksia sekä ajattelemaan ja toimimaan arvostelukykyisesti niin eettisissä kysymyksissä kuin muillakin elämänalueilla myös informaation ollessa epävarmaa ja ristiriitaista

- osaa hahmottaa yhteiskunnallisen keskustelun eettisiä ja maailmankatsomuksellisia yhteyksiä sekä ymmärtää ideologioiden merkityksen poliittisessa keskustelussa ja osallistumisessa
- kehittää taitojaan median sisällöntuottajana, käyttäjänä, tulkitsijana ja kriittisenä arvioijana

Arviointi

Filosofiassa arviointi kohdistuu ajattelun taitojen ja keskeisten käsitteiden hallintaan sekä kykyyn ilmaista filosofista ajattelua. Tämä tarkoittaa kykyä kriittisesti eritellä ja problematisoida informaatiota, hahmottaa ja täsmentää sen käsitteellistä rakennetta sekä esittää asiasta perusteltu arvostelma. Arvioinnin tulee tukea ja kehittää opiskelijan taitoa arvioida omaa ajatteluaan ja rohkaista opiskelijoita oman opiskelunsa suunnitteluun ja kehittämiseen. Kurssien arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä, ja filosofian yleisten tavoitteiden saavuttamista arvioidaan kurssikohtaisten tavoitteiden ja keskeisten sisältöjen kautta.

Filosofian pakolliset ja syventävät kurssit arvioidaan numeerisesti asteikolla 4-10. Soveltavista kursseista annetaan suoritusmerkintä (S/hyl).

Aihokokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Lukioille yhteiset aihekokonaisuudet kulkevat läpi filosofian opintojen. Opinnoissa korostuvat seuraavat tavoitteet, jotka ovat linjassa yhteisten aihekokonaisuuksien tavoitteiden kanssa.

Opiskelija

- ymmärtää poliittisen diskurssin filosofiset taustat ja osaa huomioida työelämään liittyviä eettisiä kysymyksiä (*aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä*)
- ymmärtää ihmisen henkisen ja fyysisen terveyden holistisena kokonaisuutena ja osaa arvioida sen toteutumista hyvän elämän osana (*hyvinvointi ja turvallisuus*)
- ymmärtää kestävän elämäntavan merkityksen omassa ja muiden ihmisten elämässä (*kestävä elämäntapa ja globaali vastuu*)
- osaa arvioida globaaleja ekologisia muutoksia ja arvioida niiden yhteiskunnallisia ja ideologisia taustoja (*kestävä elämäntapa ja globaali vastuu*)
- ymmärtää inhimillisen elämänmuodon haasteita yhteydessä kestäväan kehitykseen ja tulevaisuuden globaaleihin tavoitteisiin ja vastuisiin (*kestävä elämäntapa ja globaali vastuu*)
- ymmärtää kielen käyttöön ja tulkintaan liittyvää moninaisuutta ja kulttuurisen vuoropuhelun erilaisia käytäntöjä (*kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys*)
- ymmärtää filosofian teorian ja harjoittamisen erilaisia perinteitä osana laajempaa kulttuurituntemusta (*kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys*)
- ymmärtää kriittisen medialukutaidon ja filosofisen käsiteanalyysin merkityksen median hallitsemassa maailmassa (*monilukutaito ja mediat*)
- ymmärtää teknologisen kehityksen aiheuttamat yhteiskunnalliset ja eettiset haasteet osana ihmisen olemusta ja elämänmuotoa (*teknologia ja yhteiskunta*)
- ymmärtää filosofisen estetiikan kysymyksenasetteluja sekä esteettisten arvojen ja elämänasenteen merkityksen

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Filosofian opinnoissa pyritään tekemään yhteistyötä yli oppiainerajojen monipuolisilla ja yksikkökohtaisesti luontevilla tavoilla, etenkin yhteneväisten oppisisältöjen osalta. Erityisen hyvin filosofian kanssa yhteensoveltuvia aineita ovat uskonto, elämäkatsomustieto, psykologia ja historia.

Myös yksikköjen keskinäiset yhteistyö- ja etäopetusmahdollisuudet otetaan opetuksen suunnittelussa, organisoinnissa ja läpiviennissä harkitusti huomioon.

Paikallisuuden ilmeneminen oppiaineessa

Paikallisuutta pyritään huomioimaan esimerkiksi esittäjävierailujen muodossa. Myös erilaisia vierailuja niin seutu- kuin valtakunnallisesti kiinnostavissa kohteissa ja kulttuuripahtumissa pyritään mahdollisuuksien mukaan järjestämään.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijälähtöisyyttä filosofiassa korostetaan seuraavilta osin:

- arviointi
- opetusmenetelmät ja niiden monipuolinen variointi +
- vaihtoehtoiset kurssien toteuttamisen tavat
- myönteisen, huomioonottavan, tasa-arvoisen ja keskusteleavan opiskeluilmapiiirin tärkeyden korostaminen

Kurssien suoritusjärjestys

Filosofian ensimmäisen pakollisen kurssin (F11) jälkeen kurssien suoritusjärjestys on vapaa.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Johdatus filosofiseen ajatteluun (F11)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- muodostaa perustellun käsityksen filosofian luonteesta ja menetelmistä tutustumalla filosofisiin ongelmiin ja niiden mahdollisiin ratkaisuihin
- oppii arvioimaan väitteiden totuutta sekä harjaantuu esittämään ja vaatimaan erilaisille mielipiteille ja väitteille perusteluja sekä hahmottamaan esitettyjen perustelujen rakennetta ja arvioimaan niiden pätevyyttä
- tuntee ja oppii erilaisten harjoitusten kautta soveltamaan filosofian työtapoja, kuten oletusten kyseenalaistamista, käsitteiden luokittelua ja määrittelemistä sekä ajatuskokeiden ja vastaesimerkkien käyttöä
- perehtyy joihinkin keskeisiin filosofisiin kysymyksiin ja niihin liittyviin käsitteellisiin erotteluihin
- tuntee perustavia tieto-opillisia erotteluja, osaa eritellä ja arvioida kriittisesti erilaisia tiedollisia uskomuksia ja tutustuu tietämiseen joissain lukion oppiaineissa
- ymmärtää filosofian syntyhistoriaa ja filosofian merkityksen läntiselle kulttuurille ja ihmiselle.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään filosofisen ajattelun perusteisiin, filosofian osa-alueisiin ja niiden keskeisiin kysymyksenasetteluihin sekä filosofian synty- ja kehityshistoriaan. Lisäksi kurssi antaa välineitä ymmärtää tiedon luonnetta ja argumentaatiota.

KESKEISET SISÄLLÖT

- mitä filosofia on, filosofisten kysymysten ja filosofisen ajattelun luonne filosofian perinteessä ja ajankohtaisiin ongelmiin sovellettuna
- johdonmukaisen argumentaation ja pätevän päättelyn perusteet ja niiden harjoittaminen suullisesti ja kirjallisesti
- keskeisiä filosofisia peruskysymyksiä ja -erotteluja: henki ja aine, vapaus ja välttämättömyys, käsitteellinen ja empiirinen, objektiivinen ja subjektiivinen
- tiedon ja informaation, arkitiedon ja tieteellisen tiedon sekä tieteen ja pseudotieteen ero
- tiedon ja argumentaation luonne eri tiedonaloilla: miten väitteitä muodostetaan, koetellaan ja perustellaan joissain lukion oppiaineissa
- filosofian suhde tieteelliseen ja uskonnolliseen ajatteluun
- filosofian syntyhistoria ja filosofian merkitys läntisessä eurooppalaisessa kulttuuripiirissä

KURSSI 2: Etiikka (F12)

TAVOITTEET

- perehtyy filosofisen etiikan keskeisiin käsitteisiin, kysymyksiin ja teorioihin sekä ympäristöfilosofian perusteisiin
- hahmottaa normatiivisten väitteiden luonteen ja suhteen kuvaileviin väitteisiin sekä osaa perustella käsityksiä hyvästä ja oikeasta
- osaa jäsentää oman elämänsä merkityksellisyyttä ja elämänvalintojaan filosofisen käsitteistön avulla
- osaa perustella moraalin velvoittavuuden ja soveltaa moraaliin filosofisia käsitte-erotteluja ja johdonmukaista argumentaatiota
- osaa eritellä ja arvioida toimintaa eettisesti sekä kykenee jäsentämään omia moraalisia ratkaisujaan ja arvioitaan filosofisen etiikan välinein
- ymmärtää metaetiikan perusteita
- ymmärtää, mikä on etiikan suhde muihin filosofian osa-alueisiin.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään filosofisen etiikan perusteisiin ja moraalin luonteeseen normijärjestelmänä. Lisäksi kurssilla läpikäydään erilaisia filosofisia teorioita hyvästä elämästä ja pohditaan elämään ja ympäristöön liittyviä moraali-ongelmia ja niiden ratkaisuja.

KESKEISET SISÄLLÖT

- moraali ja sitä pohtiva normatiivinen ja soveltava etiikka; hyve-, seuraus-, sopimus-, oikeus- ja velvollisuusetiikan perusteet
- moraalin luonne normijärjestelmänä ja sen ero juridisiin ja tapanormeihin perustuviin järjestelmiin, moraalinen relativismi
- filosofisia teorioita elämän hyvyydestä ja merkityksellisyydestä sekä hyvästä elämäntavasta
- etiikka ja yksilön moraaliset ratkaisut: ihmissuhteet ja elämänvalinnat

- eläimiä ja ympäristöä koskevia eettisiä kysymyksiä
- moraalien suhde todellisuuteen, tietoon, totuuteen ja kieleen

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 3: Yhteiskuntafilosofia (FI3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy yhteiskuntafilosofian keskeisiin käsitteisiin ja suuntauksiin sekä peruskäsitteisiin yksilön suhteesta yhteisöihin, yhteiskuntaan ja valtioon
- oppii käyttämään keskeisiä filosofisia käsitteitä yhteiskunnallisen ja poliittisen toiminnan jäsentämiseen sekä omien yhteiskunnallisten ratkaisujensa perustelemiseen
- oppii erittelemään oikeudenmukaisuutta, vallankäyttöä ja työnjakoa yksilöiden, yhteisöjen ja instituutioiden toiminnassa
- oppii arvioimaan käsitteellisesti yhteiskunnallisen järjestyksen rakentumista, perustelemista ja oikeutusta
- osaa soveltaa oppimaansa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin
- ymmärtää yhteiskuntafilosofisten kysymysten historiallisia taustoja

LYHYT KUVAUS

Kurssilla keskitytään yksilön ja yhteisön väliseen suhteeseen ja perehdytään yhteiskunnallisten instituutioiden olemassaolon ja oikeutuksen kysymyksiin, oikeudenmukaisuuden eri muotoihin ja poliittisiin järjestelmiin. Lisäksi tutustutaan vallan käsitteisiin ja muotoihin, yhteiskunnallisiin uhkiin ja jännitteisiin ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Kurssilla läpikäydään yhteiskuntafilosofisia kysymyksiä sekä nykyisyyden että menneen historian näkökulmasta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- yhteiskuntajärjestyksen ja yhteiskunnallisten instituutioiden olemassaolo ja oikeuttaminen: yksilö- ja yhteisökeskeiset teoriat yhteiskunnasta, yhteiskuntasopimus-teoriat
- oikeudenmukaisuuden eri muodot, niiden perusteleminen ja soveltaminen
- vallan käsite ja muodot, vallan oikeuttaminen, demokratian muodot ja kilpailijat, anarkismi
- työnjako, talous ja hyvinvointi, talouden toimintaperiaatteiden ja omistamisen oikeuttaminen
- poliittiset ihanteet ja niiden toteuttaminen: vapaus, tasa-arvo ja solidaarisuus; konservatismi, liberalismi ja sosialismi; kansallisvaltiot ja globaali näkökulma
- yhteiskunnalliset jännitteet ja ristiriidat sekä niiden ratkaiseminen: oikeusvaltio ja sen vaihtoehdot, yhteiskuntajärjestyksen luhistuminen – sodat, sisällissodat, terrorismi sekä holokausti ja muut kansanvainot yhteiskuntafilosofisina ongelmina
- ajankohtaisia yhteiskuntafilosofisia kysymyksiä: sukupuolen rakentuminen, informaatioteknologia, kulttuurien kohtaaminen, kestävä tulevaisuuden rakentaminen
- yhteiskuntafilosofioiden historiallinen konteksti

KURSSI 4: Tieto, tiede ja todellisuus (FI4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa filosofisia, eri tieteisiin ja arkielämään perustuvia käsityksiä todellisuuden rakenteesta
- osaa eritellä ja arvioida filosofisia teorioita todellisuudesta, totuudesta, tiedosta ja tieteestä
- osaa jäsentää ja eritellä tieteellisen tutkimuksen, päättelyn ja selittämisen luonnetta
- osaa jäsentää havainnon ja tiedon sekä tieteellisten teorioiden ja mallien suhdetta todellisuuteen
- oppii hahmottamaan erityistieteiden tieteenfilosofisia kysymyksiä joissain lukion oppiaineissa
- ymmärtää logiikan ja loogisen päättelyn periaatteita
- ymmärtää ontologian, epistemologian ja kielifilosofian kysymysten väliset suhteet.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään metafysiikan keskeisiin kysymyksiin ja käsitteisiin. Lisäksi tarkastelussa ovat ontologian ja epistemologian keskeiset aihepiirit. Kurssiin kuuluu myös tiedettä, tutkimusta ja tieteellistä selittämistä koskeva osuus sekä perusteet logiikasta ja kielifilosofiasta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- metafysiikan keskeiset kysymykset ja käsitteet, erilaisia käsityksiä metafysiikan luonteesta ja todellisuuden perusrakenteesta
- olemassaolon kysymyksiä: muutos ja pysyvyys, oliot ja ominaisuudet, mahdollinen ja välttämätön, reaalin ja virtuaalinen
- todellisuuden ilmeneminen ja hahmottaminen
- totuuden luonne ja totuusteoriat
- tiedon mahdollisuus ja rajat, tiedon oikeuttaminen
- tieteellisen tutkimuksen luonne ja menetelmät, tieteellinen päättely; ilmiön, tutkimusaineiston, mallin ja teorian käsitteet sekä niiden keskinäinen suhde
- selittäminen ja tieto luonnon- ja ihmistieteissä sekä formaaleissa tieteissä: tietäminen ja ennustaminen, ymmärtäminen ja tulkinta
- logiikan perusteet ja kielellisten ilmausten analyysi ja erittely

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 5: Kertauskurssi (FI5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa lukiofilosofiaa kokonaisuutena, osaa yhdistää eri filosofian alueita toisiinsa ja kykenee erittelemään niiden sisältöä.
- kertaa metafysiikan ja mielenfilosofian, epistemologian ja tieteenfilosofian, logiikan ja kielifilosofian, etiikan ja yhteiskuntafilosofian keskeiset teemat ja filosofit.

- ymmärtää filosofisten kysymysten ja niiden annettujen vastausten moninaisuuden ja epädogmaattisen luonteen.
- hallitsee filosofisen argumentaation ja osaa tuottaa sen mukaista asiatekstiä

LYHYT KUVAUS

Kurssi toimii sekä filosofian kertauskurssina, jossa läpikäydään kurssien 1-4 keskeiset sisällöt, käsitteet, kysymyksenasettelut, filosofiset suuntaukset ja filosofit että synteettisenä katsauksena filosofian historiaan. Kurssi valmentaa myös filosofisen tekstin erityispiirteiden hahmottamiseen sekä antaa valmiuksia ylioppilaskirjoituksissa edellyttävään vastustekniikkaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- filosofian ominaisluonne ja suhde muihin tieteisiin ja uskontoon
- filosofian synty ja filosofinen asenne
- metafysiikan, ontologian ja mielenfilosofian perusteet
- tieto-opin, logiikan kielifilosofian ja tieteenfilosofian perusteet
- nykyfilosofian suuntaukset
- etiikan ja yhteiskuntafilosofian perusteet

KURSSI 6: Idän filosofia (FI6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- Hahmottaa läntisen ja itäisen filosofisen eroja ja yhtäläisyyksiä
- Ymmärtää itäisen filosofian moninaisuuden ja saa taustatiedot sen historiasta
- Tutustuu taolaiseen ja zen-buddhalaiseen filosofiseen ajatteluun ja ymmärtää niiden radikaalin erilaisuuden suhteessa vallitsevaan ympäröivään läntiseen kulttuuriin.
- saa aineksia läntisten maailmankatsomuksien kriittiseen ja elävöittävään pohdintaan.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan itäiseen ajatteluperinteeseen erityisesti zen-buddhalaisesta näkökulmasta. Kurssi antaa valmiudet ymmärtää itäisten ja läntisten perinteiden filosofisia ja maailmankatsomuksellisia eroja sekä antaa mahdollisuuden läntisen elämänmuodon kriittiseen tarkasteluun.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Mitä idän filosofioilla tarkoitetaan?
- Läntisen ja itäisen filosofian yhteiset piirteet.
- Zen-buddhalaisen filosofian ontologiset, mielenfilosofiset ja episteemiset lähtökohdat.
- Zen-buddhalaisuus kulttuurikritiikkinä.
- Mitä ”vapautumisen tie” filosofisena kysymyksenä ja emansipatorisena kokemukseksi voi tarkoittaa?

KURSSI 7: Filosofinen logiikka (FI7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- Tutustuu logiikan luonteeseen ja merkitykseen filosofian osana
- Tietää mikä on pätevän ja epäpätevän päättelyn ero sekä tutustuu keskeisiin päätelymuotoihin ja -sääntöihin.
- Osaa tehdä käsitelogoisia erittelyjä ja käyttää niitä hyväksi argumentaatiossa.
- Ymmärtää logiikan merkityksen niin episteemisessä kuin kieli- ja tieteenfilosofiassa yhteydessä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan logiikan merkitykseen ja loogiseen päättelyyn filosofian osana. Opiskelija saa perustiedot pätevän ja epäpätevän päättelyn erottamiseksi. Lisäksi opiskelija saa valmiudet ymmärtää tieteenfilosofiaan liittyviä loogisia kysymyksiä. Kurssi suoritetaan itsenäisesti erikseen sovittavalla tavalla ja se voidaan järjestää myös osana sopivaa matematiikan kurssia. Kurssi edellyttää FI4 suorittamista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Logiikka filosofian osana
- Matemaattinen logiikka ja käsitelogiikka
- Kielifilosofiaan, tiedon hankintaan ja tieteenfilosofiaan liittyvät logiikan kysymykset.
- Deduktiivinen, reduktiivinen ja induktiivinen päättely logiikassa ja tieteen-filosofiassa
- Pätevän päättelyn tunnusmerkit ja päteväksi todistaminen

KURSSI 8: Omakohtainen filosofia (FI8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu itsenäisesti johonkin häntä kiinnostavaan filosofiseen kysymykseen, suuntaukseen tai filosofiaan.
- osaa eritellä valitsemansa elämänilmiön filosofisia ulottuvuuksia ja tarkastella sitä kriittisesti.
- saa valmiuksia oman luovan filosofisen ajattelun kehittämiseen

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään opiskelijaa itseään kiinnostaviin kysymyksiin filosofian viitekehyksen lävitse. Kurssin aineisto ja suoritustapa sovitaan kunkin opiskelijan kanssa henkilökohtaisesti. Kurssi suoritetaan itseopiskeluna. Kurssin suorittaminen edellyttää vähintään yhden syventävän kurssin suorittamista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Ennalta annettua sisältöä ei ole, vaan opiskelija valitsee kiinnostuksen kohteensa itse.
- Kurssin viitekehykseksi sopii esim. filosofinen teos tai muu kirjallisuus, elokuva tai jokin muu filosofista pohdintaa sisältävä ja synnyttävä kulttuuriteos tai – tapahtuma.
- Sisällön voi sijoittaa myös erilaisiin ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin esim. etiikan ja yhteiskuntafilosofian viitekehyksessä.

KURSSI 9: Filosofian jättiläiset (FI9) P

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ja osaa tulkita filosofian aate- ja henkilöhistoriallisia merkityksiä
- perehtyy tarkemmin vähintään yhteen filosofiseen aatteeseen ja yhteen filosofiin
- osaa käydä entistä syvällisempää vuoropuhelua oman henkilökohtaisen elämänfilosofian ja filosofian historian välillä
- lisää kiinnostustaan filosofisiin ongelmiin ja harjaantuu filosofisten työkalujen, problematisointi, eksplikointi ja argumentointi, käytössä
- tutustuu filosofiseen kirjallisuuteen ja oppii ymmärtämään filosofista ilmaisua.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla syvennetään omaa suhdetta filosofiaan, sen keskeisiin vaikuttajiin, teoksiin ja aatteisiin. Lisäksi kurssilla opitaan lukemaan ja tulkitsemaan filosofista kirjallisuutta ja lähestymään sen ilmaisullista moninaisuutta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- filosofian aate- ja henkilöhistorian ennen tutkimattomat kohteet
- filosofinen kirjallisuus omakohtaisesti luettuna ja tulkittuna
- filosofia ajassa identifioituvana ilmiönä
- minä ja filosofinen kiinnostuneisuuteni
- tutkimusmatka vapaasti valittuun filosofiseen aatteeseen ja filosofiin

Kurssi toteutetaan lukupiiri- ja verkko-opetuksena, jossa oppilaat perehtyvät itsenäisen työskentelyn ja heille jaetun materiaalin avulla valitsemiinsa filosofian sisältöihin. Kurssi päättyy yhteisesti järjestettävään filosofiseen symposiumiin.

KURSSI 10: Kulttuuri ja filosofinen estetiikka (FI10) P

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää estetiikan keskeisimpiä kysymyksenasetteluja
- hallitsee filosofisen estetiikan keskeisen käyttösanaston
- pystyy ottamaan kantaa taiteen ja kauneuden puolesta ja vastaan
- ymmärtää, miten taide kytkeytyy yhteen yhteiskunnallisten ja kulttuuristen kysymysten, moraalin ja ympäristöestetiikan kanssa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan filosofisen estetiikan keskeisiin kysymyksiin ja käsitteisiin sekä opitaan käymään keskustelua kauneudesta kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti varioivissa konteksteissa. Kurssi järjestetään oppilaan itse aikatauluttamana verkko-opetuksena.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kauneus ja taide
- taiteen määrittely
- taiteen ontologia
- taidekriittikki

- taide, kulttuuri ja yhteiskunta

Kurssi järjestetään oppilaan itse aikatauluttamana verkko-opetuksena. Verkkomateriaalit pitävät sisällään sekä valmiita aineistoja että aineistoihin liittyviä tehtäviä, jotka opiskelijan tulee hyväksytysti suorittaa saadakseen kurssin hyväksytyksi.

5.12 Psykologia

Ihmisen toimintaa tutkivana tieteenä psykologia antaa opiskelijalle valmiuksia havainnoida ja ymmärtää monipuolisesti ihmistä ja hänen toimintaansa vaikuttavia tekijöitä. Psykologisen tiedon ja käsitteiden avulla opiskelija voi omakohtaisesti tunnistaa, tiedostaa ja käsitellä psyykkisiä ilmiöitä. Psykologian tiedot ja taidot tukevat itsetuntemusta, itsensä kehittämistä, muiden ihmisten ymmärtämistä ja psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitämistä. Psykologian yhtäältä empiirinen ja toisaalta pohdiskeleva ote luo opiskelijalle mahdollisuuden kehittää omaa kriittistä ajatteluaan. Opiskelussa hyödynnetään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologian antamia mahdollisuuksia.

Opetuksessa luodaan edellytykset psykologisen tiedon ymmärtämiseen ja omakohtaiseen soveltamiseen. Opiskelijaa autetaan oivaltamaan psykologisen tiedon yhteys sosiaalisiin, kulttuurisiin ja ajankohtaisiin kysymyksiin sekä ymmärtämään psyykkisten, biologisten ja sosiaalisten tekijöiden välistä vuorovaikutusta ja vastavuoroista riippuvuutta.

Psykologian opetus on luonteeltaan tutkimusperustaista. Tässä tarkoituksessa opetuksessa käsitellään psykologisen tiedon luonnetta ja tiedonmuodostuksen menetelmiä painottaen ajankohtaisen tutkimuksen ja tutkimusperinteen keskeisiä aiheisältöjä. Opetuksessa tämä tutkimusperustaisuus ja aiheisällöt kytketään ihmisen jokapäiväisen toiminnan ja arjen ymmärtämiseen eli tuodaan tutkimustieto lähelle opiskelijaa.

Opetuksen tavoitteet

Psykologian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa tutkimustiedon pohjalta ihmisen toiminnan kokonaisuutena, joka perustuu psyykkisten, biologisten, sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden vuorovaikutukseen
- hallitsee psykologian keskeisiä käsitteitä, kysymyksenasetteluja ja tiedonhankintakeinoja sekä tuntee psykologian tutkimustuloksia ja pystyy niiden pohjalta arvioimaan tieteellisen tiedon ja tutkimusmenetelmien mahdollisuuksia ja rajoituksia
- ymmärtää psykologiaan ja psykologiseen tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja osaa soveltaa tietojaan myös psykologisten tutkimusten arviointiin
- ymmärtää psykologista tietoa siten, että pystyy soveltamaan tietojaan arkielämään, elämäntilanteidensa ja mahdollisuuksiensa tunnistamiseen, oman psyykkisen kasvunsa ja hyvinvointinsa edistämiseen, opiskeluunsa sekä ajattelunsa, ihmissuhteidensa ja vuorovaikutustaitojensa kehittämiseen
- osaa hankkia psykologista tietoa eri tietolähteistä ja kykenee arvioimaan tiedon luotettavuutta ja pätevyyttä
- osaa hyödyntää psykologista tietoa oppiainerajat ylittävien aiheiden ja ilmiöiden erittelyyn
- osaa soveltaa psykologista tietoa tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja kestävän kehityksen edistämiseen.

Arviointi

Arvioinnissa kiinnitetään huomiota opiskelijoiden sekä tiedolliseen osaamiseen että kykyyn soveltaa psykologista tietoa arkipäivän tilanteisiin ja elämään. Arvioinnissa painotetaan tiedon muokkaamistaitoa ja kokonaisuuksien hallintaa yksittäisten tietojen toistamisen sijasta. Opiskelija osoittaa monipuolisilla tavoilla, että hän on ymmärtänyt keskeiset sisällöt ja pystyy arvioimaan ja soveltamaan oppimaansa tietoa.

Pakollinen ja syventävät kurssit arvioidaan arvosanoilla 4-10. Soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä (S/hyl).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

Opiskelijaa autetaan ymmärtämään oma asemansa ja roolinsa ryhmän ja yhteiskunnan jäsenenä ja ohjataan ottamaan vastuuta itsestään ja muista. Opiskelija ymmärtää asian- tuntuuden merkityksen omassa ja muiden työskentelyssä. Opiskelijoita rohkaistaan toimimaan luovasti, ratkaisemaan ongelmia ja pitämään yllä motivaatiota.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Opiskelija saa välineitä itsetuntemuksen lisäämiseen, identiteetin vahvistamiseen ja mielenterveyden ylläpitämiseen. Opiskelija ymmärtää yhteisöllisyyden merkityksen omassa ja toisten hyvinvoinnissa.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

Opiskelija ymmärtää psyyken ja ympäristön vuorovaikutuksen.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Opiskelija tiedostaa sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutuksen oman kulttuuri- identiteettinsä ja persoonallisuutensa muodostumisessa. Opiskelija oppii ymmärtämään ja sietämään erilaisuutta.

Monilukutaito ja mediat

Opiskelija oppii psykologisen kielen ja osaa soveltaa psykologista sanastoa ja teorioita myös arkielämään. Opiskelija oppii ja ymmärtämään psykologista tieteellistä tekstiä ja harjoittelee psykologisten tutkimusten tekemistä. Opiskelija ymmärtää vastuullisuutensa tiedonkäyttäjänä.

Teknologia ja yhteiskunta

Opiskelija ymmärtää psykologisen tiedon muuttumisen tieteen ja teknologian kehittymisen myötä. Opiskelija rohkaistaan käyttämään teknologiaa omassa opiskelussaan luovasti ja omia tarpeitaan vastaavasti. Opiskelija tiedostaa teknologian kehityksen vaikutuksen ihmisen psyykeen ja sosiaalisiin suhteisiin.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Mahdollisuuksien mukaan toteutetaan oppiainerajat ylittävää yhteistyötä muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Voidaan toteuttaa vierailuina paikallisiin kohteisiin, paikallisten vierailijoiden vierailuina opitunneilla.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijalle annetaan mahdollisuus luoda oma oppimispolku ja mahdollisuus kurssien yksilölliseen suorittamiseen.

Kurssien suoritusjärjestys:

PS1 suoritetaan ensimmäisenä. PS2, PS3, PS4 ja PS5 on suositeltavaa suorittaa numerjärjestyksessä. Ennen PS7 ja PS8 kursseja on suositeltavaa käydä kurssit PS1, PS2 ja PS3, PS6 kurssi suoritetaan ennen yo-kirjoituksia. Ennen PS9 kurssia on oltava kolme kurssia suoritettuna.

PAKOLLINEN KURSSI

KURSSI 1: Psyykinen toiminta ja oppiminen (PS1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää biologisten, psyykkisten, sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden merkityksen ihmisen toiminnan selittämisessä ja ymmärtämisessä
- tuntee psykologian keskeisiä aihepiirejä, kuten tunteet, motivaatio ja kognitiiviset toiminnot, sekä osaa havainnoida ja pohtia ihmisen toimintaa ja omaa psyykkistä hyvinvointiaan näitä kuvaavien käsitteiden avulla
- perehtyy oppimisen prosesseihin liittyvään psykologiseen tietoon ja osaa pohtia omaa opiskeluaan sen pohjalta
- osaa esittää esimerkkejä psykologisen tutkimuksen aihepiireistä ja niihin liittyvistä tutkimuksista sekä analysoida ja arvioida tiedon tutkimusperusteita
- ymmärtää psykologisen tiedon perustuvan tutkimukseen ja tunnistaa tieteellisen ajattelun peruspiirteitä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla opiskelija saa perustiedot ihmisen psykologisista toiminnoista kuten tunteista, motivaatiosta, tiedonkäsittelystä ja oppimisesta. Kurssilla tutustutaan psykologisen tutkimuksen tekemiseen sekä ihmisen toiminnan selittämiseen ja ymmärtämiseen biologisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kautta.

KESKEISET SISÄLLÖT

Tietoinen ja tiedostamaton psyykinen toiminta

- ihmisen toimintaan vaikuttavat biologiset tekijät sekä perustieto hermoston toiminnasta
- perustietoa tunteista ja motivaatiosta
- kognitiivisten tulkintojen merkitys ihmisen toiminnassa

Sosiaalisten ja kulttuuristen tekijöiden vaikutus ihmisen toimintaan

- perustietoa sosiaalistumisesta ja normien omaksumisesta
- esimerkkejä yksilön toimintaan vaikuttavista tilanetekijöistä

Perehtyminen johonkin valinnaiseen ilmiöön, kuten aggressiivisuus, jännittäminen, riippuvuudet, syömiskäyttäytyminen, sosiaalinen vuorovaikutus, onnellisuus tai rakkaus

Opiskelu ja oppiminen psykologian näkökulmista

- oppimisen biologinen, kognitiivinen ja sosiokulttuurinen perusta
- tehokkaat opiskelumenetelmät
- motivaatio ja oppiminen

Psykologisen tiedon muodostuminen

- psykologian tutkimuskohteet
- arkitiedon ja tieteellisen tiedon ero
- esimerkkejä psykologian tutkimusmenetelmistä

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 2: Kehittyvä ihminen (PS2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tietää, miten ihmisen kehitystä tutkitaan, ja osaa arvioida tiedon perusteita
- osaa eritellä ihmisen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ja niiden vuorovaikutusta
- perehtyy kehityksen osa-alueisiin ja osaa eritellä niiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä osaa selittää kehityksen jatkuvuutta yksilön elämänkaaren aikana
- perehtyy erityisesti lapsuus- ja nuoruusiän psykologiaan ja niihin liittyvään teoria- ja tutkimustietoon
- tuntee hermoston toiminnan periaatteita sekä ymmärtää niiden yhteyden yksilön psyykkiseen kehitykseen
- osaa arvioida kehityspsykologista tietoa ja soveltaa sitä itsensä ja muiden ihmisten ymmärtämiseen.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan yksilön kehitykseen elämänkaaren aikana, perehdytään etenkin lapsuus- ja nuoruusiän kehitykseen. Kehityspsykologisen tiedon avulla opiskelija saa paremmat valmiudet ymmärtää itseään ja muita.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kehityksen tutkiminen

Kehityksen osa-alueet ja niihin vaikuttavat tekijät lapsuudessa ja nuoruudessa

- fyysis-motorinen kehitys
- kognitiivinen kehitys
- emotionaalinen kehitys
- psykososiaalinen kehitys
- minuuden ja minäkäsityksen kehitys

Nuoruusiän psyykinen kehitys ja sen erityiset haasteet

- ajattelun kehitys
- identiteetin kehitys: henkilökohtainen, sosiaalinen ja kulttuurinen identiteetti
- sukupuoli-identiteetti ja seksuaalisuuden kehittyminen
- toiminnanohjauksen kehitys ja sen hermostollinen tausta

Kehityksen jatkuvuus elämänkaaren aikana

- elämänkaaren käsite
- kehitykseen vaikuttavien tekijöiden vuorovaikutus
- jokin kehityksen jatkuvuutta selittävä teoria

Kehitykseen vaikuttavat biologiset ja sosiokulttuuriset tekijät

- hermoston kypsyminen
- aivojen muovautuminen elämänsä aikana
- perimän ja ympäristön vuorovaikutus
- varhainen vuorovaikutus ja kiintymyssuhteet
- sosialisatio ja kulttuurierot kehityksessä

KURSSI 3: Tietoa käsittelevä ihminen (PS3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tunnistaa kognitiivista toimintaa ohjaavia yleisiä periaatteita ja osaa soveltaa niitä kognitiivisten ilmiöiden tarkastelemiseen
- perehtyy kognitiivisiin perustoimintoihin eli havaitsemiseen, tarkkaavaisuuteen ja muistiin sekä yhteen korkeamman kognitiivisen toiminnan ilmiöön, kuten päätöksenteko, ongelmanratkaisu, asiantuntijuus tai kielelliset toiminnot
- perehtyy kognitiivisten toimintojen tutkimukseen ja pystyy arvioimaan sitä
- ymmärtää kognitiivisen toiminnan hermostollista perustaa ja yhteyksiä psyykkisiin toimintoihin.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään ihmisen tiedonkäsittelyn toimintoihin kuten havaitsemiseen, muistiin, ongelmanratkaisuun ja kieleen ja niiden hermostolliseen pohjaan. Perehdytään kognitiivisten toimintojen tutkimusmenetelmiin, tuloksiin ja sovelluksiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kognitiivisen toiminnan periaatteita, kuten sisäiset mallit ja havaintokehä
- kognitiivisten toimintojen neuropsykologinen perusta
- kognitiivisen psykologian ja aivotutkimuksen tutkimusmenetelmiä
- havaitseminen, tarkkaavaisuus ja muisti kognitiivisina perustoimintoina sekä niiden biologinen perusta
- jonkin valinnaisen korkeampitasoisen kognitiivisen toiminnon tarkasteleminen, esimerkiksi kieli, ongelmanratkaisu, päätöksenteko tai asiantuntijuus

KURSSI 4: Tunteet, psyykinen hyvinvointi ja mielenterveys (PS4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu tunteita ja mielenterveyttä koskevaan tutkimukseen ja ymmärtää, miten näitä aiheita voidaan tutkia, ja osaa arvioida tutkimuksia kriittisesti

- osaa kuvata, miten emootiot syntyvät biologisten ja kognitiivisten tekijöiden vuorovaikutuksessa, ja pohtia niiden kulttuurisidonnaisuutta
- osaa eritellä tunteiden merkitystä vuorovaikutukselle ja hyvinvoinnille
- tuntee psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ja psyykkisen tasapainon ylläpitämisen keinoja
- osaa tarkastella omaa psyykkistä hyvinvointiaan psykologisen tiedon valossa ja saa perusteita tehdä omaa hyvinvointiaan tukevia ratkaisuja
- ymmärtää mielenterveyteen vaikuttavia psykologisia, biologisia, sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä
- tunnistaa yleisimmät mielenterveyden häiriöt ja ongelmat sekä ymmärtää mielenterveyden ja sen ongelmien määrittelyn haasteellisuuden
- syventyy vähintään yhden mielenterveyden häiriön syihin, oireisiin ja hoitoon.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tarkastellaan tunteita, stressiä, unta, psyykkistä hyvinvointia ja mielenterveyttä sekä niihin vaikuttavia tekijöitä. Kurssilla tutustutaan yleisimpiin mielenterveyden häiriöihin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tunteiden muodostuminen ja vähintään yhden tunteen biologinen perusta
- tunteet psykologisen tutkimuksen kohteena
- tunteiden universaalisuus ja kulttuurisidonnaisuus
- tunteiden merkitys itseymmärryksen välineenä
- psyykinen hyvinvointi ja psyykkisen tasapainon ylläpitäminen
- uni ja nukkuminen hyvinvoinnin osatekijöinä
- stressi, kriisit ja niistä selviytymisen keinot
- keskeiset mielenterveyden ongelmat ja niiden hoito
- mielenterveyden ongelmien syntyä selittäviä tekijöitä
- sosiaalisen ympäristön merkitys yksilön hyvinvoinnille

KURSSI 5: Yksilöllinen ja yhteisöllinen ihminen (PS5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää persoonallisuus-käsitteen laaja-alaisuuden
- tunnistaa ja osaa selittää keskeisiä yksilöiden välisiä eroja, kuten temperamentti, persoonallisuuden piirteet, älykkyys, lahjakkuus ja tulkintatyyli
- tuntee yksilöllisten erojen biologista perustaa
- tutustuu persoonallisuutta ja sosiaalipsykologiaa koskevaan tutkimukseen
- syventää ymmärrystään psykologian tutkimusmenetelmistä yksilöllisten erojen ja persoonallisuuspsykologian tutkimuksen osalta
- osaa tarkastella yksilön toimintaa persoonallisuuden, tilannetekijöiden ja kulttuurin vuorovaikutuksen tuloksena
- osaa soveltaa persoonallisuuspsykologista ja sosiaalipsykologista tietoa erilaisuuden ymmärtämiseen.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tarkastellaan ihmisen persoonallisuutta ja yksilöiden välisiä eroja sekä niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat persoonallisuuden ja yksilöllisyyden muotoutumiseen. Esitellään

erilaisia tapoja kuvata ja tutkia persoonallisuutta. Tutustutaan sosiaalista vuorovaikutusta koskevaan tietoon, tutkimuksiin ja tutkimusmenetelmiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- persoonallisuuden määrittely
- persoonallisuuden pysyvyys ja muuttuvuus
- vähintään kaksi persoonallisuusteoriaa, persoonallisuuden selittämisen mallia tai näkökulmaa, kuten sosiokognitiivinen, psykodynaaminen tai humanistinen psykologia, temperamenttiteoria tai piirreteoria
- yksilöllisten erojen tutkiminen
- tilanetekijöiden ja ryhmäilmiöiden vaikutus yksilön toimintaan yhteisöissä ja sosiaalisissa verkostoissa
- kulttuurin vaikutus persoonallisuuteen, vuorovaikutukseen ja yhteisölliseen toimintaan

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 6: Kertauskurssi (PS6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- luo kokonaiskäsitteen opiskelluista psykologian kursseista
- osaa yhdistellä eri kurssien sisältöjä
- osaa soveltaa psykologista tietoa
- oppii tuottamaan laadukkaita psykologian vastauksia

LYHYT KUVAUS

Kurssilla kerrataan psykologian kurssien keskeisiä asioita. Tarkoituksena on kytkeä yhteen eri kurssien aikana opittuja sisältöjä ja luoda kokonaiskuva ihmisen toiminnasta. Lisäksi kurssilla harjoitellaan ylioppilastehtäviin vastaamista erilaisten harjoitusten avulla.

KESKEISET SISÄLLÖT

- aikaisempien lukiokurssien ydinasiat

KURSSI 7: Sosiaalipsykologia (PS7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää vuorovaikutussuhteiden merkityksen yksilön kehityksessä
- ymmärtää ryhmämuodostuksen dynamiikkaa
- oppii tuntemaan sosiaalipsykologian tutkimusmenetelmiä

LYHYT KUVAUS

Kurssilla syvennyttään siihen, millaiset ilmiöt vaikuttavat ihmisten väliseen vuorovaikutukseen ja erilaisten ryhmien toimintaan. Tavoitteena on oppia ymmärtämään itseä ryhmän jäsenenä ja ymmärtämään, mitkä eri tekijät vaikuttavat yksilön toimintaan ryhmässä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Asioita opiskellaan osittain toiminnallisten harjoitusten avulla.

KESKEISET SISÄLLÖT

- yksilön sosiaalistuminen yhteisön jäseneksi
- ryhmien merkitys ja ryhmädynamiikka
- vuorovaikutus

KURSSI 8: Psykologian tutkimuskurssi (PS8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää ja soveltaa tietojaan psykologian keskeisistä tutkimus- ja tiedonkeruun menetelmistä
- perehtyy tutkimustulosten ja raporttien kuvaamiseen sekä psykologian eri osa-alueiden tutkimuksiin

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään psykologian tutkimusmenetelmiin ja tutkimuksen kulkuun. Kurssin aikana opiskelija toteuttaa yksin tai parityönä pienimuotoisen psykologisen tutkimuksen itseään kiinnostavasta aiheesta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- psykologisen tutkimuksen tieteelliset vaatimukset
- psykologian tutkimusmenetelmät ja tiedonkeruumenetelmät
- pienimuotoisen tutkimuksen toteuttaminen ja tutkimusraportin kirjoittaminen

KURSSI 9: Psykologiaa maailmalla (PS9)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää tietojaan psykologian sovellusalueista ja psykologian osa-alueista
- tutustuu tieteelliseen psykologiseen tutkimukseen ja ymmärtää tieteellistä tekstiä
- vahvistaa tietouttaan psykologian vaikuttavuudesta monella eri elämänalueella

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan psykologian eri sovellusalueisiin ja osa-alueisiin esim. mielenterveys-työhön, vankilatyöhön, koulupsykologin työhön, erityistä tukea vaativien lasten opettamiseen, ympäristöpsykologiaan ja psyykkiseen valmennukseen. Kurssilla tutustutaan myös tieteelliseen ajatteluun ja tutkimukseen. Kurssi toteutetaan pääosin asiantutijavierailuilla ja opintokäynneillä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- psykologian osa-alueet
- psykologian sovellusalueet
- syventyminen johonkin psykologian osa-alueeseen tai sovellusalueeseen ja siihen liittyvän tieteellisen artikkelin valitseminen, referointi ja arviointi
- asiantutijavierailut ja opintokäynnit

5.13 HISTORIA

Historian opetus vahvistaa opiskelijan yleissivistystä ja edellytyksiä ymmärtää oman aikansa maailmaa sekä sen muutosprosesseja. Se antaa välineitä nykyisyyden ymmärtämiseen ja avaa näkökulmia tulevaisuuden kehityksen pohtimiseen. Kulttuurien tuntemusta edistävänä oppiaineena historia syventää yksilöllistä, kansallista, eurooppalaista ja globaalia identiteettiä sekä tukee opiskelijan kasvua aktiiviseksi ja moninaisuutta ymmärtäväksi yhteiskunnan jäseneksi.

Opetuksen lähtökohtana on historian luonne tieteenalana. Huomiota kiinnitetään historiallisen tiedon rakentumisen perusteisiin ja tiedon luotettavuuden kriittiseen arviointiin sekä ilmiöiden moniperspektiiviseen selittämiseen. Historian opiskelu kehittää kykyä hankkia tietoa, erottaa oleellinen tieto epäolennaisesta ja käsitellä laajoja tietokokonaisuuksia. Eriytyisenä tarkastelun kohteena ovat menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden väliset riippuvuussuhteet sekä historian tiedon tulkinnallisuus ja sen käyttö yhteiskunnassa. Historian keskeisiä käsitteitä ovat aika, muutos, jatkuvuus, syy- ja seuraussuhteet sekä historiallinen empatia.

Historian opetuksessa tarkastellaan nykyisyyteen johtanutta kehitystä, ihmisen ja ympäristön välistä suhdetta sekä kulttuurin, vallankäytön ja talouden vuorovaikutusta. Perehdytään yksilön merkitykseen ja mahdollisuuksiin toimijana sekä pohditaan yksilöiden ja väestöryhmien toiminnan taustatekijöitä ja motiiveja historiallisissa konteksteissaan. Opetuksessa korostetaan ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden merkitystä sekä demokratian ja kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksia oman aikamme ja tulevaisuuden haasteiden ratkaisemisessa. Suomen historiaa tarkastellaan maailmanhistorian taustaa vasten.

Opetuksen tavoitteet

Historian opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee historian laaja-alaisuuden ja ymmärtää kulttuurin erilaisia ilmenemismuotoja ja niiden monimuotoisuutta
- hallitsee Suomen ja maailmanhistorian päälinjat ja keskeisimmät historialliset prosessit taustoineen ja seurauksineen sekä osaa arvioida niiden merkitystä
- ymmärtää nykyhetken historiallisen kehityksen tuloksena ja tulevaisuuden lähtökohtana, kykenee suhteuttamaan oman aikansa ja itsensä historialliseen jatkumoon ja syventämään historiatietoisuuttaan
- pystyy muodostamaan ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja demokratiaa arvostavan maailmankuvan sekä osaa toimia niitä edistävänä vastuullisena kansalaisena
- osaa analysoida historiallisia ilmiöitä ja ihmisten toimintaa monipuolisesti kunkin ajan omista lähtökohdista
- pystyy rakentamaan menneisyyttä koskevaa tietoa tarkoituksenmukaisia lähteitä käyttäen, arvioimaan sitä kriittisesti sekä ymmärtämään sen monitulkintaisuuden ja suhteellisuuden
- osaa käyttää historiallista tietoa perustellun mielipiteen muodostamisessa ja arvioida kriittisesti historian käyttöä yhteiskunnallisen vaikuttamisen keinona sekä muissa yhteyksissä
- osaa soveltaa historian osaamistaan nykyisyyden ja tulevaisuuden kulttuuristen, yhteiskunnallisten ja taloudellisten haasteiden arvioimiseen ja nähdä niihin liittyviä vaihtoehtoisia ratkaisukeinoja.

Arviointi

Oppimisen arvioinnin perusteina ovat historian tiedonalalle ominaisten tietojen ja taitojen hallinta sekä oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttaminen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat ja edistävät opiskelijan valmiuksia rakentaa tiedoistaan jäsentyneitä kokonaisuuksia, erotella olennaista ja epäolennaista tietoa, hallita aikasuhteita ja syy-yhteyksiä sekä arvioida historian ilmiöitä ja historian tiedon käyttöä kriittisesti. Kurssin arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen osaamisen näyttöön sekä opiskelijan kykyyn soveltaa opittua käytännössä, kuten taitoon käyttää historiallista tietoa perustellun mielipiteen muodostamisen välineenä ja valmiuksiin arvioida kriittisesti historian tulintoja ja käyttöä.

Kurssien arvioinnin perustana oleva jatkuva ja monipuolinen näyttö voi koostua muun muassa sekä yksilöinä että ryhmissä tuotetuista kirjallisista töistä, suullisista esityksistä sekä sähköisistä tuotoksista – esimerkiksi blogityöskentelyyn liittyen. Lisäksi voidaan hyödyntää esimerkiksi vertaisarviointia, itsearviointia ja/tai prosessiarviointia.

Arviointikriteerit, joihin kurssiarviointi perustuu, annetaan kurssin alussa. Näin ollen arvosteluperusteet ovat läpinäkyviä ja opiskelija voi palata niihin kurssin aikana.

Valtakunnallisista pakolliset ja syventävät arvioidaan numeroarvosanalla 4 - 10 ja soveltavat kurssit suoritusmerkinnällä (S/hyl)

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Historian oppiaineen keskeisiä ja aineelle luontaisia aihekokonaisuuksia ovat erityisesti hyvinvointi ja turvallisuus, kestävä elämäntapa ja globaali vastuu, kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys, monilukutaito ja mediat sekä teknologia ja yhteiskunta. Nämä aihekokonaisuudet ovat tiivis osa historian opetusta, jotka voidaan yhdistää miltei mihin tahansa.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Yhteistyötä eri tahojen kanssa tehdään aiheittain ja teemoittain soveltuvilta osin hyödyntäen esimerkiksi näyttelyitä, teatteriesityksiä ja elokuvia sekä vierailuja. Ympäröivä yhteiskunta näkyy kursseilla riippuen ajankohdasta, ajankohtaisista tapahtumista ja yksilöiden toiminnasta.

Eri oppiaineiden kanssa tehtävä yhteistyö riippuu kurssista ja tilanteesta. Kaikki aineet ovat mahdollisia yhteistyökumppaneita, sillä historiassa käsitellään kaikkea taiteesta teknologian kautta tieteisiin.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Hämeenlinnan seutu ja sen historia näkyy opetuksessa.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Huomioidaan opiskelijoiden oma mikrohistoria. Opiskelijälähtöisyys lähtee siitä, että opiskelijalla on mahdollisuus tutustua omaan taustaansa – olivatpa juuret sitten suomalaiset, eurooppalaiset tai kansainvälisemmät.

Kurssien suoritusjärjestys

Sitovaa suoritusjärjestystä ei ole, mutta suositeltava suoritusjärjestys pakollisten ja syventävien kurssien osalta on: HI1, HI4, HI2, HI5, HI3 ja HI6.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Ihminen ympäristön ja yhteiskuntien muutoksessa (HI1)

Kurssi tarkastelee yksilön, yhteiskunnan ja luonnon välistä vuorovaikutusta eurooppalaisessa ja globaalissa kulttuuriympäristössä. Opetuksen näkökulma on nykyisyyden selittämisessä sekä historiallisten ilmiöiden pitkän aikavälin tarkastelussa. Kurssilla tutustutaan yhteiskunnallis-taloudellisten rakenteiden keskeisiin muutoksiin sekä sosiaali- ja ympäristöhistoriaan maanviljelyksen alusta nykyaikaan. Kurssilla harjoitellaan monipuolisen historiallisen lähdeaineiston hyödyntämistä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ihmisen, luonnon ja yhteiskunnan välisen riippuvuussuhteen ja haasteet osana kestäväää tulevaisuutta
- ymmärtää eurooppalaisten kulttuuripiirien ja yhteiskuntien sekä globaalin talouden järjestelmän muodostumisen keskeiset prosessit
- osaa analysoida väestökehityksen, talouden ja yhteiskuntarakenteiden välisiä riippuvuussuhteita ja haasteita
- osaa arvioida kriittisesti tekniikan, tieteen ja muuttuvan informaation merkitystä ihmisten elinolojen muokkaajana
- osaa tuottaa yksin tai ryhmässä historiallista tietoa ja käyttää tiedon tuottamiseen monipuolista, kriittisesti arvioitua lähdeaineistoa.

LYHYT KUVAUS

Kurssi tarkastelee yksilön, yhteiskunnan ja luonnon välistä vuorovaikutusta eurooppalaisessa ja globaalissa kulttuuriympäristössä. Opetuksen näkökulma on nykyisyyden selittämisessä sekä historiallisten ilmiöiden pitkän aikavälin tarkastelussa. Kurssilla tutustutaan yhteiskunnallis-taloudellisten rakenteiden keskeisiin muutoksiin sekä sosiaali- ja ympäristöhistoriaan maanviljelyksen alusta nykyaikaan. Kurssilla harjoitellaan monipuolisen historiallisen lähdeaineiston hyödyntämistä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Historia tieteenalana

- historian tutkimus, tutkimusmenetelmät ja lähteiden käyttö

Pyyntikulttuureista korkeakulttuureihin ja kauppavaltioihin

- maanviljely, työnjako ja kulttuurin synty
- suurten jokilaaksojen kulttuurit
- Välimeren talousalue ja yhteiskunnat antiikin aikana

Keskiajan talous ja yhteiskunta

- feodaaliyhteiskunta
- keskiajan väestö, kauppa ja kaupunki

Maailmantalouden syntyminen

- löytöretkien edellytykset ja seuraukset yhteiskunnille
- kolonialismi ja globaalin talouden ensiaskeleet

Teollistumisen edellytykset sekä taloudelliset ja yhteiskunnalliset seuraukset

- modernin tieteen ja teknologian kehitys, tuottavuuden kasvu ja elintason nousu
- muutokset sukupuolten asemassa ja työjaossa
- muuttoliikkeet ja ympäristövaikutukset

Modernin kulutusyhteiskunnan kehitys ja talouskasvun rajat

- laajeneva hyvinvointi ja palveluyhteiskunnan synty
- väestöllinen muuntuminen ja sen yhteiskunnalliset edellytykset ja vaikutukset
- 2000-luvun verkottuva maailma

KURSSI 2: Kansainväliset suhteet (HI2)

Kurssi tarkastelee kansainvälisen politiikan keskeisiä ilmiöitä ja valtasuhteiden muutoksia 1900-luvun alusta nykypäivään. Kurssilla analysoidaan kansainvälistä politiikkaa erilaisten taloudellisten ja ideologisten mallien näkökulmista. Keskeisiä teemoja ovat kilpailun ja yhteistyön välinen jännite, tasapainon ja turvallisuuden tavoittelu sekä erilaisten poliittisten järjestelmien kilpailu. Kurssilla syvennetään tiedon hakemisen, analysoinnin ja tuottamisen taitoja sekä perehdytään kansainvälisiin suhteisiin liittyvien erityyppisten lähteiden tulkintaan ja arviointiin.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee kansainvälisen politiikan peruskäsitteistön ja keskeisimmät teoreettiset selitysmallit
- osaa hyödyntää monipuolisia tietolähteitä ja tunnistaa tiedonvälitykseen liittyvää propagandaa eri aikoina
- osaa eritellä aatteiden ja taloudellisten eturistiriitojen merkityksen kansainvälisten suhteiden historiassa sekä pystyy arvioimaan niiden vaikutusta nykypäivään ja tulevaisuuteen
- osaa analysoida kansainvälisten yhteistyörakennelmien sekä vastakkainasettelujen syitä ja vaikutuksia
- seuraa aktiivisesti mediaa, osaa tarkastella kriittisesti ajankohtaisia kansainvälisiä kysymyksiä sekä pystyy arvioimaan konfliktien syitä ja ratkaisumahdollisuuksia.

LYHYT KUVAUS

Kurssi tarkastelee kansainvälisen politiikan keskeisiä ilmiöitä ja valtasuhteiden muutoksia 1900-luvun alusta nykypäivään. Kurssilla analysoidaan kansainvälistä politiikkaa erilaisten taloudellisten ja ideologisten mallien näkökulmista. Keskeisiä teemoja ovat kilpailun ja yhteistyön välinen jännite, tasapainon ja turvallisuuden tavoittelu sekä erilaisten poliittisten järjestelmien kilpailu. Kurssilla syvennetään tiedon hakemisen, analysoinnin ja tuottamisen taitoja sekä perehdytään kansainvälisiin suhteisiin liittyvien erityyppisten lähteiden tulkintaan ja arviointiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kansainvälisen politiikan perusteet

- historian käyttö politiikan välineenä

Kansallisvaltioiden huippukausi ja maailmansotien aika

- imperialismin, nationalismin ja muiden aatteiden vaikutukset kansainväliseen politiikkaan ja yhteiskuntaan
- ensimmäisen maailmansodan seuraukset
- demokraattiset ja totalitaariset valtiot kansainvälisessä politiikassa
- ihmisoikeuskysymykset, holokausti ja muut kansanmurhat
- toinen maailmansota seurauksineen

Jakautunut maailma

- kylmän sodan supervaltakilpailun ideologiset, taloudelliset ja sotilaalliset muodot
- dekolonisaation merkitys ja vaikutukset
- kylmän sodan päättyminen ja sen seuraukset

Keskinäisriippuvuuksien maailma

- Lähi-itä ja muut konfliktialueet sekä vastakkainasettelujen monet muodot
- maailman uudet valtakeskittymät ja niiden vuorovaikutussuhteet
- YK ja muut kansainväliset rauhanrakentajat

EDELTVÄT OPINNOT

Ennen HI2 -kurssia suositellaan käytäväksi kurssi HI4.

KURSSI 3: Itsenäisen Suomen historia (HI3)

Kurssin tarkoituksena on analysoida Suomen historian keskeisiä muutosprosesseja ja kehityslinjoja taustoineen autonomian ajan loppupuolelta nykyaikaan. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat Suomen valtiollisen ja kansainvälisen aseman kehittyminen, muutoksiin liittyvät kriisit, siirtyminen sääty-yhteiskunnasta kansalaisyhteiskuntaan sekä poliittiset, taloudelliset ja kulttuuriset murrokset. Kurssilla perehdytään Suomen historian erilaisiin lähteisiin, muuttuviin tulkintoihin ja historian tiedon käyttöön.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan muotoutumisen kehityskulkuja sekä osaa pohtia tulevaisuuden mahdollisuuksia
- hallitsee suomalaisen yhteiskunnan keskeiset yhteiskunnalliset ja taloudelliset muutokset ja niiden merkityksen 1860-luvulta nykypäivään
- osaa suhteuttaa Suomen valtiollisen kehityksen yleiseurooppalaiseen ja maailmanpoliittiseen taustaan
- ymmärtää talouden, yhteiskunnan, kulttuurielämän sekä aatteellisen ja valtiollisen elämän ilmiöiden keskinäisen riippuvuuden ennen ja nykyään
- pystyy arvioimaan Suomen historiasta tehtyjä tulkintoja ja niiden taustalla olevia vaikuttimia historiallisessa kontekstissään
- osaa eritellä suomalaisuuteen ja suomalaiseen kulttuuriin eri aikoina kuuluneita ihanteita ja niihin liitettyjä mielikuvia sekä niiden vaikutusta nykypäivän Suomeen.

LYHYT KUVAUS

Kurssin tarkoituksena on analysoida Suomen historian keskeisiä muutosprosesseja ja kehityslinjoja taustoineen autonomian ajan loppupuolelta nykyaikaan. Keskeisiä tarkastelun kohteita ovat Suomen valtiollisen ja kansainvälisen aseman kehittyminen, muutoksiin liittyvät kriisit, siirtyminen sääty-yhteiskunnasta kansalaisyhteiskuntaan sekä poliittiset, taloudelliset ja kulttuuriset murrokset. Kurssilla perehdytään Suomen historian erilaisiin lähteisiin, muuttuviin tulkintoihin ja historian tiedon käyttöön.

KESKEISET SISÄLLÖT

Miten Suomesta tuli Suomi?

- Ruotsin ajan perintö ja autonomian merkitys sekä 1860-luvun murroskausi
- kulttuuriset, yhteiskunnalliset ja sosiaaliset muutokset 1800- ja 1900-lukujen taitteessa

Suomen itsenäistymisprosessi ja itsenäisyyden alkuvuodet

- itsenäistyminen kansainvälisessä kontekstissa
- sisällissodan syyt ja seuraukset sekä eheyttämisen aika

Suomi kansainvälisissä konflikteissa

- turvallisuuspoliittiset vaihtoehdot ennen toista maailmansotaa
- Suomi toisessa maailmansodassa
- Suomen sisäpolitiikka ja asema kansainvälisessä politiikassa kylmän sodan aikana ja sen jälkeen

Kohti nykyistä Suomea

- yhteiskunnan ja talouden rakennemuutokset ja hyvinvointivaltio
- kulttuuri, tiede ja osaaminen
- kulttuurisesti monimuotoistuva ja kansainvälistyvä Suomi

EDELTVÄT OPINNOT

Ennen HI3 -kurssia suositellaan käytäväksi kurssi HI5.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 4: Eurooppalaisen maailmankuvan kehitys (HI4)

Kurssi tarkastelee yhteiskunnallisen ajattelun, aatteiden ja ihmisoikeuksien kehittymistä sekä myyttisiä, uskonnollisia ja tieteellisiä maailmanselityksiä antiikista nykypäivään. Kurssilla perehdytään kulttuuriperintöön, taiteeseen ja tieteeseen oman aikansa ilmentäjinä Euroopassa. Tarkastelun kohteena on eurooppalainen ihminen, yksilön ja yhteiskunnan suhde, sukupuoli ja arkielämä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee Euroopan keskeisen kulttuuriperinnön ja ymmärtää Euroopan kulttuuriin vaikuttaneita tekijöitä
- osaa eritellä tieteen saavutusten merkitystä ja eri aikakausien maailmankuvia

- osaa arvioida erilaisten aatteiden kehitystä sekä niiden vaikutuksia ympäröivään maailmaan
- kykenee analysoimaan kulttuuria sen historiallisessa kontekstissa sekä ymmärtämään kulttuurin ja politiikan keskinäisen vuorovaikutuksen
- osaa tarkastella eurooppalaista kulttuuria osana kulttuurin globalisaatiota.

LYHYT KUVAUS

Kurssi tarkastelee yhteiskunnallisen ajattelun, aatteiden ja ihmisoikeuksien kehittymistä sekä myyttisiä, uskonnollisia ja tieteellisiä maailmanselityksiä antiikista nykypäivään. Kurssilla perehdytään kulttuuriperintöön, taiteeseen ja tieteeseen oman aikansa ilmentäjinä Euroopassa. Tarkastelun kohteena on eurooppalainen ihminen, yksilön ja yhteiskunnan suhde, sukupuoli ja arkielämä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Antiikin kulttuuripiiri

- kulttuurit ja elämäntavat
- tieteen ensiaskeleet ja demokratian synty

Keskiajan kulttuuri

- keskiaikainen maailmankuva
- uskonto
- kulttuuri ja kulttuuripiirien vuorovaikutus

Uuden ajan murros

- renessanssi ja tiedon vallankumous
- reformaation merkitys
- itsevaltiuden ajan kulttuuri

Valistuksen aikakausi

- luonnontieteellisen maailmankuvan kehitys
- valistuksen aatepohja ja sen vaikutukset
- ihmisoikeuksien ja tasa-arvoajattelun syntyminen

Aatteiden ja teollistumisen aika

- keskeiset aatesuuntaukset ja taidevirtaukset
- tiede uskonnon haastajana
- porvariston vuosisata ja yhteiskunnalliset muutokset

Monimuotoinen nykyaika

- massojen aika, populaarikulttuurin synty ja sen kaupallistuminen
- kulttuurin globalisoituminen
- sukupuoliroolien murros
- tieteen kehitys ja median kasvava merkitys

KURSSI 5: Ruotsin itämaasta Suomeksi (HI5)

Kurssi tarkastelee Suomen kehitystä osana Itämeren alueen historiaa autonomian ajalle asti. Kurssilla perehdytään yhteiskunnan, talouden ja ympäristön lisäksi yhteisöjen ja yk-

silöiden väliseen vuorovaikutukseen, arjen historiaan ja ihmisten elämäntapaan sekä elinkeinoihin historian eri vaiheissa. Kurssilla syvennytään erityisesti lähiympäristön historian lähteisiin ja erilaisiin tutkimusmenetelmiin.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee suomalaista kulttuuriperintöä
- hahmottaa Suomen historialliset kehityslinjat ja niiden yhteydet Itämeren alueeseen
- kykenee yhdistämään historialliset kehityslinjat oman kotiseutunsa historiaan ja näkee kehityksen myös yksittäisen ihmisen kannalta
- tuntee Suomen väestö-, sosiaali- ja taloushistoriallisen kehityksen
- osaa arvioida suomalaisen sivistyksen yhteydet länsimaiseen kulttuuriin.

LYHYT KUVAUS

Kurssi tarkastelee Suomen kehitystä osana Itämeren alueen historiaa autonomian ajalle asti. Kurssilla perehdytään yhteiskunnan, talouden ja ympäristön lisäksi yhteisöjen ja yksilöiden väliseen vuorovaikutukseen, arjen historiaan ja ihmisten elämäntapaan sekä elinkeinoihin historian eri vaiheissa. Kurssilla syvennytään erityisesti lähiympäristön historian lähteisiin ja erilaisiin tutkimusmenetelmiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Suomen alue ennen ristiretkiä

- tutkimusmenetelmät ja käsitykset Suomen väestöryhmien alkuperästä
- rautakautinen heimoyhteiskuntien Suomi

Keskiaika

- Itämeren alueen valtiollinen kehittyminen
- kirkollisen ja maallisen vallan muotoutuminen
- yhteiskunta, elinkeinot, elämäntapa ja kulttuuri

Uusi aika

- reformaatio ja vahvistuva hallitusvalta
- Ruotsin suurvaltapyrkimysten vaikutus Suomeen
- sääty- ja maatalousyhteiskunta
- kehittyvä talous

Ruotsista Venäjän osaksi

- Suomen aseman muutos ja yhteiskunnalliset uudistukset Ruotsin ajan lopulla
- Suomen liittäminen Venäjään ja autonomian synty
- kansallinen herääminen, sivistys, tiede ja taide

KURSSI 6: Maailman kulttuurit kohtaavat (HI6)

Kurssilla perehdytään kulttuurin käsitteeseen ja kulttuurieroja koskevan ajattelun muutokseen sekä tarkastellaan, miten suhtautuminen eri kulttuureihin on vaihdellut ajattelun ja yhteiskuntien rakenteen muuttuessa. Kulttuuri ymmärretään kokonaisvaltaisena käsitteenä.

Kurssilla tarkastellaan eurooppalaisten ja Euroopan ulkopuolisten kulttuurien kohtaamista ja vuorovaikutusta historian eri aikoina.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee kulttuurintutkimuksen peruskäsitteitä ja erilaisia tapoja jakaa maailma kulttuurialueisiin
- tunnistaa kulttuuristen arvojen ja maailmankuvien ilmenemisen arkielämässä ja sosiaalisissa suhteissa
- ymmärtää tarkastelemansa kulttuuripiirin historiallisen kehityksen sekä sen arvojen ja elämäntapojen moninaisuuden ja osaa eritellä siihen vuorovaikutuksessa muiden kulttuurien kanssa syntyneitä kulttuurisia eroja ja yhtäläisyyksiä
- osaa analysoida esimerkiksi taiteissa, uskonnossa ja sosiaalisissa rakenteissa esiintyviä kulttuurisia arvoja ja käytäntöjä
- osaa arvioida monikulttuurisuutta historiallisena osana eurooppalaista kulttuuria ja pystyy erittelemään sille annettuja merkityksiä
- osaa kriittisesti eritellä ja arvioida kulttuurisia eroja koskevia väitteitä sekä eri kulttuureihin liitettyjä stereotyyppioita.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään kulttuurin käsitteeseen ja kulttuurieroja koskevan ajattelun muutokseen sekä tarkastellaan, miten suhtautuminen eri kulttuureihin on vaihdellut ajattelun ja yhteiskuntien rakenteen muuttuessa. Kulttuuri ymmärretään kokonaisvaltaisena käsitteenä. Kurssilla tarkastellaan eurooppalaisten ja Euroopan ulkopuolisten kulttuurien kohtaamista ja vuorovaikutusta historian eri aikoina.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kulttuurintutkimuksen perusteet ja käsitteet

Kurssilla tarkasteltavaksi kohteeksi valitaan yksi tai useampi seuraavista

- Amerikan alkuperäiskulttuurit
- Australian ja Oseanian alkuperäiskulttuurit
- Aasian kulttuurit
- Afrikan kulttuurit
- arktiset kulttuurit
- Latinalaisen Amerikan kulttuurit
- Lähi-idän kulttuurit

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 7: Kertauskurssi (HI7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on

- syventää opiskelijan valmiuksia vastata erityyppisiin sähköisiin ylioppilaskirjoitus-tehtäviin
- harjoitella aineistotehtävien kirjoittamista kuten dokumentti-, kuva-, kartta-, piirros-tilasto- ja vertailutehtäviä
- kehittää opiskelijan valmiuksia analysoida aineistoa lähdekriittisesti

- kehittää opiskelijan lukutekniikkaa sekä kykyä argumentoida historiallisilla tiedoilla
- mitata erilaisilla sähköisillä sovelluksilla ja testeillä (mm. Moodle, Socrative) opiskelijan tiedollisia valmiuksia
- kehittää vastaustekniikkaa ja kykyä parantaa omia vastauksiaan yksilö- ja ryhmätehtävänantojen avulla
- antaa yksilöllistä palautetta opiskelijalle hänen mahdollisista kehittämistarpeistaan tai kyvyistään kirjoittaa selkeitä ja kiitettäviä esseevastauksia.

LYHYT KUVAUS

Kurssin idea on lisätä opiskelijan kykyä yhdistellä eri lukion historian kurssien oppiaines, jotta opiskelija saa valmiuksia käsitellä historiallista tietämystä vaativia tehtävänantoja ylioppilaskirjoituksissa. Kurssi perustuu siihen, että varsinainen tiedollinen pakollisten ja syventävien kurssien sisältö on jo opiskelijalla entuudestaan hallussa. Opiskelu toteutetaan sähköisten oppimisympäristöjen avulla osin lähiopetuksena ja osin itsenäisinä yksilö- ja ryhmätöinä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- laadukkaan esseen kriteerit
- sähköisen kokeen tehtävätyypit
- aikaisemmat ylioppilaskokeet
- kurssien yhteenvedot

KURSSI 8: Maailma tänään (HI8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ajankohtaisten uutisaiheiden historialliset taustat ja niiden syy- ja seuraussuhteet
- osaa etsiä ajankohtaisista uutisaiheista eri tietolähteistä tietoa ja arvioida niiden luotettavuutta
- kykenee muodostamaan ja perustelemaan omat näkemyksensä ristiriitaisistakin päiväpolttavista kysymyksistä
- osaa hyödyntää kurssilla käytettävää verkko-opetusmateriaalia

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään ajankohtaisiin kansainvälisen politiikan tapahtumiin ja ilmiöihin sekä niiden taustoihin. Tapahtumat ja ilmiöt saattavat vaihdella vuosittain. Työskentelytapoihin voi kuulua esimerkiksi tutkiva oppiminen, verkko-opiskelu itsenäisesti tai opettajan ohjaamana, esitelmät, opponointi, asiantuntijavierailijat ja vierailut.

KESKEISET SISÄLLÖT

Sisällöt voivat vaihdella vuosittain ilmiöiden ja tapahtumien sekä opiskelijoiden omien kiinnostuksen kohteiden mukaan.

EDELTVÄT OPINNOT

Kansainväliset suhteet (HI2) tulee olla suoritettu ennen kurssille osallistumista.

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 9: Antiikin perintö (HI9) PA

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää eurooppalaisen kulttuurin kehityksen Ateenasta Rooman kautta nykyaikaan
- perehtyy antiikin mytologiaan ja syventää tietojaan ja taitojaan antiikin elämästä, kulttuurista ja maailmankuvan kehityksestä
- perehtyy eri taide- ja tyylisuuntiin
- tietää, miten tämän päivän tieteen ja taiteen juuret ovat antiikin perintönä siirtyneet meille
- tutustuu antiikin kirjallisuuteen

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tarkastellaan antiikin maailmaa ja sen välittämää perintöä länsimaiselle sivistykselle. Kohteena ovat niin kreikkalainen mytologia kuin sen muunnokset Roomassa. Kurssi etenee mytologian erilaisten tarinoiden kautta. Niiden avulla opiskelija tutustuu paitsi tarinoin myös laajasti siihen, miten mytologia ilmeni esim. joka päiväisessä elämässä, urheilussa, eri taiteissa sekä myöhemmillä kulttuuriaikakausilla ja elämässämme.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Antiikin Kreikan ja Rooman mytologia
- Antiikin ihmisen elämä ja uskonnon merkitys siinä
- Antiikin kulttuuriaikakaudet ja mytologian ilmeneminen eri taiteissa
- Antiikin mytologian vaikutus myöhempinä aikoina

KURSSI 10: Luonnontieteiden historia (HI10) PA

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää maailmankuvan ja historiallisen ajankohdan yhteyden
- ymmärtää, miten luonnontieteistä on vähitellen tullut tiede
- tuntee keskeisimmät kehitykseen vaikuttaneet henkilöt ja heidän teoriansa
- tutustuu luonnontieteiden historiasta kertovaan kirjallisuuteen

LYHYT KUVAUS

Kurssi tarkastelee luonnontieteiden ja maailmankuvan kehittymistä ihmisen varhaishistoriasta uuden ajan luonnontieteiden vallankumoukseen asti. Kurssilla perehdytään eri aikakausien luonnontieteisiin, käytännön soveltamiseen ja keskeisimpiin tutkijoihin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Ihmisen varhaishistorian maailmakuva
- Korkeakulttuurien luonnontieteet ja maailmakuva
- Luonnontieteiden synty antiikin ajalla

- Keskiaikainen maailmankuva
- Uuden ajan luonnontieteiden vallankumous

KURSSI 11: Ihmisen varhaishistoria ja suuret jokikulttuurit (HI11) PA

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että oppilas

- tuntee pääpiirteissään nykyisen käsityksen ihmisen kehityksestä, evoluutioteorian ja tutkimuskeinojen kehityksen
- syventää tietojaan kulttuuri-ihmisen kehityksestä
- tutustuu esimerkkinä korkeakulttuureista laajasti muinaisen Egyptin historiaan, kulttuuriin ja erilaisiin ilmiöihin, kuten pyramideihin ja muumiointiin
- tutustuu antiikin kirjallisuuteen

LYHYT KUVAUS

Kurssi tarkastelee varhaisihmisen kehitystä nykyihmiseksi. Kurssilla keskitytään ihmisen varhaisten esi-isien kehitykseen, kulttuuri-ihmisen syntymiseen sekä lopulta järjestäytyneiden yhteiskuntien ja ns. korkeakulttuurien kehittymiseen erityisesti muinaisen Egyptin historian kautta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Ihmisen evoluutio ja tutkimus
- Kulttuuri-ihmisen synty
- Maanviljelykulttuurien kehitys
- Muinaisen Egyptin historia

5.14 Yhteiskuntaoppi

Yhteiskuntaopin opetus syventää opiskelijan käsitystä ympäröivästä yhteiskunnasta ja antaa hänelle valmiuksia kasvaa yhteiskunnallisista asioista kiinnostuneeksi aktiiviseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi. Kansalaisyhteiskuntaa, yhteiskunnan rakenteita ja keskeisiä ilmiöitä, valtaa, taloutta ja vaikuttamista tarkastellaan suomalaisesta, eurooppalaisesta ja globaalista näkökulmasta. Yhteiskuntaoppi rakentuu eri yhteiskuntatieteiden ja oikeustieteen sisällöistä.

Yhteiskuntaoppi luo opiskelijalle edellytyksiä kriittiseen ajankohtaisten ilmiöiden tutkimiseen, arviointiin sekä tulevien kehityssuuntien ja vaihtoehtojen pohdintaan. Lisäksi se vahvistaa talousosaamista, oikeudellista ymmärrystä ja kannustaa aktiiviseen yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Lähtökohtana on elävän kiinnostuksen herättäminen yhteiskunnallisiin asioihin ja maailman tapahtumiin. Erityistä huomiota kiinnitetään yhteiskunnallisen ajattelun taitoihin, kuten monipuoliseen tiedon hankintaan, tiedon ja tilastollisten aineistojen kriittiseen tulkintaan sekä keskustelu- ja argumentointitaitoihin.

Yhteiskuntaopin opetuksen arvopohjassa korostuvat demokratian peruslähtökohdat, kuten tasa-arvo, sosiaalinen vastuu, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, mielipiteen vapaus ja aktiivinen kansalaisuus sekä työn ja rittäjyyden arvostaminen.

Opetuksen tavoitteet

Yhteiskuntaopin opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää yhteiskunnan olemuksen ja muutoksen historiallisen kehityksen tuloksena
- tuntee yhteiskuntaa koskevan tiedon muodostumisen perusteet sekä hallitsee keskeisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen käsitteistön
- hallitsee Suomen yhteiskuntajärjestelmän, oikeusjärjestelmän ja talouselämän perusteet ja toimintatavat sekä osaa suhteuttaa ne eurooppalaisiin ja kansainvälisiin yhteyksiin
- pystyy rakentamaan vastuuntuntoisen, demokraattisen, tasa-arvoa kunnioittavan ja erilaisuutta ymmärtävän yhteiskuntakäsityksen
- tuntee vaikutusmahdollisuutensa demokraattisen yhteiskunnan jäsenenä paikallisella, valtakunnallisella ja kansainvälisellä tasolla ja on motivoitunut toimimaan aktiivisena ja vastuullisena kansalaisena
- pystyy hankkimaan monipuolista yhteiskunnallista ja ajankohtaista aineistoa eri lähteistä myös tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen sekä tulkitsemaan ja arvioimaan kriittisesti sanallista, kuvallista ja tilastollista informaatiota
- osaa muodostaa perusteltuja näkemyksiä arvosidonnaisista ja kiistanalaisista yhteiskunnallisista ja taloudellisista kysymyksistä
- osaa eritellä moniulotteisten yhteiskunnallisten ilmiöiden välisiä yhteyksiä, vertailla yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen vaihtoehtoja sekä arvioida yhteiskunnallisten päätös- ja toimintavaihtoehtojen erilaisia motiiveja ja vaikutuksia eri väestöryhmien kannalta.

Arviointi

Oppimisen arvioinnin lähtökohtana ovat yhteiskuntaopin tiedonaloille ominaisten tietojen, taitojen ja toimintatapojen hallinta sekä oppiaineen yleisten tavoitteiden saavuttaminen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat ja edistävät opiskelijan kykyä hallita keskeisiä käsitteitä ja suuria kokonaisuuksia sekä arvioida asioiden välisiä yhteyksiä, syy-seuraussuhteita ja niiden merkitystä.

Arviointi perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen osaamisen näyttöön. Huomiota kiinnitetään opiskelijan tiedonhankintataitoihin, kykyyn ilmaista tietojaan ja argumentoida jäseny-neesti sekä taitoa arvioida ja tulkita kriittisesti yhteiskunnallisia ilmiöitä ja eri tavoin esitettyä sanallista, numeerista ja graafista informaatiota.

Kurssien arvioinnin perustana oleva jatkuva ja monipuolinen näyttö voi koostua muun muassa sekä yksilöinä että ryhmissä tuotetuista kirjallisista töistä, suullisista esityksistä sekä sähköisistä tuotoksista – esimerkiksi blogityöskentelyyn liittyen. Lisäksi voidaan hyödyntää esimerkiksi vertaisarviointia, itsearviointia ja/tai prosessiarviointia.

Arviointikriteerit, joihin kurssiarviointi perustuu, annetaan kurssin alussa. Näin ollen arvos-
teluperusteet ovat läpinäkyviä ja opiskelija voi palata niihin kurssin aikana.

Pakolliset ja syventävät arvioidaan numeroarvosanalla 4 - 10 ja soveltavat kurssit suori-
tusmerkinnällä (S/hyl).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Yhteiskuntaopin keskeisiä ja aineelle luontaisia aihekokonaisuuksia ovat:

- aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä
- hyvinvointi ja turvallisuus

- kestävä elämäntapa ja globaali vastuu
- monilukutaito ja mediat
- teknologia ja yhteiskunta.

Nämä aihekokonaisuudet ovat tiivis osa yhteiskuntaopin opetusta.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Yhteistyötä eri tahojen kanssa tehdään aiheittain ja teemoittain soveltuvilta osin hyödyntäen esimerkiksi pankkeja, käräjäoikeutta ja asiantuntijavieraita. Ympäröivä yhteiskunta korostuu kursseilla riippuen ajankohdasta, ajankohtaisista tapahtumista ja yksilöiden toiminnasta. Esimerkiksi vaalivuosina voidaan järjestää vaalipaneeleita, joiden kautta vaalit saadaan näkyviksi myös lukioilla.

Eri oppiaineiden kanssa tehtävä yhteistyö riippuu kurssista ja tilanteesta. Esimerkiksi taloustiedon (YH2) luonteva kumppani on talousmatematiikka (MAB6). Ihanteellista olisikin, että nämä kurssit käytäisiin mahdollisimman samanaikaisesti, sillä ne hyödyttävät ja täydentävät toisiaan.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Paikallisuus korostuu yhteiskuntaopissa ja näkyy konkreettisesti esimerkiksi pankkiyhteistyön ja käräjäoikeusvierailujen kautta.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijaa kannustetaan ilmaisemaan ja perustelemaan mielipiteitään, seuraamaan yhteiskunnallista keskustelua ja osallistumaan siihen. Opiskelijaa myös rohkaistaan toimimaan aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä. Oppiaineessa otetaan huomioon erilaiset opiskelutavat ja oppimistyylit. Itseohjautuvuus, vertaisoppiminen ja ryhmässä toimiminen auttavat opiskelijaa ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan sekä ryhmän toiminnasta.

Kurssien suoritusjärjestys

Sitovaa suoritusjärjestystä ei ole.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1. Suomalainen yhteiskunta (YH1)

Kurssi perehdyttää valtiollisiin ja yhteiskunnallisiin järjestelmiin ja niissä vaikuttamiseen. Kurssi keskittyy suomalaisen yhteiskunnan analyysiin valtio-opin, sosiaalipolitiikan ja sosiologian käsitteistöä ja teorioita hyödyntäen. Keskeisiä näkökulmia ovat demokratia, yhteiskunnan perusrakenteiden kehitys, valta ja vaikuttaminen aktiivista ja osallistuvaa kansalaisuutta korostaen.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää suomalaisen yhteiskunnan perusrakenteet paikallisella ja valtiollisella tasolla
- tuntee kansalaisen perusoikeudet, vaikuttamiskeinot ja -mahdollisuudet sekä kiinnostuu yhteiskunnallisesta osallistumisesta

- pystyy tarkastelemaan yhteiskuntaa ja sen kehitystä analyttisesti erilaisista näkökulmista
- tuntee hyvinvointivaltion ja oikeusvaltion perusteet ja pystyy vertailemaan erilaisia hyvinvointimalleja Pohjoismaissa, Euroopassa ja muualla maailmassa
- osaa arvioida kriittisesti yhteiskunnallista tietoa ja yhteiskunnallisten päätösten perusteita paikallisella ja valtiollisella tasolla sekä niiden vaikutuksia eri väestöryhmien ja yhteiskunnallisten toimijoiden kannalta.

LYHYT KUVAUS

Kurssi perehdyttää valtiollisiin ja yhteiskunnallisiin järjestelmiin ja niissä vaikuttamiseen. Kurssi keskittyy suomalaisen yhteiskunnan analyysiin valtio-opin, sosiaalipolitiikan ja sosiologian käsitteistöä ja teorioita hyödyntäen. Keskeisiä näkökulmia ovat demokratia, yhteiskunnan perusrakenteiden kehitys, valta ja vaikuttaminen aktiivista ja osallistuvaa kansalaisuutta korostaen.

KESKEISET SISÄLLÖT

Suomalaisen yhteiskunnan rakenne

- Suomen väestön demografinen ja sosiaalinen rakenne
- väestörakenteen muutoksiin vaikuttavat tekijät

Oikeusvaltio ja sisäinen turvallisuus

- kansalaisen perusoikeudet ja velvollisuudet
- oikeuslaitos sekä tuomio- ja järjestysvalta

Hyvinvointi ja tasa-arvo

- hyvinvointivaltion tehtävät ja voimavarat
- pohjoismaisen hyvinvointivaltion rahoitus, edut ja haasteet
- yhteiskunnallinen tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus

Valta, vaikuttaminen ja päätöksenteko

- yhteiskunnallisen vallankäytön muodot
- demokratia ja muut poliittiset järjestelmät
- Suomen kunnallinen ja valtiollinen päätöksentekojärjestelmä
- kansalaisyhteiskunnan vaikuttamiskeinot: vaalit, puolueet, järjestötoiminta ja aktiivisen kansalaisuuden merkitys
- muuttuva mediakenttä

KURSSI 2: Taloustieto (YH2)

Taloustieteisiin pohjautuva kurssi johdattaa ymmärtämään talouden toimintaperiaatteita ja ajankohtaista talouspoliittista keskustelua. Se käsittelee mikro- ja makrotalouden kysymyksiä kansalaisten, yritysten ja valtioiden näkökulmista. Kurssilla perehdytään talouden ja politiikan kytköksiin sekä työnteon ja yrittämisen merkitykseen hyvinvointivaltion rahoittamisessa. Lisäksi tarkastellaan talouden ja ympäristön suhdetta kestävä kehityksen näkökulmasta.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa tehdä taloudellisia päätöksiä, hallita omaa talouttaan ja tarkastella taloudellisia kysymyksiä myös eettiseltä kannalta ymmärtäen Suomen kytkeytymisen globaaliin talouteen
- ymmärtää työnteon ja yrittäjyyden merkityksen taloudessa ja yhteiskunnassa
- tuntee kansantalouden perusteet, keskeiset käsitteet ja teoriat sekä ymmärtää talouselämän rakenteita ja toimintaperiaatteita
- osaa arvioida kriittisesti taloutta koskevassa keskustelussa esitettyjä argumentteja
- osaa tarkastella talouspoliittisten ratkaisujen erilaisia vaihtoehtoja ja analysoida niiden taustoja ja vaikutuksia.

LYHYT KUVAUS

Taloustieteisiin pohjautuva kurssi johdattaa ymmärtämään talouden toimintaperiaatteita ja ajankohtaista talouspoliittista keskustelua. Se käsittelee mikro- ja makrotalouden kysymyksiä kansalaisten, yritysten ja valtioiden näkökulmista. Kurssilla perehdytään talouden ja politiikan kytköksiin sekä työnteon ja yrittämisen merkitykseen hyvinvointivaltion rahoittamisessa. Lisäksi tarkastellaan talouden ja ympäristön suhdetta kestävä kehityksen näkökulmasta.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kansantalous ja yksilön talous

- talouden peruskäsitteet ja taloutta koskevan tiedon muodostaminen
- oman talouden hoito
- työnteke, yrittäjyys ja yritykset sekä niiden rooli kansantaloudessa
- kansantalouden kiertokulku sekä kotitalouksien ja kansantalouden vuorovaikutus

Markkinat, suhdanteet ja talouselämä

- vapaa kilpailu ja hinnanmuodostus
- rahoituslaitokset, sijoittaminen ja riskien hallinta
- talouden suhdannevaihtelut
- työttömyys ja työvoimapula

Talouspolitiikka

- talouskasvun lähtökohdat, edut ja ongelmat
- verotuksen merkitys veronmaksajille sekä valtion ja kuntien taloudelle
- talouspolitiikan keinot
- politiikan ja markkinavoimien merkitys taloudellisessa päätöksenteossa

Kansainvälinen talous ja Suomi

- globaalitalous
- Suomen ulkomaankauppa ja sen merkitys
- talouden tulevaisuudennäkymät

KURSSI 3: Suomi, Eurooppa ja muuttuva maailma (YH3)

Kurssi perehdyttää Euroopan taloudelliseen ja poliittiseen yhdentymiseen ja yksittäisen kansalaisen asemaan yhdentyvässä Euroopassa ja globalisoituvassa maailmassa. Kurssi aikana opitaan seuraamaan ajankohtaisia maailman tapahtumia. Se kannustaa osallistu-

maan erilaisia kansainvälisen politiikan ilmiöitä koskevaan keskusteluun. Kurssin toteutamisessa painotetaan tutkivaa oppimista, jossa hyödynnetään mediaa ja muita monipuolisia informaatiolähteitä.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa laaja-alaisesti Euroopan unionin toimintaa sekä osaa hankkia sitä koskevaa vertailevaa tietoa
- ymmärtää vaikuttamismahdollisuutensa ja osaa toimia globaalikansalaisena
- osaa eritellä Euroopan yhdentymisen tarjoamia etuja ja haittoja, mahdollisuuksia ja haasteita
- osaa arvioida maailman globalisoitumisen vaikutuksia oman elämänsä ja Suomen taloudellisen ja poliittisen järjestelmän kannalta
- osaa eritellä kansalaisten turvallisuuteen ja kansainväliseen turvallisuus-ympäristöön liittyviä uusia uhkia ja niiden ratkaisumahdollisuuksia.

LYHYT KUVAUS

Kurssi perehdyttää Euroopan taloudelliseen ja poliittiseen yhdentymiseen ja yksittäisen kansalaisen asemaan yhdentyvässä Euroopassa ja globalisoituvassa maailmassa. Kurssi aikana opitaan seuraamaan ajankohtaisia maailman tapahtumia. Se kannustaa osallistumaan erilaisia kansainvälisen politiikan ilmiöitä koskevaan keskusteluun. Kurssin toteutamisessa painotetaan tutkivaa oppimista, jossa hyödynnetään mediaa ja muita monipuolisia informaatiolähteitä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Eurooppalaisuus ja eurooppalainen identiteetti

- arvot, poliittiset kulttuurit ja kulttuurinen moninaisuus
- perusvapaudet ja kansalaisuus
- Suomi ja Pohjoismaat Euroopassa

Euroopan yhdentymisen tavoitteet ja toiminta

- EU:n päätöksenteko ja yhteinen talous- ja rahapolitiikka sekä niiden haasteet
- Suomi osana eurojärjestelmää
- EU:n ja lähialueiden haasteet ja mahdollisuudet

Turvallisuus ja tulevaisuuden muuttuvat haasteet

- Suomen turvallisuusympäristö ja turvallisuuspolitiikka sekä uudet turvallisuusuhat
- kansainvälisen yhteisymmärryksen edistäminen ja Suomi
- globalisaatio, ympäristö, väestö ja kestävä tulevaisuus

SYVENTÄVÄ KURSSI

KURSSI 4: Kansalaisen lakitieto (YH4)

Kurssilla perehdytään Suomen oikeusjärjestyksen ja oikeuden käytön perusasioihin. Tutustutaan tärkeimpiin oikeudellisiin sopimuksiin ja tiedon lähteisiin sekä paneudutaan tavanomaisten oikeusasioiden hoitamiseen.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hallitsee perustiedot Suomen oikeusjärjestyksestä ja sen keskeisistä periaatteista
- tuntee Suomen tuomioistuinlaitoksen ja kansalaisen kannalta merkittävät kansainväliset tuomioistuimet
- osaa arvioida oikeutensa, etunsa ja velvollisuutensa kansalaisena, työntekijänä ja kuluttajana sekä pystyy hoitamaan itse tavanomaisimmat oikeusasiat
- osaa etsiä ja käyttää keskeisiä oikeudellisen tiedon lähteitä
- osaa toimia oikein ja lainmukaisesti sekä osaa soveltaa lakitiedossa hankittuja tietoja ja taitoja.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään Suomen oikeusjärjestyksen ja oikeuden käytön perusasioihin. Tutustutaan tärkeimpiin oikeudellisiin sopimuksiin ja tiedon lähteisiin sekä paneudutaan tavanomaisten oikeusasioiden hoitamiseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

Lakitiedon perusteet

- peruskäsitteet ja oikeudellisen tiedon hankkiminen

Kansalaisen yleisimmät oikeustoimet

- perheoikeus
- työoikeus
- kuluttajansuoja
- velka, vakuudet ja maksukyvyttömyys
- asuminen
- muutoksenhaku viranomaisten päätöksiin
- tekijänoikeudet
- ympäristöoikeus

Rikos- ja prosessioikeus

- rikostutkinta ja syyteharkinta
- oikeudenkäynti ja sen vaihtoehdot
- rangaistukset
- kansainvälinen oikeus ja siihen vetoaminen

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 5: Kertauskurssi (YH5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa kokonaiskuvan yhteiskuntaopin kurssien 1-4 sisällöistä.
- vahvistaa tiedollista ja taidollista osaamistaan ainereaalikoetta varten.
- tutustuu koekysymyksiin ja saa ohjausta hyvän koevastauksen laatimiseen.
- saa tukea omalle itsenäiselle opiskelulle.

LYHYT KUVAUS

Kurssi on tarkoitettu yhteiskuntaopin ylioppilaskokeeseen valmistautuville. Kurssilla kerrotaan yhteiskuntaopin kurssien keskeisiä sisältöjä sekä harjoitellaan vastaamista yo-kokeeseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Suomen yhteiskuntajärjestelmän perusteet
- Taloustiedon keskeiset sisällöt
- Suomen oikeusjärjestelmän perustiedot
- Euroopan unioni ja sen toiminta
- Ajankohtaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden tarkastelu ja pohdinta

ARVIOINTI

Hyväksytyt -merkintä edellyttää säännöllistä läsnäoloa, aktiivista otetta tehtävien tekemiseen ja tuntityöskentelyyn, sekä erikseen niin sovittaessa, esimerkiksi yo-harjoituskokeen tai vastaavan läpäisemistä.

SUORITUSTAPA

Lähiopetus sekä itsenäinen ohjattu työskentely. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska lähiopetustuokioissa on yksilö-, ryhmä- ja pienryhmätyöskentelyä, aktiivista vertaisarviointia sekä opetuskeskusteluja.

EDELTVÄT OPINNOT

Yhteiskuntaopin kurssit 1-4

KURSSI 6: Malli-YK:n delegaatit (YH6)

TAVOITTEET

Malli-YK –kokouksissa on tavoitteena oppia monenlaisia taitoja, kuten esimerkiksi vaikuttamista, esiintymistä, yhteistyö- ja ryhmätyötaitoja, kokous- ja neuvottelutaitoja, johtamista, kielitaitoa sekä syventäviä tietoja ajankohtaisista maailman asioista, kansainvälisestä politiikasta ja YK:n toiminnasta.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija osallistuu Malli-YK –kokoukseen valitun kohdemaan delegaattina (edustajana). Malli-YK -kokoukset voivat olla koulukohtaisia, alueellisia, valtakunnallisia tai kansainvälisiä (englanninkielisiä). Kokoukset ovat valmisteltuja roolipelejä ja simulaatioita YK:n toiminnasta (kansainvälisyyskasvatus ja ilmiöpohjainen oppiminen).

KESKEISET SISÄLLÖT

Opiskelija valmistautuu Malli-YK -kokoukseen sekä itsenäisesti että ohjatusti oppituntien ulkopuolella.

Valmistautumisen aikana delegaatti ottaa selvää edustamastaan valtiosta ja laatii siitä *maakuvauksen* yhteistyössä muiden edustamansa valtion delegaattien kanssa. Delegaatti tutustuu kokouksen teemoihin, eli komitea-aiheisiin, ottaa selvää niihin liittyvistä edustamansa valtion mielipiteistä (kannanotoista) sekä tavoitteista ja laatii niiden pohjalta *linjapaperin*. Delegaatti laatii myös edustamansa valtion virallisen kannanoton, eli *päätöslauselmaesityksen*, kokousta varten, valmistautuu esittämään ja puolustamaan sitä kokouksessa. Kokouksessa delegaatti osallistuu oman komiteansa työskentelyyn ja yleiskokoukseen oman valtionsa edustajana.

SUORITUSTAPA

Itsenäinen ja ohjattu työskentely. Kurssia ei voi suorittaa kokonaan itsenäisesti, koska kyseessä on yksilö- ja pienryhmätyöskentelyä ja suoritukseen kuuluu Malli-YK – kokoukseen osallistuminen.

KURSSI 7: Malli-YK:n johtotehtävät (YH7)

TAVOITTEET

Malli-YK:n johtotehtävissä tavoitteena on oppia tapahtuman järjestämiseen liittyviä asioita (kokouksen suunnittelu, organisoiminen) sekä kokouksen johtamista. Laajemmin Malli-YK –kokouksissa on tavoitteena oppia monenlaisia taitoja, kuten esimerkiksi vaikuttamista, esiintymistä, yhteistyö- ja ryhmätyötaitoja, kokous- ja neuvottelutaitoja, johtamista, kielitaitoa sekä syventäviä tietoja ajankohtaisista maailman asioista, kansainvälisestä politiikasta ja YK:n toiminnasta.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija osallistuu Malli-YK –kokouksen järjestämiseen johtotehtävissä, joko komitean puheenjohtajana tai pääsihteerinä. Malli-YK -kokoukset voivat olla koulukohtaisia, alueellisia, valtakunnallisia tai kansainvälisiä (englanninkielisiä). Kokoukset ovat valmisteltuja roolipelejä ja simulaatioita YK:n toiminnasta (kansainvälisyyskasvatus ja ilmiöpohjainen oppiminen).

KESKEISET SISÄLLÖT

Opiskelija osallistuu Malli-YK –kokouksen järjestämiseen johtotehtävissä, joko yhden komitean puheenjohtajana tai kokouksen pääsihteerinä.

Johtotehtävissä olevat osallistuvat kokouksen suunnitteluun, valmisteluun, organisoimiseen ja varsinaisen kokouksen johtamiseen. Tehtäviin voi kuulua erilaisia asioita, kuten esimerkiksi kokouksen komitea-aiheiden suunnitteleminen ja valinta, komiteaesittelyjen laatiminen, kokoussääntöjen ja osallistujaoppaan päivittäminen, hallintohenkilöstön kouluttaminen, harjoituskokousten järjestäminen, raportointi ja tiedottaminen. Johtotehtävien edellytyksenä on aikaisempi kokemus Malli-YK- kokousten delegaattina, hallintohenkilönä, puheenjohtajana tai muu vastaava kokemus kokousten johtamisesta.

SUORITUSTAPA

Itsenäinen ja ohjattu työskentely. Kurssia ei voi suorittaa tenttimällä, koska kyseessä on yksilö- ja pienryhmätyöskentelyä ja suoritukseen kuuluu Malli-YK –kokoukseen osallistuminen.

5.15 Uskonto

Uskonnonopetuksen tehtävänä on tukea opiskelijan uskontoihin ja katsomuksiin liittyvän yleissivistyksen muodostumista. Uskonnonopetuksessa tutustutaan uskontoihin ja uskonnollisuuden ilmenemismuotoihin sekä uskonnottomuuteen. Opetuksessa uskontoja tarkastellaan osana kulttuuria, kulttuuriperintöä ja yhteiskuntaa sekä yksilön ja yhteisön elämää.

Opetus antaa monipuolista tietoa uskonnoista ja katsomuksista sekä auttaa ymmärtämään niistä käytävää keskustelua. Opiskelijoita ohjataan tarkastelemaan uskontoja ja katsomuksia analyttisesti eri näkökulmista. Uskonnonopetus antaa valmiuksia oman maailmankatsomuksen rakentamiseen ja arvioimiseen sekä uskontojen ja katsomusten väliseen dialogiin. Oppiaine tukee opiskelijan kasvua demokraattisen yhteiskunnan vastuulliseksi jäseneksi. Uskonnonopetus ottaa erilaiset näkemykset huomioon ja kunnioittaa yksilöllisiä vakaumuksia.

Oppiaineessa hyödynnetään teologista ja uskontotieteellistä tutkimusta sekä kulttuurin, yhteiskunnan ja taiteen tutkimusta. Lisäksi opetuksessa käytetään eri uskontojen omia lähteitä ja median välittämää ajankohtaista materiaalia. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti erilaisia opiskeluympäristöjä, tieto- ja viestintäteknologian antamia mahdollisuuksia sekä aktiivisia työtapoja.

Opetuksen tavoitteet

Uskonnon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää uskontoihin ja katsomuksiin liittyvää kulttuurista lukutaitoaan
- tunnistaa uskontoihin ja kulttuureihin liittyvän pyhän ja sen vaikutukset ihmisen toimintaan
- perehtyy uskontojen historialliseen ja ajankohtaiseen merkitykseen eri puolilla maailmaa
- perehtyy oman uskonnon erityispiirteisiin ja kulttuurivaikutuksiin
- ymmärtää uskontojen sisäistä moninaisuutta
- tuntee uskonnollisen kielen ja symboliikan erityispiirteitä
- ymmärtää uskon ja tieteellisen tiedon suhdetta sekä tuntee uskontojen tutkimuksen keskeisiä näkökulmia ja menetelmiä
- kykenee rakentamaan, jäsentämään ja arvioimaan omaa maailmankatsomustaan ja kulttuuri-identiteettiään
- kehittää valmiuksia ymmärtää ihmisiä, joilla on erilainen vakaumus ja toimia eri kulttuureista tulevien ja eri tavoin ajattelevien ihmisten kanssa
- kunnioittaa ihmisoikeuksia ja osaa tarkastella uskontoja ja katsomuksia ihmisoikeusnäkökulmasta
- kehittää valmiuksia toimia vastuullisena ja aktiivisena kansalaisena
- hallitsee uskonnollisiin ja eettisiin kysymyksiin liittyviä ajattelu- ja keskustelutaitoja sekä uskontoihin liittyvän tiedon itsenäistä hankintaa ja kriittistä arviointia.

Arviointi

Arviointi ohjaa ja kannustaa opiskelijoita oman oppimisprosessin pitkäjänteiseen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen. Uskonnon opetuksessa arviointi kohdistuu uskontoihin liittyvään tiedon hallintaan, soveltamiseen ja arvioimiseen sekä katsomuksellisten dialogitaitojen hallintaan. Arvioinnissa korostuvat katsomukselliseen yleissivistykseen ja vuorovaikutukseen liittyvät taidot.

Valtakunnalliset pakolliset ja syventävät kurssit arvioidaan arvosanoin 4-10. Soveltava kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä (S/hyl).

5.15.1 Evankelis-luterilainen uskonto

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

Opiskelija tietää vaikutusmahdollisuutensa seurakunnassa ja tuntee sen vapaaehtoistyön työmuotoja. Opiskelija ymmärtää olevasta vastuusta eettisistä ratkaisuistaan itselleen ja muille.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Opiskelija pohtii ihmisen elämänkysymyksiä (elämän tarkoitus, kärsimys, kuolema) sekä yksilö- ja sosiaalieettisiä kysymyksiä, etsii ja sisäistää eettisiä arvoja, oppii suvaitsevaisuutta ja erilaisten vakaumusten tai maailmankatsomusten kunnioitusta.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

Opiskelija oivaltaa vastuunsa eettisistä valinnoistaan, tunnistaa uskontojen opeista nousevia perusteluita kestäväälle kehitykselle ja pohtii globaalin etiikan mahdollisuuksia.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Opiskelija perehtyy kristinuskon historiaan ja kulttuurivaikutuksiin sekä muihin maailmanuskontoihin ja niiden kulttuurivaikutuksiin.

Monilukutaito ja mediat

Opiskelija kehittää median uutisoinnin vastaanotto- ja tulkintataitojaan maailmanuskonnoista ja oppii kriittisyyttä/malttia median vedotessa skandaalinäkään kirkollisessa uutisoinnissa.

Teknologia

Opiskelija pohtii teknologian mahdollisuuksia ja uhkia yhteiskunnassa sekä arvioi eettistä vastuuta teknologisessa osaamisessa.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Mahdollisuuksien mukaan toteutetaan oppiainerajat ylittävää yhteistyötä muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Voidaan toteuttaa vierailuina paikallisiin kohteisiin, paikallisten vierailijoiden vierailuina opitunneilla.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijoille annetaan mahdollisuus oman yksilöllisen oppimispolun luomiseen sekä yksilölliseen kurssien suorittamiseen.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit UE1 suositellaan suoritettaviksi ensimmäisenä. Suositeltavaa on, että muut kurssit suoritetaan numerojärjestyksessä.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Uskonto ilmiönä – kristinuskon, juutalaisuuden ja islamin jäljillä (UE1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää uskonnollisten ja ei-uskonnollisten katsomusten luonnetta ja sisäistä monimuotoisuutta
- osaa jäsentää uskontoa ilmiönä ja tuntee uskontojen tutkimusta
- tuntee juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin yhteisiä juuria, niiden keskeisiä piirteitä, kulttuuriperintöä ja vaikutusta yhteiskuntaan
- osaa keskustella juutalaisuuteen, kristinuskoon ja islamiin liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä
- kehittää valmiuksia toimia moniuskontoisissa ja monikulttuurisissa ympäristöissä ja työelämässä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla käsitellään Lähi-idän alueella syntyneiden suurten uskontojen kehitystä ja niiden keskeisiä sekä yhteisiä piirteitä. Pohditaan näiden uskontojen vaikutusta yhteiskuntaan eri puolilla maailmaa ja merkitystä länsimaiselle kulttuurille.

KESKEISET SISÄLLÖT

- uskonto ilmiönä, uskonnon määrittely ja tutkiminen
- nykyajan uskonnollisuus, sekularisaatio, uskonnottomuus ja uskonnonvapaus
- maailman ja Suomen uskontotilanne
- Lähi-idän monoteististen uskontojen kulttuuristausta, synty sekä niiden keskeiset ja yhteiset piirteet
- pyhien kirjojen synty, asema, käyttö ja tulkintatavat juutalaisuudessa, kristinuskossa ja islamissa
- juutalaisuuden ja islamin sisäinen monimuotoisuus, etiikka, elämäntapa, suhde yhteiskuntaan eri puolilla maailmaa sekä merkitys länsimaiselle kulttuuripiirille
- ajankohtaisia katsomusten kohtaamiseen liittyviä kysymyksiä

KURSSI 2: Maailmanlaajuinen kristinuskko (UE2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kristinuskon merkitystä, kulttuurin, yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta
- tuntee kristinuskon keskeiset suuntauukset ja niiden syntytaustan ja pystyy vertailemaan niiden keskeisiä piirteitä

- perehtyy kristinuskon erilaisiin tulkintatapoihin ja ilmenemismuotoihin eri puolilla maailmaa
- osaa analysoida ja arvioida ajankohtaista kristinuskoon liittyvää keskustelua.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla käsitellään kristinuskon asemaa ja kulttuurivaikutuksia maailmassa. Lisäksi tutustutaan eri kristillisiin kirkkokuntiin ja kristillisperäisiin liikkeisiin/uskontoihin sekä niiden erityispiirteisiin. Kurssilla tarkastellaan ajankohtaisia kristinuskoon liittyviä kysymyksiä, kuten esim. ihmisoikeudet ja uskonnonvapaus.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kristinuskon asema ja vuorovaikutus ympäröivän kulttuurin kanssa eri puolilla maailmaa
- katolisen, ortodoksisen ja protestanttisen, erityisesti luterilaisen, kristillisyyden synty, erityispiirteet, eettinen ajattelu ja yhteiskunnalliset vaikutukset
- karismaattinen kristillisuus ja kontekstuaalinen teologia
- kristillisperäisten uskontojen pääpiirteet
- uskonnon asema ja sen taustat eri puolilla Eurooppaa
- ekumenia ja katsomusten dialogi
- ajankohtaisia kristinuskoon liittyviä kysymyksiä ja niiden taustoja

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 3: Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä (UE3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneitä uskontoja osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- tuntee Intiassa ja Kiinassa syntyneiden uskontojen ilmenemistä ja vaikutuksia länsimaissa
- tietää luonnonuskontojen levinneisyyden ja keskeiset piirteet
- perehtyy uusien uskonnollisten liikkeiden taustaan ja keskeisiin piirteisiin
- kehittää valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneisiin uskontoihin (hindulaisuus, buddhalaisuus, jainalaisuus, sikhismi, Kiinan vanhat uskonnot, taolaisuus, kungfutselaisuus, shintolaisuus). Uskonnoissa käsitellään niiden erityispiirteitä ja vaikutusta ko. alueen ja länsimaiden kulttuuriin, ajatteluun ja yhteiskuntaan. Perehdytään myös luonnonuskontojen ja uusien uskonnollisten liikkeiden keskeisiin piirteisiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- hindulainen maailmankuva ja elämäntapa sekä hindulaisuuden monimuotoisuus ja vaikutukset Intian kulttuuriin, yhteiskuntaan ja politiikkaan
- Intian nykypäivän uskontotilanne
- jainalaisuuden ja sikhiläisyyden keskeiset piirteet
- buddhalainen elämäntapa sekä buddhalaisuuden opetukset, suuntauksat ja keskeiset vaikutukset Aasian kulttuureihin
- Kiinan vanhan kansanuskon, kungfutselaisuuden ja taolaisuuden keskeiset piirteet ja vaikutus kiinalaiseen ajatteluun ja yhteiskuntaan
- Kiinan nykypäivän uskontotilanne
- shintolaisuus Japanin etnisenä uskontona sekä uskontojen vaikutuksia yhteiskuntaan ja politiikkaan Japanissa
- Aasian uskontojen vaikutus länsimaissa
- luonnonuskontojen ja vodoun keskeiset piirteet ja levinneisyys
- uusien uskonnollisten liikkeiden taustaa ja keskeisiä piirteitä

KURSSI 4: Uskonto suomalaisessa yhteiskunnassa (UE4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu monipuolisesti uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen nyky-Suomessa
- perehtyy uskontojen vaikutukseen ja merkitykseen julkisella, yksityisellä, kolmannella ja neljännellä sektorilla
- ymmärtää, että tietoa uskonnoista tarvitaan yhteiskuntaelämän eri osa-alueilla
- osaa analysoida uskonnonvapautteen ja uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen liittyvää ajankohtaista keskustelua
- osaa toimia aktiivisena kansalaisena ja yhteiskunnan jäsenenä
- kehittää valmiuksia osallistua uskontojen ja katsomusten väliseen dialogiin.

LYHYT KUVAUS

Kurssi sisältää Suomen uskonnollisen kentän, ts. mitä uskontoja Suomessa on. Mitä suomalainen uskonnollisuus tai uskonnottomuus on, ja miten nämä näkyvät suomalaisten elämässä ja tavoissa samoin kuin julkisella sektorilla tai politiikassa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Suomen uskontotilanne, suomalainen uskonnollisuus ja sekularisaatio
- uskonnollisten yhteisöjen muodot ja niiden suhde yhteiskuntaan
- uskonnot yhteiskunnan muokkaajina Suomessa eri aikoina
- uskontojen ja katsomusten välinen dialogi tämän päivän Suomessa
- uskonto ja uskonnolliset yhteisöt suomalaisessa ja yleiseurooppalaisessa lainsäädännössä, uskonnon- ja katsomuksenvapaus sekä yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyvät kysymykset
- uskonnon merkitys ja näkyvyys julkisella sektorilla, politiikassa, työelämässä ja taloudessa
- uskonnolliset yhteisöt kolmannen sektorin toimijoina
- uskonto yksilöiden ja perheiden elämässä ja tapakulttuurissa
- uskonnottomuus, uskontokritiikki ja uskonnoton tapakulttuuri Suomessa
- osana kurssia voidaan toteuttaa vapaaehtoisprojekti tai perehtyä jonkin uskonnollisen yhteisön yhteiskunnalliseen toimintaan

KURSSI 5: Uskonnot tieteessä, taiteessa ja populaarikulttuurissa (UE5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä ajankohtaista tutkimusta
- hahmottaa uskonnon ja taiteen suhdetta: uskonnollisen taiteen ja arkkitehtuurin merkitystä uskonnoissa ja uskontojen vaikutusta taiteen kehitykseen
- perehtyy siihen, miten uskonnollisen taiteen kautta ilmaistaan uskonnon, erityisesti kristinuskon, keskeisiä oppeja
- tutustuu uskonnolliseen symboliikkaan ja siihen, miten taiteessa ja populaarikulttuurissa käsitellään uskonnollisia teemoja
- tuntee muinaissuomalaisen uskonnon ja kristinuskon vaikutuksia suomalaisessa kulttuuriperinnössä.

LYHYT KUVAUS

Kurssissa tutustutaan uskonnon tutkimukseen ja menetelmiin sekä tarkastellaan uskonnon, taiteen ja populaarikulttuurin vuorovaikutusta, esim. miten uskonto ilmenee musiikissa, arkkitehtuurissa tai maalaustaiteessa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- uskonnon tutkimuksen ajankohtaisia näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla: uskontotieteen ja teologian eri tutkimusalat sekä taiteentutkimus, kulttuurintutkimus ja yhteiskuntatieteet
- uskonnon, taiteen ja populaarikulttuurin eri muotojen vuorovaikutus
- uskonnollisten tilojen arkkitehtuuri uskonnon ja sen erityispiirteiden kuvaajana
- uskonnollisia teemoja, symboliikkaa ja myyttejä eri taidemuodoissa ja populaarikulttuurissa
- Raamatun kertomusten ja kristillisen opin erilaisten tulkintojen tarkastelu taiteen eri muotojen avulla
- muinaissuomalainen uskonto ja kristinusko suomalaisessa kulttuuriperinnössä

KURSSI 6: Uskonnot ja media (UE6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu uskontoon liittyviin ajankohtaisiin teemoihin mediassa
- osaa analysoida ja arvioida uskonnon ja median välisiä suhteita
- osaa arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä
- osallistuu uskontoon liittyvän mediasisällön tuottamiseen tai laatii media-analyysejä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan eri medioissa esiintyviin ajankohtaisiin teemoihin, joilla on kytköksiä uskontoon. Opiskelija tuottaa uskontoon liittyvän mediasisällön tai tekee media-analyysejä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- uskonnollinen media ja median käyttö uskonnoissa
- uskonnollisen kielen ja kuvaston käyttö eri medioissa
- uskontojen mediajulkisuus
- uskonnollinen media ja median hyödyntäminen uskonnoissa
- median vaikutus uskontoilmiöihin, kuten asenteet ja uskontoihin liittyvät mielikuvat, uskonnot ja konfliktit, uskonnot ja rauhan rakentaminen, uskontokritiikki
- uskontoon liittyvän mediasisällön tuottaminen tai media-analyysi

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 7: Kertauskurssi (UE7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- luo kokonaiskäsityksen opiskelluista uskonnon kursseista
- oivaltaa kurssien välisiä asiayhteyksiä ja laajempia kokonaisuuksia
- oppii tuottamaan laadukkaita uskonnon ainereaalivastauksia

LYHYT KUVAUS

Kerrataan lukion uskonnon kurssien keskeisiä teemoja. Harjoitellaan ainereaalikoetta varten.

KESKEISET SISÄLLÖT

- aikaisempien lukiokurssien ydinasiat

5.15.2 Ortodoksinen uskonto

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä

Opiskelija tietää vaikutusmahdollisuutensa seurakunnassa ja tuntee sen vapaaehtoistyön työmuotoja. Opiskelija ymmärtää olevasta vastuusta eettisistä ratkaisuistaan itselleen ja muille.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Opiskelija pohtii ihmisen elämänkysymyksiä (elämän tarkoitus, kärsimys, kuolema) sekä yksilö- ja sosiaaleettisiä kysymyksiä, etsii ja sisäistää eettisiä arvoja, oppii suvaitsevaisuutta ja erilaisten vakaumusten tai maailmankatsomusten kunnioitusta.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu

Opiskelija oivaltaa vastuunsa eettisistä valinnoistaan, tunnistaa uskontojen opeista nousuvia perusteluita kestäväälle kehitykselle ja pohtii globaalin etiikan mahdollisuuksia.

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys

Opiskelija perehtyy kristinuskon historiaan ja kulttuurivaikutuksiin sekä muihin maailmanuskontoihin ja niiden kulttuurivaikutuksiin.

Monilukutaito ja mediat

Opiskelija kehittää median uutisoinnin vastaanotto- ja tulkintataitojaan maailmanuskonnoista ja oppii kriittisyyttä/malattia median vedotessa skandaalinäkään kirkollisessa uutisoinnissa.

Teknologia

Opiskelija pohtii teknologian mahdollisuuksia ja uhkia yhteiskunnassa sekä arvioi eettistä vastuuta teknologisessa osaamisessa.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Mahdollisuuksien mukaan toteutetaan oppiainerajat ylittävää yhteistyötä muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Voidaan toteuttaa vierailuina paikallisiin kohteisiin, paikallisten vierailijoiden vierailuina opitunneilla.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijoille annetaan mahdollisuus oman yksilöllisen oppimispolun luomiseen sekä yksilölliseen kurssien suorittamiseen.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit UO1 ja UO2 suoritetaan ensimmäisinä. Syventävät kurssit voidaan suorittaa missä järjestyksessä tahansa.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Uskonto ilmiönä – ortodoksisuus, juutalaisuus ja islam (UO1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa jäsentää uskontoa ilmiönä ja tuntee uskontojen tutkimusta
- tutustuu juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin syntyyn ja niiden luonteeseen
- ymmärtää juutalaisuuden, kristinuskon ja islamin keskinäiset suhteet historiassa ja nykypäivänä
- tuntee kolmen monoteistisen uskonnon keskeiset piirteet, niiden kulttuuriperintöä ja vaikutusta erityisesti idän kristillisyyteen ja yhteiskuntaan
- tietää kristinuskon synnyn ja kehittymisen keskeiset vaiheet
- ymmärtää kristillisen kirkon jakaantumiseen ja vapaiden suuntien syntyyn vaikuttaneet syyt sekä tunnistaa niiden tunnuspiirteitä
- osaa keskustella Lähi-idän ja Euroopan ajankohtaisista asioista uskontojen näkökulmasta
- tunnistaa eri katsomusten merkityksen yksilön tämän päivän arjessa ja työelämässä.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija perehtyy uskontoon ilmiönä sekä keskeisten maailmanuskontojen historiaan ja vaikutuksiin sekä kristillisen kirkon vaiheisiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- uskonto ilmiönä, uskonnon määrittely ja tutkiminen
- nykyajan uskonnollisuus, sekularisaatio, uskonnottomuus ja uskonnonvapaus
- Lähi-idän monoteististen uskontojen yhteiset juuret, kulttuuritausta ja yhteiset piirteet
- pyhien kirjojen asema, merkitys ja tulkinta juutalaisuudessa, kristinuskossa ja islamissa
- Lähi-idän uskontojen vaikutus kulttuuriin ja arkeen Euroopassa
- apostoli Paavalin lähetystyö Jerusalemissa Eurooppaan
- ensimmäiset kristilliset synodit
- kristillisen kirkon jakaantuminen
- katolinen kirkko ja protestantismien synty
- Luther ja Pohjoismaat
- vapaat kristilliset suunnat
- uskonnottomuus

KURSSI 2: Ortodoksisuus maailmassa (UO2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tietää ortodoksisen kirkon apostolisen perinteen
- tunnistaa kirkon opettajien merkityksen kirkon perinteessä
- tuntee ortodoksisuuden keskeiset opilliset painotukset ja eettisen ajattelun perustan
- osaa tarkastella ortodoksisen kirkon merkitystä yksilöllisestä ja yhteisöllisestä näkökulmasta
- perehtyy ortodoksisuuden ja sen käytänteiden erityispiirteisiin
- tuntee askeesin ja luostarilaitoksen syntyyn vaikuttaneet historialliset tekijät
- tuntee ortodoksia paikalliskirkkoja ja idän kirkon eri suuntauksia
- ymmärtää ortodoksisen kirkon hallintorakenteen kehittymistä ja nykyistä toimintaa
- perehtyy Suomen ortodoksisen kirkon tunnuspiirteisiin
- tutustuu kirkkojen välisiin yhteyksiin.

LYHYT KUVAUS

Kurssi perehdyttää opiskelijan ortodoksisen uskonnon historiaan ja piirteisiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kristillisen kirkon laajeneminen
- patriarkaatit ja paikalliskirkot
- orientaaliset kirkot
- askeesin ja luostarilaitoksen synty ja niiden yhteiskunnallinen merkitys
- ortodoksinen oppi, etiikka ja antropologia synodien ja kirkon suurien opettajien kautta
- ihmisen elämänkaari ja ortodoksisuus
- ortodoksinen tapakulttuuri
- Itä-Euroopan ortodoksisuus ja uusortodoksinen maailma

- Suomen ortodoksinen kirkko ennen ja nyt
- ekumenia ja uskontojen välinen vuorovaikutus

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 3: Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä (UO3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneitä uskontoja osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- tuntee Intiassa ja Kiinassa syntyneiden uskontojen ilmenemistä ja vaikutuksia länsimaissa
- tietää luonnonuskontojen levinneisyyden ja keskeiset piirteet
- perehtyy uusien uskonnollisten liikkeiden taustaan ja keskeisiin piirteisiin
- kehittää valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä
- osaa tarkastella uskontojen piirteitä myös oman uskonnon näkökulmasta.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneisiin uskontoihin (hindulaisuus, buddhalaisuus, jainalaisuus, sikhismi, Kiinan vanhat uskonnot, taolaisuus, kungfutselaisuus, shintolaisuus). Uskonnoissa käsitellään niiden erityispiirteitä ja vaikutusta ko. alueen ja länsimaiden kulttuuriin, ajatteluun ja yhteiskuntaan. Perehdytään myös luonnonuskontojen ja uusien uskonnollisten liikkeiden keskeisiin piirteisiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- hindulaisuuden monimuotoisuus, maailmankuva ja elämäntapa sekä vaikutuksia Intian kulttuuriin, yhteiskuntaan ja politiikkaan
- Intian nykypäivän uskontotilanne
- jainalaisuuden ja sikhiläisyyden keskeiset piirteet
- buddhalaisuuden opetukset, elämäntapa, suuntaukset ja vaikutuksia Aasian kulttuureihin ja yhteiskuntiin
- Kiinan vanha kansanusko, kungfutselaisuus ja taolaisuus ja näiden vaikutuksia kiinalaiseen ajatteluun ja yhteiskuntaan
- Kiinan nykypäivän uskontotilanne
- shintolaisuus Japanin etnisenä uskontona sekä uskontojen vaikutuksia yhteiskuntaan ja politiikkaan Japanissa
- Aasian uskontojen vaikutus länsimaissa
- luonnonuskontojen ja vodoun keskeiset piirteet
- uusien uskonnollisten liikkeiden taustaa ja keskeisiä piirteitä

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssin sisältö on yhtenevä UE3-kurssin kanssa, joten opiskelija voi osallistua UE3-kurssille ja saada kurssin osaksi ortodoksinen uskonnon oppimäärää.

KURSSI 4: Uskonto suomalaisessa yhteiskunnassa (UO4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy suomalaiseen uskonnollisuuteen ja sen vaiheisiin ennen ja nyt
- tutustuu uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen nyky-yhteiskunnassa
- perehtyy uskontojen vaikutukseen ja merkitykseen julkisella, yksityisellä, kolmannella ja neljännellä sektorilla
- tunnistaa kirkon toiminnan ihmisen arjen tukena tämän ajan yhteiskuntaa
- ymmärtää, että tietoa uskonnoista tarvitaan yhteiskuntaelämän eri osa-alueilla
- osaa analysoida uskonnonvapautteen sekä uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen liittyvää ajankohtaista keskustelua ja siihen vaikuttavaa lainsäädäntöä
- kehittää valmiuksia toimia aktiivisena kansalaisena ja yhteiskunnan jäsenenä oman uskonnon lähtökohdista käsin
- kehittää valmiuksia osallistua uskontojen ja katsomusten väliseen dialogiin.

LYHYT KUVAUS

Kurssi sisältää Suomen uskonnollisen kentän, ts. mitä uskontoja Suomessa on. Mitä suomalainen uskonnollisuus tai uskonnottomuus on, ja miten nämä näkyvät suomalaisten elämässä ja tavoissa samoin kuin julkisella sektorilla tai politiikassa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- suomalainen uskonnollisuus ennen ja nyt, uskonto ja uskonnolliset yhteisöt Suomessa, sekularisaatio
- uskonnollisten yhteisöjen muodot ja niiden suhde yhteiskuntaan
- uskonnot yhteiskunnan muokkaajina Suomessa eri aikoina
- uskontojen ja katsomusten välinen dialogi tämän päivän Suomessa
- uskonto ja lainsäädäntö, uskonnon- ja katsomuksenvapaus sekä yhdenvertaisuuteen ja syrjintään liittyvät kysymykset
- uskonnon merkitys, näkyvyys ja oikeudet julkisella sektorilla, politiikassa, työelämässä ja taloudessa
- ortodoksiset järjestöt kolmannen sektorin toimijoina
- uskonnot yksilöiden ja perheiden elämässä ja tapakulttuurissa Suomessa
- uskonnottomuus, uskontokritiikki ja uskonnoton tapakulttuuri Suomessa

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssi vastaa sisällöltään likimain kurssia UE4, joten opiskelija voi halutessaan suorittaa UE4-kurssin osana ortodoksisen uskonnon oppimäärää.

KURSSI 5: Taide ortodoksisuudessa ja muissa uskonnoissa (UO5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu taidemuotoihin uskonnon ilmentäjänä
- tunnistaa ja tietää ortodoksisen taiteen erityispiirteet
- perehtyy sekä ortodoksisen että muiden uskontojen taiteen ilmaisumuotoihin opillisten asioiden välittäjinä
- tunnistaa eri uskontojen opin ilmenemismuotoja taiteessa

- ymmärtää sakraalin ja uskonnollisen taiteen eron
- tunnistaa uskonnon vaikutuksen nyky- ja populaaritaiteeseen.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan uskontoihin ja erityisesti ortodoksiseen uskontoon taiteen näkökulmasta. Aihepiireinä ovat esimerkiksi uskonnon vaikutus taiteeseen ja taidemuodot uskonnon ilmentäjänä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- uskonnot, taide ja kulttuurin eri muodot
- sakraalin ja uskonnollisen taiteen ero
- ortodoksisen taiteen erityispiirteet: jumalanpalvelus, kirkkomusiikki, arkkitehtuuri, ikonitaide
- uskontojen oppi taiteen keinoin: kuvataide, musiikki, rakennustaide ja draama

KURSSI 6: Ortodoksisuus ja uskonnot mediassa (UO6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu mediassa esiintyviin ajankohtaisiin teemoihin, jotka kytkeytyvät uskontoon
- osaa analysoida ja arvioida uskonnon ja median välisiä suhteita
- osaa arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä
- perehtyy mediakuvaan ortodoksisuudesta ja eri uskonnoista kansallisesti ja kansainvälisesti
- osallistuu uskontoon liittyvän mediasisällön tuottamiseen tai laatii media-analyysin.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan eri medioissa esiintyviin ajankohtaisiin teemoihin, joilla on kytköksiä uskontoon. Opiskelija tuottaa uskontoon liittyvän mediasisällön tai tekee media-analyysin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- uskonnollinen media ja median käyttö uskonnoissa
- uskonnollisen kielen ja kuvaston käyttö eri medioissa
- uskontojen mediajulkisuus
- ortodoksisen kirkon mediamaailma
- median vaikutus uskontoilmiöihin, esimerkiksi asenteet ja uskontoihin liittyvät mielikuvat, uskonnot ja konfliktit, uskonnot ja rauhan rakentaminen, uskontokritiikki
- uskontoon liittyvän mediasisällön tuottaminen tai media-analyysi

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssi vastaa sisällöltään likimain kurssia UE6, joten opiskelija voi halutessaan suorittaa UE6-kurssin osana ortodoksisen uskonnon oppimäärää.

5.15.4 Islam

Mikäli islamin uskonnon kurssija tarjotaan, niissä noudatetaan soveltuvin osin evankelisluterilaisen uskonnon yhteydessä kuvattuja aihekokonaisuuksia, oppiaineiden yhteistyötä sekä opiskelijälähtöisyyden ja paikallisuuden ilmenemistä oppiaineessa.

Pakolliset kurssit suoritetaan ennen syventäviä.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Uskonto ilmiönä – islamin, juutalaisuuden ja kristinuskon jäljillä (UI1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää uskonnollisten ja ei-uskonnollisten katsomusten luonnetta sekä näiden ilmiöiden sisäistä monimuotoisuutta
- osaa jäsentää uskontoa ilmiönä
- tuntee islamin, juutalaisuuden ja kristinuskon yhteisiä juuria, niiden keskeisiä piirteitä sekä vaikutusta yhteiskuntaan länsimaaisessa kulttuurissa
- osaa keskustella rakentavasti islamiin, kristinuskoon ja juutalaisuuteen liittyvistä ajankohtaisista kysymyksistä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- uskonto ilmiönä, uskonnon määrittely ja tutkiminen
- nykyajan uskonnollisuus, sekularisaatio, uskonnottomuus ja uskonnonvapaus
- islamin, juutalaisuuden ja kristinuskon synty, niiden yhteiset piirteet dialogin näkökulmasta sekä ajankohtaiset kohtaamiseen liittyvät kysymykset
- islamin, juutalaisuuden ja kristinuskon opillisia rakenteita, sisäisestä monimuotoisuudesta sekä yhteiskunnallisesta merkityksestä
- islamin ja muslimien suhde juutalaisiin ja kristittyihin eri aikakausina
- islamin, juutalaisuuden ja kristinuskon pyhät kirjat ja tulkintojen moninaisuus sekä elämäntapa ja suhde yhteiskuntaan länsimaissa

KURSSI 2: Maailmanlaajuinen islam (UI2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää islamin merkityksen yksilön, yhteiskunnan ja kulttuurin näkökulmasta
- ymmärtää vähemmistö- ja enemmistöaseman vaikutuksia uskonnolliseen tulkinnaan
- tuntee islamin opillisia käsitteitä
- perehtyy islamin eri suuntauksiin, niiden syntyyn ja sisäiseen monimuotoisuuteen liittyviin kysymyksiin eri puolilla maailmaa
- osaa analysoida ja arvioida ajankohtaista islamiin liittyvää keskustelua.

KESKEISET SISÄLLÖT

- islamin opillinen perusta sekä shiialaisuuden ja sunnalaisuuden synty, erityispiirteet ja vaikutukset yhteiskuntaan eri puolilla maailmaa
- islamin sisäinen monimuotoisuus
- islamin asema ja kulttuurivaikutukset eri maanosissa
- ajankohtaisia islamiin liittyviä kysymyksiä, poliittisen islamin vaikutus ja erilaisten islamilaisten liikkeiden pääpiirteet nykyaikana
- uskontodialogi rauhaa rakentamassa

- ihmisoikeusetiikka ja uskonnonvapaus eri yhteiskunnissa
- erilaiset yhteiskunnalliset ratkaisut ja suhtautuminen muslimivähemmistöön länsimaissa

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 3: Maailman uskontoja ja uskonnollisia liikkeitä (UI3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee Intiassa, Kiinassa ja Japanissa syntyneitä uskontoja osana yksilön ja yhteisön elämää sekä niiden vaikutuksia kulttuuriin ja yhteiskuntaan
- tuntee Intiassa ja Kiinassa syntyneiden uskontojen ilmenemistä ja vaikutuksia länsimaissa ja islamilaisissa maissa
- tietää luonnonuskontojen levinneisyyden ja keskeiset piirteet
- perehtyy uusien uskonnollisten liikkeiden taustaan ja keskeisiin piirteisiin
- kehittää valmiuksia toimia työelämässä ja kansainvälisissä toimintaympäristöissä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- hindulainen maailmankuva, elämäntapa sekä hindulaisuuden monimuotoisuus ja vaikutukset Intian kulttuuriin, yhteiskuntaan ja politiikkaan
- Intian nykypäivän uskonnollinen tilanne
- jainalaisuuden ja sikhiläisyyden keskeiset piirteet
- buddhalainen elämäntapa sekä buddhalaisuuden opetukset, suuntauksukset ja keskeiset vaikutukset Aasian kulttuureihin
- Kiinan vanhan kansanuskon, taolaisuuden ja kungfutselaisuuden keskeiset piirteet ja vaikutus kiinalaiseen ajatteluun ja yhteiskuntaan
- Kiinan nykypäivän uskontotilanne
- shintolaisuus Japanin etnisenä uskontona sekä uskontojen vaikutus yhteiskuntaan ja politiikkaan Japanissa
- Aasian uskontojen vaikutus länsimaissa
- luonnonuskontojen ja vodoun keskeiset piirteet ja levinneisyys
- Intian ja Kaukoidän uskontojen asema ja vaikutus länsimaissa
- uusien uskonnollisten liikkeiden taustaa ja keskeisiä piirteitä

KURSSI 4: Uskonto suomalaisessa yhteiskunnassa (UI4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen moniarvoisessa nyky-yhteiskunnassa
- ymmärtää omat vaikutusmahdollisuutensa ja kehittää valmiuksia toimia aktiivisena kansalaisena
- osaa analysoida islamilaiden yhdyskuntien vaikutusta suomalaisen yhteiskunnan ja muslimiyhteisön näkökulmasta
- tuntee uskonnon vaikutuksen julkisella, yksityisellä, kolmannella ja neljännellä sektorilla

- osaa analysoida uskonnonvapauteen sekä uskonnon ja yhteiskunnan vuorovaikutukseen liittyvää ajankohtaista keskustelua
- kehittää valmiuksia toimia osana uskontojen ja katsomusten välistä dialogia.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Suomen uskonnollinen kenttä, uskonnollisuus Suomessa ja sekularisaatio
- positiivinen ja negatiivinen uskonnonvapaus
- uskonto ja uskonnolliset yhteisöt Suomessa: suhde yhteiskuntaan ja lainsäädäntöön sekä yhdenvertaisuus ja syrjintään liittyvät kysymykset
- uskonnon merkitys ja näkyvyys yhteiskunnassa, politiikassa, työelämässä ja taloudessa
- islamilaiset liikkeet Suomessa sekä islamilaiset yhteisöt kolmannen sektorin toimijoina
- islamin monimuotoisuus yksilön, perheen ja yhteisön näkökulmasta
- islamilainen tapakulttuuri ja sen muovautuminen Suomessa
- muiden uskonnollisten yhteisöjen tapakulttuuri ja uskonottomuus, uskonnoton tapakulttuuri sekä uskontokritiikki
- uskontojen ja katsomusten välinen dialogi tämän päivän Suomessa

KURSSI 5: Uskonto tieteessä, taiteessa ja populaarikulttuurissa (UI5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee uskonnon tutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä eri tieteenaloilla sekä ajankohtaista tutkimusta
- hahmottaa uskonnon ja taiteen suhdetta: uskonnollisen taiteen merkitys uskonnoille ja uskontojen merkitys taiteen kehityksessä
- perehtyy islamilaiseen taiteeseen ja sen uskonnollisiin lähtökohtiin sekä uskonnon vaikutukseen länsimaiseen taiteeseen
- tutustuu uskonnollisen symboliikan näkyvyyteen taiteessa ja uskonnollisten teemojen käsittelyyn populaarikulttuurissa
- tuntee islamilaisen tieteen historiaa
- tuntee uskonnon vaikutuksia suomalaisessa kulttuuriperinnössä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- islamilaisen taiteen ja arkkitehtuurin perusteita
- uskonnolliset teemat, symboliikka ja myytit eri taidemuodoissa sekä populaarikulttuurissa
- islamin merkitys eri tieteenalojen kukoistukselle historiassa ja niiden vaikutus Eurooppaan
- islamin vaikutus nykytaiteeseen
- uskonnolliset kertomukset ja opilliset tulkinnat länsimaisessa kulttuurissa sekä niiden näkyvyys populaarikulttuurissa
- uskonnollisten myyttien, symbolien ja teemojen näkyminen eri taidemuodoissa

KURSSI 6: Uskonnot ja media (UI6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu uskontoon liittyviin ajankohtaisiin teemoihin mediassa
- osaa analysoida ja arvioida uskonnon ja median välisiä suhteita
- osaa arvioida kriittisesti uskontoon liittyvää informaatiota ja sen lähteitä
- osaa vertailla länsimaisen ja islamilaisen median islam-kuvaa
- osaa analysoida sananvapauden eri merkityksiä uskonnollisissa yhteisöissä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- islam länsimaisessa mediassa ja islamilaisessa mediassa
- media ja uskonnonvapaus
- uskonnollisten yhteisöjen tapa käyttää mediaa
- median tapa käsitellä erilaisia uskonnollispohjaisia ilmiöitä, kuten uskontoihin liittyvät asenteet ja mielikuvat, konfliktit, rauhan rakentaminen sekä uskontokritiikki mediassa
- uskontotutkimuksen näkökulmia ja menetelmiä uutisoinnin analysointiin
- uskontoon liittyvän mediasisällön tuottaminen tai media-analyysi
- naisen asema ja siihen liittyvät kysymykset mediassa

5.16 Elämänkatsomustieto

Elämänkatsomustieto on perustaltaan monitieteinen oppiaine. Sen tiedeperustaan kuuluu ihmis-, kulttuuri- ja yhteiskuntatieteitä sekä filosofia. Elämänkatsomustiedon opetuksessa ihmisiä tarkastellaan luonnollisina toimijoina, jotka luovat ja uusintavat merkityksiä keskinäisessä kanssakäymisessään. Inhimilliset katsomukset ja käytännöt nähdään yksilöiden, yhteisöjen ja traditioiden vuorovaikutuksen tuloksena syntyneinä. Elämänkatsomustiedon opetus rakentuu ihmiskäsitykselle, joka korostaa ihmisten mahdollisuutta elää vapaina ja keskenään tasavertaisina, aktiivisina ja tavoitteellisina. Oppiaineessa painotetaan ihmisten kykyä tutkia maailmaansa ja laajentaa sitä koskevaa tietämystään sekä yhteisellä toiminnallaan tietoisesti ohjata elämäänsä. Näistä lähtökohdista oppiaine tukee opiskelijoiden elämänkatsomuksen ja identiteetin muotoutumista sekä heidän yhteisöllisten hyvän elämän ihanteidensa ja käytäntöjensä rakentamista. Opiskelussa hyödynnetään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologian antamia mahdollisuuksia.

Elämänkatsomustieto kartuttaa pohdiskelevasti ja keskustellen opiskelijoiden kulttuurista ja katsomuksellista yleissivistystä, arvostelukykyä ja tilannetajua, toisten ja yhdenvertaisuuden kunnioittamista sekä keskustelun, kuuntelun ja itseilmaisun taitoja.

Opetuksen tavoitteet

Elämänkatsomustiedon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- saa tukea ja perusteita identiteettinsä ja elämänkatsomuksensa rakentamiseen
- hallitsee keskustelu- ja vuorovaikutustaitoja ja osaa soveltaa niitä sellaisten kysymysten käsittelyyn, joissa pyritään yhteisen kestävän toimintalinjan löytämiseen erilaisista näkemyksistä huolimatta
- laajentaa ja syventää katsomuksellista ja kulttuurista yleissivistystään
- kehittää arvostelu-, harkinta- ja toimintakykyään oppimalla refleктоimaan omaa ja muiden ajattelua ja toimintaa
- kunnioittaa ja osaa perustella periaatteita ja käytäntöjä, jotka edistävät ihmisoi-keuksia, kulttuurien välistä myönteistä kohtaamista, yhteiskunnallista ja globaalia oikeudenmukaisuutta sekä kestävän tulevaisuuden rakentamista.

Arviointi

Elämäkatsomustiedossa arvioidaan sekä opiskelijan kykyä tarkastella ja ilmaista katsomuksellisia aiheita monipuolisesti ja taitavasti että hänen laaja-alaista katsomuksellista ymmärrystään. Katsomukselliset kysymykset ovat usein henkilökohtaisia, mutta niiden pohdiskelun perustana ovat ajattelun tiedolliset hyveet: kriittisyys, johdonmukaisuus, ristiinriidattomuus ja systemaattisuus. Katsomusten, arvostusten ja uskomusten arviointi- ja ilmaisutavoissa arvostetaan eri näkökulmien ja vaihtoehtoisten katsomustapojen huomiointia pelkkien mielipiteiden esittämistä monipuolisemmin.

Arviointi tukee ja kehittää opiskelijan kykyä arvioida oman elämäkatsomuksensa ja identiteettinsä rakentumista sekä rohkaisee opiskelijaa oman opiskelunsa suunnitteluun ja kehittämiseen. Elämäkatsomustiedossa korostuvat erilaiset katsomukselliseen yleissivistykseen ja vuorovaikutukseen liittyvät taidot, ja kurssien arvioinnissa ne otetaan monipuolisesti huomioon.

Elämäkatsomustiedon pakolliset kurssit arvioidaan numeerisesti asteikolla 4-10. Myös valtakunnalliset syventävät kurssit arvioidaan numeroin. Soveltavista kursseista annetaan suoritusmerkintä (S/hyl).

Aihokokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Lukioille yhteiset aihekokonaisuudet kulkevat läpi elämäkatsomustiedon opintojen. Opinnoissa korostuvat seuraavat tavoitteet, jotka ovat linjassa yhteisten aihekokonaisuuksien tavoitteiden kanssa.

Opiskelija

- oppii työelämässä tarvittavia kommunikaatio- ja vuorovaikutustaitoja erilaisten keskustelu- ja väittelyharjoitusten, sähköisten digisovellusten ja osallistuvan toiminnan kautta (aktiivinen kansalaisuus, yrittäjäyys ja yrittäjäyys)
- saa kokemuksia työelämävierailuista, joiden myötä ymmärtää yhteiskunnassa vaadittavia työelämätaitoja erilaisten yhteiskunnassa vaikuttavien toimijoiden kokemana (aktiivinen kansalaisuus, yrittäjäyys ja työelämä)
- omaksuu poikkitieteellistä tutkimustietoa, joka avaa hyvinvoinnin ja turvallisuuden taustalla vaikuttavia katsomuksellisia, kulttuurisia ja yhteiskunnallisia yhteyksiä sekä paikallisesti että laajemmin (hyvinvointi ja turvallisuus)
- saa kokemuksia yhteisöllisen ja yksilöllisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden vaalimisen tärkeydestä osana hyvän elämän rakentamista (hyvinvointi ja turvallisuus)
- tutustuu yhteiskunnassa ja globaalisti vaikuttavien kansalaisjärjestöjen ja ryhmittymien toimintaan kouluvierailujen muodossa (kestävä elämäntapa ja globaali vastuu)
- saa kokemuksia kulttuurien kohtaamisista vierailijakäyntien muodossa ja osallistumalla erilaisiin kulttuuritapahtumiin (kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys)
- saa kokemuksia kansainvälisyydestä oppilaitoskohtaisesti organisoitavien kansainvälisyysprojektien ja lukioissa eri tavoin toteutuvan opiskelijavaihdon välityksellä (kulttuurien kohtaaminen ja kansainvälisyys)
- saa kokemuksia ja käyttötietoa erilaisista medioista ja oppii ymmärtämään medioiden tapaa toimia ja tuottaa tietoa, tavoitteenaan laaja-alainen ja kriittinen mediasivistys (monilukutaito ja mediat)

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Elämäkatsomustiedon opinnoissa pyritään tekemään yhteistyötä yli oppiainerajojen monipuolisilla ja yksikkökohtaisesti luontevilla tavoilla, etenkin yhteneväisten oppisisältöjen osalta. Erityisen hyvin elämäkatsomustiedon kanssa yhteensoveltuvia aineita ovat uskonto, filosofia, psykologia ja historia. Muidenkin aineiden osalta on erittäin suotavaa sopia keskinäisestä yhteistyöstä ennakkoluulottomasti. Erityisen hyvin yhteistyötä voi organisoida erillisten teemaopintojen puitteissa.

Myös yksikköjen keskinäiset yhteistyö- ja etäopetusmahdollisuudet otetaan opetuksen suunnittelussa, organisoinnissa ja läpiviennissä harkitusti huomioon.

Paikallisuutta pyritään huomioimaan esimerkiksi esittäjävierailujen muodossa. Myös erilaisia vierailuja niin seutu- kuin valtakunnallisesti kiinnostavissa kohteissa ja kulttuuritahtumissa pyritään mahdollisuuksien mukaan järjestämään.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijälähtöisyyttä elämäkatsomustiedossa korostetaan seuraavilta osin:

- arviointi
- opetusmenetelmät ja niiden monipuolinen variointi
- vaihtoehtoiset kurssien toteuttamisen tavat
- myönteisen, huomioonottavan, tasa-arvoisen ja keskustelevan opiskeluilmapiiirin tärkeyden korostaminen

Kurssien suoritusjärjestys

Elämäkatsomustiedon ensimmäisen pakollisen kurssin (ET1) jälkeen kurssien suoritusjärjestys on vapaa.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Maailmankatsomus ja kriittinen ajattelu (ET1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää ja osaa soveltaa maailmankatsomuksellisia käsitteitä ja hahmottaa niiden välisiä yhteyksiä sekä osaa eritellä erilaisten maailmankatsomusten piirteitä ja lähtökohtia
- ymmärtää, miten yksilölliset ja yhteiskunnalliset tekijät vaikuttavat maailmankatsomuksen muotoutumiseen, ja osaa eritellä oman katsomuksensa ja siihen liittyvien uskomusten muotoutumista
- osaa tarkastella kriittisesti niin omia kuin muiden uskomuksia sekä erilaisten medioiden tarjoamaa informaatiota
- osaa hyödyntää eri oppiaineissa oppimaansa elämäkatsomuksensa muodostamisessa ja erottaa tieteellisen, ei-tieteellisen ja epätieteellisen maailmankuvan.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään maailmankatsomusten kirjoon, niiden syntyyn ja muotoutumiseen sekä eroihin ja yhteneväisyyksiin. Lisäksi kurssi tarjoaa välineitä kriittisen ajattelun kehittämiseen esimerkiksi suhteessa maailmankuviin ja -katsomuksiin, erilaisiin uskomusjärjestelmiin, mediaan ja muihin tiedonlähteisiin sekä tieteeseen ja taiteeseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- maailmankatsomuksen, maailmankuvan ja elämänkatsomuksen käsitteet sekä niiden keskinäinen suhde ja asema omassa elämänkatsomuksessa
- erilaisia maailmankatsomuksia – esimerkiksi sekulaareja, uskonnollisia, poliittisia ja elämäntapaan liittyviä – sekä niiden piirteiden ja perusoletusten tutkimista eri tieteiden tarjoamin välinein
- tyypillisiin informaation käsittelyyn ja ympäröivän todellisuuden jäsentämiseen liittyvien kognitiivisten vääristymien tarkastelu sekä omassa että muiden ajattelussa
- koulun, median, politiikan, tieteen, taiteen, viihdeteollisuuden sekä uskonnollisten ja kulttuuristen yhteisöjen vaikutus maailmankuviin ja -katsomuksiin sekä omaan elämänkatsomukseen
- median ja muiden informaation lähteiden toimintalogiikka sekä niihin kohdistuva kriittinen katsomuksellinen ajattelu sekä katsomuksellisen argumentaation erittely erilaisista näkökulmista
- maailmankuva tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta

KURSSI 2: Ihminen, identiteetti ja hyvä elämä (ET2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tuntee erilaisia ihmiskäsityksiä ja osaa eritellä ja arvioida, miten erilaiset ihmiskäsitykset ja -ihanteet johtavat erilaisiin ja joskus keskenään ristiriitaisiin vastauksiin ihmiselämän keskeisistä kysymyksistä
- osaa pohtia oman identiteettinsä osatekijöitä sekä soveltaa erilaisia ihmiskuvallisia ja katsomuksellisia vaihtoehtoja keskeisiin omaa hyvää elämäänsä koskeviin kysymyksiin
- ymmärtää ihmisarvon perustavan eettisen merkityksen, tuntee keskeisimmät ihmisoikeusasiakirjat ja osaa soveltaa ihmisoikeusajattelua erilaisissa yhteyksissä, kuten uskonnon- ja sanavapautta koskevissa kysymyksissä
- tutustuu erilaisiin käsityksiin hyvästä elämästä ja osaa eritellä ja arvioida niiden taustalla olevia maailmankatsomuksellisia perusteita
- kehittää taitojaan ilmaista identiteettiään ja elämänkatsomustaan sekä niihin liittyviä näkemyksiään ja tuntemuksiaan toisia ja yhdenvertaisuutta kunnioittaen, johdonmukaisesti ja luovasti.
- ymmärtää moraalisen arvioinnin luonnetta ja yleisempiä kriteerejä sekä osaa soveltaa niitä käytännön moraaliratkaisuihin

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan erilaisiin ihmiskäsityksiin ja niistä johdettuihin käsityksiin hyvästä elämästä. Opiskelijat pohtivat elämän ja olemassaolon suuria kysymyksiä omasta ja muiden elollisten näkökulmasta. Opiskelija harjaantuu taidoissa tunnistaa ja arvioida erilaisia hyvän elämän malleja ja oman elämänsä keskeisiä vaikuttimia. Lisäksi kurssilla tutustutaan globaaliin ihmisoikeusajatteluun.

KESKEISET SISÄLLÖT

- luonnon- ja ihmistieteellisiä, sekulaareja ja uskonnollisia, filosofisia ja populaarikulttuuriin kuuluvia ihmiskäsityksiä ja -ihanteita
- ihmisen olemassaolon peruskysymyksiä: ihmissuhteet, sukupuolisuus ja seksuaalisuus; opiskelu ja työ, vanheneminen ja kuolema
- identiteetti, elämänvalinnat ja elämönhallinnan keinot: yksilön mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä, perimän ja ympäristön merkitys
- ihmisarvo, ihmisen arvokkuus ja ihmisoikeudet, ihmisoikeusasiakirjoja: YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistus, Lapsen oikeuksien sopimus sekä Euroopan ihmisoikeussopimus
- erilaisia käsityksiä hyvästä elämästä sekä toisten ihmisten, eläinten ja ympäristön asemasta siinä
- teon moraalisen arvon määrittely keskeisissä etiikan teorioissa

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 3: Yksilö ja yhteisö (ET3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa yhteisöllisyyden merkityksen ihmisyydelle ja omalle yksilölliselle identiteetilleen ja saa välineitä myönteisen yhteisöllisyyden hyödyntämiseen oman identiteettinsä rakentamisessa
- ymmärtää, että sosiaalisia ilmiöitä sekä yhteiskunnallisia rakenteita ja muutoksia voidaan tarkastella tieteellisesti ja että näillä on suuri merkitys yksilön elämänvalinnoille
- osaa jäsentää omaa asemaansa yksilönä yhteisöissä, kansalaisena valtiossa ja toimijana talousjärjestelmässä sekä arvioida yksilön vaikutusmahdollisuuksia ja vastuuta eri alueilla ja kasvattaa valmiuttaan rakentavaan yhteiskunnalliseen osallistumiseen
- ymmärtää ja osaa perustella ihmisoikeuksien, uskonnon- ja omantunnon vapauden, yhdenvertaisuuden, demokratian, rauhan, yhteiskunnallisen ja globaalin oikeudenmukaisuuden sekä kestävänsä tulevaisuuden rakentamisen lähtökohtia ja periaatteita
- osaa tarkastella kriittisesti yhteiskuntaa ja sen rakenteita sekä kasvattaa yhteiskunnallista kuvittelukykyään ja aktiivisuuttaan siten, että hahmottaa tulevaisuuden mahdollisuuksina ja vaihtoehtoisina tapahtumakulkuina, joihin pystyy myös omalla toiminnallaan vaikuttamaan.
- ymmärtää ajankohtaisen poliittisen toiminnan ideologisia taustoja ja osaa suhtautua niihin kriittisesti sekä arvioida yleistä esim. sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa aiheeseen liittyvää keskustelua.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään yksilön ja yhteisön monitasoiseihin suhteisiin tavalla, joka antaa opiskelijalle edellytyksiä tarkastella omaa identiteettiään, asemaansa ja toimijuuttaan yhteiskunnassa. Kurssi antaa välineitä tarkastella yhteiskuntaa ja sen rakenteita kriittisesti ja luoda vaihtoehtoisia malleja yhteisöllisen elämän perustaksi sekä vahvistaa yksilön toiminnallista muutospotentiaalia suuntana oikeudenmukainen, rauhanomainen ja kestävä tulevaisuus.

KESKEISET SISÄLLÖT

- ihminen sosiaalisena olentona, yksilöiden vuorovaikutus ja yhteisöllisyys: yksityinen ja julkinen, tunnustussuhteet ja merkitykselliset toiset, roolit ja yhteisölliset normit
- yhteiskuntatutkimuksen perusteita, kuten sosiaaliset tosiasiat, yhteiskunnalliset rakenteet ja modernin länsimaisen yhteiskunnan erityispiirteet sekä näiden vaikutus yksilön elämään
- taloudellisen ja poliittisen vallan suhde nyky-Suomessa sekä globaalissa markkinataloudessa, yksilön kuluttajana ja kansalaisena tekemien valintojen vaikutukset yhteiskunnan eri tasoilla
- ihmisoikeudet, uskonnon- ja omantunnon vapaus, globaali oikeudenmukaisuus ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen moraalisisina ja poliittisina vaatimuksina sekä näitä vaatimuksia vastustavat näkemykset ja toimet mukaan lukien ihmisoikeusloukkaukset sekä holokausti
- yhteiskunnalliset utopiat ja dystopiat sekä niiden kriittinen potentiaali: ihanteet ja kauhukuvat nykyisyyden suurennuslaseina ja toiminnan motivoijina
- puoluepoliittisen vaikuttamisen ideologiset taustat

KURSSI 4: Kulttuurit katsomuksen muovaajina (ET4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää kulttuurin merkityksen ihmisyydelle ja omalle elämäntutkimukselle sekä saa välineitä myönteisen kulttuurisen identiteetin rakentamisessa
- osaa käyttää kulttuurintutkimuksen käsitteistöä ja muodostaa kulttuureja koskeviin kysymyksiin oman perustellun kantansa sekä tunnistaa vihapuheen ja erottaa sen sanavapauden vastuullisesta käytöstä
- hahmottaa suomalaisuuden historiallisesti rakentuvana ja muuttuvana jatkumona, johon kuuluvat niin ulkoiset vaikutteet kuin sisäinen moninaisuus sekä vähemmistö-kulttuurit
- ymmärtää, että kulttuurit ovat vuorovaikutuksessa keskenään eikä mikään kulttuuri ole kehittynyt ilman ulkoisia vaikutteita kulttuurin ydinpiirteisiin, kuten elämäntapoihin, kieleen, teknologiaan ja uskomuksiin
- osaa hahmottaa erilaiset elämäntutkimukselliset ratkaisut ja identiteettivalinnat sekä maailman kulttuurisen moninaisuuden rikkautena ja perustella niiden yhdenvertaisen kohtelun.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään erilaisiin kulttuureihin ja kulttuuripiireihin ja niiden rikkaaseen perintöön, mukaan lukien suomalainen kulttuuri. Opiskelija saa välineitä ymmärtää omaa kulttuuri-identiteettiään ja pohtia kulttuurisia kysymyksiä monitasoisesti. Kurssi tarjoaa aineksia kulttuurisen suvaitsevaisuuden lisäämiseen ja erilaisten elämäntapojen hyväksymiseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kulttuurin käsite ja merkitys sekä sen erilaiset luokittelut ja käyttötavat, kulttuuri merkityksiin perustuvana inhimillisenä toimintana, erilaisia teorioita kulttuurien kehityksestä ja suhteesta toisiinsa

- kulttuuriperintö: tapakulttuurin monet muodot, kulttuurinen itseilmaisu, kulttuurin vaikutus yksilön maailmankuvaan ja elämänkatsomukseen, Unescon maailmanperintöohjelma
- suomalaisen kulttuurin ja identiteetin historiallinen rakentuminen, suomalaisuuden monimuotoisuus ja suomalaiset vähemmistökulttuurit
- kulttuurien ja sivilisaatioiden vuorovaikutus sekä monokulttuurisuuden mahdottomuus: monikulttuurisuus ja globaali kulttuuri sekä niiden erilaiset katsomukselliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset
- etnosentrisyyden ja rasmin sekä keskinäisen kunnioituksen ja yhdenvertaisuuden historiaa ja nykypäivää eri kulttuureissa
- kulttuuristen tekijöiden vaikutukset sekä maailmankatsomuksen että henkilökohtaisen elämänkatsomuksen muodostumiseen.

KURSSI 5: Katsomusten maailma (ET5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää kykyään lukea, tulkita ja ymmärtää erilaisia uskonnollisia ja uskonottomia maailmankatsomuksia ja verrata niiden lähtökohtia ja elämäntapaa omaan elämänkatsomukseensa
- ymmärtää, että maailmankatsomukset, uskonto ja uskonnollisuus ovat historiallisesti rakentuneita, erittäin monimuotoisia ja muuttuvia ilmiöitä, joilla on merkittävä kulttuurinen ja yhteiskunnallinen merkitys
- tutustuu uskontojen, uskonnollisuuden ja uskonottomuuden tieteelliseen tutkimukseen, määrittelyyn ja selittämiseen hahmottaen sen lähtökohtia ja tavoitteenasetteluja
- hallitsee käsitteitä, tietoa ja taitoja, joiden avulla hän osaa pohtia ja analysoida maailmankatsomuksellisiin järjestelmiin, kuten sekulaariin humanismiin ja uskontoihin, liittyviä kysymyksiä sekä muodostaa niihin oman perustellun kantansa
- perehtyy uskontokritiikin keskeisiin argumentteihin, tutustuu humanismin ja vapaa-ajattelun historiaan
- perehtyy Lähi-idän uskontoihin sekä joihinkin muihin uskontoihin ja maailmankatsomuksellisiin järjestelmiin hahmottaen niiden keskeisiä piirteitä, sisäistä monimuotoisuutta sekä vaikutusta kulttuuriin ja yhteiskuntaan erityisesti suomalaisesta näkökulmasta.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään erilaisiin maailmankatsomuksiin ja niiden syntytaustoihin, historiaan, nykymerkityksiin, käsitteisiin ja käytänteisiin. Lisäksi tarkastellaan merkittävimpiä maailmanuskontoja ja keskeisimpiä uskontoja haastavia maailmankatsomuksia ja sekulaareja järjestelmiä unohtamatta maailman-katsomuksellisten järjestelmien suhdetta yhteiskuntaan, tapakulttuuriin, moraaliin, politiikkaan ja tieteeseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- katsomuksen ja uskonnon sekä uskonnollisuuden ja uskonottomuuden tutkiminen, määrittäminen ja selittäminen, käsityksiä uskontojen alkuperästä
- uskonnollisten ilmiöiden tulkinnassa käytettyjä käsitteitä, kuten myytti, pyhä, riitti, symboli ja teismi

- uskontokritiikki, ateismi, agnostismi ja sekulaarin humanismin maailmankatsomukselliset perusteet
- kristinuskon, islamin ja juutalaisuuden sekä joidenkin muiden uskontojen ja maailmankatsomuksellisten järjestelmien historiallinen ja maantieteellinen levinneisyys ja jakautuminen, pyhät kirjat, oppi, elämäntapa ja suhde yhteiskuntaan
- tämän päivän merkittävien maailmankatsomuksellisten järjestelmien, kuten sekulaarin humanismin ja suurten uskontojen, suhde yhteiskuntaan, tapakulttuuriin, moraaliin, politiikkaan ja tieteeseen; liberaali ja fundamentalistinen uskonnollisuus, sekularisaatio ja uskonnottomuus

KURSSI 6: Teknologia, maailmankatsomukset ja ihmiskunnan tulevaisuus (ET6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tunnistaa nykyaikaisten maailmankatsomusten kannalta historiallisesti, kulttuurisesti ja katsomuksellisesti merkittäviä historiallisia käännteitä ihmiskunnan tavassa elää
- ymmärtää kulttuurien ja yhteiskuntamuotojen kontingentin ja rakentuneen luonteen
- osaa arvioida evoluution, abstraktien eettisten järjestelmien, valistuksen ja tieteellisteknologisen vallankumouksen merkitystä nykyaikaisille maailmankatsomuksille ja oman elämänkatsomuksensa rakentumiselle
- hahmottaa erilaisia suhtautumistapoja teknologiaan ja sen kehitykseen sekä ymmärtää teknologian ja teknisen muutoksen yhteydet ympäristössä, yhteiskunnassa ja kulttuurissa tapahtuviin muutoksiin
- osaa arvioida teknologian ja teknisen muutoksen roolia kestäväen tulevaisuuden rakentamisen osana sekä pystyy osallistumaan ihmiskunnan ja maapallon tulevaisuutta koskevaan keskusteluun.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla käydään läpi historiallisia vaiheita ja murroksia, jotka ovat johtaneet nykyiseen maailmantilaan ja sen hallitseviin maailmankatsomuksiin. Keskeiseksi kurssilla nousee tavoite ymmärtää ihmistä menneisyydestä rakentuvana mutta kussakin hetkessä identioituvana ja dynaamisena olentona. Tarkastellaan historiaa ihmislajin kehityksellisenä jatkumona, joka pitää sisällään niin tieteen, teknologian kuin erilaiset ideologiatkin. Kurssilla suunnataan katse myös ihmiskunnan tulevaisuuteen, sen mahdollisuuksiin ja uhkakuviin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- ihmislajin evoluutio ja kulttuurievoluutio: kielen rooli inhimillisten kulttuurien ja innovatiivisuuden synnyssä
- suurten filosofioiden ja maailmankatsomuksellisten järjestelmien ja uskontojen eettisten ja aatteellisten perustojen kehittyminen abstrakteiksi ja yleisinhimillisiksi
- ihmiskunnan suuret maailmankuvalliset, -katsomukselliset ja teknologiset murrokset sekä niiden vaikutukset ihmisten käsitykseen maailmasta ja itsestään: ihminen ympäristönsä ja itsensä muokkaajana
- Prometheus-myytistä tekno-utopioihin ja -dystopioihin, ihmisen suhde valistuksen ideaaleihin ja teknologiseen kehitykseen
- tulevaisuuden tutkimus, tekoäly, humanismi, transhumanismi ja niiden kritiikit tieteen uusimpien tulosten valossa

- vallalla olevien talousjärjestelmien ja teknokulttuurin kriittinen analyysi ja niiden suhde antropologisiin ja eettisiin kysymyksiin.

5.17 Terveystieto

Terveystieto on monitieteiseen tietoperustaan nojautuva oppiaine, jonka tarkoituksena on edistää terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista. Lähtökohtana on elämän kunnioittaminen ja ihmisoikeuksien mukainen arvokas elämä. Terveys ymmärretään fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena hyvinvointina sekä toiminta- ja työkyknä. Terveysteen ja turvallisuuteen liittyviä ilmiöitä tarkastellaan terveysosaamisen eri osa-alueiden kautta. Näitä ovat terveyteen liittyvät tiedot, taidot, itsetuntemus, kriittinen ajattelu sekä eettinen vastuullisuus.

Lukion terveystiedon opetuksessa terveyttä ja sairauksia sekä terveyden edistämistä ja sairauksien ehkäisyä ja hoitoa tarkastellaan tutkimus- ja kokemustiedon avulla sekä yksilön, perheen, yhteisön että yhteiskunnan ja globaalista näkökulmasta. Terveysosaamiseen sisältyy terveyteen ja sairauteen liittyvän sisältötiedon ja toiminnallisten taitojen ohella terveystiedon hankinta, kriittinen arviointi, tulkinta ja soveltaminen sekä ymmärrys ympäristön ja perimän vaikutuksista terveyteen. Osaamiseen kuuluu myös terveyteen liittyvien arvojen pohdinta ja näkemys eri terveyskulttuureista ja terveyden ja sairauksien historiasta kansainvälistyvässä maailmassa.

Terveystiedon opetuksessa tehdään yhteistyötä muiden oppiaineiden kanssa sekä tuetaan opiskelijoiden osallisuutta ja terveysosaamisen hyödyntämistä yhteisöllisen opiskelu- ja terveydenhuollon kehittämisessä.

Opetuksen tavoitteet

Terveystiedon opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- osaa tarkastella ja perustella terveyteen ja sairauteen liittyviä ilmiöitä moniulotteisina kokonaisuuksina yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan sekä globaalista näkökulmista
- ymmärtää tieteellisen tiedon ja kokemustiedon merkityksen eron terveyden ja sairauden riskien, syiden, vaikutusmekanismien ja seurausten selittämisessä
- osaa edistää omaa ja ympäristönsä terveyttä ja turvallisuutta, ymmärtää yleisimpien sairauksien ehkäisyn ja hoidon periaatteita sekä itsehoitoon ja mielenterveyden suojaamiseen liittyviä toimintatapoja
- perehtyy terveyttä koskevan tiedon hankintamenetelmiin, käyttää terveystiedon käsitteitä asianmukaisesti ja osaa kriittisesti arvioida ja tulkita terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa, terveysviestintää ja sekä erilaisia terveyskulttuureihin liittyviä ilmiöitä
- pohtii terveyteen liittyviä eettisiä kysymyksiä ja osaa perustella niihin liittyvä näkemysään
- ymmärtää yhteiskunnan olosuhteiden ja terveys- ja muiden yhteiskuntapolitiittisten päätösten vaikutuksia kansanterveyteen, väestöryhmien välisiin eroihin, terveydenhuollon rakenteisiin ja ihmisten terveystietoisuuteen.

Arviointi

Arviointi kohdistuu terveystiedon tavoitteiden saavuttamiseen terveysosaamisen eri osa-alueilla kurssikohtaisia tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä painottaen. Arvioinnissa kiinnitetään huomiota terveyttä ja sairautta koskevan tiedon ja syy- ja seuraussuhteiden ymmärtämiseen sekä siihen, miten opiskelija osaa soveltaa, analysoida, arvioida ja yhdistää erilaisiin lähteisiin perustuvaa tietoa. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan toiminnallisten taitojen kehittyminen. Oppimisprosessin aikana annettu arviointi ja palaute tukevat

opiskelijaa kehittämään terveyttä ja sairautta koskevaa eettisestä arvopohdintaa ja taitoja perustella terveysvalintoja sekä arvioida yhteisössä tehtyjä terveyttä ja sairautta koskevia ratkaisuja. Kurssin arvosana perustuu jatkuvaan ja monipuoliseen näyttöön terveysosaimisen eri osa-alueilla. Arviointi ei kohdistu opiskelijan arvoihin, asenteisiin, terveyskäyttäytymiseen tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.

Pakolliset ja syventävät kurssit arvioidaan numeroin 4-10, soveltavat kurssit suorituskennällä (S/hyl).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Terveystiedossa kannustetaan pitkäjänteiseen työskentelyyn ja perehdytään työhyvinvointiin osana aktiivinen kansalaisuus –kokonaisuutta. Hyvinvointi ja turvallisuus –aihekokonaisuus on punainen lanka koko terveystiedon oppimäärässä. Ympäristöterveyden käsittely ohjaa osaltaan kestävän elämäntavan ja globaalin vastuun ymmärtämiseen. Ihmisoikeuksiin perehdytään seksuaalioikeuksien näkökulmasta huomioiden myös kulttuurin vaikutus ihmisen terveydelle (kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys). terveystiedon opetuksessa perehdytään graafisten esitysten ja median kriittiseen tulkintaan terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Samalla opitaan mediataitoja, kun diagrammeja ja kuvia yms. analysoidaan (aihekokonaisuus monilukutaito ja mediat). terveystiedon opetuksessa ja oppimisessa hyödynnetään tarpeen mukaan tieto- ja viestintäteknologiaa ja perehdytään teknologian ja terveyden suhteisiin (aihekokonaisuus teknologia ja yhteiskunta).

yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Terveystieto kytkeytyy luontevasti muihin reaaliaineisiin, äidinkieleen ja kirjallisuuteen sekä taito- ja taideaineisiin, erityisesti liikuntaan. Vieraita kieliä hyödynnetään tarpeen mukaan.

Paikallisen terveydenhuolto- ja sosiaalitoimen asiantuntemusta hyödynnetään soveltuvin osin, kuten myös ko. alan koulutusta tarjoavien Ammattiopisto Tavastian ja HAMK:n kanssa.

paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Terveystiedossa on hyvä mahdollisuus hyödyntää paikallisia toimijoita, esim. SPR, A-kliinikka, muut kolmannen sektorin järjestöt, paikalliset terveysalan yritykset, vierailuissa ja vierailijoina.

opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Terveystieto kannustaa uteliaisuuteen omaa terveyttä kohtaan sekä ohjaa tarkkailemaan omaa terveyttä ja sen kehitystä. Oppiaineen keskiössä on opiskelija itse sekä hänen vaikutuksensa niin sosiaaliseen kuin fyysiseen toimintaympäristöön. Pari-, ryhmä- ja vertais työskentely ovat merkittävä osa terveystiedon oppimisprosessia.

kurssien suoritusjärjestys

Kurssit 1-3 suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä. Kurssin 4 pohjaksi vaaditaan pakollisen ja vähintään toisen syventävän kurssin suorittamista, mielellään molempien syventävien. Kurssin 5 voi suorittaa missä tahansa opintojen vaiheessa, mutta pohjaksi suositellaan kurssia 1.

PAKOLLINEN KURSSI

KURSSI 1: Terveyden perusteet (TE1)

Pakollisella kurssilla syvennetään perusopetuksen aikana opittua terveysosaamista ja ymmärrystä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä. Lisäksi opitaan tunnistamaan ja arvioimaan terveyden edellytysten toteutumista omassa elämässä, lähiyhteisöissä ja ympäristöissä sekä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Keskeistä on myös itsehoitovalmiuksien ja arjen terveysosaamisen kehittäminen, mielenterveyden suojaaminen sekä ajan-kohtaisten ja opiskelijoiden esille nostamien asioiden käsittely.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- syventää arjen terveysosaamistaan, ymmärtää fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen työ- ja toimintakykyyn vaikuttavia tekijöitä ja osaa arvioida niiden toteutumista ja merkitystä omassa elämäntavassaan ja ympäristössään
- osaa hankkia, käyttää ja arvioida terveyttä ja sairauksia koskevaa tietoa sekä pohdita terveyskulttuuriin, mediaan ja teknologiseen kehitykseen liittyviä ilmiöitä eettisesti ja terveystieteiden näkökulmasta
- tunnistaa ja ymmärtää terveyttä ja sairauksia sekä terveystottumuksia selittäviä teorioita, malleja ja ilmiöitä tutkimus- ja kokemustiedon näkökulmasta
- soveltaa itsehoitoon liittyviä toimintamalleja ja toimintatapoja
- tietää kansantautien ja yleisimpien tartuntatautien merkityksen yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta ja pohtii niiden ehkäisyyn liittyviä ratkaisuja sekä terveyserojen syntyyn vaikuttavia tekijöitä yhteiskunnassa

LYHYT KUVAUS

Kurssilla syvennetään aiemmin opittua terveysosaamista ja ymmärrystä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä. Keskeisiä aihepiirejä ovat terveyttä edistävä liikunta ja ravinto, uni ja lepo, seksuaaliterveys ja opiskeluhyvinvointi. Lisäksi syvennetään tietoa keskeisistä kansantaudeista ja tartuntataudeista sekä tutustutaan itsehoitoon ja hätäensiapuun sekä riippuvuuden eri muotoihin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen toiminta-, opiskelu- ja työkyky: terveyttä edistävä liikunta ja ravinto, painonhallinta, uni ja lepo, seksuaaliterveys, opiskeluhyvinvointi
- omasta terveydestä huolehtiminen ja muut itsehoitovalmiudet sekä hätäensiapu
- riippuvuuden eri muodot, tupakka, alkoholi ja huumeet, peli- ja nettiriippuvuus
- kansantaudit ja keskeiset tartuntataudit
- terveyttä, terveystottumuksia ja -ongelmia selittäviä keskeisiä biologisia, psykologisia ja kulttuurisia ilmiöitä, teorioita ja malleja

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 2: Ihminen, ympäristö ja terveys (TE2)

Kurssilla tarkastellaan terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta voimavarana ja perehdytään sosiaaliseen kestävyteen osana kestävänsä tulevaisuuden tavoitteita. Keskeistä on myös tarkastella perimän ja ympäristöön liittyvien tekijöiden yhteyksiä ja vaikutuksia terveyteen ja toimintakykyyn.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- hahmottaa ja arvioi perimän ja ympäristöön liittyvien tekijöiden, kuten psykososiaalisen, rakennetun ja luonnonympäristön, yhteyksiä ja vaikutuksia terveyteen ja toimintakykyyn
- tunnistaa elämäntapaan ja kehitykseen liittyviä tapahtumia ja osaa esitellä erilaisia toimintatapoja ja selviytymisen keinoja
- osaa soveltaa terveysosaamistaan terveyttä, sairautta ja turvallisuutta koskevissa kysymyksissä ja niihin liittyvien arvojen pohdinnassa
- osaa arvioida sosiaalisen tuen ja vuorovaikutuksen merkitystä terveydelle, esitellä mielenterveyteen vaikuttavia keskeisiä tekijöitä ja mekanismeja sekä esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja kriisien käsittelyyn
- osaa tulkita ja arvioida kriittisesti terveysviestintään liittyviä ilmiöitä
- osaa perustella ja arvioida elämäntapaan, kulttuuriin ja ympäristöön liittyvien valintojen merkitystä terveydelle ja hyvinvoinnille
- osaa analysoida turvallisuuteen ja väkivallan ehkäisyyn liittyviä tekijöitä ja ymmärtää henkilökohtaisten rajojen kunnioittamisen ja suojelemisen merkityksen erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, yhteisöissä ja ympäristöissä
- syventää tietämystään päihteistä ja tupakasta riippuvuuden ja sairauksien aiheuttajana

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tarkastellaan ympäristön terveysvaikutuksia ja tutustutaan elämäntavan vaihtelun terveysnäkökulmiin. Keskeisiä aihepiirejä ovat mm. ihmissuhteet ja sosiaalinen tuki, mielenterveys ja kriisit, seksuaalisuus, turvallisuus terveysilmionä sekä työhyvinvointi ja ergonomia. Lisäksi perehdytään terveyteen mediassa ja sen kriittiseen tulkintaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- perimän, luonnonympäristöjen ja rakennetun ympäristön sekä psykososiaalisen ympäristön ja yhteisöjen terveysvaikutukset
- terveys ja elämäntapa, kuolema osana elämäntapaa
- ihmissuhteet ja sosiaalinen tuki
- seksuaalisuus ja seksuaalioikeudet sekä seksuaali- ja lisääntymisterveys
- mielenterveyttä suojaavat ja kuormittavat tekijät
- erilaiset kriisit ja niiden kohtaaminen
- päihteet ja tupakka riippuvuuksien ja sairauksien aiheuttajana
- työhyvinvointi ja ergonomia
- turvallisuus ja väkivallan ehkäisy
- media- ja kulttuuriympäristön ja terveysviestinnän merkitys ja kriittinen tulkinta

KURSSI 3: Terveyttä tutkimassa (TE3)

Kurssilla luodaan kokonaiskuvaa terveyden edistämisen ja sairauksien ehkäisyn historiallisista kehityslinjoista ja tulevaisuuden haasteista pääpiirteissään. Kurssilla vahvistetaan opiskelijan valmiuksia hankkia ja arvioida terveyteen liittyvää tutkimus- ja arkitietoa ja soveltaa terveysosaamistaan aktiivisena kansalaisena. Kurssilla perehdytään terveyteen vaikuttavien tekijöiden kriittiseen arviointiin ja pohditaan tutkimuksen ja päätöksenteon mahdollisuuksia terveyden edistämiseksi lähiyhteisöissä, yhteiskunnassa ja globaalisti.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa kuvata ja analysoida yhteiskunnallisten olosuhteiden, terveys- ja muun yhteiskuntapolitiikan, teknologian ja terveyspalvelujen muutoksia, kehitystä sekä yhteyksiä väestön terveyteen
- osaa arvioida terveyteen ja terveyden eriarvoisuuteen vaikuttavia tekijöitä Suomessa ja globaalisti sekä osaa kuvata terveyserojen kaventamiseen vaikuttavia tekijöitä
- osaa hankkia ja arvioida terveyteen liittyvää tutkimus- ja arkitietoa ja suunnitella pienimuotoisia terveystutkimuksia tai toimintakyvyn mittauksia (esim. ergonomia, lihaskunto, liikkuvuus)
- perehtyy tieteellisen tutkimuksen mahdollisuuksiin terveyden edistämässä sekä sairauksien ehkäisyssä ja hoidossa
- osaa pohtia terveyteen ja sairauteen liittyviä eettisiä kysymyksiä
- tunnistaa keskeisiä globaaleja terveyskysymyksiä ja niiden parissa toimivien järjestöjen roolia ja tehtäviä terveyden edistämässä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan terveyden ja sairauden historiaan sekä terveystieteisiin eri aikoina. Suomen terveydenhoitojärjestelmä ja siinä asiointi sekä terveyserot niin Suomessa kuin muualla maailmassa ovat keskeisiä aiheita, kuten myös terveyden ja terveystieteen tutkimisen keinot ja merkitys. Lisäksi perehdytään terveyteen ja sairauteen eettiseen kysymykseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- yhteiskunnallisten olosuhteiden, terveys- ja muun yhteiskuntapolitiikan, tieteellisen tutkimuksen, terveystieteiden ja teknologian kehitys, muutos ja yhteydet väestön terveyteen
- terveys- ja sosiaalipalvelujen kehitys, muutos ja yhteydet väestön terveyteen sekä keskeiset terveys- ja sosiaalipalvelujen toimijat
- terveyserot ja niihin vaikuttavat tekijät Suomessa ja maailmalla, terveyserojen kaventaminen
- terveyden ja terveystieteen tutkiminen
- keskeiset terveyteen ja sairauteen liittyvät eettiset ja oikeudelliset kysymykset, potilaan oikeudet
- globaalit terveystieteet ja niihin vaikuttaminen

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 4: Kertauskurssi (TE4)

Kurssi on tarkoitettu terveystiedon ylioppilaskokeeseen aikoville. Kurssilla kerrataan aikaisempien kurssien asioita sekä keskitytään ajankohtaisiin terveystiedon aiheisiin.

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on

- kerrata terveystiedon keskeiset sisältöalueet ja käsitteet
- täydentää mahdollisesti vähemmälle jääneitä aiheita sekä valmistautua ylioppilaskirjoituksiin

- ymmärtää terveyden eri osa-alueiden välisiä yhteyksiä ja osata yhdistellä eri kursseilla opittuja asioita suuremmiksi kokonaisuuksiksi, myös ainerajat ylittäen
- kerrata ja harjoitella hyvän terveystiedon (essee)vastauksen kirjoittamista sekä kuvien, diagrammien ja muun graafisen materiaalin tulkintaa

LYHYT KUVAUS

Kurssilla kerrataan yksilö-, pari- ja ryhmätyönä terveystiedon keskeisiä sisältöalueita ja aiheiden välisiä yhteyksiä sekä harjoitellaan vastaamaan monipuolisesti terveystiedon YO-kokeen tehtävätyyppeihin. Kurssin suorittaminen edellyttää omaehtoista kertaamista, sillä tavoitteena on yhdistellä eri kursseilla opittuja asioita suuremmiksi kokonaisuuksiksi.

KESKEISET SISÄLLÖT

- fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen terveyteen liittyvät sisältöalueet
- terveys ja sairaus yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmista
- keskeiset terveystiedon käsitteet ja niiden käyttö hyvän vastauksen rakentamisessa
- ajankohtaisasioita

SUORITUSTAPA

Kurssin pari- ja ryhmätöiden sekä vertaisarvioinnin vuoksi kurssin itsenäinen suorittaminen kokonaan ei ole mahdollista.

KURSSI 5: Ensiapu ja hyvinvointi (TE5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää hyvinvoinnin merkityksen ja osaa edistää sitä omalla kohdalla sekä tietää, miten hyvinvointia voidaan edistää eri tavoin ja eri ihmisryhmillä
- osaa hankkia, arvioida ja tulkita terveyden edistämiseen liittyvää tietoa
- tuntee hätäensiavun periaatteet ja toimintatavat sekä syventää osaamistaan pakollisen kurssin pohjalta
- saa käytännön harjoitusta hätäensiavun perusasioita

LYHYT KUVAUS

Hätäensiapu on kansalaistaito. Kurssilla saa perustiedot ja -taidot auttaa hätätilanteessa ja tavallisimmissa sairaus- ja onnettomuustilanteissa. Ensiapuosion työtapoina ovat runsaat käytännön harjoitukset. Kurssin toisessa osiossa paneudutaan hyvinvointiin ja siihen, miten sitä voidaan edistää yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan kannalta. Kurssilla tehdään paljon toiminnallisia tehtäviä, joilla annetaan käytännön vinkkejä oman ja muiden hyvinvoinnin edistämiseen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan hyvinvointi ja sen edistäminen, keinot ja kohde-ryhmät
- hätäensiapu ja sen toimintatavat tavallisimmissa sairaus- ja onnettomuustilanteissa
- kansalaisen auttamisvelvollisuus

SUORITUSTAPA

Runsaiden käytännönharjoitusten vuoksi kurssia ei ole mahdollista suorittaa itsenäisesti.

KURSSI 6: Terveystutkimuksen toteuttaminen (TE6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy tarkemmin terveystutkimuksen vaiheisiin
- jatkaa TE3-kurssilla suunnittelemaansa terveysaiheista tutkimusta toteuttamalla sen käytännössä

LYHYT KUVAUS

Kurssilla toteutetaan TE3-kurssilla suunnitellun tutkimus. Tutkimus ja sen raportointi tehdään omatoimisesti yksin tai parin kanssa opettajan ohjauksessa. Kurssin voi liittyä joitakin yhteisiä teorialunteja erikseen sovittavana ajankohtana.

KESKEISET SISÄLLÖT

- terveystutkimuksen periaatteet, tieteellisen tutkimuksen säännöt, terveystutkimuksen eettisyys
- tutkimuksen raportointi ja arviointi, tieteellisen kirjoittamisen periaatteet (esim. lähteet ja lähdeviitteet)
- oman tutkimuksen aineiston hankinta, aiempiin tutkimuksiin perehtyminen sekä kirjoittamisprosessi

SUORITUSTAPA

Suoritetaan itsenäisesti opettajan ohjauksessa yksin tai pareittain, kurssiin voi kuulua muutamia yhteisiä teorialunteja.

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssi TE3 on suoritettu hyväksytysti.

5.18 Liikunta

Liikunnanopetuksen tehtävänä on opettaa opiskelijalle sellaisia taitoja ja tietoja, joiden avulla hän pystyy ylläpitämään ja kehittämään fyysistä, sosiaalista ja psyykkistä toimintakykyään sekä hyvinvointiaan. Liikunnanopetuksella tuetaan opiskelijaa vastuulliseen omasta fyysisestä aktiivisuudesta ja toiminta- ja opiskelukykyä huolehtimiseen sekä istuvan elämäntavan vähentämiseen. Opetuksessa korostetaan terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan merkitystä osana liikunnallista elämäntapaa. Liikunnassa opiskelija kokee iloa, onnistumista ja liikunnallista pätevyyttä sekä oppii keinoja oman jaksamisen ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Liikunnassa edistetään kaikkien opiskelijoiden tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, osallisuutta, kestävästä elämäntapaa, yhdessä toimimisen taitoja, toisten huomioon ottamista ja yhteisöllisyyttä.

Liikunnan tehtävää ja tavoitteita toteutetaan opettamalla kesä- ja talviliikuntaa sekä sisä- ja ulkoliikuntaa turvallisesti ottaen monipuolisesti huomioon opiskeluympäristöjen tarjoamat mahdollisuudet. Toimintakykyä koskevien sisältöjen osalta tehdään yhteistyötä terveystiedon kanssa. Opetuksessa ja ryhmiä muodostettaessa otetaan huomioon henkinen ja fyysinen turvallisuus. Opiskelijat osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja ottavat vastuuta

omasta ja ryhmän toiminnasta. Liikuntateknologian avulla voidaan tukea opetuksen tavoitteiden saavuttamista. Opetuksen eriyttämisessä otetaan huomioon opiskelijoiden yksilöllisiä lähtökohtia ja kehitystarpeita.

Opetuksen tavoitteet

Oppiaineen opetuksen tavoitteena on fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn edistäminen. Opiskelija oppii liikkumaan aktiivisesti ja turvallisesti sekä pitämään huolta fyysisestä aktiivisuudestaan ja toimintakyvystään.

Fyysisen toimintakyvyn osalta tavoitteena on oppia soveltamaan liikunnallisia perustaitoja ja -tietoja erilaisissa liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa eri vuodenaikoina ja eri olosuhteissa. Opiskelija oppii arvioimaan ja sen pohjalta harjoittamaan fyysisiä ominaisuuksiaan (voima, kestävyys, liikkuvuus ja nopeus). Liikunnanopetuksen sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn tavoitteisiin kuuluvat parhaansa yrittäminen, aktiivinen työskenteleminen, pitkäjänteinen itsensä kehittäminen sekä toisia kunnioittava vuorovaikutus. Opiskelija ottaa vastuuta omasta ja yhteisestä toiminnasta, ottaa toiset huomioon sekä oppii auttamaan ja avustamaan muita liikuntatunneilla.

Arviointi

Liikunnan arvioinnin tehtävänä on antaa opiskelijalle palautetta opetuksen tavoitteiden saavuttamisesta, oppiaineen opiskelun etenemisestä ja edistää opiskelijan oppimista. Liikunnan arviointi koostuu sekä fyysisen toimintakyvyn että sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn opetuksen tavoitteiden saavuttamisesta. Fyysisten kunto-ominaisuuksien tasoa ei käytetä arvioinnin perusteena. Opetuksessa ja arvioinnissa tulee ottaa huomioon opiskelijan terveydentila ja erityistarpeet.

Pakolliset ja syventävät kurssit arvioidaan numeroarviolla (4 – 10). Muissa kursseissa käytetään suoritusmerkintöjä (S/hyl).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Liikunnassa rohkaistaan opiskelijaa sisäistämään fyysisesti aktiivinen elämäntapa ja ymmärtämään sen merkitys toimintakykyyn ja hyvinvointiin osana aktiivinen kansalaisuus – kokonaisuutta. Hyvinvointi ja turvallisuus –aihekokonaisuus on oleellisenä osana koko liikunnan oppimäärässä. Kannustaminen liikunnallisen elämäntavan löytymiseen ohjaa osaltaan kestävän elämäntavan ja globaalin vastuun ymmärtämiseen. Liikunnassa perehdytään yhdessä terveystiedon kanssa median kriittiseen arviointiin terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Samalla opitaan tulkitsemaan liikuntaohjelmia ja niiden soveltuvuutta itselle terveyden kannalta (aihekokonaisuus monilukutaito ja mediat). Liikunnan opetuksessa ja oppimisessa hyödynnetään tarpeen mukaan liikuntateknologiaa (aihekokonaisuus teknologia ja yhteiskunta).

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Liikunta kytkeytyy luontevasti terveystietoon, biologiaan ja muihin taito- ja taide aineisiin. Vieraita kieliä hyödynnetään tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan.

Yhteistyö paikallisten urheiluseurojen ja liikuntatoimijoiden välillä on luontevaa kaikilla liikunnan kursseilla.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Liikunnassa paikallisuus heijastuu voimakkaasti ympäristössä olevien puitteiden mukaan. Esimerkiksi käytössä olevat liikuntapuitteet (sisä- ja ulkotilat), aktiiviset liikuntaseurat ja liikuntapalveluita tuottavat yritykset vaikuttavat osaltaan liikuntakurssien sisältöön.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijat saavat itse vaikuttaa syventävien ja soveltavien kurssien sisältöön ja tavoitteiden saavuttamisen arviointiin. Opiskelijoiden TVT- taitoja hyödynnetään kurssien toteutuksissa tarpeen mukaan.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit 1-2 suositellaan suoritettavaksi numerojärjestyksessä. Kurssien 3, 5, ja 9 pohjaksi toivotaan vähintään toisen pakollisen kurssin suorittamista ennen kurseille tulemistä. Kurssi 7 suoritetaan lukion 2. vuosikurssilla. Pakolliset kurssit tulee suorittaa eri lukuvuosina.

PAKOLLISET KURSSIT

Pakollisilla kursseilla syvennetään peruskoulussa opittuja liikuntataitoja ja -tietoja sekä annetaan mahdollisuus tutustua monipuolisesti erilaisiin liikuntamuotoihin ja -lajeihin. Opetus tukee opiskelijoiden toimintakykyä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia, kasvua osallisuuteen sekä kannustaa terveyttä edistävään liikunnan harrastamiseen ja liikkuvan elämäntavan omaksumiseen.

KURSSI 1: Energiaa liikunnasta (LI1)

Opiskelijan koettu liikunnallinen pätevyys vahvistuu uuden oppimisen, liikunnan tuoman ilon ja virkistykseen myötä.

Tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää fyysisen aktiivisuuden ja toimintakyvyn terveyden ja hyvinvoinnin perusedellytyksenä. Opiskelija harjaantuu liikuntataidoissaan ja kehollisessa ilmaisussaan sekä saa tietoja ja kokemuksia fyysisten ominaisuuksien harjoittamisesta monipuolisesti. Opiskelija saa kokemuksia yhdessä liikkumisesta reilun pelin hengessä. Opiskelijan koettu liikunnallinen pätevyys vahvistuu uuden oppimisen, liikunnan tuoman ilon ja virkistykseen myötä.

Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat liikunnallisten perustaitojen soveltaminen ja fyysisten ominaisuuksien harjoittaminen eri liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa opiskeluympäristön mahdollisuuksia monipuolisesti käyttäen.

TAVOITTEET

Opiskelija

- ymmärtää fyysisen aktiivisuuden ja toimintakyvyn terveyden ja hyvinvoinnin perusedellytyksenä.
- harjaantuu liikuntataidoissaan ja kehollisessa ilmaisussaan sekä saa tietoja ja kokemuksia fyysisten ominaisuuksien harjoittamisesta monipuolisesti.
- saa kokemuksia yhdessä liikkumisesta reilun pelin hengessä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla syvennetään peruskoulussa opittuja liikuntataitoja ja -tietoja. Uuden oppimisen ja yhdessä reilun pelin hengessä liikkumalla saadaan virkistystä sekä iloa arkeen. Tavoitteena on lisäksi auttaa opiskelijaa ymmärtämään fyysisen aktiivisuuden ja toimintakyvyn

merkitys omalle ja läheisten terveydelle. Kurssi arvioidaan arvosanoin 4 – 10 ja sitä ei voi tenttiä muun muassa vertaisarvioinnin takia. Kurssi voi sisältää maksuja ulkopuolisista liikuntapaikoista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Liikunnallisten perustaitojen soveltaminen ja fyysisten ominaisuuksien harjoittaminen eri liikuntatehtävissä, -muodoissa ja -lajeissa opiskeluympäristön mahdollisuuksia monipuolisesti käyttäen
- Liikunnan tehtävää ja tavoitteita toteutetaan opettamalla kesä- ja talviliikuntaa sekä sisä- ja ulkoliikuntaa turvallisesti ottaen monipuolisesti huomioon opiskeluympäristöjen tarjoamat mahdollisuudet
- Opiskelijat osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja ottavat vastuuta omasta ja ryhmän toiminnasta
- Liikuntateknologian avulla voidaan tukea opetuksen tavoitteiden saavuttamista

ARVIOINTI

Koostuu sekä fyysisen toimintakyvyn että sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn opetuksen tavoitteiden saavuttamisesta

SUORITUSTAPA

Aktiivinen osallistuminen tunneille. Kurssia ei voi tenttiä, koska tarvitaan jatkuvaa näyttöä muun muassa vertaisarviointiin.

ERITYISESTI HUOMIOITAVAA

Kurssi voi sisältää maksuja ulkopuolisista liikuntapaikoista

KURSSI 2: Aktiivinen elämäntapa (LI2)

Tavoitteena on opettaa ja kannustaa opiskelijaa liikunnallisen elämäntavan omaksumiseen sekä riittävän päivittäisen fyysisen aktiivisuuden saavuttamiseen. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään, että liikuntaharrastusten lisäksi toimintakykyä, terveyttä ja hyvinvointia tukeva fyysinen aktiivisuus muodostuu arjen valinnoista ja pitkäkestoisen istumisen välttämisestä.

Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat fyysisten ominaisuuksien arviointi, hengitys- ja verenkiertoelimistöä kuormittava liikunta, lihaskuntoharjoittelu ja kehonhuolto. Opiskelijat ohjataan havainnoimaan arkisia toimintatapojaan ja valintojaan fyysisen aktiivisuuden ja terveyden näkökulmista. Opiskelijat saavat ohjausta ja palautetta liikunnallisen elämäntavan ja fyysisesti aktiivisen arjen toteuttamiseen.

TAVOITTEET

Tavoitteena on opettaa ja kannustaa opiskelijaa liikunnallisen elämäntavan omaksumiseen sekä riittävän päivittäisen fyysisen aktiivisuuden saavuttamiseen. Opiskelijaa ohjataan ymmärtämään, että liikuntaharrastusten lisäksi toimintakykyä, terveyttä ja hyvinvointia tukeva fyysinen aktiivisuus muodostuu arjen valinnoista ja pitkäkestoisen istumisen välttämisestä.

LYHYT KUVAUS

Kurssin tavoitteena on ohjata ja kannustaa opiskelijaa löytämään itselle mieluisa tapa toteuttaa liikunnallisesti riittävän aktiivista elämäntapaa. Opiskelija ymmärtää myös, että fyysinen aktiivisuus koostuu osittain arjen valinnoista ja pitkäkestoisen istumisen välttämisestä. Opiskelijaa ohjataan havainnoimaan omaa terveystäytymistään fyysisen aktiivisuuden ja terveyden näkökulmista. Kurssi arvioidaan arvosanoin 4 – 10 ja sitä ei voida tenttiä muun muassa vertaisarvioinnin takia. Kurssi voi sisältää maksuja ulkopuolisista liikuntapaikoista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- fyysisten ominaisuuksien arviointi
- hengitys- ja verenkiertoelimistöä kuormittava liikunta,
- lihaskuntoharjoittelu
- keuhonhuolto
- Opiskelijat ohjataan havainnoimaan arkisia toimintatapojaan ja valintojaan fyysisen aktiivisuuden ja terveyden näkökulmista.
- Opiskelijat saavat ohjausta ja palautetta liikunnallisen elämäntavan ja fyysisesti aktiivisen arjen toteuttamiseen.
- Liikunnan tehtävää ja tavoitteita toteutetaan opettamalla vuodenajan mukaista sekä sisä- että ulkoliikuntaa turvallisesti ottaen monipuolisesti huomioon opiskeluympäristöjen tarjoamat mahdollisuudet.
- Opiskelijat osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja ottavat vastuuta omasta ja ryhmän toiminnasta.
- Liikuntateknologian avulla voidaan tukea opetuksen tavoitteiden saavuttamista.

ARVIOINTI

Koostuu sekä fyysisen toimintakyvyn että sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn opetuksen tavoitteiden saavuttamisesta

SUORITUSTAPA

Aktiivinen osallistuminen tunneille. Kurssia ei voida tenttiä, koska tarvitaan jatkuvaa näyttöä muun muassa vertaisarviointiin.

ERITYISESTI HUOMIOITAVAA

Kurssi voi sisältää maksuja ulkopuolisista liikuntapaikoista

SYVENTÄVÄT KURSSIT

Kurssien tavoitteena on kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveyttä edistävän liikunnan harjoittaminen, vastuu omasta ja yhteisestä toiminnasta sekä myönteiset kokemukset omasta kehosta, koetusta liikunnallisesta pätevyydestä ja yhteisöllisyydestä. Opettaja tarkentaa syventävien kurssien sisällöt yhdessä opiskelijaryhmän kanssa.

KURSSI 3: Terveystä liikkuen (LI3)

Kurssilla syvennetään erityisesti fyysiseen toimintakykyyn liittyviä taitoja ja tietoja. Kurssin tavoitteena on oman säännöllisen liikunnan edistäminen sekä fyysisten ominaisuuksien seuraaminen ja kehittäminen. Opettaja ohjaa liikuntaohjelman suunnittelua ja toteutusta. Liikuntasuunnitelmaa toteutetaan mahdollisuuksien mukaan liikuntateknologiaa hyväksi käyttäen.

TAVOITTEET

Syventää erityisesti fyysiseen toimintakykyyn liittyviä taitoja ja tietoja

LYHYT KUVAUS

Kurssilla syvennetään erityisesti fyysiseen toimintakykyyn liittyviä taitoja ja tietoja. Kurssin tavoitteena on oman säännöllisen liikunnan edistäminen sekä fyysisten ominaisuuksien seuraaminen ja kehittäminen. Opettaja ohjaa liikuntaohjelman suunnittelua ja toteutusta. Kurssi arvioidaan arvosanoin 4 – 10. Kurssia ei voi tenttiä oman liikuntaohjelman jatkuvan toteutumisen arvioinnin vuoksi. Kurssi voi sisältää maksuja ulkopuolisista liikuntapaikoista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Oman säännöllisen liikunnan edistäminen sekä fyysisten ominaisuuksien seuraaminen ja kehittäminen
- Opettaja tarkentaa syventävien kurssien sisällöt yhdessä opiskelijaryhmän kanssa.
- Oman liikuntaohjelma laatiminen ja toteutuksen seuranta
- Liikuntasuunnitelmaa toteutetaan mahdollisuuksien mukaan liikuntateknologiaa hyväksi käyttäen

ARVIOINTI

Arviointi koostuu sekä fyysisen toimintakyvyn että sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn opetuksen tavoitteiden saavuttamisesta

SUORITUSTAPA

Aktiivinen osallistuminen tunneilla. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska liikuntasuunnitelman toteuttamista pitää arvioida jatkuvasti ja liikuntaohjelmaa joudutaan mahdollisesti muokkaamaan ohjatusti.

ERITYISESTI HUOMIOITAVAA

Kurssi voi sisältää maksuja ulkopuolisista liikuntapaikoista

KURSSI 4: Yhdessä liikkuen (LI4)

Kurssilla syvennetään erityisesti sosiaalisen toimintakyvyn osa-alueen taitoja ja tietoja. Kurssin tavoitteena on edistää opiskelijoiden sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Työtavoissa painottuu opiskelijaryhmän aktiivinen osallisuus, toiminnallisuus ja yhteistoiminta. Kurssin sisältönä voi olla jokin yhdessä toteutettava liikunta, kuten vanhojenpäivän tanssit tai muu projektiluonteinen kokonaisuus.

TAVOITTEET

- edistää opiskelijoiden sosiaalista yhteenkuuluvuutta
- syventää erityisesti sosiaalisen toimintakyvyn osa-alueen taitoja ja tietoja

LYHYT KUVAUS

Kurssilla toteutetaan hyvässä hengessä ryhmän valitsemia liikuntamuotoja. Sosiaalista yhteenkuuluvuutta voidaan vahvistaa yhdessä valittujen liikuntamuotojen kautta tai toteuttamalla yhdessä jokin projektiluonteinen liikuntakokonaisuus, kuten liikuntaleiri tai retki. Kurssi arvioidaan arvosanoin 4 – 10 ja sitä ei voi tenttiä muun muassa vertaisarvioinnin takia. Kurssi voi sisältää maksuja ulkopuolisista liikuntapaikoista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Opettaja tarkentaa syventävien kurssien sisällöt yhdessä opiskelijaryhmän kanssa.
- Työtavoissa painottuu opiskelijaryhmän aktiivinen osallisuus, toiminnallisuus ja yhteistoiminta.

ARVIOINTI

Koostuu sekä fyysisen toimintakyvyn että sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn opetuksen tavoitteiden saavuttamisesta

SUORITUSTAPA

Aktiivinen osallistuminen tunneilla. Kurssia ei voi tenttiä, koska tarvitaan jatkuvaa näyttöä muun muassa vertaisarviointiin.

ERITYISESTI HUOMIOITAVAA

Kurssi voi sisältää maksuja ulkopuolisista liikuntapaikoista

KURSSI 5: Hyvinvointia liikkuen (LI5)

Kurssilla syvennetään erityisesti psyykkisen toimintakyvyn osa-alueen taitoja ja tietoja. Kurssin tavoitteena on tukea opiskelijan jaksamista ja lisätä opiskeluvireyttä rentouttavien ja elämyksellisten liikuntakokemusten kautta. Monipuoliset liikuntatehtävät mahdollistavat osallisuuden, liikunnallisen pätevyyden ja kehollisen ilmaisun kokemuksia.

TAVOITTEET

- tukea opiskelijan jaksamista ja lisätä opiskeluvireyttä rentouttavien ja elämyksellisten liikuntakokemusten kautta
- syventää erityisesti psyykkisen toimintakyvyn osa-alueen taitoja ja tietoja

LYHYT KUVAUS

Kurssin tavoitteena on tukea opiskelijan jaksamista ja lisätä opiskeluvireyttä rentouttavien ja elämyksellisten liikuntakokemusten kautta. Kurssilla pyritään lisäämään erityisesti psyykkisen toimintakyvyn osa-alueen taitoja ja tietoja. Opettaja tarkentaa kurssin sisällöt yhdessä opiskelijaryhmän kanssa. Kurssi arvioidaan arvosanoin 4 – 10 ja sitä ei voi tenttiä muun muassa vertaisarvioinnin takia. Kurssi voi sisältää maksuja ulkopuolisista liikuntapaikoista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Monipuoliset liikuntatehtävät mahdollistavat osallisuuden, liikunnallisen pätevyyden ja kehollisen ilmaisun kokemuksia.
- Opettaja tarkentaa syventävien kurssien sisällöt yhdessä opiskelijaryhmän kanssa.
- Työtavoissa painottuu opiskelijaryhmän aktiivinen osallisuus, toiminnallisuus ja yhteistoiminta.

ARVIOINTI

Koostuu sekä fyysisen toimintakyvyn että sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn opetuksen tavoitteiden saavuttamisesta

SUORITUSTAPA

Aktiivinen osallistuminen tunneilla. Kurssia ei voi tenttiä, koska tarvitaan jatkuvaa näyttöä muun muassa vertaisarviointiin.

ERITYISESTI HUOMIOITAVAA

Kurssi voi sisältää maksuja ulkopuolisista liikuntapaikoista

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 6: Palloilukurssi (LI6)

Kurssilla syvennetään taitoja ja tietoja pienmailapeleistä esimerkiksi tenniksestä, sulkapallosta, pöytätenniksestä sekä squashista. Ryhmän valinnan mukaan voidaan pelata myös joitakin joukkuemailapelejä. Kurssilta peritään kenttämaksu. Mahdollisesti vierailevia lajivalmentajia. Kurssille osallistuminen ei edellytä aiempia liikuntakursseja.

TAVOITTEET

Syventää lajitaitoja, -tietoja ja taktista osaamista palloilussa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla syvennetään taitoja ja tietoja pienmailapeleistä, esimerkiksi tenniksestä, sulkapallosta ja pöytätenniksestä. Ryhmän valinnan mukaan voidaan pelata myös joitakin joukkuemailapelejä. Kurssilta peritään kenttämaksu. Kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä. Mahdollisesti vierailevia lajivalmentajia.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla valitaan yhdessä opiskelijoiden kanssa palloilulajit vuodenajat huomioiden esim. pesäpallo, jalkapallo, lentopallo, koripallo, futsal.

ARVIOINTI

Koostuu sekä fyysisen toimintakyvyn että sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn opetuksen tavoitteiden saavuttamisesta. Kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä.

SUORITUSTAPA

Aktiivinen osallistuminen tunneilla. Kurssia ei voi tenttiä, koska tarvitaan jatkuvaa näyttöä muun muassa vertaisarviointiin.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Liikuntamaksut ryhmän lajivalinnoista riippuen. Lisäksi tarvitaan sisäpelikengät.

KURSSI 7: Vanhojen tanssit (LI7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena edistää opiskelijoiden sosiaalisia suhteita, tanssitaitoja, tanssikäyttämistä, liikkumista suhteessa musiikkiin sekä yhteistyötaidot ja vastuullisuus.

LYHYT KUVAUS

Kurssin tavoitteena edistää opiskelijoiden sosiaalisia suhteita, tanssitaitoja, tanssikäyttämistä, liikkumista suhteessa musiikkiin sekä yhteistyötaidot ja vastuullisuus. Kurssin

keskeisenä sisältönä ovat vanhat tanssit. Vanhojen päivän pukeutumisessa suositaan kierrätystä ja tuunaamista pukukustannusten minimoimiseksi. Kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin sisältönä on vanhat tanssit sekä niiden esittäminen koululaisille ja vanhemmille. Työtavoissa painottuu opiskelijaryhmän yhteistoiminta.

ARVIOINTI

Koostuu sekä fyysisen toimintakyvyn että sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn opetuksen tavoitteiden saavuttamisesta.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Vanhojen päivän pukeutumisessa suositaan kierrätystä ja tuunaamista pukukustannusten minimoimiseksi.

KURSSI 8: Erikoislajikurssi (LI8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on tutustua erilaisempiin liikuntamuotoihin ja löytää sitä kautta uusia elämyksiä liikunnan avulla, ymmärtää liikunnan monimuotoisuus ja kehittää yhteistoimintaa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan koululiikunnassa vieraampiin lajeihin sekä pyritään liikunnallisten elämysten kokemiseen. Pääsisältöinä ovat pakollisiin kursseihin kuulumattomat lajit ja pakollisten kurssien syventäminen ja laajentaminen ryhmän valinnan mukaan. Kurssiin valituista sisällöistä seuraa lajikohtaisia suorituspaikkamaksuja. Kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä.

KESKEISET SISÄLLÖT

Erikoislajit päätetään yhdessä opiskelijoiden kanssa huomioiden paikallisuus ja mahdollisuudet vierailu lähiseudulla. Lajiesimerkkeinä golf, ratsastus, kiipeily, lasermax, keilailu, geokätköily yms.

ARVIOINTI

Koostuu sekä fyysisen toimintakyvyn että sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn opetuksen tavoitteiden saavuttamisesta.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssiin valituista sisällöistä seuraa lajikohtaisia välinevuokra- ja suorituspaikkamaksuja. Opiskelijat siirtyvät suorituspaikoille omin kyydein.

KURSSI 9: Fitness-kurssi (LI9)

TAVOITTEET

Opiskelija osaa käyttää kuntosalien laitteistoa oikeaoppisesti ja tuntee kuntosaliharjoittelun eri harjoittelumuodot. Lisäksi kurssilla tutustutaan aerobisin eri liikuntamuotoihin ryhmän toiveiden mukaan. Opiskelija suunnittelee ohjatusti liikuntaohjelman, jolla hän kehittää

oman kehon fyysistä ja henkistä toimintakykyä omien tavoitteiden mukaisesti. Opiskelija ymmärtää ravinnon merkityksen harjoittelussa ja halutessaan kokeilee ravintosuosituksiin sekä omiin ruokailumieltymyksiin pohjautuvaa ruokavaliota kurssin aikana.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla harjoitellaan kuntosalilaitteiston oikeaoppista käyttöä. Tutustutaan kuntosaliharjoittelun eri harjoittelumuotoihin, joiden pohjalta opiskelija laatii itselle harjoitteluohjelman. Kurssin aikana on tarkoitus kehittää oman kehon fyysistä ja henkistä toimintakykyä omien tavoitteiden mukaisesti. Ryhmän valintojen mukaan voidaan tutustua myös eri ”aerobicin” lajimuotoihin. Kuntosaleista ja mahdollisista aerobic-tunneista tulee salimaksuja. Kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Tutustutaan aerobicin eri muotoihin ryhmän valintojen mukaan
- Opiskelijan tavoitteiden mukaisesti kehitetään hänen fyysisiä ominaisuuksia esimerkiksi kuntosalityöskentelyn ja kehonpainolla tehtävien liikkeiden avulla.
- Opastetaan opiskelijaa noudattamaan terveellistä ruokavaliota harjoittelun tukena

ARVIOINTI

Koostuu sekä fyysisen toimintakyvyn että sosiaalisen ja psyykkisen toimintakyvyn opetuksen tavoitteiden saavuttamisesta.

SUORITUSTAPA

Aktiivinen osallistuminen tunneilla. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska tarvitaan jatkuvaa näyttöä muun muassa vertaisarviointiin.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Liikuntamaksut ryhmän lajivalinnoista riippuen.

KURSSI 10: Seikkailu-/retkikurssi

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on rohkaista nuoria liikkumaan luonnossa ja sen haasteellisemmissä olosuhteissa. Yhteistoiminta, toisten huomioiminen sekä erilaisessa oppimisympäristössä selviytyminen ovat olennaisia.

LYHYT KUVAUS JA KESKEISET SISÄLLÖT

Kokonaisvaltainen seikkailu / retki luonnossa, jossa liikutaan erilaisin keinoin ympäristön tarjoamat haasteet huomioiden. Kurssin aikana oppilaat ruokailevat ja yöpyvät luonnossa.

SUORITUSTAPA

Osallistuminen kurssin aloitusinfoon, kurssin suunnitteluun, yön yli kestävään seikkailuun/ retkeen ja palautetuntiin.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssi saattaa sisältää maksuja. Maksu määräytyy mm. ulkopuolisten ohjaajien kustannuksista. Opiskelijalla tulee olla (lainata joltain) oma makuupussi- ja makuualusta. Seikkailu-/ retkipaikalle siirrytään omin-/ kimpapakyydein.

5.19 Musiikki

Lukion musiikinopetus perustuu ajatukselle, että musiikki on olennainen osa kulttuuria ja inhimillistä toimintaa. Musiikinopetus tähtää siihen, että opiskelija tiedostaa musiikkisuhteensa ja syventää sitä. Omakohtainen musiikkisuhde vahvistaa itsetuntemusta ja kokonaisvaltaista hyvinvointia sekä tukee itsetuntoa. Opiskelija oppii ymmärtämään ja arvostamaan musiikin monenlaisia ilmenemismuotoja ja merkityksiä. Musiikin opiskelu tarjoaa elämyksiä, kokemuksia, taitoja ja tietoja sekä tilaisuuksia mielikuvituksen käyttöön. Ne kaikki lisäävät opiskelijan musiikillista sivistystä sekä rohkaisevat häntä luovaan taiteelliseen ajatteluun ja elinikäiseen musiikin harrastamiseen.

Olennaista musiikin opetuksessa ja oppimisessa on ilmaiseminen, yhdessä tekeminen ja myönteiset kokemukset. Musiikillinen osaaminen sekä luovan ja kriittisen ajattelun taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Yhdessä musisoiminen on ainutlaatuista ryhmätoimintaa, joka vahvistaa sosiaalisia ja kommunikaatiotaitoja. Laulaminen, soittaminen, kuunteleminen ja luova tuottaminen ovat sekä työtapoja että opetuksen keskeisiä sisältöjä, joita musiikin yhdistäminen muuhun taiteelliseen ilmaisuun rikastaa. Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden erilaiset valmiudet ja kiinnostuksen kohteet siten, että musiikin kursseilla pyritään tarjoamaan jokaiselle opiskelijalle mielekkäitä musiikillisia tehtäviä.

Taideaineena musiikki luo koulun kulttuuritoimintaa ja vahvistaa yhteisöllisyyttä. Se on merkittävä osa lukion juhlia ja muita tapahtumia. Musiikinopiskelu syventää oman ja muiden kulttuurien tuntemusta. Se auttaa arvostamaan kulttuurien monimuotoisuutta ja ymmärtämään kulttuurien- ja taiteidenvälistä vuorovaikutusta. Opiskelija kehittää valmiuksiinsa taiteelliseen työskentelyyn, aktiiviseen kulttuurivaikuttamiseen, teknologian hyödyntämiseen musiikillisessa ilmaisussa sekä median tarjonnan kriittiseen tarkasteluun.

Opetuksen tavoitteet

Musiikinopetuksen tavoitteena on, että opiskelija

Musiikin merkitys ja hyvinvointi

- tiedostaa oman suhteensa musiikkiin ja oppii käyttämään musiikkia hyvinvointinsa edistämiseen
- oppii arvostamaan erilaisia käsityksiä musiikista

Musiikillinen osaaminen

- oppii ilmaisemaan itseään musiikillisesti, laulaen ja soittaen ja säveltäen
- kehittää taitoaan kuunnella musiikkia ja tulkita kuulemaansa, myös musisoidessaan
- syventää musiikin eri tyyleihin, lajeihin ja historiaan liittyvää osaamistaan

Kulttuurinen osaaminen ja monilukutaito

- tunnistaa oman kulttuuri-identiteettinsä sekä oppii ymmärtämään musiikkikulttuurien monimuotoisuutta sekä toimimaan kulttuurien välisessä vuorovaikutuksessa myös kansainvälisissä yhteyksissä
- oppii tiedostamaan äänen ja musiikin vaikutuksia arjen toimintaympäristöissä
- oppii tulkitsemaan äänen ja musiikin käyttöä mediassa
- oppii käyttämään musiikin kursseilla nykYTEknologian antamia mahdollisuuksia tarpeen mukaan oppimisensa tukena

Oppimaan oppiminen

- osaa toimia vastuullisesti ja pitkäjänteisesti aktiivisessa vuorovaikutuksessa ryhmän kanssa
- osaa asettaa musiikinopiskelulle tavoitteita sekä ohjata ja arvioida työskentelyään niiden suuntaisesti.

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Musiikki soveltuu tarttumapinnaksi kaikkiin lukiossa opiskeltaviin aiheisiin ja aihekokonaisuuksiin. Aihekokonaisuudet nivELYvät kurssien sisältöihin ja ilmenevät kursseilla vuorovaikutustilanteissa sekä tutkimuksen kohteena ja toimintana tai työtapanana.

Hyvinvointi ja turvallisuus, kulttuurientuntemus ja kansainvälisyys, monilukutaitoja mediat sekä teknologia ja yhteiskunta –aihekokonaisuudet toteutuvat kaikilla musiikin kursseilla. Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu –aihekokonaisuus näkyy erityisesti kurssissa 3. Kurssit 5-9 ja erityisesti kurssi 10 toteuttavat aihekokonaisuutta aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Oppiaineiden välistä yhteistyötä tehdään erityisesti ilmaisutaidon, kuvataiteen sekä liikunnan kanssa (mm. musikaali). Tiedelinjan kanssa tehdään lukuvuosittain yhteistyötä mm. balettimatkoina Helsinkiin. Yrittäjyyslinjan kanssa tehdään yhteistyötä mm. Sibeliusjuhluvuoden ideoinnissa ja toteutuksessa. Lisäksi yrittäjyysopinnoissa on tavoitteena luoda myös musiikin alaan liittyviä harjoitteluyrityksiä. Musiikki soveltuu hyvin myös historian ja maantieteen ja kielten yhteistyökumppaniksi erityisesti kurssien 2-3 kanssa. Matematiikan ja fysiikan yhtymäkohtia ovat ääni, akustiikka sekä musiikin matemaattinen, teoreettinen kehys.

Paikallisuuden ilmeneminen oppiaineessa

Kaikilla musiikin kursseilla pyritään tuomaan paikallista ja ajankohtaista musiikkitoimintaa esille. Yhteistyötä tehdään mm. Sibelius-opiston (vanhojen tanssit) Hämeenlinnan kaupungin orkesterin (vierailukonsertit), Verkatehtaan (konserttikäynnit, tutustumiskierrot), Hämeenlinna-Vanaja seurakunnan (joulukirkot ym.), Sibelius Celebrationsin kanssa. Lisäksi musiikin kursseilla käytetään hyväksi Hämeenlinnan teatterin ja elokuvateattereiden tarjontaa ja paikallisia studiopalveluita. Koulussa valmistettua ohjelmistoa käydään mahdollisuuksien mukaan esittämässä mm. vanhainkodeissa ja kahviloissa / yksityisissä juhlissa. Kouluilla järjestetään vuosittain myös musiikkitapahtumia, esim. iltaisia musiikkikahviloita, joihin on kaupunkilaisilla vapaa pääsy.

Opiskelijälähtöisyys musiikin opiskelussa

Sisältöjen valinnassa otetaan huomioon opiskelijoiden erilaiset valmiudet ja kiinnostuksen kohteet siten, että musiikin kursseilla pyritään tarjoamaan jokaiselle opiskelijalle mielekkäitä musiikillisia tehtäviä. Kursseilla pyritään luomaan turvallinen ja myönteinen ja vuorovaikutuksellinen ilmapiiri musiikilliselle toiminnalle.

Arviointi

Musiikin opetuksessa arviointi tukee myönteisesti jokaisen opiskelijan musiikillisen osaamisen kehittymistä ja musiikkisuhteen syventymistä. Oppimisprosessin aikana opiskelijat saavat ja antavat monipuolista palautetta, mikä ohjaa opiskelijaa arvioimaan ja edistämään omaa oppimistaan.

Luottamuksellisessa ja turvallisessa ilmapiirissä tapahtuva arviointi kohdistuu koko musiikinopiskelun prosessiin ja opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumiseen. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan lähtötaso sekä se, että opiskelijan osaaminen voi ilmetä millä tahansa musiikin osa-alueella. Musiikissa arvioidaan opiskelijan musiikillista toimintaa koulussa, ei hänen musikaalisuuttaan.

Pakolliset ja syventävät kurssit arvioidaan numeroin (4-10). Soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä (S/hyl).

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Musiikki ja minä (MU1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija löytää omat tapansa toimia musiikin alueella. Osallistumalla musiikilliseen toimintaan hän saa kokemuksia musisoinnista, syventää omaa osaamistaan ja pohtii asemaansa musiikin kuuntelijana, tulkitsijana, tekijänä ja kulttuuripalvelujen käyttäjänä. Omakohtaisen musiikkisuhteen kautta opiskelija ymmärtää musiikin merkityksiä elämässä ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija kehittää äänenkäyttöään ja soittotaitoaan musiikillisen ajattelun ja ilmaisun välineenä. Kurssilla syvennetään musiikin ja musiikkikäsitteiden tuntemusta käytännön musisoinnin avulla. Opiskelija oppii tarkkailemaan ääniympäristöään ja perehtyy kuolonhuoltoon. Kurssilla tutustutaan opiskelijoiden omaan ja muuhun paikalliseen musiikkitoimintaan. Kurssilla lauletaan ja soitetaan monipuolisesti ajankohtaista musiikkia ja tutustutaan joihinkin keskeisiin musiikin tyylilajeihin. Lisäksi kurssilla tutustutaan muutamiin ajankohtaisiin ja käyttökelpoisiin musiikin mobiili- ja tietokonesovelluksiin. Kurssiin kuuluu konserttikäynti.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla lauletaan ja soitetaan monipuolisesti ajankohtaista musiikkia ja tutustutaan muutamiin keskeisiin musiikin ilmiöihin, kuten rytmi, melodia, muoto, dynamiikka ja äänenväri. Kurssilla tutustutaan myös joihinkin keskeisiin musiikin aikakausiin taide- ja populaarimusiikin alueella. Kurssilla käytetään hyödyksi musiikin mobiili- ja tietokonesovelluksia oppimisen tukena. Kurssiin kuuluu konserttikäynti.

KURSSI 2: Moniääninen Suomi (MU2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan suomalaista musiikkia ja vahvistaa omaa kulttuurista identiteettiään. Opiskelija tutkii erilaisia Suomessa esiintyviä musiikkikulttuureja ja niiden sisäisiä osakulttuureja sekä oppii ymmärtämään niiden taustatekijöitä, kehitystä ja olennaisia piirteitä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla opiskelija oppii tuntemaan suomalaista musiikkia ja vahvistaa omaa kulttuurista identiteettiään. Opiskelija tutkii erilaisia Suomessa esiintyviä musiikkikulttuureja ja niiden

sisäisiä osakulttuureja sekä oppii ymmärtämään niiden taustatekijöitä, kehitystä ja olennaisia piirteitä. Kurssin toteuttamisessa otetaan myös huomioon, että suomalaiset musiikkikulttuurit ovat osa eurooppalaista ja globaalia musiikkimaailmaa. Opiskelussa käytetään monipuolisia työtapoja, erityisesti musisointia ja kuuntelua. Musisoitaessa kiinnitetään huomiota oman taiteellisen ilmaisun sekä kuuntelu- ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen. Musiikkiohjelmistoon valitaan eri musiikinlajeja populaari- ja taidemusiikista perinnemusiikkiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Musiikkiohjelmistoon valitaan eri musiikinlajeja populaari- ja taidemusiikista perinnemusiikkiin. Opiskelussa käytetään monipuolisia työtapoja, erityisesti musisointia ja kuuntelua. Musisoitaessa kiinnitetään huomiota oman taiteellisen ilmaisun sekä kuuntelu- ja vuorovaikutustaitojen kehittämiseen. Vahvistetaan Mu 1 kursseilla opittuja valmiuksia.

EDELTVÄT OPINNOT

MU1 suositellaan pohjakurssiksi tälle kurssille

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 3: Ovet auki musiikille (MU3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan itselleen uusia musiikinlajeja, musiikkityylejä ja -kulttuureja sekä ymmärtää musiikin kulttuurisidonnaisuutta. Hän tarkastelee eri musiikkikulttuurien käytäntöjen samankaltaisuutta tai erilaisuutta ja oppii ymmärtämään, miten jokainen kulttuuri määrittelee itse oman käsityksensä musiikista.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla opiskelija oppii tuntemaan itselleen uusia musiikinlajeja, musiikkityylejä ja -kulttuureja sekä ymmärtää musiikin kulttuurisidonnaisuutta. Kurssilla tutustutaan syvällisesti joihinkin musiikinlajeihin tai musiikkikulttuureihin. Opiskelija kehittää musisointitaitojaan sekä taitojaan hankkia ja käsitellä tietoa. Kurssilla pyritään käymään konsertissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla tutustutaan syvällisesti joihinkin musiikinlajeihin tai musiikkikulttuureihin. Opiskelija kehittää musisointitaitojaan sekä taitojaan hankkia ja käsitellä tietoa. Kurssilla pyritään käymään konsertissa

ERITYISESTI HUOMIOITAVAA

Kurssi voidaan tehdä myös projektina.

KURSSI 4: Musiikki viestii ja vaikuttaa (MU4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija tutustuu musiikin käyttöön ja vaikutusmahdollisuuksiin eri taidemuodoissa, monimediaisissa tieto- ja viestintäympäristöissä sekä yhteiskunnassa.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla opiskelija tutustuu musiikin käyttöön ja vaikutusmahdollisuuksiin eri taidemuodoissa, monimediaisissa tieto- ja viestintäympäristöissä sekä yhteiskunnassa. Opiskelija tutkii musiikin yhteyttä tekstiin, kuvaan ja liikkeeseen ja perehtyy tarkemmin musiikin käytötapoihin esimerkiksi elokuvassa, näyttämöllä, joukkoviestimissä tai verkkoympäristöissä muutaman rajatun näytteen avulla. Sisältöjen tarkastelussa painottuu pyrkimys kokonaisuuksien ymmärtämiseen. Musiikin vaikuttavuutta tutkitaan analysoimalla olemassa olevaa materiaalia tai tuottamalla sitä itse. Kurssilla pyritään käymään mahdollisuuksien mukaan konsertissa/ musikaalissa tai muussa vastaavassa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Opiskelija tutkii musiikin yhteyttä tekstiin, kuvaan ja liikkeeseen ja perehtyy tarkemmin musiikin käytötapoihin esimerkiksi elokuvassa, näyttämöllä, joukkoviestimissä tai verkkoympäristöissä muutaman rajatun näytteen avulla. Sisältöjen tarkastelussa painottuu pyrkimys kokonaisuuksien ymmärtämiseen.

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 5: Bändi- ja yhtyelaulukurssi 1

TAVOITTEET

Bändi- ja laulukurssin tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden yhteismusisointitaitoja.

LYHYT KUVAUS

Kurssien aikana harjoitetaan vaihtelevaa populaarimusiikin ohjelmistoa soittaen ja laulaen. Kursseilla harjoitettua ohjelmistoa voidaan myös esittää koulun tilaisuuksissa, kahviloissa tai vanhempainilloissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla soitetaan ja lauletaan sekä opettajan tuomaa, että opiskelijoiden valitsemaa ohjelmistoa. Kurssin materiaali muokkautuu ryhmän kokoonpanon ja taitotason mukaan.

KURSSI 6: Bändi- ja yhtyelaulukurssi 2

TAVOITTEET

Bändi- ja laulukurssin tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden yhteismusisointitaitoja.

LYHYT KUVAUS

Kurssien aikana harjoitetaan vaihtelevaa populaarimusiikin ohjelmistoa soittaen ja laulaen. Kursseilla harjoitettua ohjelmistoa voidaan myös esittää koulun tilaisuuksissa, kahviloissa tai vanhempainilloissa. Kurssi voi sisältää studiotyöskentelyä ja äänitteen tekoa tarpeen mukaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla soitetaan ja lauletaan sekä opettajan tuomaa, että opiskelijoiden valitsemaa ohjelmistoa. Kurssin materiaali muokkautuu ryhmän kokoonpanon ja taitotason mukaan.

KURSSI 7: Bändi- ja yhtyelaulukurssi 3

TAVOITTEET

Bändi- ja laulukurssin tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden yhteismusisointitaitoja.

LYHYT KUVAUS

Kurssien aikana harjoitetaan vaihtelevaa populaarimusiikin ohjelmistoa soittaen ja laulaen. Kursseilla harjoitettua ohjelmistoa voidaan myös esittää koulun tilaisuuksissa, kahviloissa tai vanhempainilloissa. Kurssi voi sisältää studiotyöskentelyä ja äänitteen tekoa tarpeen mukaan. Kurssi voi olla pohjakurssina musikaalille

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla soitetaan ja lauletaan sekä opettajan tuomaa, että opiskelijoiden valitsemaa ohjelmistoa. Kurssin materiaali muokkautuu ryhmän kokoonpanon ja taitotason mukaan.

KURSSI 8: Kuorokurssi 1 (MU8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden yhteislaulutaitoa ja tukea ja vahvistaa kuoroharrastuksen tarjoamaa yhteismusisointia.

LYHYT KUVAUS

Kurssin aikana ohjataan laulajia oikeaan äänenkäyttöön, stemmalauluun, ja harjoitetaan vaihtelevaa ja vaihtelevantasoista ohjelmistoa, mahdollisuuksien mukaan myös koulun tilaisuuksiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Ohjelmisto vaihtuu vuosittain ja laulettava materiaali valitaan kulloisenkin ryhmän taitotason sekä esiintymistilaisuuksien mukaan.

KURSSI 9: Kuorokurssi 2 (MU9)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden yhteislaulutaitoa ja tukea ja vahvistaa kuoroharrastuksen tarjoamaa yhteismusisointia.

LYHYT KUVAUS

Kurssin aikana ohjataan laulajia oikeaan äänenkäyttöön, stemmalauluun, ja harjoitetaan vaihtelevaa ja vaihtelevantasoista ohjelmistoa, mahdollisuuksien mukaan myös koulun tilaisuuksiin.

KESKEISET SISÄLLÖT

Ohjelmisto vaihtuu vuosittain ja laulettava materiaali valitaan kulloisenkin ryhmän taitotason sekä esiintymistilaisuuksien mukaan.

ERITYISESTI HUOMIOITAVAA

Huom! Kuorokurssit voidaan jakaa useammalle jaksolle tarpeen mukaan.

KURSSI 10: Sävellys- ja sanoituspaja (MU10)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on vahvistaa opiskelijan omaa musiikillista, luovaa työskentelyä. Kursilla tutustutaan säveltämiseen, sanoittamiseen ja sovittamiseen sekä äänitetään oma tuotos tarpeen mukaan.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla sävelletään ja sanoitetaan ja sovitetään oppilaan oma kappale sekä tutustutaan melodian soinnuttamiseen. Oma sävellys nuotinnetaan sekä äänitetään tarpeen mukaan.

SISÄLTÖ

Kurssilla tutustutaan muutamiin käyttökelpoisiin sointukiertoihin ja melodiakulkuihin, joiden avulla opiskelija voi säveltää ja sovittaa omia kappaleita. Kurssilla käytetään tietotekniikkaa hyväksi tuotosten äänittämiseen ja tekemiseen. (Nuotinnus- ja äänitysohjelmat)

Huom! Sävellystyö voi olla tarvittaessa myös laajempaan musiikkiproduktioon liitettävä työ, jonka opiskelija valmistelee ennakkoon tällä kurssilla.

5.20 Kuvataide

Kuvataideopetuksen lähtökohtana on kulttuurisesti monimuotoinen todellisuus, jota tutkitaan kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla. Opiskelijoiden kokemukset, mielikuvitus, luova ajattelu ja tavoitteellinen työskentely luovat perustan moniaistiselle taideoppimiselle. Opetuksen keskeisenä tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin ilmiöitä omassa elämässään ja yhteiskunnassa. Kulttuuriperinnön tuntemusta vahvistetaan oppimalla vastaanottamaan, ymmärtämään ja uudistamaan traditioita. Opiskelijat tarkastelevat taiteessa ja muussa visuaalisessa kulttuurissa ilmeneviä esteettisiä, ekologisia ja eettisiä arvoja. Opetus luo edellytyksiä kriittisen ajattelun kehittämiseksi, elinympäristöön vaikuttamiselle ja kestäväen elämäntavan edistämiseksi.

Kuvataideopetuksessa havainnoidaan, tuotetaan, tulkitaan ja arvotetaan kuvia visuaalisuutta ja muita tiedon tuottamisen tapoja hyödyntämällä. Opetuksessa syvennetään opiskelijan monilukutaitoa. Opiskelijat tutkivat kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin henkilökohtaisia, yhteiskunnallisia ja globaaleja merkityksiä. Opetuksessa perehdytään erilaisiin taidekäsitteisiin. Keskeisiä sisältöjä ovat opiskelijoiden omat kuvakulttuurit, ympäristön kuvakulttuurit ja taiteen maailmat, joita tutkitaan rakentamalla yhteyksiä niiden välille. Sisältöjä valitaan opiskelijoille merkityksellisistä ja vieraista kuvakulttuureista. Opiskelijat osallistuvat sisältöjen ja ilmaisun keinojen valintaan. Opetuksessa perehdytään ajankohtaisiin visuaalisen kulttuurin ilmiöihin, toimintatapoihin ja osallistumisen muotoihin.

Opetuksessa luodaan edellytyksiä työtapojen ja opiskeluympäristöjen monipuoliselle käytölle. Opiskelijoita kannustetaan välineiden, materiaalien ja ilmaisun keinojen kokeilemiseen sekä niiden luovaan soveltamiseen. Uudet teknologiat ja mediaympäristöt ovat sekä tutkittavia ilmiöitä että kuvallisen tuottamisen välineitä. Opiskelijoiden kulttuurista osaamista syvennetään yhdessä museoiden ja muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Kuvataideopetus tarjoaa mahdollisuuksia lukion toimintakulttuurin kehittämiseksi sekä luo valmiuksia opiskelijan lukion jälkeisille opinnoille.

Opetuksen tavoitteet

Kuvataiteen opetuksen tavoitteena on, että opiskelija

- ymmärtää taiteen, ympäristön ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään, yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa
- rakentaa kulttuuri-identiteettiään erilaisia kuvia tuottamalla ja tulkitsemalla
- syventää monilukutaitoaan ja kulttuurista osaamistaan kuvanlukutaitoa, medialukutaitoa ja ympäristönlukutaitoa kehittämällä
- ilmaisee havaintojaan, mielikuviaan ja ajatuksiaan kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen
- syventää kuvallisen tuottamisen taitojaan materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja tarkoituksenmukaisesti käyttäen
- harjaantuu tavoitteelliseen, teemalliseen ja prosessinomaiseen työskentelyyn, itsearviointiin ja yhteistyöhön
- ymmärtää työskentelyyn sisältyvien aistinautintojen, tunteiden, kauneuden elämyksien ja luovan ajattelun merkityksen omalle oppimiselle
- käyttää tutkivaa lähestymistapaa itsenäisessä ja yhteistoiminnallisessa kuvallisessa työskentelyssä
- soveltaa kuvallisen viestinnän keinoja osallistuessaan ja vaikuttaessaan kuvien avulla
- tulkitsee kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria erilaisia kuvatulkinnan menetelmiä ja käsitteistöjä käyttäen
- tarkastelee taiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkitystä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle eri aikoina ja eri kulttuureissa
- tutkii kuvailmaisussaan nykyisyyttä ja tulevaisuutta kulttuurisen moninaisuuden ja kestävän kehityksen näkökulmista.

Arviointi

Kuvataiteen arviointi on kannustavaa, pitkäkestoista, vuorovaikutteista ja opiskelijan kuvataiteellista osaamista kehittävää. Arviointi tukee opiskelijan omakohtaista suhdetta kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin. Monipuolinen arviointi edistää opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumista kaikissa oppimisprosessin vaiheissa. Näin arvioinnilla tuetaan opiskelijan oppimaan oppimisen taitojen syventämistä. Arvioinnin kokonaisuuteen kuuluu myös itsearviointia ja vertaisarviointia. Arviointi kohdistuu visuaaliseen havaitsemiseen ja ajatteluun, kuvalliseen tuottamiseen, visuaalisen kulttuurin tulkintaan sekä esteettiseen, ekologiseen ja eettiseen arvottamiseen. Kurssien arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan kuvataiteellisen osaamisen kehittyminen, erilaiset työskentelyprosessit ja työskentelyn tulokset. Arvioinnilla ohjataan työtapojen ja opiskeluympäristöjen tarkoituksenmukaiseen käyttöön yksin ja ryhmässä.

Arviointi pakollisissa ja syventävissä kursseissa on arvosanalla 4-10:

Arvosana 6: tehtävät on toteutettu hyväksytysti suhteessa annettuihin ohjeisiin

Arvosana 7: tehtävien toteuttaminen osoittaa halua ymmärtää tehtävänantoja ja pyrkimystä hyödyntää käytössä ollut aika

Arvosana 8: tehtävät on tehty tehtävänantoja / lähtökohtia noudattaen ja niistä näkyy kohdullinen kiinnostus sekä tekniikkaan että sisältöön

Arvosana 9: tehtävien toteutus osoittaa kiinnostusta, käsiteltyjen asioiden ymmärtämistä sekä hyvää teknistä osaamista tai luovuutta teknisten ratkaisujen tekemisessä

Arvosana 10: tehtävien toteutus ja tuntityöskentely osoittavat kiinnostusta, kuvallisen kulttuurin ymmärtämistä ja pohtimista, tehtävänantojen luovaa toteuttamista ja tekniikoiden innostunutta hyödyntämistä

Soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä (S/hyl).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen kuvataiteessa

Kuvataideopetuksessa toteutetaan kaikissa valtakunnallisissa kurseissa aihekokonaisuuksia niin sisällön näkökulmasta, materiaalien ja tekniikoiden valinnassa kuin läpäisyperiaatteella.

Aihekokonaisuudet painottuvat seuraavilla kursseilla:

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä: KU2 suunnittelu, muotoilu, rakennettu ympäristö huomioidaan siitä näkökulmasta.

Hyvinvointi ja turvallisuus: luovan työskentelyn ja taidekokemusten merkitys hyvinvoinnin lisääjänä niin yksilölle kuin yhteiskunnalle tulevat opiskelijalle näkyväksi kaikissa kurseissa.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu ilmenee kaikkien kurssien sisältöjen lisäksi muun muassa materiaalien valinnoissa, tekotavoissa, pyrkimyksenä huomioida ympäröivä yhteisö

Kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys sisältyy kaikkiin kursseihin, erityisesti painottuu sisältönä kurssiin KU4

Monilukutaito ja mediat: Kaikki kurssit, erityisesti KU3,

Teknologia ja yhteiskunta: Kaikki kurssit, erityisesti KU2 ja KU3

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Erialaisten vuosittain ja kurseittain vaihtelevien yhteistyöprojektien lisäksi kuvataideopetuksen sisällöt auttavat opiskelijaa hahmottamaan, tuottamaan ja analysoimaan visualisoitua tietoa, jolla voi olla teemallinen sisältö muiden oppiaineiden näkökulmasta.

Keskeisiä yhteistyötahoja ovat muun muassa: Taidemuseo, Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX, Hämeenlinnan teatteri, galleriat, taiteilijayhteisöt, yritykset.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineen opetuksessa

Tutustumista paikallisiin kaupunkikohteisiin, merkittäviin rakennuksiin ja paikallisiin kulttuurilaitoksiin

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen oppiaineessa

Opiskelijälähtöisyys painottuu muun muassa toiminnallisuutena, oman henkilökohtaisen luovuuden korostumisena, mahdollisuutena toteuttaa itse materiaalivalintoja, teknisiä ja sisällöllisiä ratkaisuja sekä tehdä oman kiinnostuksen mukaisia painotuksia kurssien sisällöissä.

Kurssien suoritusjärjestys

KU1 suoritetaan ensimmäisenä, perustellusta syystä voidaan poiketa, muutoin kurssien suoritusjärjestys on vapaasti valittavissa.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Kuvat ja kulttuurit (KU1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin sisältöjä, ilmiöitä, prosesseja ja toimintatapoja
- käyttää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin keinoja kuvailmaisussaan ja tekee omakohtaisia ratkaisuja
- tarkastelee omia ja muiden kuvakulttuureja sekä taiteen, median ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaisia ilmiöitä
- tutkii kuvataidetta ja muuta visuaalista kulttuuria yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan näkökulmista itsenäisesti ja ryhmän jäsenenä
- tarkastelee erilaisia kuvia teoksen, tekijän ja katsojan näkökulmista kuvatulkinnan menetelmiä käyttäen
- ymmärtää kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin merkityksen omassa elämässään, yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa.

Tavoitteena on lisäksi oman kuvasuhteen vahvistaminen, henkilökohtaisen luovuuden kehittäminen ja arvostaminen sekä kuvien tekemiseen liittyvien vahvuuksien tiedostaminen.

LYHYT KUVAUS

Kuvataiteen peruskurssi, jossa käydään läpi kerraten ja syventäen kuvallisen ilmaisun perusasioita, kuvan tarkasteluun liittyviä olennaisia lähtökohtia niin erilaisten kuvakulttuurien kuin kuvan tekemisen tapojen näkökulmasta. Harjoitellaan omaa ilmaisua ja luovuuden esille tuomista tarkoituksenmukaisin keinoin sekä opetellaan jäsentämään ja kertomaan omista kuvalliseen ilmaisuun liittyvistä ajatuksista.

KESKEISET SISÄLLÖT

- omat kuvat identiteettien rakentajina, kulttuurisen moninaisuuden ilmentäjinä ja kulttuuriperinnön uudistajina
- vaikuttaminen omissa ja muiden kuvissa, taiteessa, mediassa ja muissa ympäristöissä
- erilaiset käsitykset taiteesta ja muusta visuaalisesta kulttuurista
- kuvataiteen käsitteistö, kuvatyytit ja kuvastot
- kuvalliset, sanalliset ja muut kuvatulkinnan keinot
- taiteen, median ja muun visuaalisen kulttuurin ajankohtaiset ilmiöt

Keskeisenä sisältönä on käsitellä kuvallista maailmaa oman tekemisen kautta. Käsitellään nykyisten kuvamaailmojen lisäksi länsimaisen taidehistorian kulmakiviä sekä kuvan rakentumisen perusteita kuten sommittelua ja värioppia.

KURSSI 2: Muotoillut ja rakennetut ympäristöt (KU2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii ympäristön kuvakulttuurien yhteyksiä omiin kuviin, taiteeseen ja kulttuuriperintöön kuvailmaisun taitojaan syventäen
- tarkastelee rakennettuja ja luonnon ympäristöjä kulttuurisen moninaisuuden ja kestävän kehityksen kannalta
- käyttää arkkitehtuurin, muotoilun ja tuotteistamisen sisältöjä, prosesseja ja toimintatapoja kuvallisen tuottamisen lähtökohtana
- osallistuu ja vaikuttaa erilaisiin ympäristöihin visuaalisuutta ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen
- tarkastelee luonnon, arkkitehtuurin ja muotoilun henkilökohtaisia, yhteisöllisiä, yhteiskunnallisia ja globaaleja merkityksiä
- ymmärtää taiteen merkityksen erilaisissa ympäristöissä ja niiden suunnittelussa sekä ajankohtaisissa yhteiskunnallisissa kysymyksissä.

LYHYT KUVAUS

Kurssin aikana perehdytään muotoiluun, suunnitteluun ja arkkitehtuuriin niin itse tekemällä ja suunnittelemalla kuin ympäristöä tarkastellen muun muassa valokuvaten, piirtäen ja historiallisiin lähtökohtiin tutustuen. Harjoitellaan omien ideoiden esittämiseen liittyvien tarkoituksenmukaisten tekniikoiden kuten digitaalisten kuvantuottamisen tapojen, luonnostelun ja mallinnoksen hyödyntämistä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- ympäristön kuvakulttuurit identiteettien rakentajina ja kulttuuriperinnön uudistajina
- luonto, rakennettu ympäristö, muotoilu, tuotteistaminen, palvelut, mediaympäristöt ja virtuaalimaailmat kuvallisen tuottamisen lähtökohtana
- ympäristön suunnittelun ja muotoilun käsitteistö ja kuvastot
- ympäristön kuvakulttuurien tulkinnan keinot
- luonnon, arkkitehtuurin ja muotoilun ajankohtaiset ilmiöt

Tutustutaan paikalliseen rakennettuun ympäristöön historiallisesta näkökulmasta ja yhteisön toiminnan merkitysten kannalta. Kurssin aikana vahvistetaan omaa ympäristösuhdetta. Tavoitteena on suunnitteluprosessien ja kuluttajuuden tiedostaminen kestävän kehityksen näkökulmasta.

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 3: Osallisena mediassa (KU3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii median yhteyksiä muihin ympäristöihin, omiin kuviin, taiteeseen ja kulttuuriperintöön kuvallisen viestinnän sekä tieto- ja viestintäteknologian osaamistaan syventäen
- tarkastelee mediakulttuureja kulttuurisen moninaisuuden ja kestävän kehityksen kannalta

- käyttää median sisältöjä, ilmiöitä, suunnitteluprosesseja ja toimintatapoja kuvallisen tuottamisen lähtökohtana
- osallistuu ja vaikuttaa mediaympäristöihin visuaalisuutta ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen
- tarkastelee mediakulttuurien henkilökohtaisia, yhteisöllisiä, yhteiskunnallisia ja globaaleja merkityksiä
- ymmärtää visuaalisuuden merkityksen mediaviestinnässä, mediaympäristöissä ja mediaesityksissä sekä niiden suunnittelussa ja tuottamisessa.

LYHYT KUVAUS

Perehdytään median eri ilmiöihin ja niiden kriittiseen tarkasteluun. Kurssin aikana syvennetään kuvallisen ilmaisun, visuaalisen markkinoinnin ja viestintäkeinojen ymmärtämistä erityisesti oman tekemisen avulla. Toteutetaan esimerkiksi kuvasarjoja, sarjakuvia, brändin suunnittelua, logon ja julisteiden toteuttamista sekä mahdollisesti lyhytelokuvia.

KESKEISET SISÄLLÖT

- mediakulttuurit identiteettien rakentajina ja kulttuuriperinnön uudistajina
- median sisällöt, tuotteet, palvelut, ilmiöt ja ympäristöt kuvallisen tuottamisen lähtökohtana
- median käsitteistö, kuvatyypit ja kuvastot
- mediaesitysten tulkinnan keinot
- median ajankohtaiset ilmiöt ja kysymykset

KURSSI 4: Taiteen monet maailmat (KU4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutkii taiteen sisältöjen, ilmiöiden ja toimintatapojen yhteyksiä omiin kuviin, ympäristöön ja kulttuuriperintöön ilmiökeskeistä lähestymistapaa hyödyntäen
- tarkastelee eri aikoina ja eri ympäristöissä tuotettua kuvataidetta kulttuurisen moninaisuuden ja kestävän kehityksen kannalta
- soveltaa erilaisia materiaaleja, tekniikoita ja ilmaisun keinoja itsenäisessä ja yhteistoiminnallisessa kuvallisessa työskentelyssä
- tarkastelee kuvataiteen merkityksiä yksilölle, yhteisölle ja yhteiskunnalle soveltamalla kuvatulkinnan menetelmiä
- tutkii omaan elinympäristöön ja yhteiskuntaan liittyviä ilmiöitä kuvallisesti ja muita tiedon tuottamisen tapoja käyttäen
- ymmärtää taiteen merkityksen rakennetuissa ja luonnon ympäristöissä, omissa kuvissa sekä vaikuttamisessa ja osallistumisessa.

LYHYT KUVAUS

Taidehistorian ja erilaisten kuvakulttuurien ilmiöihin perehtymistä erityisesti oman tekemisen avulla. Syvennetään niin kulttuurihistorian tuntemista kuin erilaisten tekniikoiden hyödyntämistä ilmaisun keinoina.

KESKEISET SISÄLLÖT

- taiteen maailmat identiteettien rakentajina, kulttuurisen moninaisuuden ilmentäjinä ja kulttuuriperinnön uudistajina
- eri aikoina, eri ympäristöissä ja eri kulttuureissa tuotettu kuvataide
- kuvataiteen käsitteistö, kuvatyypit ja kuvastot
- kuvalliset, sanalliset ja muut taiteen tulkinnan keinot
- taiteen ajankohtaiset ilmiöt ja kysymykset

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 5: Valokuvan/elokuvan työpaja (KU5)

TAVOITTEET

- Opiskelija oppii tarkastelemaan valokuvaa ja/tai elokuvaa aikansa ilmiönä ja vaikuttajana sisällön, muodon ja merkitysten kannalta
- perehtyy valokuvan ja/tai elokuvan ilmaisukeinoihin ja tekniikkaan
- oppii käyttämään kameraa omana ilmaisu- ja dokumentointivälineenään sekä syventyy kameran teknisiin ominaisuuksiin
- tuntee valokuva- ja/tai elokuvataiteen keskeisiä vaiheita ja lajityyppejä

LYHYT KUVAUS

Syvennytään vaihtoehtoisesti tai rinnakkain valokuvan ja elokuvan tekniikkaan ilmaisun välineenä. Työskentely tapahtuu työpajamuotoisesti omaa painottaen omakohtaisia kiinnostuksen kohteita.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kameran ja kuvaamisen keinojen syventyminen oman ilmaisun välineenä
- tekniikkaa, erilaisia ilmaisukeinoja: vaativat valaistusolosuhteet, henkilökuvaus, liikkeen kuvaaminen, materiaalin kuvaaminen
- mahdollisesti kuvan kehittämis- ja jatkotyöstöharjoituksia
- vaihtelevasti ja opiskelijoiden kiinnostuksen mukaan fotogrammistista valokuviin; mustavalkoinen kuva, digikuva
- oma valokuvasarja ja/tai osallistuminen lyhytelokuvan tekemiseen

MENETELMÄT

kameran käyttö, kuvaaminen, vedostaminen / kuvan jatkokäsittely, mahdollisesti liikkuva kuva ja editointi

KURSSI 6: Piirustus ja maalaus (KU6)

Kurssi on työpajatyypinen.

TAVOITTEET

- opiskelijan oman luovuuden ja itseilmaisun kehittäminen
- prosessityöskentelyn harjoittelu

LYHYT KUVAUS

Syvennetään erilaisten piirustus- ja maalaustekniikoiden osaamista oman ilmaisun välineenä. Työskentely tapahtuu työpajamuotoisesti painottaen omakohtaisia kiinnostuksen kohteita.

KESKEISET SISÄLLÖT

- pinta, viiva, muoto, mittasuhteet, sommittelu: kuvan peruselementtien ymmärtäminen ja hyödyntäminen itseilmaisussa
- piirustus- ja maalaustekniikoihin tutustuminen monipuolisesti ja syventäen aikaisemmin opittua

KURSSI 7: Taidegrafiikka ja kolmiulotteiset menetelmät (KU7)

TAVOITTEET

- opiskelijan oman luovuuden ja itseilmaisun kehittäminen
- tutustua uusiin tekniikoihin

LYHYT KUVAUS

Syvennytään koulussa soveltuviin taidegrafiikan, keramiikan ja kolmiulotteisten kuvataiteen menetelmien käyttöön oman ilmaisun välineenä. Työskentely tapahtuu työpajamuotoisesti painottaen omakohtaisia kiinnostuksen kohteita.

KESKEISET SISÄLLÖT

- kouluun soveltuvat grafiikan menetelmät kuten linokaiverrus, puupiirros, carborundum, kollografia, kuivaneula oman ilmaisun välineinä
- erilaisiin kouluun soveltuvien kuvanveistomenetelmien, keramiikan työskentelytapojen ja kolmiulotteisen kuvantekemisen keinojen hyödyntäminen
- työpajatyyppinen kurssi, jolla opiskelija voi valita menetelmiä kiinnostusten mukaan

KURSSI 8: Graafinen suunnittelu (KU8)

TAVOITTEET

- graafisen suunnittelun keinojen kokeilu käytännön harjoitusten kautta
- taitto- ja kuvankäsittelyohjelmien tarkoituksenmukainen käyttö

LYHYT KUVAUS

Erilaisten graafisten suunnittelujen keinojen käyttäminen käytännössä. Digitaalisen ja käsillä tehtävän työskentelyn tarkoituksenmukaisen yhdistämisen harjoittelu. Oman kuvaviestinnällisen ilmaisun harjoittelu.

KESKEISET SISÄLLÖT

Lay out, typografia, sommittelu, värien ja graafisten elementtien käyttö, julkaisun toteuttaminen, itseilmaisu ja mainosgrafiikka

KURSSI 9: Projektityökurssi 1 (KU9)

Kurssin sisältö ja suorittaminen määritellään tapauskohtaisesti. Voi olla jonkin kuvataiteen kurssin jatkokurssi, mikäli konkreettinen työskentely tapahtuu niin laajasti, että siitä tulee

lukion kurssin laajuinen kokonaisuus. Voi olla esimerkiksi jatkokurssina elokuvan ja valokuvan työpajalle, jos lyhytelokuvan editointi tai pimiötyöskentely on laajaa ja syventyvää. Voidaan myös opettajan kanssa sovittaessa toteuttaa itsenäisenä suorituksena. Tuolloin sovitaan etukäteen tavoitteellinen kokonaisuus, jossa harjoitellaan tiettyä tekniikkaa, työskennellään tietyn teeman mukaisesti tai toteutetaan muuten laajuudeltaan lukiokurssia vastaava kokonaisuus.

TAVOITTEET

- projektityöskentelyn oppiminen
- kuvallisen itseilmaisun kehittäminen
- oman osaamisen syventäminen
- oman oppimisprosessin dokumentoinnin harjoittelu

LYHYT KUVAUS

Kurssin sisältö ja suorittaminen määritellään tapauskohtaisesti. Voi olla jonkin kuvataiteen kurssin jatkokurssi, mikäli konkreettinen työskentely tapahtuu niin laajasti, että siitä tulee lukion kurssin laajuinen kokonaisuus. Voi olla esimerkiksi jatkokurssina elokuvan ja valokuvan työpajalle, jos lyhytelokuvan editointi tai pimiötyöskentely on laajaa ja syventyvää. Voidaan myös opettajan kanssa sovittaessa toteuttaa itsenäisenä suorituksena. Tuolloin sovitaan etukäteen tavoitteellinen kokonaisuus, jossa harjoitellaan tiettyä tekniikkaa, työskennellään tietyn teeman mukaisesti tai toteutetaan muuten laajuudeltaan lukiokurssia vastaava kokonaisuus.

KESKEISET SISÄLLÖT

Sisällöt ja menetelmät määrittyvät tapauskohtaisesti, mutta projektityökurssiin kuuluu tekemisen dokumentointi sekä oppimisen reflektointi esimerkiksi oppimispäiväkirja, blogi, vlogi.

KURSSI 10: Projektityökurssi 2 (KU10)

TAVOITTEET JA KESKEISET SISÄLLÖT

Vastaava projektityökurssi kuin ykkönen, mutta suoritetaan esimerkiksi tilanteissa, joissa opiskelija on omakohtaisen projektityökurssin lisäksi osallistunut vaikkapa jonkin koulun tapahtuman visuaalisen ilmeen suunnitteluun, skenografiseen suunnitteluun tai laajaan kuvalliseen dokumentointiin kansainvälisessä projektissa.

KURSSI 11: Kuvanveisto ja muotoilu (KU11)

TAVOITTEET

- Tutustutaan erilaisiin kuvanveiston ja muotoilun menetelmiin.
- Opitaan tekemään tarkoituksenmukaisia materiaalivalintoja.
- Oman tekemisen kautta kehitetään kolmiulotteista hahmottamista, kädentaitoja ja ilmaisua.
- Etsitään uudenlaisia ratkaisuja työskentelyssä.

LYHYT KUVAUS

Erilaisten materiaalien ja menetelmien käyttö kolmiulotteisessa ilmaisussa on keskeistä. Kurssilla voi käsin tekemisen lisäksi vaihtoehtoisesti keskittyä muotoiluun ja käyttötaitteeseen teknologiaa hyödyntäen. Kurssin aikana kehitetään luovuutta luonnostelemalla, tekemällä erilaisia materiaalikokeiluja esim. savesta, kipsistä, puusta, paperi/selluvillamassasta tai kierrätysmateriaaleista. Etsitään uudenlaisia ratkaisuja työskentelyssä.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Kolmiulotteisen muodon hahmottaminen
- Materiaalin tuntemus esim. savi ja kipsi
- Esineiden ja tuotteiden muotokielen tutkiminen
- Erilaiset soveltavat plastisen sommittelun ja muotoilu tekniikat

KURSSI 12: Verkojulkaisut/lehden taitto (KU12)

TAVOITTEET

- Perehtyminen www-sivujen laatimiseen tai painetun julkaisun taittoon
- Opiskelija tuottaa verkkosivun esim. koulun muille painopistealueille tai suunnittelee ja toteuttaa lehden taiton.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija tuottaa verkkosivun esim. koulun muille painopistealueille tai suunnittelee taiton koulun lehteen, paikallislehteen tai musikaaliesitteeseen. Harjoitustyöt ovat tilaustöitä tai jokin laajempi työ. Työskentely on itsenäistä opettajan ohjauksessa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Viestintä ja mediaosaaminen
- Valitun työn vaatimaan välineistöön, ohjelmistoon tai ohjelmointikieleen perehtyminen
- Kuvan ja tekstin yhdistäminen
- Typografia lehdessä ja www-julkaisussa
- Kehittyvien viestintämahdollisuuksien tutkiminen

5.21 Opinto-ohjaus

Opinto-ohjauksen tehtävänä on tukea opiskelijaa opinnoissa lukioaikana ja huolehtia siitä, että opiskelijalle karttuu riittävästi sellaisia tietoja ja taitoja, joita hän tarvitsee elämään liittyvissä siirtymä- ja muutostilanteissa, kuten siirtyessään jatko-opintoihin ja työelämään sekä kohti täysivaltaista ja aktiivista yhteiskunnan jäsenyyttä.

Ohjaustoiminta muodostaa koko lukiokoulutuksen ajan kestävän jatkumon, jonka aikana opinto-ohjauksen kurssit ja muu ohjaus tarjoavat opiskelijalle mahdollisuuden hankkia perustiedot ja -taidot, joiden varassa hänen on mahdollista suunnitella lukio-opintojaan ja jatko-opintojaan sekä pohtia urasuuntautumistaan. Henkilökohtainen, luokkamuotoinen, pienryhmä- ja vertaisohjaus tukevat opiskelijaa kiinnostusten kartoittamisessa, vahvuuk-

sien tunnistamisessa, urasuunnittelussa sekä valinta- ja ongelmatilanteiden ratkaisemisessa. Henkilökohtaisessa ohjauksessa opiskelijan tulee voida keskustella lukio-opintoihinsa, urasuunnitteluunsa, jatkokoulutusvalintoihinsa sekä elämäntilanteeseensa ja tulevaisuuteensa liittyvistä kysymyksistä. Pienryhmissä opiskelijalla on mahdollisuus käsitellä asioita, jotka ovat jaettavissa muiden opiskelijoiden kanssa ja joiden esille ottaminen ryhmässä on mielekästä.

Opinto-ohjauksen tavoitteet

Ohjaus toteutetaan tavalla, joka vahvistaa opiskelijoiden aktiivista toimijuutta, osallisuutta ja vastuullisuutta. Tavoitteena on, että opiskelija löytäisi omat yksilölliset, myös elinikäistä oppimista tukevat tapansa oppia. Opiskelijaa tuetaan tunnistamaan vahvuutensa ja kehittämisen kohteensa sekä etsimään tietoa siitä, miten ja mistä hän saa apua mahdollisiin opiskelun haasteisiin. Ohjauksella edistetään opiskeluvälineiden kehittymistä ja opintojen sujumista sekä tuetaan nuorta elämänsuunnittelun ja -hallinnan taidoissa sekä koulutukseen ja uravalintoihin liittyvissä päätöksissä. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy urasuunnittelussaan ja päätöksenteossään arvioimaan realistisesti omia edellytyksiään ja mahdollisuuksiaan.

Opiskelijan tiedonhakutaitoja vahvistetaan ohjaamalla häntä monipuolisesti erilaisia opiskeluympäristöjä hyödyntäväksi, aktiiviseksi ja kriittiseksi tiedonetsijäksi, joka osaa myös soveltaa etsimäänsä tietoa. Tavoitteena on, että opiskelija tuntee keskeiset jatkokoulutuksiin, ammattialoihin ja urasuunnitteluun liittyvät tietolähteet, ohjauspalvelut ja sähköiset hakujärjestelmät sekä osaa käyttää niissä olevaa informaatiota urasuunnittelun ja jatko-opintoihin hakeutumisen tukena.

Opinto-ohjauksen avulla opiskelija saa tietoa opiskelusta muissa oppilaitoksissa, lukion jälkeisistä jatko-opiskeluvaihtoehdoista, työ- ja elinkeinoelämästä sekä yrittäjyydestä. Opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus tutustua monipuolisesti ammatteihin ja työelämään sekä kansanopistojen, toisen asteen ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen koulutustarjontaan. Opiskelijaa ohjataan siten, että hän osaa etsiä tietoa myös muiden maiden tarjoamista opiskelumahdollisuuksista ja työskentelystä ulkomailla.

Opiskelija saa ohjausta jatko-opintojensa suunnittelussa sekä opintoihin hakeutumisessa. Tavoitteena on, että opiskelija suunnittelee lukio-opintojaan ja tekee valintojaan siten, että hänellä on valmiudet hakeutua jatko-opintoihin välittömästi lukio-opintojen jälkeen. Opiskelijaa tuetaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman laatimisessa ja suunnitelmien päivittämisessä.

Opinto-ohjaus toteuttaa ja kehittää lukioden toimintakulttuuria vuosittain päivitettävässä ohjaustyön suunnitelmassa kuvattavalla tavalla, joka määrittää eri toimijoiden tehtävät. Ohjauksen toimintakulttuuriin vaikuttavat koulukohtainen toimintaympäristö, opiskelijoiden linja- ja oppiainekohtaiset painotukset sekä opiskelijoiden moninaisuus ja erityistarpeet. Toimintakulttuuria kehitetään yhdessä lukioden koko henkilöstön, opiskelijoiden, huoltajien ja yhteistyötahojen kanssa.

Ohjauksessa toimitaan läheisessä yhteistyössä paikallisten oppilaitosten, yritysten ja muiden yhteistyötahojen kanssa.

Osallisuutta, tavoitteellisuutta ja itseohjautuvuutta tukevia menettelytapoja kehitetään ja sovelletaan yksilö- ja yhteisötasolla. Ohjauksessa käytetään ryhmäohjausta, pienryhmäohjausta, henkilökohtaista sekä verkko-ohjausta, vertaisohjausta, etä- ja monimuoto-ohjausta, sähköisiä alustoja hyödyntäen. Lukioissa järjestetään vuosittain 1 - 5 päivän työelämään tutustuminen.

Opinto-ohjauksessa keskeinen yhteistyömuoto on alumnitoiminta ja muut vierailijat ja tutustumiskäynnit. Ohjauksessa huomioidaan toimintakentän laajentuminen kansainvälisesti. Ohjauksessa osallistutaan vuosittain tarkemmin määritettäviin keskeisiin jatkokoulutustapahtumiin.

Arviointi

Kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä.

PAKOLLISET KURSSIT

KURSSI 1: Minä opiskelijana (OP1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu lukio-opintojen käytänteisiin, opintojen rakenteeseen sekä ylioppilastutkintoon
- harjaantuu lukiossa vaadittaviin opiskelutaitoihin sekä omien vahvuuksien ja kiinnostusten kohteiden kartoittamiseen liittyvissä keskeisissä tiedoissa ja taidoissa
- pohtii elinikäiseen oppimiseen ja itsensä kehittämiseen liittyviä kysymyksiä.

LYHYT KUVAUS

Kurssi on tarkoitettu ohjauksen perustoiminnoksi, jota toteutetaan hajautetusti koko lukio-opintojen ajan.

KESKEISET SISÄLLÖT

- opiskelu- ja tiedonhankintataidot, oppimaan oppiminen
- lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suunnittelu; henkilökohtainen opiskelusuunnitelma ja ylioppilastutkintosuunnitelma
- jatko-opintojen pohtiminen ja ammatillinen suuntautuminen; jatko-opinto- ja urasuunnitelma
- itsetuntemus ja sen kehittäminen
- elämänhallintataidot
- oman oppimisen arviointi
- jatko-opintoihin ja tulevaisuuden suunnitteluun liittyvät tietolähteet, sähköiset ohjauspalvelut ja hakujärjestelmät
- työelämään sekä toisen ja korkea-asteen koulutuspaikkoihin tutustuminen
- lukio-opintojen kannalta kulloinkin ajankohtaiset asiat

SUORITUSTAPA

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti sen opinto-ohjauksellisen luonteen vuoksi.

ERITYISESTI HUOMIOITAVAA

Kurssi suoritetaan hajautetusti kolmen opiskeluvuoden aikana.

KURSSI 2: Jatko-opinnot ja työelämä (OP2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- kehittää edelleen itsetuntemustaan sekä elämänsuunnittelu- ja elämänhallintataitojaan
- perehtyy jatkokoulutuksen ja työelämän kannalta sellaisiin keskeisiin teemoihin, jotka auttavat ura- ja elämänsuunnittelutaidoissa sekä antavat valmiudet jatko-opintoihin ja työelämään siirtymiselle
- tutustuu toisen ja korkea-asteen erilaisiin koulutusvaihtoehtoihin sekä muuhun koulutustarjontaan
- lisää työelämätaitojaan sekä syventää työelämätuntemustaan.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla syvennetään työelämä- ja jatko-opintotietoutta monipuolisin menetelmin.

KESKEISET SISÄLLÖT

- jatko-opintomahdollisuudet Suomessa ja ulkomailla
- työelämätietous, muuttuva ja monimuotoinen työelämä
- yrittäjyys
- työelämä- ja työnhakutaidot
- työelämään sekä jatko-opintoihin tutustuminen
- jatko-opintojen ja tulevaisuuden suunnittelu, jatko-opintoihin hakeutuminen
- henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman, ylioppilastutkintosuunnitelman sekä jatko-opinto- ja urasuunnitelman päivittäminen
- lukio-opintojen kannalta kulloinkin ajankohtaiset asiat

SUORITUSTAPA

Kurssin toteuttaminen sisältää oppitunteja, vierailijoita, vierailuja, pienryhmäohjausta, verkko-opintoja yms.

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 3: Tutor-kurssi (OP3)

TAVOITTEET

- tutor-toiminta on tärkeä osa koulun toimintakulttuuria
- uusien opiskelijoiden ryhmäyttäminen kouluyhteisöön ja yhteisöllisyyden sekä osallisuuden edistäminen erityisesti lukion nivel- ja aloitusvaiheessa
- tutor-opiskelija omaksuu ja kehittää koulun toimintakulttuuria ylläpitäviä keskeisiä arvoja esimerkiksi osallisuus, hyvinvointi ja kulttuurien moninaisuus

- opiskelija oppii esiintymis- ja vuorovaikutustaitoja sekä aktiivisuutta ja oma-aloitteisuutta
- toiminta on opiskelijälähtöistä ja se vahvistaa opiskelijoiden omaa toimijuutta

LYHYT KUVAUS

Tutor-toiminta koostuu opiskelijatutor-koulutuksesta ja tutor-toiminnasta koulussa. Ensimmäisen vuoden opiskelijoista koulutetaan keväällä uudet tutorit, jotka ohjaavat toisena lukuvuonna uusia opiskelijoita.

KESKEISET SISÄLLÖT

- tutorit auttavat mm. lukio-opiskelun aloittamisessa sekä ainevalintojen tekemiseen liittyvissä asioissa
- uusien opiskelijoiden ryhmäyttäminen
- lukion esittely ja toiminnasta tiedottaminen yläkoulun oppilaille
- vertaisohjaajana toimiminen

ARVIOINTI

Kurssin laajuus on 1-2 kurssia.

ERITYISTÄ HUOMIOITAVAA

Tutor-koulutuksessa tehdään yhteistyötä Lukiokoulutus Tavastian lukioden ja seutukunnan lukioden kanssa. Opiskelijat kutsutaan kurssille tai valitaan hakemuksen mukaan. Voidaan toteuttaa myös erillisenä kurssina, jossa hyödynnetään pienryhmätyöskentelyä ja mentorointia.

KURSSI 4: Lue-kurssi (OP4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on tehostaa luku- ja kirjoitustaitoja, tukea opiskelijaa oman opiskelutyylin löytämisessä ja opiskelutaitojen kehittämisessä sekä vahvistaa myönteistä minäkuvaa opiskelijana. Tavoitteena on myös kehittää opiskelurutiinia.

LYHYT KUVAUS

Kurssin tavoitteena on tehostaa luku- ja kirjoitustaitoja, tukea opiskelijaa oman opiskelutyylin löytämisessä ja opiskelutaitojen kehittämisessä sekä vahvistaa myönteistä minäkuvaa opiskelijana. Tavoitteena on myös kehittää opiskelurutiinia. Kurssilla harjoitellaan erilaisia opiskelutekniikoita ja pyritään soveltamaan niitä lukiokurssien suorittamisessa sekä tutustutaan erilaisiin oppimista ja opiskelua helpottaviin toimintatapoihin. Kurssi on tarkoitettu ensisijaisesti opiskelijoille, joilla on lukivaikeuksia tai muita opiskeluvaikeuksia.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssi sisältää ryhmäopetusta ja yksilöohjausta ja on tukiluonteinen. Sisältö vaihtelee vuosittain opiskelijoiden tarpeen mukaisesti.

Kurssi 5: Senioriprojekti (OP5)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on tarjota senioreille eli lukion toisen vuoden opiskelijoille laaja-alainen, oppiaineiden rajat ylittävä ja oppimisympäristöä laajentava oppimiskokemus, jossa opiskelijat suunnittelevat ja toteuttavat yhdessä valitsemaansa ilmiöön tai aihepiiriin liittyvän hankkeen mahdollisesti yhteistyössä koulun yhteistyökumppaneiden kanssa.

LYHYT KUVAUS

Senioriprojekti on Lammin lukion toisen vuosikurssin opiskelijoille tarkoitettu kurssi, joka järjestetään vuosittain pääosin lukion projektiviikolla samanaikaisesti lukion musikaaliprojektin kanssa. Senioriprojektikurssilla opiskelijat suunnittelevat ja toteuttavat yhdessä valitsemaansa ilmiöön tai aihepiiriin liittyvän hankkeen.

KESKEISET SISÄLLÖT

Senioriprojektin toteutuksessa huomioidaan opiskelijoiden omat kiinnostuksen kohteet tai ajankohtaiset aiheet. Kurssin sisällöissä korostuvat opetussuunnitelman perusteiden aihekokonaisuudet, jotka voivat vaihdella vuosittain riippuen projektilla tarkasteltavasta ilmiöstä tai aihepiiristä.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Senioriprojektin johtoryhmän jäsenille tai vastuutehtävissä toimiville opiskelijoille voidaan antaa kahden kurssin suoritus, mikäli se on perusteltua vastuutehtävän työmäärän arvioinnin pohjalta. Tämä kurssi merkitään kurssiksi OP6.

Kurssi 6: Senioriprojektin johtoryhmä (OP6)

Ks. edellä.

Kurssi 7: Toimimme yhdessä (OP7)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on tukea opiskelijan lukio-opintoja, seurata opintojen etenemistä, päivittää opintosuunnitelmaa ja edistää ryhmässä toimimisen taitoja.

LYHYT KUVAUS JA KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssi järjestetään erillisillä tunneilla tai erillisissä tuokioissa ryhmänohjaajan johdolla. Kurssilla seurataan opintosuunnitelman etenemistä, harjoitellaan vuorovaikutustaitoja, keskustellaan koulun kehittämiseen liittyvistä kysymyksistä ja suunnitellaan ja valmistellaan yhteisiä juhlia ja tapahtumia.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska se perustuu läsnäoloon ja aktiiviseen osallistumiseen.

5.22 Teemaopinnot

Teemaopinnot ovat eri tiedonaloja yhdistäviä opintoja. Ne eheyttävät opetusta ja kehittävät opiskelijoiden taitoja hahmottaa ja ymmärtää yksittäistä oppiainetta laajempia kokonaisuuksia. Teemaopintojen keskeisenä tehtävänä on tarjota mahdollisuuksia usean eri

oppiaineen tietojen ja taitojen yhdistämiseen ja soveltamiseen. Teemaopintojen tavoitteet ja sisällöt tarkennetaan ja konkretisoidaan opetussuunnitelmassa.

Opetuksen tavoitteet

Teemaopintojen tavoitteena on, että opiskelija

- rohkaistuu etsimään eri tieteen- ja taiteenalojen keskeisten käsitteiden ja näkökulmien välisiä yhteyksiä ja muodostaa niiden pohjalta kokonaisuuksia
- hahmottaa ongelmia, ilmiöitä tai kysymyksiä sekä innostuu etsimään niihin ratkaisuja yksin ja yhteistyössä muiden kanssa
- hyödyntää eri aloilta hankkimiaan tietoja ja taitoja
- hakee informaatiota eri lähteistä ja arvioi tietolähteiden luotettavuutta
- soveltaa osaamistaan ja kehittää tieto- ja viestintäteknologisia taitojaan käytännön toiminnassa
- työskentelee tavoitteellisesti ja toimii rakentavasti ryhmän jäsenenä.

Arviointi

Teemaopintojen arviointi perustuu opiskelijan taitoihin hakea tietoa, arvioida ja soveltaa sitä sekä tuottaa luotettavien lähteiden pohjalta jäsenyneitä kokonaisuuksia. Olennaisia arvioinnin kohteita ovat opiskelijan taidot arvioida kriittisesti tietolähteitä sekä ymmärtää eri tietojen ja taitojen välisiä yhteyksiä. Työskentelyn arviointi kohdistuu sen tavoitteellisuuteen ja suunnitelmallisuuteen. Opiskelijoille annetaan ohjaavaa palautetta myös vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoista sekä työvälineiden käytöstä. Teemaopintojen arvioinnissa käytetään monipuolisia arviointimenetelmiä.

Kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä (S/Hyl).

SYVENTÄVÄT KURSSIT

KURSSI 1: Monitieteinen ajattelu (TO1)

Kurssin tavoitteena on tarjota tilaisuuksia ajattelun taitojen kehittämiseen laaja-alaisesti ja oppiainerajat ylittävästi. Opiskelijat oppivat hahmottamaan eri tieteen- ja taiteenalojen välisiä yhteyksiä sekä niiden keskeisten periaatteiden ja käsitteiden vuorovaikutusta yhtä tiedonalaan laajemmissa kokonaisuuksissa. Kurssin aikana opiskelijat kehittävät kriittistä ja luovaa ajatteluaan itsenäisesti ja yhteistoiminnassa muiden kanssa. He analysoivat ja arvioivat erilaisia käsitejärjestelmiä ja näkökulmia ja käyttävät niitä johtopäätösten ja ratkaisujen tekemiseen. Kurssin keskeiset sisällöt valitaan vähintään kahdesta eri oppiaineesta tai aihekokonaisuudesta.

KESKEISET SISÄLLÖT JA LYHYT KUVAUS

Kurssi voidaan toteuttaa vuosittain valitun teeman tarkasteluun pohjautuvana ilmiöoppimisen kurssina, tiimioppimisen jaksena tai jonkin oppiaineen tutkimuskurssiin liittyvänä tutkimusmenetelmällisiä tuloksia ja analysointitapoja hyödyntävänä kurssina. Kurssiin nivoutuvat oppiaineet vaihtelevat. Kurssityöskentelyyn voi sisältyä muun muassa vierailuja, luentoja, vertaiskeskusteluja, yhteisöllistä työskentelyä, luentoja, työpajatyöskentelyä sekä opiskelijan oma oppimisen reflektointi ja dokumentointi. Opiskelijat toteuttavat joko ryhmässä tai yksin kurssiin liittyviä tuotoksia.

Teema määritellään vuosittain toimintasuunnitelmassa.

KURSSI 2: Tutkiva työskentely teknologialla (TO2)

Tieto- ja viestintäteknologian kurssin tavoitteena on, että opiskelija suunnittelee, toteuttaa ja esittää yksin tai yhteistyössä muiden opiskelijoiden kanssa johonkin ilmiöön tai aihepiiriin liittyvän dokumentoidun projektin, tutkielman, keksinnön tai muun tuotoksen. Samalla hän kehittää osaamistaan tieto- ja viestintäteknologiassa. Lisäksi tavoitteena on, että opiskelija saa tilaisuuksia oppiainerajat ylittävään työskentelyyn ja yhteistyöhön. Kurssin keskeisillä sisällöillä on yhteys kahden tai useamman eri oppiaineen tietoihin ja taitoihin sekä aihekokonaisuuksiin.

KESKEISET SISÄLLÖT JA LYHYT KUVAUS

Kurssi kytkeytyy jonkin olemassa olevan projektin tai opiskelijan oman kiinnostuneisuuden pohjalle. Opiskelija toteuttaa tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen laajuudeltaan lukukurssia vastaavan tuotoksen valitsemastaan teemasta tai oppimiskokonaisuudesta siten, että tuotos hyödyntää eri oppiaineiden osaamisalueita ja sisältöjä sekä aihekokonaisuuksia. Oppiminen syventyy tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntävän tuotoksen toteuttamisella. Kurssin suoritusmuoto päätetään opiskelija- ja/tai projektikohtaisesti. Mahdollisia teknisiä toteutustapoja ovat esimerkiksi blogi, vlogi, virtuaalidellisuuden luominen, esittelyvideo, yhteisötaideteos tai etäyhteys mahdollisiin yhteistyökumppaneihin. Opiskelija pitää työskentelystään oppimispäiväkirjaa, johon kirjataan tarkasti miten projektityö etenee ja mitä on tehty.

KURSSI 3: Osaaminen arjessa (TO3)

Vapaaehtoistoiminnan, työelämän, liikennekasvatuksen tai kansainvälisen toiminnan kurssilla opiskelija saa tilaisuuksia tietojensa ja taitojensa soveltamiseen käytännön työtehtävissä ja tilanteissa. Tarkoituksena on vahvistaa opiskelijoiden koulussa hankkiman osaamisen ja arkielämän välistä yhteyttä. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija oppii ymmärtämään yhteiskunnan toimintaperiaatteita ja kehittää työelämässä tarvittavaa osaamista koulun ulkopuolisissa toimintaympäristöissä. Hän saa mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia osaamisensa syventämiseen myös kansainvälisessä yhteistyössä. Opiskelijalle voidaan lukea hyväksi kokonaan tai osin kurssin tavoitteiden ja sisältöjen mukainen muualla hankittu osaaminen.

KESKEISET SISÄLLÖT JA LYHYT KUVAUS

Kurssi suoritetaan keräämällä osallistumismerkinnät niin sanottuun aktiivipolkupassiin, johon liittyvä toiminta sovitaan etukäteen. Opiskelijakohtaiset tavoitteet, aikataulu, työmäärä ja lopputuotoksen muoto kirjataan aktiivipolkupassiin. Aktiivipolkupassimerkinnät on tarkoitus kerätä vapaaehtoistoimintaan ja/tai muuhun yleishyödylliseen, ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan suuntautuvalla toiminnalla.

Aktiivipolkupassimerkintöjen lisäksi opiskelija reflektoi omaa yhteiskunnallista vaikuttavuuttaan tai oppimistaan etukäteen sovitulla tavalla esittelemällä sitä kouluyhteisölle (blogi, vlogi, päivänavaus, lyhyt esittelytilaisuus tms.)

Kurssi voidaan toteuttaa myös koulun hyväntekeväisyysprojektina.

5.23 Lukiodiplomit

KURSSI 1: Kotitalouden lukiodiplomi (KOLD1)

Kotitalouden lukiodiplomi myönnetään lukion opiskelijalle kotitalouden opiskelussa osoitetusta erityisosaamisesta ja siihen liittyvästä harrastuneisuudesta.

Lukiodiplomin yleiset suoritusohjeet sekä tehtävät ovat Opetushallituksen sivuilla.

KURSSI 2: Kuvataiteen lukiodiplomi (KULD2)

Kuvataiteen lukiodiplomikurssin suorittaminen perustuu vuosittain julkaistaviin valtakunnallisiin tehtävänantoihin, joihin tutustutaan yhdessä opettajan kanssa hyvissä ajoin ennen varsinaista diplomikurssia. Diplomikurssin alussa käsitellään yhteisesti mahdollisia ongelmakohtia, portfolion toteuttamista, tehtävänantojen herättämiä kysymyksiä sekä diplomoin käytännön suorittamiseen liittyviä seikkoja. Diplomi toteutetaan valvotusti, mutta itsenäisenä prosessina.

LYHYT KUVAUS

Kuvataiteen lukiodiplomi on taiteellisen ilmaisun näyttö, joka toteutetaan valvotusti, mutta itsenäisesti valtakunnallisista tehtävänannoista. Siihen kuuluu teos tai teoskokonaisuus ja portfolio. Pääsääntöisesti se toteutetaan abiturienttivuoden syksyllä, mutta tästä voidaan sovitusti poiketa. Arvioinnissa on mukana kuvataideopettajan lisäksi ulkopuolinen arvioija. Suoritettuja pohjakursseja tulee olla neljä.

TAVOITTEET

Valitun tehtävänannon tavoitteiden toteutuminen sekä itsenäisen työskentelyprosessin ja ajankäytön suunnittelun ja toteuttamisen hallitseminen

MENETELMÄT

Opiskelija valitsee itse menetelmät ja tekniikat tehtävänantojen asettamissa rajoissa.

Diplomin suorittaminen on valvottua ja koulun ulkopuolista työskentelyä edellyttävistä poikkeustilanteista sovitaan opettajan kanssa erikseen. Sellaisia tilanteita ovat muun muassa valo- tai videokuvaaminen muualla kuin kouluympäristössä, vaativien materiaalien käyttö, joka edellyttää muuta kuin kouluympäristöä tai muu perusteltu syy työskennellä koulun ulkopuolella.

Mikäli opiskelija on toteuttanut jonkin tehtävänannon lukiokurssia vastaavalla laajuudella, muttei ole saanut lukiodiplomia edellyttävästi esimerkiksi portfolioa tai pohjakursseja valmiiksi, voi hän saada kurssista suoritusmerkinnän, vaikkei diplomi tulisikaan suoritetuksi.

EDELTVÄT OPINNOT

Kuvataiteen lukiodiplomin suorittaminen edellyttää neljän pohjakurssin suorittamista, joiden tulee olla hyväksytysti suoritettuja diplomikurssin loppuun mennessä. Yhdeksi pohjakurssiksi voidaan tietyissä tilanteissa hyväksi lukea lukion ulkopuolisia kuvataiteen opinnoita, mutta siitä tulee sopia opettajan kanssa.

Pohjakurssiksi voidaan sovitusti lukea myös esimerkiksi soveltuva monialainen teemaopintokurssi (TO) tai taiteidenvälinen kurssi (TA).

KURSSI 3: Käsityön lukiodiplomi (KÄLD3)

TAVOITTEET

Käsityödiplomin tarkoituksena on antaa näyttö lukioaikaisesta osaamisesta ja harrastuneisuudesta käsityössä. Käsityön lukiodiplomin tavoitteena on, että opiskelija kehittää osaamistaan laadukkaiden käsityötuotteiden omaehtoisessa suunnittelussa, valmistuksessa sekä osaamisen arvioinnissa.

Opiskelijat valitsevat vuosittain vaihtuvista kuudesta tehtävästä yhden ja tuottavat annettujen ohjeiden mukaan tuotteen ja portfolion.

LYHYT KUVAUS

Kurssin keskeiset sisällöt perustuvat opiskelijan valitsemaan tehtävään, ideaan ja suunnittelu- ja valmistusprosessiin sekä niiden itsearviointiin. Käsityön lukiodiplomi muodostuu käsityötuotteesta tai käsityöteoksesta sekä sen suunnittelu- ja valmistusprosessia ja itsearviointia kuvaavasta portfolioista.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin keskeiset sisällöt perustuvat opiskelijan valitsemaan tehtävään, ideaan ja suunnittelu- ja valmistusprosessiin sekä niiden itsearviointiin. Käsityön lukiodiplomi muodostuu käsityötuotteesta tai käsityöteoksesta sekä sen suunnittelu- ja valmistusprosessia ja itsearviointia kuvaavasta portfolioista.

Tehtävät löytyvät osoitteesta edu.fi/lukiodiplomi.

ARVIOINTI

Diplomi arvioidaan yleisten lukiodiplomien arviointiohjeiden mukaan.

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssille pääsy edellyttää kahta hyväksyttyä käsityönkursia.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Kurssiin sisältyy materiaalimaksu.

KURSSI 4: Liikunnan lukiodiplomi (LILD4)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija antaa erityisen näytön lukioaikaisesta osaamisestaan ja harrastuneisuudestaan liikunnassa. Liikunnan lukiodiplomin tavoitteena on, että opiskelija pohtii monipuolisesti liikunnan merkitystä elämässään samalla kehittäen fyysistä toimintakykyään, liikunnallista erityisosaamistaan, harrastuneisuuttaan ja yhteistyökykyjään. Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat liikunnan osioiden lisäksi liikunnallisen tutkielman sekä portfolion tekeminen. Liikunnan lukiodiplomi muodostuu liikuntakykyisyyden, liikuntatietojen, erityisosaamisen, harrastuneisuuden ja yhteistyötaitojen sekä portfolion muodossa tehtävän itsearvioinnin muodostamasta kokonaisuudesta.

TAVOITTEET

Opiskelija antaa näytön valtakunnallisella liikunnan lukiodiplomilla liikuntakykyisyydestään ja erityisosaamisestaan valitsemassaan lajissa.

LYHYT KUVAUS

Valtakunnallisten ohjeiden mukaan liikunnan lukiodiplomilla oppilas osoittaa liikunnallisen kyvykkyytensä. Diplomin saamisen edellytyksenä on vähintään viiden liikunnan kurssin

suorittaminen. Liikunnan lukiodiplomi muodostuu liikuntakykyisyyttä, erityisosaamista, liikuntatietoja ja yhteistyötaitoja mittaavista tehtävistä, jotka tehdään hajautetusti koko lukio-opiskelun aikana.

KESKEISET SISÄLLÖT

Liikuntakykyisyys: Kunto- ja liikehallintatestit sekä näyte uimataidosta

Erityisosaaminen: arvioidaan opiskelija hänen haluamassaan lajissa.

Liikuntatiedot: 8-15-sivuinen tutkielma, jostakin liikuntakulttuurin osa-alueesta

Yhteistyötaidot: Yhteistyökykyisyyden arviointi koko lukioajan kurseista

Lisäksi portfolio, jonka pohjalta arvioidaan muut harrastetut lajit, menestyminen kilpaurheilussa sekä ansioituminen koulun liikuntatoiminnassa. Opiskelija arvioi Port-foliossaan liikuntaan liittyviä oppimisprosessejaan ja omaa yhteistyökykyä.

ARVIOINTI

Muodostuu liikuntakykyisyydestä, erityisosaamisesta, liikuntatietojen ja yhteistyötaitojen arvosanojen aritmeettisesta keskiarvosta. Kurssiarvosana merkitään S (= suoritettu) ja diplomista saa arvosanan (1 - 5).

SUORITUSTAPA

Oppilas aloittaa portfolion tekemisen ensimmäisestä vuodesta alkaen ja kolmen vuoden aikana hän suorittaa kaikki sisältöön kuuluvat tehtävät.

EDELTVÄT OPINNOT

Liikunnan lukiodiplomi edellyttää vähintään viiden liikunnan kurssin suorittamista.

KURSSI 5: Mediadiplomi (MELD5)

TAVOITTEET

Median lukiodiplomin tavoitteena on edistää opiskelijan viestintäsivistystä ja erilaisten viestintätaitojen hallintaa, joita mediayhteiskunnan täysivaltainen kansalainen tarvitsee. Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy mediaympäristöön, median peruskäsitteisiin ja –välineisiin sekä median sisällön ja ilmaisun erityispiirteisiin
- ymmärtää median toimintaympäristöön vaikuttavia tekijöitä, kuten valtarakenteita ja arjen rutiineita
- oppii erittelemään ja tulkitsemaan sekä arvioimaan kriittisesti mediaesityksiä
- oppii mediaesitysten tekemistä eri tuotantovälineillä

LYHYT KUVAUS

Lukiodiplomityön opiskelija tekee itsenäisesti valitsemaltaan median alalta. Diplomityösään hän osoittaa valitsemansa median tekniikan ja ilmaisun sekä työskentelyprosessin kokonaisuuden hallintaa. Opiskelija voi työskennellä yksin tai ryhmässä. Opettaja valvoo työskentelyprosessin etenemistä.

KESKEINEN SISÄLTÖ

Lukiodiplomikurssin aikana tehdään lukiodiplomityö, johon kuuluu työsuunnitelma ja mediaelämäkerta, sekä kirjoitetaan essee, joka sisältää itsearviointin. Lukiodiplomityö ja muu edellä mainittu materiaali kootaan arviointia varten portfolioiksi.

MENETELMÄT

Aluksi opiskelija laatii työsuunnitelman, jonka opettaja hyväksyy. Työsuunnitelmassa rajataan selkeästi diplomityön laajuus ja ajankäyttö käytettävän ilmaisuvälineen mukaan. Opiskelija toimii kurssin aikana itsenäisesti opettajan valvonnassa ja suorittaa tehtävät laatimassaan aikataulussa. Koko kurssin ajan opiskelija pitää oppimispäiväkirjaa. Lopuksi opiskelija kirjoittaa esseen valtakunnallisten ohjeitten mukaan. Työ tehdään valmiiksi lukiodiplomikurssin aikana.

ARVIOINTI

Median lukiodiplomi arvioidaan asteikolla 1–5. Arvioinnin kohteena on lukiodiplomin kokonaisuus: diplomityöksi valittu mediaesitys (painoarvo 2/3) sekä esseessä osoitettu taito analysoida ja tulkita mediaa ja pohtia omaa oppimistaan (painoarvo 1/3). Arvioinnin suorittaa kaksi arvioijaa itsenäisesti. Lopullisesta arvosanasta päätetään yhdessä. Arvioitsijoista toisen tulee olla lukion opettaja ja toinen voi mieluusti olla median ammattilainen. Lukiodiplomista annetaan erillinen todistus ylioppilastodistuksen yhteydessä.

Lukiodiplomikurssista opiskelija saa suoritusmerkinnän (S/Hyl).

SUORITUSJÄRJESTYS

Median lukiodiplomin pohjana on opiskelijan lukioaikana suorittamat vähintään neljä (4) mediaan liittyvää syventävää tai soveltavaa kurssia, joiden jälkeen voidaan suorittaa lukiodiplomikurssi. Suositeltava suoritusajankohta on toisen vuoden keväällä. Pohjakursseista kaikille pakollinen on Median maailma (ÄI11) (nettikurssi osoitteessa www.edu.fi). Muiksi pohjakursseiksi hyväksytään Osallisena mediassa (KU3), Valokuvan ja elokuvan työpaja (KU5), Maailma tänään (HI8), Sosiaalipsykologia (PS7), Uskonnot ja media (UE6) ja Maailma elokuvina (CUL1).

KURSSI 6: Musiikin lukiodiplomi (MULD6)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija antaa lukioaikanaan näytön musiikillisesta erityisosaamisestaan ja erityisestä harrastuneisuudestaan musiikissa.

LYHYT KUVAUS

Musiikin lukiodiplomin perustana on opiskelijan lukioaikainen musiikinopiskelu. Ohjeistus perustuu musiikkidiplomin valtakunnallisiin tavoitteisiin. Edellytyksenä on vähintään neljän musiikin lukiokurssin suorittaminen. Musiikin lukiodiplomin voi suorittaa kahdella tavalla; A) Diplomityö voi olla näytesalkku, johon opiskelija on valinnut näytteitä lukioaikaisista musiikinopinnoistaan ja -toiminnastaan. B) Näytesalkku voi olla myös aineen taidollista ja tiedollista hallintaa osoittava projektityö. Arvioinnin perustana oleva näytesalkku sisältää molemmissa malleissa myös näytetöiden tai näytetyön esittelyn, valintaperusteet ja opiskelijan oman kokonaisarvion työstään.

KESKEISET SISÄLLÖT

Opiskelija osoittaa musiikillista osaamistaan ja harrastuneisuuttaan valmistamalla musiikin taidollista ja tiedollista hallintaa osoittavan projektin tai kokoamalla näytesyökalun lukioaikaisista musiikkiopinnoistaan ja -toiminnastaan. Musiikin lukiodiplomin voi toteuttaa joko yksin tai ryhmän jäsenenä. Kurssin keskeiset sisällöt perustuvat musiikin lukiodiplomin erilaisiin toteutustapoihin ja osa-alueisiin.

Musiikin lukiodiplomi muodostuu neljästä osasta, jotka ovat opiskelijan musiikillinen omaelämäkerta, musiikkiprojekti tai musiikillinen näytesyökalu, yhteenveto ja arvioitsijoiden lausunto.

ARVIOINTI

Diplomi arvioidaan yleisten lukiodiplomien arviointiohjeiden mukaan.

EDELTVÄT OPINNOT

Musiikin lukiodiplomia edeltää kolme musiikin pohjakurssia. Jokin kurseista voi olla jokin taiteiden välisistä kursseista, jos opiskelijan työ ko. kurssilla on painottunut musiikkiin.

KURSSI 8: Teatterin lukiodiplomi (TELD8)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija antaa näytön näyttämötaiteellisesta erityisosaamisestaan ja erityisestä harrastuneisuudestaan teatteritaiteessa.

LYHYT KUVAUS

Teatterin lukiodiplomikurssin aikana opiskelija suunnittelee ja toteuttaa vuosittain päivittyvien valtakunnallisten ohjeiden mukaan näyttämötaiteellisen esityksen. Esityksen voi tehdä yksin tai ryhmässä. Opiskelija voi suorittaa diplomin haluamastaan näyttämötaiteen osa-alueesta (kuten dramaturgia, skenografia, ohjaajantyö, näyttelijäntyö).

KESKEISET SISÄLLÖT

Opiskelija osoittaa näyttämötaiteellista osaamistaan ja harrastuneisuuttaan valmistamalla yksin tai ryhmässä näyttämötaiteellisen esityksen. Kurssin keskeiset sisällöt perustuvat teatterin lukiodiplomin erilaisiin toteutustapoihin ja osa-alueisiin. Teatterin lukiodiplomi muodostuu viidestä osasta, jotka ovat työsuunnitelma, työpäiväkirja, esitys, palautekeskustelu arviointiraadin kanssa sekä kirjallinen reflektio.

ARVIOINTI

Diplomi arvioidaan yleisten lukiodiplomien arviointikriteerien mukaan.

EDELTVÄT OPINNOT

Teatterin lukiodiplomia edeltää kolme ilmaisutaidon pohjakurssia. Jokin kurseista voi olla jokin taiteiden välisistä kursseista, jos opiskelijan työ ko. kurssilla on painottunut näyttämötaiteellisiin osioihin.

5.24 Taiteiden väliset kurssit

Taiteiden väliset kurssit ovat eri taiteenaloja yhdistäviä opintoja. Kurssien tehtävänä on laajentaa ja eheyttää musiikin, kuvataiteen ja opetussuunnitelmassa päätettävien mahdollisten muiden taideaineiden opetusta. Taiteiden väliset kurssit tarjoavat mahdollisuuksia

laaja-alaisille ja teemallisille kokonaisuuksille perustuvalla taideoppimisella. Opinnot vahvistavat kulttuurisen tiedon ymmärtämistä ja arvottamista omassa elämässä. Kursseilla tuotetaan ja tulkitaan kulttuuria eri taiteenaloille ominaisilla tutkimisen tavoilla. Opintojen tehtävänä on vahvistaa opiskelijoiden toimijuutta ja osallisuutta omassa elinympäristössä, yhteiskunnassa ja globaalissa maailmassa. Taiteiden väliset opinnot luovat mahdollisuuksia lukion toimintakulttuurin kehittämiseksi sekä yhteistyölle lukion ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Opetuksen tavoitteet

Taiteiden välisten kurssien tavoitteena on, että opiskelija

- syventää kulttuurista osaamistaan taiteenalojen välisiä yhteyksiä hyödyntämällä
- tutkii itselle merkityksellisiä ilmiöitä ja teemoja yksin ja yhteistyössä muiden kanssa
- hyödyntää ja soveltaa eri taiteen- ja tieteenaloilta hankkimaansa osaamista
- soveltaa eri taiteenaloille ominaisia tiedon tuottamisen tapoja ja niiden yhdistelmiä
- kehittää osaamistaan taiteenaloille ominaisia työtapoja, teknologioita, työskentelyprosesseja ja opiskelu ympäristöjä käyttämällä
- työskentelee tavoitteellisesti ja yhteistoiminnallisesti ryhmän jäsenenä
- kehittää taitoaan ilmaista itseään kokemuksellisuutta, moniaistisuutta ja toiminnallisuutta hyödyntämällä.

Arviointi

Opiskelijoille annetaan kurssilla kannustavaa, monipuolista ja ohjaavaa palautetta. Taiteiden välisen kurssin arviointi edistää opiskelulle asetettujen tavoitteiden toteutumista kaikissa oppimisprosessin vaiheissa. Arvioinnin kokonaisuuteen kuuluu myös itsearviointia ja vertaisarviointia. Arviointi kohdistuu tavoitteellisuuteen, suunnitelmallisuuteen ja tiedon tuottamiseen sekä taitojen soveltamiseen. Kurssien arvioinnissa otetaan huomioon osaamisen kehittyminen, työtapojen ja opiskelu ympäristöjen käyttö, työskentelyprosessien eteneminen sekä toteutetut teokset, produktiot ja esitykset. Opiskelijoille annetaan palautetta myös vuorovaikutus- ja yhteistyötaidoista sekä työvälineiden, materiaalien ja teknologioiden käytöstä.

Kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä (S/Hyl).

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 1: Monitaiteellinen musiikkiprojekti (TA1)

TAVOITTEET

Opiskelija osallistuu monitaiteellisen musiikkiprojektin suunnitteluun ja toteutukseen. Projekti voi olla musikaali, musiikkiteatteriesitys tai muu monia taiteenryhmiä musiikkiin yhdistävä esittävän taiteen kokonaisuus.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija osallistuu oman kiinnostuksensa mukaan monitaiteellisen musiikkiprojektin suunnitteluun ja toteutukseen. Osakokonaisuuksia voivat olla mm. käsikirjoittaminen, dramatisointi, musiikin sovittaminen, sävellys- ja/tai sanoitustyö, näyttelijäntyö, ohjaajantyö, skenografinen työ (lavastus, puvustus), koreografiatyö, tanssi, laulu, soittaminen tms.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssi tarjoaa opiskelijalle tilaisuuksia kehittää musiikillista ja muuta taiteellista luovaa ajatteluaan ja ilmaisutaitojaan taiteidenvälisessä työskentelyssä ja yhteistyössä muiden kanssa. Kokonaisuuden suunnittelussa ja toteutuksessa opiskelija soveltaa ja yhdistää aiemmin hankkimaansa kulttuurista, musiikillista ja muuta taiteellista osaamista. Oppimisprosessin aikana opiskelija arvioi työskentelyään ja oppii toimimaan kokonaisuuden kannalta mielekkäällä tavalla. Kokonaisuuden toteutuksessa voi käyttää myös kehittyvän teknologian tarjoamia taiteellisen ilmaisun keinoja.

ARVIOINTI

Kurssilla arvioidaan jatkuvaa näyttöä ja aktiivisuutta. Kurssin ryhmätyöluonteen vuoksi kurssin tenttiminen ei ole mahdollista.

SUORITUSTAPA

Kurssi suoritetaan monipuolisina ryhmätöinä opiskelijan kiinnostuksen suuntautumisen mukaan.

KURSSI 2: Nykyaiteen keinoin (TA2)

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija syventää omakohtaista suhdettaan kuvataiteeseen ja muuhun visuaaliseen kulttuuriin nykyaiteelle ominaisin keinoin. Opiskelijat tutkivat kulttuurisia ilmiöitä eri taiteenalojen ilmaisun keinoja käyttämällä ja soveltamalla. Kurssilla hyödynnetään visuaalisuuden rinnalla myös muita tiedon tuottamisen tapoja. Opiskelijat syvenyvät erilaisiin käsityksiin taiteen tehtävästä. Kurssilla tarkastellaan kuvataiteen ja muun visuaalisen kulttuurin henkilökohtaisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä. Taidetta käytetään osallistumisen ja vaikuttamisen muotona. Tutkittavat ilmiöt sekä käytettävät välineet, teknologiat ja ilmaisun keinot valitaan yhdessä opiskelijoiden kanssa. Kurssilla toteutetaan monitaiteellisia teoksia, produktioita ja esityksiä erilaisiin ympäristöihin.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tarkastellaan ajankohtaisia ilmiöitä omakohtaisista näkökulmista, hyödyntäen nykyaiteelle tyypillisesti taiteiden välisiä rajoja rikkovia menetelmiä ja keinoja. Kurssin toteuttaminen voi linkittyä johonkin toiseen kurssiin tai hankkeeseen myös itsenäisesti suoritettavana kurssina tai se on mahdollisesti osa jotain ympäröivään yhteisöön suuntautuvaa projektia.

TAVOITTEET

Tavoitteena on hyödyntää monitaiteellisia keinoja ilmiöiden tutkimisessa, yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa, keskustelun avaajana sekä yhteiskunnan ja yksilön välisen suhteen pohtimisessa. Kurssin tavoitteet voivat sitoutua vuosittain vaihteleviin teemoihin.

MENETELMÄT

Menetelmien valinnat pohjautuvat opiskelijoiden valintoihin, mutta erityinen painotus on poikkitaiteellisuudessa, moniaistillisuudessa ja kokeilevuudessa. Sen tapaiseen työskentelyyn perehdytään mahdollisuuksien mukaan taiteilijatapaamisten, näyttelykäyntien sekä virtuaalisten taideteosten tutkimisen avulla sekä erilaisten kokeilujen kautta. Menetelmissä painottuu prosessin merkitys sekä jollain tapaa jaettu kokemus produktion esittelyssä (yhteisöllisyys, virtuaalinen jakaminen tms.).

Suorittaminen sovitaan tapauskohtaisesti erikseen mahdollisesti muun muassa johonkin projektiin sitoen, omakohtaisena kokeellisena yhteisötaideteosprosessina.

ARVIOINTI

Suoritus arvioidaan jollain keinolla toteutetun prosessin dokumentoinnin (vlogi, blogi, kuvasarja, some, päiväkirja tms.) perusteella.

KURSSI 3: Taidetta kaikilla aisteilla (TA3)

Kurssilla valitaan yhteinen teema, teemoja tai ilmiö, jota tarkastellaan, tai tapahtuma, esitys tai näyttely, joka järjestetään. Huomio on erityisesti monien eri taiteen alojen hyödyntämisessä niin teeman tai ilmiön tutkimisessa kuin mahdollisten tuotosten esittelyssä. Teeman valinnassa huomioidaan ajankohtaisuus, yhteiskunnalliset ilmiöt tai tapahtumat sekä opiskelijoiden kiinnostuksen kohteet. Kurssin toteuttamiseen liittyvät yksityiskohdat voivat vaihdella vuosittain esimerkiksi johonkin meneillään olevaan ilmiö- tai kansainvälisyysprojektiin tai muuhun hankkeeseen liittyen.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla valitaan yhteinen teema, teemoja tai ilmiö, jota tarkastellaan, tai tapahtuma, esitys tai näyttely, joka järjestetään. Huomio on erityisesti monien eri taiteen alojen hyödyntämisessä niin teeman tai ilmiön tutkimisessa kuin mahdollisten tuotosten esittelyssä. Teeman valinnassa huomioidaan ajankohtaisuus, yhteiskunnalliset ilmiöt tai tapahtumat sekä opiskelijoiden kiinnostuksen kohteet. Kurssin toteuttamiseen liittyvät yksityiskohdat voivat vaihdella vuosittain esimerkiksi johonkin meneillään olevaan ilmiö- tai kansainvälisyysprojektiin tai muuhun hankkeeseen liittyen.

MENETELMÄT

Menetelminä hyödynnetään poikkitaiteellisuutta ja moniaistillisuutta: äänen, tilan ja visuaalisuuden huomioimista sekä monien aistien, kuten kuulon, näköaistin, kosketus- tai tuntoaistin, käyttöä. Nämä tulevat esille työskentelyprosessissa ja mahdollisesti myös tuotosten katsojien tai kokijoiden elämyksenä. Menetelminä voivat olla oman tekemisen lisäksi näyttelyt tai esityksissä vierailut.

TAVOITTEET

Tavoitteena on tarkastella ajankohtaisia taiteen ilmiöitä, joissa eri taiteen alat yhdistyvät: performatiivista taidetta, ympäristötaidetta, sanataidetta ja muita taiteenaloja yhdistävät tuotokset sekä esimerkiksi biotaide, yhteisötaide sekä niiden merkitys yhteiskunnallisen keskustelun herättäjänä ja ajankohtaisten ilmiöiden tarkastelijana.

ARVIOINTI

Arviointi perustuu opettajan arvioinnin lisäksi vertais- ja itsearviointiin. Suoritukseen kuuluu tekemisen dokumentointi esim. blogina, vlogina tai oppimispäiväkirjana.

5.25 Kotitalous

Lukion kotitalouden opiskelussa syvennetään peruskoulussa hankittuja arjen hallinnan tietoja ja harjaannutaan kotitalouden taitoihin nuoren itsenäistyvässä elämässä. Lisäksi hankitaan kestävän ja hyvinvointia edistävän elämäntavan tietoja, taitoja ja toimintavalmiuksia.

TAVOITTEET

Opetuksen tarkoitus on edistää kädentaitoja ja kykyä tehdä valintoja ja toimia nuoren arjessa. Kotitalouden tehtävänä on vahvistaa valmiuksia pitkäjänteiseen työskentelyyn ja yhdessä toimimiseen.

Opetus ohjaa kriittiseen tiedonhallintaan ja ongelmanratkaisuun tietoja ja taitoja soveltamalla. Kotitalouden opetus ohjaa opiskelijaa toiminallisuuteen, yritteliäisyyteen, vastuullisuuteen ja taloudellisuuteen. Tämän lisäksi ohjataan opiskelijaa toimimaan hygieenisesti, turvallisesti ja ergonomisesti.

ARVIOINTI

Hyväksytystä kurssista annetaan suoritusmerkintä.

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 1: Kotitalous (KO1)

TAVOITTEET

Kurssi sisältää kaksi aihekokonaisuutta. Ensimmäisen osuuden tarkoituksena on tutustuttaa opiskelija elintarvikehygieniaan. Toinen osuus vahvistaa opiskelijoiden valmiuksia selviytyä arkiruoanlaitosta käyttäen perusruoka-aineita monipuolisesti ja vaihtelevasti.

LYHYT KUVAUS

Kurssi sisältää kaksi aihekokonaisuutta. Ensimmäisen osuuden tarkoituksena on tutustuttaa opiskelija elintarvikehygieniaan. Opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa hygieniaosaamistesti, jonka hyväksytysti suoritettuaan opiskelija saa hygieniaosaamistodistuksen ja hygieniakortin. Toinen osuus vahvistaa opiskelijoiden valmiuksia selviytyä arkiruoanlaitosta käyttäen perusruoka-aineita monipuolisesti ja vaihtelevasti.

KESKEISET SISÄLLÖT

Elintarvikkeiden käsittelyyn liittyvät seuraavat osa-alueet: elintarvikehygienia, mikrobiologian perusteet, ruokamyrkytykset, hygieeniset työskentelytavat, henkilökohtainen hygienia, puhtaanapito, omavalvonta ja elintarvikelainsäädäntö ja -valvonta. Opiskelijalla on mahdollisuus suorittaa hygieniaosaamistesti. Opintojakson ja testin hyväksytysti suoritettuaan opiskelija saa hygieniaosaamistodistuksen ja hygieniakortin.

Toisella osuudella opetellaan tekemään hygieenisesti edullista, terveellistä ja monipuolista ruokaa, joka sopii opiskelijan budjettiin. Kurssilla tutustutaan monipuolisesti ruoka-aineisiin ja niiden käyttöön ruoanvalmistuksessa. Ryhmissä suunnitellaan ateriakokonaisuuksia, jotka toteutetaan tiimityönä. Kurssin aikana kerrataan ruoka- ja tapakulttuuria.

ARVIOINTI

Arvioinnissa käytetään jatkuvan näytön periaatetta.

SUORITUSTAPA

Lähiopetus, verkkotehtävät, käytännön työt. Kurssin itsenäinen suorittaminen ei ole mahdollista käytännön töiden vuoksi.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Hygieniaosaamistodistus 10€ ja lisäksi ruoanvalmistuskertojen raaka-ainekulut 10-20 € /opiskelija riippuen ruoanvalmistuskertojen määrästä.

KURSSI 2: Kotitalouden perusteet PA

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on laajentaa peruskoulun kotitalouden osa-alueita sekä vahvistaa edelleen kädentaitoja ja arjen hallintaa

LYHYT KUVAUS

Tutustutaan uusiin elintarvikkeisiin sekä valmistetaan niistä edullista kotiruokaa. Pääpaino on tekemällä oppimisessa.

SISÄLLÖT

Elintarvikkeiden tuntemus, ravitsemussuosituksset, taloudellisuus, ympäristön hyvinvointi, turvallisuus

ARVIOINTI

Arvioinnissa korostetaan seuraavia seikkoja: tavoitteiden asettaminen, työn toteutus, kädentaidot, kuluttajataidot, terveellisyys, teknologian käyttö, ajanhallinta ja siisteys, turvallisuus, yhteistyötaidot, arjen hallinta erilaisissa kotitalouksissa (opiskelijanäkökulma), voimavarojen käyttäminen ja sopimuksen tekeminen, tiedon hankinta ja käyttö, toimintaohjeiden, merkien ja symbolien sujuva käyttö, käsitteiden ymmärtäminen, tietojen ja taitojen soveltaminen.

Arvioinnin kohteena ovat myös mittaaminen, laskeminen, kierrättäminen ja näiden soveltaminen omaan toimintaan. Arviointi toteutetaan opettajan tekemänä, itsearviointina sekä vertaisarviointina. Myös kodin tekemä arviointi otetaan huomioon.

KURSSI 3: Kotitaloutta syventäen PA

Tavoitteet

- pohtia kodin arjen hallintaa ja sen yhteyksiä omiin valintoihin ja toimintaan ottaen huomioon myös hyvät tavat ja tasa-arvon
- huomioida kansallinen kulttuuri ja huomioida myös kansainvälistyminen ja monikulttuurisuus
- ymmärtää ravitsemuksen merkityksen terveydelle ja hyvinvoinnille ja oppia käyttämään tätä tietoa valintojensa perusteena
- huomioida teknologian kehitys osana kotitaloutta

LYHYT KUVAUS

Näkökulmana on opiskelijan arki kansainvälistyvässä maailmassa. Pääpainoon omassa suunnittelussa ja valinnoissa

KESKEISET SISÄLLÖT

Suunnitellaan ja toteutetaan opiskelijaystävällisiä (hintatietoisuus) ja ravitsemussuosituksset huomioon ottavia arkiaterioita. Tutustutaan kansainvälisiin ruokakulttuureihin, omaa kansallista identiteettiä unohtamatta. Pidetään ruokapäiväkirjaa ja arvioidaan omaa ravitsemusta suhteessa suosituksiin.

5.26 Käsityö

Käsityön oppiaineen tehtävänä on ohjata opiskelijoita kokonaiseen käsityöprosessin hallintaan. Käsityö on monimateriaalinen oppiaine, jossa toteutetaan käsityöilmaisuuksiin, muotoiluun ja teknologiaan perustuvaa toimintaa. Tähän kuuluu tuotteen tai teoksen itsenäinen tai yhteisöllinen suunnittelu, valmistus ja oman tai yhteisen käsityöprosessin arviointi. Käsityön tekeminen on tutkivaa, keksivää ja kokeilevaa toimintaa ja siinä toteutetaan ennakkoluulottomasti erilaisia visuaalisia, materiaalisia, teknisiä sekä valmistusmenetelmällisiä ratkaisuja.

Opetuksella vahvistetaan edellytyksiä monipuoliseen työskentelyyn. Käsityön merkitys on pitkäjänteisessä ja innovatiivisessa työskentelyprosessissa sekä itsetuntoa vahvistavassa, mielihyvää tuottavassa kokemuksessa. Opetuksessa painotetaan opiskelijoiden erilaisia kiinnostuksen kohteita ja korostetaan yhteisöllistä toimintaa. Käsityössä lähtökohdaksi on erilaisten laaja-alaisten teemojen kokonaisvaltainen tarkastelu oppiainerajat luontevasti ylittäen.

Opetuksen tavoitteet

Käsityön opetuksen tavoitteena on, että opiskelija kehittää osaamistaan laadukkaiden käsityötuotteiden omaehtoisessa suunnittelussa, valmistuksessa sekä osaamisen arvioinnissa. Kurssien keskeiset sisällöt perustuvat opiskelijan valitsemaan tehtävään, ideaan ja suunnittelu- ja valmistusprosessiin sekä niiden itsearviointiin.

Arviointi

Kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä (S/Hyl).

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen oppiaineessa

Oppimistehtävästä riippuen opiskelijalla on mahdollisuus sivuta ainakin teknologia ja yhteiskunta aihekokonaisuutta.

Yhteistyö muiden oppiaineiden kanssa

Opiskelija voi hyödyntää oppimistehtävässään parhaaksi katsomallaan tavalla myös muita lukion oppiaineita.

Paikallisuuden näkyminen oppiaineessa

Paikallisuus saattaa näkyä oppilaan harjoitustyössä riippuen oppilaan valitsemasta aiheesta.

Kurssien suoritusjärjestys

Kurssit suoritetaan numerojärjestyksessä.

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 1: Kalusteen suunnittelu ja toteutus (KS1)

TAVOITTEET

Tavoitteena on valmistaa kodissa tarvittava kaluste puu- tai metallityön menetelmin tai käyttäen näitä molempia yhdessä.

LYHYT KUVAUS

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin keskeisinä sisältöinä on tuotteensuunnittelu ja – valmistus. Suunnittelussa voidaan tukeutua vanhoihin menetelmiin, mutta myös uutta pyritään sisällyttämään työhön. Materiaalien ja raaka-aineiden valintaan perehdytään huolella ja pintakäsittely tehdään työn luonteeseen kuuluvilla menetelmillä. Työstä ja työprosessista tehdään kirjallinen tuotos, johon liitetään työn piirustus, mahdolliset kokeiluprojektit sekä itsearviointi työstä.

SUORITUSTAPA

Lähiopetus, valmistettava tuote sekä kirjallinen tuotos. Edeltäviä opintoja ei tarvita.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Materiaalimaksua kerätään 20€.

KURSSI 2: Perinteiset käsityömenetelmät (KS2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on suunnitella ja valmistaa puu- tai metallityön menetelmin koriste- tai käyttöesine. Kurssiaikana oppilas tutustuu suomalaisiin perinnekäsityömenetelmiin, kuten puunveistoon ja sorvaukseen.

LYHYT KUVAUS

KESKEISET SISÄLLÖT

Suunnittelun aikana perehdytään vanhoihin perinteisiin työtapoihin ja työstömenetelmiin. Metallityössä käytetään erilaisia taonta tai metallin liittämismenetelmiä, puutyössä käytetään lähinnä veisto- tai sorvausmenetelmiä. Viimeistelyyn ja pintakäsittelyyn kiinnitetään erityistä huomiota. Tämän kurssin aikana opiskelija tekee muistiinpanoja ja valmistaa työstä ja työprosessista kirjallisen tuotoksen piirustuksineen sekä pyrkii arvioimaan työtään ja työprosessiaan.

SUORITUSTAPA

Lähiopetus, valmistettava tuote sekä kirjallinen tuotos. Edeltäviä opintoja ei tarvita.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Materiaalimaksua kerätään 20€

KURSSI 3: Tekninen työ - ideasta tuotteeksi

TAVOITTEET

Opiskelija oppii tekemään materiaalivalintoja, ideoimaan ja prosessoimaan omaa työskentelyään. Harjaannuttaa ja kehittää käsityötaitojaan. Omaksuu turvalliset työskentelytavat.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija voi valita projektinsa seuraavilta teknisen työn osa-alueilta: puuteknologia, metalliteknologia, elektroniikka/sähkötekniikka. Opiskelija suunnittelee itse valmistettavan tuotteen ja toteuttaa sen taitojensa ja tilojen puitteissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla perehdytään tuotteen suunnitteluun ja valmistusprosessiin. Mietitään tuotteen käyttötarkoitusta ja elinkaarta. Valmistetaan suunnittelun pohjalta tuote. Suunnittelutyön voi suorittaa kotona. Mikäli mahdollista, suunnittelu tehdään tietokoneen suunnitteluohjelmia apuna käyttäen.

KURSSI 4: Tekninen työ 2 - teknologia tutuksi

3D-TEKNOLOGIA

TAVOITTEET

Opiskelija oppii 3D-tulostamisen perusteet ja käytön käytännön 3D-tulostuksien avulla.

LYHYT KUVAUS

3D-teknologiassa on kyse virtuaalisen mallin tuotteistamisesta fyysiseksi esineeksi.

SISÄLLÖT

Kurssilla perehdytään 3D- toimintaperiaatteen läpikäyntiin ja valmiin 3D-mallin tulostukseen. Suunnitellaan ja toteutetaan oma idea 3D-mallinnusohjelman avulla esim. 1,2,3D. Litofaanisovelluksessa valokuva tulostetaan kohokuviona ohuelle alustalle.

KURSSI 5: Robotiikka

TAVOITTEET

Tavoitteena on saada aikaan oppimisympäristössä älykkäitä toimintoja, joiden ohjaimista voidaan toteuttaa ohjelmoinnin avulla.

LYHYT KUVAUS

Oppilas perehtyy robotiikan, ohjelmoinnin ja automaation oppimisympäristöön VEX 1Q robottien avulla.

KESKEISET SISÄLLÖT

VEX IQ robotin mekaaniset rakenteet.

ROBOTC Graafinen kieli. Graafisen kielen tarkoitus on saada opiskelijat nopeasti ohjelmoimaan

sekä ymmärtämään ohjelmoinnin perusajatuksia ja rakenteita.

ROBOTC Natural – luonnollinen kieli. Luonnollinen kieli antaa opiskelijalle enemmän mahdollisuuksia ja laitekontrollia. Kieli käyttää komentoja ja rakenteita kuten ohjelmoinnissa.

Täysi ROBOTC. Antaa opiskelijalle täyden kontrollin laitteen kaikkiin mahdollisuuksiin ja hienouksiin.

KURSSI 6: Tekstiilityö 1

TAVOITTEET

Opiskelija oppii tekemään materiaalivalintoja, ideoimaan ja prosessoimaan omaa työskentelyään. Opiskelija harjaannuttaa ja kehittää käsityötaitojaan sekä omaksuu turvalliset työskentelytavat.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija sopii kurssin alussa ohjaavan opettajan kanssa työaiheen. Työaihe voi olla esim. "vanhojen päivä" -puku, penkkariasu tai muu opiskelijalle ajankohtainen tekstiili. Huom. käsityö voi olla myös joukkuelaji; ryhmä voi ottaa tehtäväkseen esim. jonkin tilan tekstiilien uusimisen, koulun näytelmän puvustamisen tai luokkapaitojen suunnittelun ja valmistamisen.

KESKEISET SISÄLLÖT

Opiskelija suunnittelee työn ja valmistaa sen. Opiskelija tekee työstään kirjallisen raportin, jossa hän esittelee tuotteen valmistusprosessin sekä arvioi tekemistään, valintojaan ja valmistamaansa työtä.

ARVIOINTI

Opiskelijalla on mahdollisuus saada suoritetusta kurssista myös erillinen sanallinen arviointi.

KURSSI 7: Tekstiilityö 2

TAVOITTEET

Opiskelija perehtyy johonkin käsityöprosessin osa-alueeseen tarkemmin. (Kurssin voi suorittaa myös Tekstiilityö 1 kurssin tavoin.)

LYHYT KUVAUS

Opiskelija sopii kurssin alussa ohjaavan opettajan kanssa työaiheen esim. tekstiilisuunnitteluun sopiviin ohjelmiin tutustuminen ja kokeilu, erilaisiin tuotesuunnittelutapoihin perehtyminen ja kokeilu tai jonkin tekstiilityön valmistustekniikan opettelu ja uusien mahdollisuuksien kokeilu.

SISÄLLÖT

Opiskelijan tekemä työ voi olla esim. eri ohjelmilla toteutettu suunnitelma/työohje kirjontaan, tilkkutyöhön, kirjovirkkaukseen tai -neulontaan, erilaisia tuotesuunnitelmia valitusta tekstiilituotteesta, valitun tekstiilityötekniikan historian ja uusien mahdollisuuksien esittely. Opiskelija tekee työstään raportin, jossa hän esittelee työskentelynsä ja ajankäyttönsä sekä arvioi oppimistaan.

ARVIOINTI

Opiskelijalla on mahdollisuus saada suoritetusta kurssista myös erillinen sanallinen arviointi.

5.27 Tieto- ja viestintäteknologia

Tieto- ja viestintäteknologia (TVT) on monipuolinen työkalupakki, jota tarvitaan monissa erilaisissa yhteyksissä. Tällaisia ovat mm. medialukutaito, sosiaalinen media, perinteinen tiedonhaku, oman tiedon tuottaminen eri tavoilla ja eri muodossa, erilaisten laitteiden ja ohjelmistojen hallinta, erilaiset oppimisympäristöt, kansainvälistyminen jne. Ympäröivän maailman toiminnan ymmärtäminen ja toimintaan osallistuminen edellyttää hyvää tieto- ja viestintäteknologian hallintaa. Tieto- ja viestintäteknologian hallitsemisesta on tullut kansalaistaito, jota tarvitaan kaikkialla ja joka kehittyy hyvin nopeasti.

Sähköistyvän ylioppilaskokeen myötä kaikkien opiskelijoiden on tiedostettava se, että tieto- ja viestintäteknologian osaaminen on osa yleissivistystä ja jatko-opintojenkin kannalta tärkeä taito. TVT on keskeisessä osassa kaikissa yksittäisissä oppiaineissa kuin myös erilaisten projektien toteutuksessa ja teemaopinnoissa. Tämän lisäksi on mahdollista valita varsinaisia tieto- ja viestintäteknologian kursseja, joiden avulla toisaalta vahvistetaan TVT-perustaitoja ja toisaalta tuetaan harrastuneisuutta. Opiskelijoiden on mm. mahdollista toimia TVT-tutoreina, jotka auttavat ja opastavat niin koulun opiskelijoita kuin opettajiakin.

Aihekokonaisuuksien ilmeneminen tieto- ja viestintäteknikassa

Aihekokonaisuuksista korostuu erityisesti *teknologia ja yhteiskunta*, koska tietotekniikan käyttö on luonnollinen osa teknologiataitoja. Myös monilukutaito ja mediat liittyy kiinteästi tieto- ja viestintäteknologiaan, sillä mediasta aina vain suurempi osa on sähköistä, ja useimmat teknologiset sovellukset liittyvät siihen tavalla tai toisella. Sähköisessä viestinnässä tärkeää on myös netiketin tunteminen. Erityisen tärkeää netiketin tunteminen on siksi, että Internetissä voi saada tuotoksensa näkyviin koko maailmalle, ja ne saattavat säilyä siellä koko loppuelämän, ilman että alkuperäinen tekijä voi asiasta päättää. Myös tekijänoikeuksien tunteminen liittyy tähän aiheeseen.

Kulttuurin tuntemus ja kansainvälisyys korostuu siten, että netin välityksellä on mahdollista päästä helposti kosketuksiin erilaisten ihmisten kanssa eri puolilla maailmaa.

Kestävä elämäntapa ja globaali vastuu voidaan TVT:n opetuksessa huomioida esimerkiksi kannustamalla harkitsemaan, onko paperille tulostaminen tarpeellista vai ei. Sähköisen materiaalin lukeminen näytöltä on luonnonvarojen kulutuksen kannalta parempi vaihtoehto. Myös paperia säästäviä tulostustapoja on syytä opettaa ohjelmien muun käytön yhteydessä. Laitteistoihin tutustuttaessa on syytä mainita, että kaikki tietokonelaitteet ovat ongelmajätettä, eikä hävitettäviä laitteita voi siksi heittää tavallisen jätteen mukana pois. Myös laitteiden virransäästöominaisuuksiin voidaan tutustua laitteiden käytön opetteluun yhteydessä.

Hyvinvointi ja turvallisuus ovat tieto- ja viestintäteknologian opetuksessa läsnä tietoturvan kautta. On esimerkiksi hyvä tietää, että nettiä selatessa käyttäjän toimet ovat useimmiten vaivatta tietotekniikkaan perehtyneen ulkopuolisen nähtävissä.

Aktiivinen kansalaisuus, yrittäjyys ja työelämä näkyvät TVT:ssä esimerkiksi siinä, että netin välityksellä on muutenkin helppo antaa palautetta ja etsiä materiaalia.

Yhteistyö muiden oppiaineiden ja keskeisten tahojen kanssa

Tieto- ja viestintäteknologia on lukiossa enemmän työkalupakki kuin itsenäinen oppiaine, joten yhteydet muihin aineisiin ovat tiiviit. Mm. matematiikkaa ja fysiikkaa on myös kätevä havainnollistaa teknologiaa apuna käyttäen. Lisäksi osana peruskurssin suoritusta voi

tehdä esimerkiksi tutkielman johonkin muuhun aineeseen liittyen. Monissa aineissa käytetään verkossa Moodle –oppimisympäristöä, sähköisiä oppimisympäristöjä ja sähköisiä kirjoja ja kokeita.

Paikallisuuden näkyminen

Opiskelussa hyödynnetään koulutuksenjärjestäjän/koulun tarjoamia verkkoja ja ohjelmistoja. Kurssien toteutumisessa käytetään mahdollisesti apuna Hämeen ammattikorkeakoulun opiskelijoita/kursseja.

Opiskelijälähtöisyyden ilmeneminen

Tietotekniset taidot ja niiden harjoittelu kursseilla sekä soveltaminen koulutöissä ja vapaaajalla ovat kokonaisvaltaisesti opiskelijälähtöisiä.

Arviointi

TVT-kursseilla korostuu opiskelijan aktiivinen työskentely. Kurssien arvioinnin pohjana käytetään erilaisia projektitöitä, tehtäviä ja mahdollisesti testejä/kokeita. Arviointia monipuolistetaan itse- ja vertaisarvioinnilla. Henkilökohtaisella kannustavalla palautteella opiskelijaa ohjataan kehittämään ja monipuolistamaan TVT-taitojaan. Kurssit arvioidaan suorituserkinnällä.

Kurssien suositeltava suoritusjärjestys

Tieto- ja viestintäteknologian peruskurssi on tarkoitettu suoritettavaksi ensimmäisenä.

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 1: Tieto- ja viestintäteknologia tutuksi (TVT1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- osaa ne perustaidot, joita hän tarvitsee lukio-opiskelussa
- hallitsee oman tietoteknisen laitteensa hyvin ja selviää pienissä ongelmatilanteissa
- osaa käyttää pilvipalveluja opiskelussaan
- tutustuu ylioppilaskokeessa hyväksytyihin ohjelmiin, kuten LibreOffice
- osaa käyttää nettiä turvallisesti ja vastuullisesti

LYHYT KUVAUS

Kurssilla harjoitellaan tietoteknisten laitteiden peruskäyttöä sekä tutustutaan perusohjelmiin. Kurssin asioita ovat mm. tiedostojen hallinta, netin käyttö, pilvipalvelut, LibreOfficen tekstinkäsittely, kaavaeditori ja esitysgrafiikka.

KESKEISET SISÄLLÖT

- laitteiden hallinta (mm. tietokone, puhelin)
- pilvipalvelut, sähköposti (Office 365)
- oppimisympäristöt
- tiedonhaku, tietoturva, tekijänoikeudet
- tiedostojen käsittely, tallentaminen, jakaminen
- tekstinkäsittely (LibreOffice Writer)
- kaavaeditori (Libreoffice Math)
- esitysgrafiikka (LibreOffice Impress)

KURSSI 2: Taulukkolaskennan ja kuvankäsittelyn perusteet (TVT2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu ylioppilaskokeessa hyväksytyihin ohjelmiin kuten LibreOffice, Gimp
- osaa taulukkolaskennan perusteet
- hallitsee kuvankäsittelyn alkeet
- osaa itsenäisesti käyttää digitaalisia kameroita sekä siirtää kuvia laitteelta toiselle

LYHYT KUVAUS

Kurssilla opitaan opintojen ja työelämän kannalta keskeisten välineohjelmien käyttö sekä perehdytään kuvankäsittelyyn.

KESKEISET SISÄLLÖT

- Taulukkolaskennan (LibreOffice, Calc) peruskäyttö, joka sisältää mm. seuraavia asioita
  - tiedostojen hallintaa,
  - solujen ja alueiden hallintaa,
  - taulukon ja ulkoasun muotoilua,
  - kaavat, funktiot
  - diagrammit, kaaviot
- Kuvankäsittelyn (Gimp) peruskäyttö, joka sisältää mm. seuraavia asioita
  - digitaalisia kameran (älypuhelimien, webkamera) hallinta
  - tiedostojen hallintaa
  - kuvankäsittelyn perustoiminnot
  - kuvan muokkaaminen
  - tekijänoikeudet

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssi TVT1 tai vastaavat opinnot suoritettuna.

KURSSI 3: Ohjelmointi (TVT3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- tutustuu ohjelmoinnin ideaan
- opettelee jonkin ohjelmointikielen keskeiset rakenteet ja algoritmit
- harjoittelee ongelmaratkaisua ohjelmoinnin keinoilla

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan johonkin ohjelmointikielen (tai -kieliin) ja opitaan kyseisen ohjelmointikielen keskeiset rakenteet. Ohjelmoinnin peruskurssin voi suorittaa myös itsenäisesti MOOC-verkkokurssin kautta (<http://mooc.fi/kurssit.html>).

KESKEISET SISÄLLÖT

- algoritmit
- ohjelmointikielen keskeiset rakenteet
- ongelmaratkaisua ohjelmoinnin keinoin

- testaus

SUORITUSTAPA

Kurssin voi suorittaa osallistumalla lähiopetukseen. Kurssin voi suorittaa itsenäisesti esim. osallistumalla Helsingin yliopiston ohjelmoinnin MOOC-verkkokurssille, joka on osoitteessa <http://mooc.fi/kurssit.html>.

EDELTVÄT OPINNOT

Kurssi TVT1 tai vastaavat opinnot suoritettuna.

KURSSI 4: TVT-tutortoiminta (TVT4)

TAVOITTEET

Tavoitteena on, että tv-tutorit

- auttavat ja ohjaavat niin opiskelijoita kuin opettajia tieto- ja viestintäteknisissä asioissa
- tekevät yhteistyötä muiden koulujen tv-tutoreiden kanssa
- kehittävät tutorointiin uusia toimintamalleja
- kouluttavat uusia tutoreita
- osallistuvat erilaisiin tapahtumiin

LYHYT KUVAUS

Koulun toisen vuosiluokan opiskelija voi toimia koulun tv-tutorina. Tv-tutorit auttavat ja ohjaavat opiskelijoita ja opettajia tieto- ja viestintäteknisissä asioissa.

KESKEISET SISÄLLÖT

- opiskelijoiden ohjaaminen ja auttaminen mm. tv-perehdytykset ja -klinikka
- opettajien auttaminen ja ohjaaminen mm. apuna sähköisissä kokeissa
- ohjeiden laatimista erilaisiin ohjelmiin
- yhteistyö muiden koulujen tv-tutoreiden kanssa
- uusien tutoreiden koulutus

SUORITUSTAPA

Kurssin saa suoritettua, kun osallistuu aktiivisesti tutortoimintaan.

ERITYISESTI HUOMOITAVAA

Tvt-tutorit ovat lukion toisen vuoden opiskelijoita. Opiskelijalta, joka toimii tv-tutorina, vaaditaan tiettyä tietoteknistä osaamista sekä aktiivista osallistumista.

5.28 Kansainvälisyys

Oppiaine kansainvälisyys pitää sisällään erilaisia kansainvälisyyteen liittyviä kursseja ja kurssikokonaisuuksia sekä kansainvälisiä projekteja, joista osa on jatkuvia projekteja ja osa kertaluonteisia.

Kurssit ovat tavoitteiltaan ja sisällöiltään jatkumoa valtakunnallisen opetussuunnitelman kansainvälistä vuorovaikutusta korostavalle luonteelle sekä kaikille aihekokonaisuuksille, joista erityisesti kulttuurien tuntemus ja kansainvälisyys –aihekokonaisuus korostuu.

Arviointi

Kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä (S/Hyl). Joistakin kursseista voi saada erillistodistuksen.

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 1: Johdatus kansainvälisyyteen (KV1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on vahvistaa opiskelijoiden kulttuurien tuntemusta, kulttuuri-identiteettien rakentamista ja toimimista kulttuurisesti moninaisissa toimintaympäristöissä.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla perehdytään opiskelijoiden omasta kokemusmaailmasta lähtien erilaisiin kulttuureihin. Opiskelijat tutkivat esimerkiksi erilaisten kielten, kulttuuri-identiteettien, katsomusten sekä maantieteellisten ja taloudellisten tekijöiden merkitystä kulttuurisesti moninaistuvassa maailmassa.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin keskeisiä sisältöjä ovat kulttuurisesti moninaiset toimintaympäristöt, ihmisoikeudet, aineelliset ja aineettomat kulttuuriperinnöt, monikielisyys ja monilukutaito sekä maailmankansalaisen osaamistaidot.

ERITYISESTI HUOMIOITAVA

Lammin lukiossa kansainvälisyyskurssit muodostavat kolmen kurssin kokonaisuuden, jossa KV1 on johdantokurssi. Projektikursseille osallistuminen edellyttää johdantokurssin hyväksyttyä suorittamista.

KURSSI 2: Cern 1 (KV2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- saa lukio-opetusta syvällisempää tietoa hiukkasfysiikasta teknologioineen
- saa uusinta tietoa hiukkasfysiikasta, sen tutkimusmenetelmistä ja laitteistoista
- harjaantuu tutkielman laatimisessa ja tuotoksensa esittelyssä
- oppii hakemaan alan uusinta tietoa netistä, varsinkin CERN:in Web University -sivustoilta
- oppii toisaalta itsenäiseen opiskeluun ja toisaalta parityöskentelyyn
- oppii fysiikan ja tekniikan englanninkielistä sanastoa
- motivoituu nykyisissä ja tulevaisissa fysiikkaan liittyvissä opinnoissaan ja saa tietoa liittyen uravalintaan

LYHYT KUVAUS

Hiukkasfysiikkaa opiskellaan sekä teoriassa että käytännössä. Kokoontumisia on myös iltaisin. Iltapalavereissa perehdytään mm. varatun hiukkasen liikkeeseen sähkö- ja magneettikentässä, standardimalliin, hiukkaskiihdyttimien ja - ilmaisimien toimintaperiaatteisiin sekä suhteellisuusteoriaan. Kurssiin sisältyy tutkielman laatiminen pareittain itsenäisesti

netin ja tasokkaan kirjallisuuden avulla. Tutkielmat esitetään muulle ryhmälle ennen tiedeleirille osallistumista. Yhden iltatapaamisen aiheena on myös kuplakammion rakentaminen.

KESKEISET SISÄLLÖT

- hiukkasfysiikan lukio-opetusta syvällisemmät tiedot, standardimalli
- hiukkasfysiikka ja kosmologia
- antimateria ja sen tuottaminen teknologioineen
- neutriinot ja niiden tutkimus
- suprajohdemagneetit
- Cernin nykytutkimus
- erilaiset hiukkaskiihdyttimet teknologioineen
- erilaiset hiukkasilmaisimet teknologioineen

MENETELMÄT

Iltatapaamisissa opiskelua opettajan johdolla. Oppilaat laativat pareittain tutkielman hiukkasfysiikan alalta. Opettajan rooli tutkielman teossa on antaa lähteitä, ohjata laatimisessa ja tarkistaa tutkielma. Verkko-opiskelun osuus on huomattava.

ARVIOINTI

Kurssikoetta ei ole.

SUORITUSTAPA

Kurssin voi suorittaa vain osallistumalla kaikkiin projektin sisältämiin osioihin.

EDELTVÄVÄT OPINNOT

FY1 – FY3

ERITYISESTI HUOMIOITAVAA

Opiskelija saa kurssista erillisen todistuksen.

KURSSI 3: CERN 2 (KV3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- pääsee tutustumaan kiihdyttimiin ja ilmaisimiin ja niiden huipputeknologiaan käytännössä
- tutustuu tutkijan ja fyysikon toimenkuvaan
- tutustuu kansainväliseen tiedemiesyhteisöön ja kokee ”Spirit of CERNin”
- oppii fysiikan ja tekniikan englanninkielistä sanastoa
- näkee erilaista kulttuuria ja oppii kansainvälisyyttä
- motivoituu nykyisissä ja tulevaisissa fysiikkaan liittyvissä opinnoissaan ja saa tietoa liittyen uravalintaan

LYHYT KUVAUS

Kurssiin kuuluva ensimmäinen tiedematka tehdään joko Helsingin tai Jyväskylän yliopiston fysiikan laitokselle, jossa on luento mm. hiukkasfysiikasta ja tutustumiskäynti kiihdy-

tinlaboratorioon. Matkaan sisältyy myös lyhyt CERN-esittely. Soveltavaan hiukkasfysiikkaan voidaan tutustua Kanta-Hämeen keskussairaalassa. Mahdollisuuksien mukaan vierailemme myös Olkiluodon ydinvoimalassa. Kurssin huipentumana on kolmipäiväinen tiedekoulu CERNissä, maailman johtavassa hiukkas tutkimuskeskuksessa. Tiedekoulussa kuunnellaan suomen- ja englanninkielisiä luentoja, tutustutaan CERNin eri laboratorioihin ja koeasemiin. Tiedekoulun ohella tutustumme Geneven kaupunkiin ja vierailemme mm. YK:ssa. Matkaan sisältyy myös retkipäivä, jonka puitteissa suuntaamme pois itse Genevestä. Matkan aikana tai heti matkan jälkeen opiskelijat kirjoittavat kokemastaan ja näkemästään esim. blogiin tai tekevät matkasta lehtijutun. Kouluun palattuun he kertovat muulle kouluväelle ja nuoremmille fysiikan lukijoille matkasta ja opitusta.

KESKEISET SISÄLLÖT

- hiukkasfysiikan lukio-opetusta syvällisemmät tiedot, standardimalli
- hiukkasfysiikka ja kosmologia
- antimateria ja sen tuottaminen teknologioineen
- neutriinot ja niiden tutkimus
- suprajohdemagneetit
- Cernin nykytutkimus
- erilaiset hiukkaskiihdyttimet teknologioineen
- erilaiset hiukkasilmäimet teknologioineen

MENETELMÄT

Varsinaista lähiopetusta ei ole. Teorian ja käytännön yhdistäminen toteutuu eri vierailujen avulla.

ARVIOINTI

Kurssikoetta ei ole.

SUORITUSTAPA

Kurssin voi suorittaa vain osallistumalla kaikkiin projektin sisältämiin osioihin.

EDELTVÄVÄT OPINNOT

FY1 – FY3

ERITYISESTI HUOMIOITAVAA

Opiskelija saa kurssista erillisen todistuksen.

KURSSI 4: Vaihto-opiskelijavuosi (KV4)

Kurssiksi kirjataan vaihto-opiskeluvuoden aikana suoritettuja opintoja rehtorin päätöksen mukaisesti.

ERITYISESTI HUOMIOITAVAA

Opiskelija voi saada 1-8 kurssia.

KURSSIT 5-8 (KV5-8) ovat erikseen nimettäviä projektikursseja, joiden tavoitteet ja sisällöt määritellään kussakin projektissa erikseen.

5.29 Kulttuuri (CUL)

Kulttuurioppiaine sisältää kursseja, joiden suoritus muodostuu opiskelijan omakohtaisesta kulttuuriharrastuksesta tai muusta kulttuurin alle soveltuvasta toiminnasta, joka vastaa lukion opetussuunnitelman tavoitteita ja sisältöjä. Olennaista on myös eri oppiaineiden näkökulma.

SOVELTAVAT KURSSIT

KURSSI 1: Maailma elokuvina (CUL1)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on, että opiskelija

- perehtyy elokuvan historiaan ja eri aikoina ilmeneviin merkityksiin
- oppii tarkkailemaan erilaisia elokuvakerronnan menetelmiä
- osaa tunnistaa elokuvan erilaisia lajityyppejä ja niiden kerronnallisia erityispiirteitä
- osaa eritellä, tulkita ja analysoida elokuvan muotoa, kieltä, rakennetta, sisältöä ja teemoja
- kykenee yhdistelemään ja arvioimaan eri lähteistä saamaansa tietoa osana elokuvan tarkastelua
- osaa kirjoittaa ja keskustella katsomansa pohjalta
- ymmärtää elokuvaa taidemuotona, vaikuttamisen välineenä ja pintana tarkastella minä- ja ihmiskäsityksen kulttuurisia muutoksia
- tunnistaa omat elokuvamieltyksensä ja oppii arvioimaan niitä
- ymmärtää, että on useita eri tapoja katsoa, ymmärtää ja vastaanottaa elokuvaa
- saa lisävalmiuksia ylioppilaskokeen liikkuvan kuvan aineistojen analysointiin

KESKEISET SISÄLLÖT

- elokuvan historia
- elokuvan teoria: rakenne ja tekstuaaliset ainekset
- elokuvan eri lajityypit
- elokuva-analyysin keinot ja peruskäsitteet
- elokuva-arvostelun kirjoittamisen harjoittelua
- elokuvaa koskevan tiedonhaun harjoittelua
- näytteitä erilaisista elokuvista
- oman katsojaprofiilin hahmottaminen

LYHYT KUVAUS

Kurssilla katsotaan erilaisia elokuvia ja perehdytään muun muassa siihen, mistä ainekista elokuvat rakentuvat, miten niitä voidaan luokitella, mitä ne kertovat valmistumisajan kohtansa arvoista ja yhteiskunnasta sekä miten elokuvaa käytetään mm. yhteiskunnallisen vaikuttamisen välineenä. Tavoitteena kurssilla on vahvistaa, syventää ja monipuolistaa opiskelijan suhdetta elokuvaan kehittämällä opiskelijan elokuvantajua, elokuvan analysoinnin ja arvioinnin taitoja ja ymmärrystä elokuvan historiasta. Kurssilla tarkastellaan myös sähköisen ylioppilaskokeen liikkuvaan kuvaan liittyviä tehtävyytyyppejä.

ARVIOINTI

Arvioinnissa käytetään moniarviointimenetelmiä. Kurssia ei voi suorittaa itsenäisesti, koska kurssin luonteeseen kuuluvat elokuvien katsominen ja niistä keskusteleminen yhdessä sekä muu monipuolinen yhteistoiminnallisuus, jatkuva näyttö ja vertaisarviointi.

KURSSI 2: Kulttuurikassi (CUL2)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on tutustuttaa opiskelija laaja-alaisesti pääasiassa paikalliseen kulttuuritarjontaan sekä kannustaa omatoimiseen kulttuurielämän seuraamiseen, taiteesta nauttimiseen ja kokemusten jakamiseen ja arviointiin.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija käy vapaa-ajallaan vähintään kymmenessä kulttuuritapahtumassa ja laatii niiden pohjalta oppimispäiväkirjan, johon liitetään myös oman työskentelyn arviointi.

KESKEINEN SISÄLTÖ

Opiskelija seuraa paikallista kulttuuritarjontaa ja valitsee kassiinsa vähintään neljän eri taiteenalan tapahtumia (samalta taiteenalta enintään kolme). Tällaisia voivat olla esim. näytelmät, konsertit, musiikkiesitykset, näyttelyt, elokuvat, lausuntaesitykset, museokäynnit, poikkitaiteelliset esitykset, Studia Generalia -tyyppiset kulttuuriaiheiset luentotilaisuudet, tanssiesitykset, kirjailijaillat.

Opiskelija tekee jokaisesta tapahtumasta ohjeiden mukaiset muistiinpanot, joiden pohjalta laatii oppimispäiväkirjan. Siihen liitetään itsearviointiosa, jossa kiinnitetään huomiota koko kurssin suoritukseen, arvioidaan omia tekstejä, asenteita ja oppimista. Päiväkirjaan liitetään havainnollistavaa materiaalia, kuvitusta, kansilehti ja sisällysluettelo.

MENETELMÄT

Kurssi vaatii omatoimisuutta, sillä luokkaopetusta ei ole. Kurssin informaatiotilaisuudessa sekä esitteissä annetaan ohjeet, joiden noudattaminen edellyttää kurinalaisuutta ja määrätietoista toimintaa. Itsearviointi ja viimeistelty oppimispäiväkirja tuovat esiin kypsen ajattelun.

SUORITUSJÄRJESTYS

Kurssin voi suorittaa missä opintojen vaiheessa tahansa, kunhan ÄI1, KU1 tai MU1 on suoritettu.

ERITYISESTI HUOMIOITAVAA:

Opiskelija vastaa itse kulttuuritapahtumien pääsylipuista yms. aiheutuvista kuluista.

KURSSI 3: Kaunokirjallisuuskassi (CUL3)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on kannustaa lukemaan kaunokirjallisia kokonaisteoksia – romaaneja, novelleja, runoja ja näytelmiä. Kurssisuorituksessa korostuvat opiskelijan oma harrastuneisuus, lukemisen ilo, kirjallisuudesta nauttiminen, lukukokemuksen jakaminen ja arviointi.

LYHYT KUVAUS

Opiskelija valitsee ohjaavan opettajan kanssa neuvotellen ohjeiden mukaisesti vähintään 10 teosta luettavakseen. Lukeminen osoitetaan tekemällä teoskohtaisia pieniä tehtäviä koulukohtaisten ohjeiden mukaan.

KESKEINEN SISÄLTÖ

Opiskelija lukee valitsemansa teokset oman suunnitelmansa ja aikataulunsa mukaan. Luettavien kirjojen valinnassa painotetaan monipuolisuutta: lukulistan tulisi sisältää paikallisen, kansallisen ja maailman kirjallisuuden tärkeitä teoksia, mielellään eri-ikäisiä ja eri genreä edustavia teoksia (proosa, lyriikka, draama). Myös kirjallisuustieteen keskeinen käsitteistö ja menetelmät tulevat tutuiksi.

Opiskelija lukee teokset ja tekee niihin liittyvät tehtävät opettajan antamien ohjeiden mukaan. Teksteistä kootaan esim. portfolio, ”kirjakassi”, blogi tai muu kirjallinen tuotos. Siihen liitetään itsearviointiosa, jossa kiinnitetään huomiota koko kurssin suoritukseen, arvioidaan omia tekstejä, asenteita ja oppimista. Oheen voi liittää havainnollistavaa materiaalia, kuvitusta, lehtileikkeitä tms.

MENETELMÄT

Kurssi vaatii omatoimisuutta, sillä luokkaopetusta ei ole. Kurssin voi hajauttaa useamman lukiovuoden ajalle, myös kesäaikaan. Kurssin informaatiotilaisuudessa tai / ja esitteissä annetaan ohjeet, joiden noudattaminen edellyttää kurinalaisuutta ja määrätietoista toimintaa. Erikseen sovittavat tapaamiset ohjaavan opettajan kanssa auttavat pysymään suunnitelmassa. Itsearviointi ja viimeistelty kirjallinen tuotos tuovat esiin kypsän ajattelun.

SUORITUSJÄRJESTYS

Kurssin voi suorittaa missä opintojen vaiheessa tahansa. Suositeltavaa on aloittaa lukeminen jo ensimmäisenä lukiovuonna.

ERITYISESTI HUOMIOITAVAA:

Koulun kirjastossa ei moniakaan teoksia ole. Uusimpia kirjoja voi joutua jonottamaan kaupunginkirjastosta ja se on syytä ottaa aikataulusuunnittelussa huomioon.

KURSSI 4: Tietokirjallisuuskassi (CUL4)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on kannustaa lukemaan lukiokurssien aihepiireihin liittyviä tietokirjoja, laajahkoja asioita ja ilmiöitä taustoittavia kokonaisteoksia, jotka syventävät koulukirjojen, median ja muun sähköisen materiaalin tarjoamaa tietoa.

Opiskelija valitsee ohjaavan opettajan kanssa neuvotellen ohjeiden mukaisesti vähintään 10 teosta luettavakseen. Lukeminen osoitetaan tekemällä teoskohtaisia pieniä tehtäviä koulukohtaisten ohjeiden mukaan.

KESKEINEN SISÄLTÖ

Opiskelija lukee valitsemansa teokset oman suunnitelmansa ja aikataulunsa mukaan. Luettavien kirjojen valinnassa painotetaan monipuolisuutta ja opiskelijan omia kiinnostuksen kohteita. Lukulista voisi mieluusti sisältää teoksia useammalta tieteenalalta. Tieteenalojen keskeinen käsitteistö ja menetelmät tulevat tutuiksi.

Opiskelija lukee teokset ja tekee niihin liittyvät tehtävät opettajan antamien ohjeiden mukaan. Teksteistä kootaan esim. portfolio, ”kirjakassi”, blogi tai muu kirjallinen tuotos. Sii-

hen liitetään itsearviointiosa, jossa kiinnitetään huomiota koko kurssin suoritukseen, arvioidaan omia tekstejä, asenteita ja oppimista. Oheen voi liittää havainnollistavaa materiaalia, kuvitusta, lehtileikkeitä tms.

MENETELMÄT

Kurssi vaatii omatoimisuutta, sillä luokkaopetusta ei ole. Kurssin voi hajauttaa useamman lukiovuoden ajalle, myös kesäaikaan. Kurssin informaatiotilaisuudessa tai / ja esitteissä annetaan ohjeet, joiden noudattaminen edellyttää kurinalaisuutta ja määrätietoista toimintaa. Tapaamiset ohjaavan opettajan kanssa auttavat pysymään suunnitelmassa. Itsearviointi ja viimeistely kirjallinen tuotos tuovat esiin kypsän ajattelun.

SUORITUSJÄRJESTYS

Kurssin voi suorittaa missä opintojen vaiheessa tahansa. Suositeltavaa on aloittaa lukeminen jo ensimmäisenä lukiovuonna.

ERITYISESTI HUOMIOITAVAA:

Koulun kirjastossa ei moniakaan teoksia ole. Uusimpia kirjoja voi joutua jonottamaan kaupunginkirjastosta ja se on syytä ottaa aikataulusuunnittelussa huomioon.

KURSSIT 5-7 (CUL5-7) ovat erikseen nimettäviä kursseja, joiden tavoitteet ja sisällöt määritellään kussakin kulttuuriprojektissa erikseen.

5.30 Muut opinnot

Muut opinnot ovat muualla suoritettuja opintoja, joiden tavoitteet ja sisällöt vastaavat lukion opetussuunnitelman yleisiä tavoitteita, sisältöjä tai aihekokonaisuuksia. Kurssit ovat soveltavia, jolloin ne arvioidaan suoritusmerkinnällä (S).

KURSSI 1: Ajokortti (MO1)

KURSSI 2: Isoskoulutus (MO2)

KURSSI 3: Sibelius-opiston teoriaopinnot (MO3)

KURSSI 4: Sibelius-opiston aineopinnot (MO4)

KURSSI 5: AIMO-koulun opinnot (MO5)

KURSSI 6: Ryhmänohjaus (MO6)

KURSSIT 7-12 (MO6-12)

Kurssit nimetään erikseen kunkin opiskelijan kohdalle opiskelijan toimittaman ulkopuolisen tahon myöntämän todistuksen perusteella.

5.31 Yrittäjyyskasvatus

Kurssit YRI1-YRI20 ovat Luovan yrittäjyyden linjan kursseja, joista on laadittu oma opetussuunnitelma tämän opetussuunnitelman liitteeksi.

Lammin lukiossa yrittäjyyskasvatusta toteutetaan neljällä kurssilla, jotka on kuvattu tässä yhteydessä.

Kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä (S/hyl).

KURSSI 21: Olisiko minusta yrittäjäksi? (YRI21)

TAVOITTEET

Tavoitteena on rohkaista nuoria yritystoimintaan sekä luoda nuorille realistinen käsitys siitä, mitä yrittäjyys vaatii ja mitä se on. Kurssin tavoitteena on rohkaista opiskelijaa miettimään yrittäjyyttä yhtenä työllistymisvaihtoehtona.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssin aikana tutustutaan yritystoiminnan perusteisiin, liikeidean kehittelyyn, markkinointiin, rahoitukseen jne. Kurssi antaa näkemyksen siitä, mitä vaaditaan aloittelevalta yrittäjältä ja mitä yrittäjyys parhaimmillaan ja huonoimmillaan on. Perehdytään yrityskäyntien ja asiantuntijaluentojen avulla yrittäjän arkeen.

SUORITUSTAPA

Kurssia ei voi suorittaa etäopiskeluna, koska kurssin aikana käydään yritysvierailuilla sekä kurssilla käy asiantuntija luennoitsijoita. Edeltäviä opintoja ei tarvita.

KURSSI 22: Idean syntymisestä yrityksen perustamiseen ja toiminnan kehittämiseen (YR22)

TAVOITTEET

Tavoitteena on oppia, mitä velvoitteita ja vaatimuksia yrittäjälle tulee ryhtyessään elinkeinonharjoittajaksi ja miten yritystoiminnan avulla on mahdollisuus työllistää itsensä. Kurssin aikana opiskelijalle selviää, mitä eri yritysmuodot ovat ja miten yritystoiminnan liikeidea vaikuttaa perustettavan yrityksen yritysmuotoon.

KESKEISET SISÄLLÖT

Yrittäjäksi aikovalta edellytetään monipuolista osaamista, on tunnettava yrityksen toimiala, osattava tuotanto, markkinointi ja hallittava talousasioiden hoito. Yritysidean toimintaympäristön, markkinoiden ja kilpailijoiden tuntemus on myös tärkeää. Kurssin aikana oppilas valmistaa omavalintaisesta yritysideasta liiketoimintasuunnitelman, markkinointisuunnitelman ja taloussuunnitelman. Kurssina aikana opitaan, miten yritysideaa voidaan testata ennen kuin ryhdytään yrittäjäksi.

SUORITUSTAPA

Kurssia ei voi suorittaa etä-opiskeluna, koska kurssin aikana käydään yritysvierailuilla sekä kurssilla käy asiantuntija luennoitsijoita. Edeltäviä opintoja ei tarvita.

KURSSIT 23 ja 24: Yrittäjyyskasvatus/Työssäoppimisjakso (YR 23 ja YR 24)

TAVOITTEET

Tavoitteena on tutustua työharjoittelun avulla yritystoimintaan.

KESKEISET SISÄLLÖT

Harjoittelun aikana opiskelijalle muodostuu kokonaiskäsitys yrityksen toiminnasta, työntekijöiden tehtävistä ja työn luonteesta. Opiskelijat työstävät työharjoittelukokemuksistaan raportin. Työpaikan tarjonnut yritys raportoi koululle harjoittelusta.

SUORITUSTAPA

Työssäoppimisen jakso toteutetaan kesän kuluessa työharjoitteluna lähiseudun yrityksissä.

5.32 Tiedelinjan ja tiedelukion opinnot

Tiedelinjan ja tiedelukion opinnot kuvataan erillisessä linjakohtaisessa opetussuunnitelmassa, joka on opetussuunnitelman liite.

Tiedelinjan ja tiedelukion kurssit (kaikille avoin)

KURSSI 3: Elektroniikka ja ohjelmointi (TL03)

TAVOITTEET

Kurssin tavoitteena on tutustua elektroniikkaan ja ohjelmointiin oman lähtötason mukaisesti, sekä kehittää ja toteuttaa ideoita, miten opittua voisi käyttää iloksi ja/tai hyödyksi.

KESKEISET SISÄLLÖT

Kurssilla harjoitellaan ohjelmointia C-kielellä käyttäen arduino-sovellusta. Harjoitellaan elektroniikan eri komponenttien käyttöä ja värkkäillään laitteita, joissa kyseistä toimintoa voisi hyödyntää. Tutustutaan myös musiikin sovellusohjelmaan sonic.pi ja kuvataiteen ohjelmaan processing.

Tehdään kytkentä- ja ohjelmointiharjoituksia pareittain joko ennalta annettujen ohjeiden mukaisesti tai omien ideoiden mukaisesti, oman lähtötason ja mielenkiinnon mukaisesti.

LYHYT KUVAUS

Kurssilla tutustutaan elektroniikan ja ohjelmoinnin alkeisiin c-kielellä arduino-sovelluksen avulla. Värkkäillään ja ideoidaan, miten kytkentä ja ohjelma voisivat olla iloksi ja/tai hyödyksi. Tutustutaan myös musiikin ja kuvataiteen sovellusohjelmiin sonic.pi ja processing.

SUORITUSTAPA Kurssi suoritetaan osallistumalla opetukseen.

ARVIOINTI Kurssi arvioidaan suoritusmerkinnällä (S = hyväksytty, K = täydennettävä).

5.33 Urheilulinjan opinnot

Urheilulinjan opinnot kuvataan erillisessä linjakohtaisessa opetussuunnitelmassa, joka on opetussuunnitelman liite.

6 OPISKELIJAN OPPIMISEN ARVIOINTI

6.1 Arvioinnin tavoitteet

*”Opiskelijan arvioinnilla pyritään ohjaamaan ja kannustamaan opiskelua sekä kehittämään opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin. **Opiskelijan oppimista ja työskentelyä tulee arvioida monipuolisesti.**”* (Lukiolaki 629/1998, 17 § 1 mom., muutettu lailla 1116/2008)

Opiskelijan oppimisen arvioinnin **tehtävänä on edistää opiskelijan oppimista**. Lähtökohtana on, että opiskelijat ymmärtävät, mitä heidän on tarkoitus oppia ja miten oppimista arvioidaan. Arvioinnilla opiskelijaa kannustetaan omien tavoitteiden asettamiseen ja tarkoituksenmukaisten työskentelytapojen valintaan. Opintojen aikainen arviointi ja palautteen antaminen ovat osa opiskelijan ja opettajan välistä vuorovaikutusta. **Palaute sekä itse- ja vertaisarviointi** ohjaavat opiskelijaa tarkentamaan asetettuja tavoitteita ja kehittämään työskentelyään tavoitteiden suuntaisesti.

Opiskelijan oppimisen arviointi antaa opiskelijalle palautetta opintojen edistymisestä ja oppimistuloksista sekä lukio-opintojen aikana että opiskelun päättyessä. Lisäksi arviointi antaa tietoja opiskelijan huoltajalle sekä jatko-opintojen järjestäjien, työelämän ja muiden vastaavien tahojen tarpeita varten. Opiskelijan oppimisen arviointi auttaa myös opettajaa ja kouluyhteisöä opetuksen vaikuttavuuden arvioinnissa. **Arvosanan antaminen on yksi arvioinnin muoto.**

6.2 Kurssisuorituksen arviointi

Opiskelijan oppimista arvioidaan kurssin aikana. Arvioinnilla edistetään opiskelijan oppimista ja annetaan palautetta opiskelijalle kurssin tavoitteiden saavuttamisesta.

Opiskelijan kurssisuorituksesta annetaan arvosana kurssin päätyttyä. **Annettavan arvosanan tulee perustua monipuoliseen näyttöön oppiaineen ja kurssin tavoitteiden saavuttamisesta.** Erilaisten tuotosten lisäksi käytetään opiskelijan oppimisen ja työskentelyn havainnointia. Arvosanan antamisen tukena voidaan käyttää opettajan ja opiskelijan välisiä keskusteluja sekä opiskelijoiden itse- ja vertaisarviointia. **Arvioinnin kohteina ovat opiskelijan tiedot ja taidot.** Arviointi ei kohdistu opiskelijoiden arvoihin, asenteisiin tai henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arvioinnin menetelmistä ja käytänteistä päätetään tarkemmin opetussuunnitelmassa.

"Opiskelijalla on oikeus saada tieto arviointiperusteista ja niiden soveltamisesta häneen." (Lukiolaki 629/1998, 17 § 2 mom., muutettu lailla 1116/2008). Yleisten arviointiperusteiden lisäksi kunkin **kurssin tavoitteet ja arviointiperusteet on selvitettävä opiskelijalle kurssin alussa**, jolloin niistä keskustellaan opiskelijoiden kanssa. Arviointiperusteista tiedottaminen parantaa opiskelijoiden ja opettajien oikeusturvaa ja tukee opiskelijaa työskentelyn suunnittelussa.

Diagnosoidut vammat tai niihin rinnastettavat vaikeudet, kuten lukemis- ja kirjoittamishäiriö, maahanmuuttajien kielelliset vaikeudet sekä muut syyt, jotka vaikeuttavat osaamisen osoittamista, **tulee ottaa huomioon arvioinnissa siten, että opiskelijalla on mahdollisuus erityisjärjestelyihin ja vaihtoehtoisiin tapoihin osoittaa osaamisensa.** Kyseiset vaikeudet voidaan ottaa huomioon määrättäessä opiskelijan kurssiarvosanaa.

Tavastian lukiokoulutuksen tarkennuksia

Lukio-opintojen aikainen arviointi tähtää siihen, että opiskelija oppii asettamaan itselleen henkilökohtaisen tavoitetason ja sopeuttamaan sen kulloinkin käsillä olevaan opiskeltavaan aineeseen ja aiheeseen. Tavoitteena on lisätä opiskelijoiden luottamusta omiin kykyihinsä niin, että se tukee oppimaan oppimista, omien vahvuuksien löytämistä.

Arviointiin tulee sisällyttää opiskelijan itse- ja/tai vertaisarviointi. Opiskelijaa ohjataan lukioaikanaan arvioimaan omaa oppimisprosessiaan. Tässä tehtävässä opiskelijaa tukee kurssin aikaiset erilaiset näytöt ja opettajalta saatu palaute.

Arvioinnissa voidaan käyttää mm. seuraavia menetelmiä: essee, oppimispäiväkirja, pari- ja ryhmäkoe/-opinnäyte, yksilökoe tai -testi, portfolio, esitelmä tai muu kirjallinen, suullinen, kuvallinen esitys tai lajikohtainen näyttö.

Oppimäärän sisällä monimuotoinen arviointi edellyttää aineenopettajien välistä yhteistyötä. Ymmärryksen taso tulee avata. Kun oppija on itse osallinen arviointiin, avaa se ymmärrystä arviointiin.

6.2.1 Numeroarvosanat ja suoritusmerkinnät

"Edellä 1 momentissa tarkoitettu arvostelu annetaan numeroin tai muulla opetussuunnitelmassa määrättyllä tavalla. Numeroarvostelussa käytetään asteikkoa 4–10. Arvosana 5 osoittaa välttäviä, 6 kohtalaisia, 7 tyydyttäviä, 8 hyviä, 9 kiitettäviä ja 10 erinomaisia tietoja ja taitoja. Hylätty suoritus merkitään arvosanalla 4..." (Lukioasetus 810/1998, 6 § 2 mom.)

Pakollisten ja opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen valtakunnallisten syventävien kurssien arvosana annetaan numeroin lukuun ottamatta opinto-ohjauksen kurseja ja teemaopintojen kurseja, joista annetaan suoritusmerkintä (S = suoritettu, H = hylätty). Valtakunnalliset soveltavat kurssit arvioidaan suoritusmerkinnällä (S = suoritettu, H = hylätty). Paikallisesta syventävästä tai soveltavasta kurssista voidaan antaa arvosanaksi opetussuunnitelmassa päätettävällä tavalla numeroarvosana tai suoritusmerkintä (S = suoritettu, H = hylätty). Paikallisten syventävien ja soveltavien kurssien arvioinnista päätetään opetussuunnitelmassa.

Kirjallisesti annettu sanallinen arviointi ja suullisesti arviointikeskustelussa annettu palaute **voivat täydentää ja täsmentää** arvosanaa. Kesken olevan kurssisuorituksen merkintätavasta ja suorituksen täydentämiskäytännöistä voidaan päättää opetussuunnitelmassa.

Tavastian lukiokoulutuksen tarkennuksia

Kurssin aluksi sovitaan arviointikriteerit, joiden mukaan toimitaan ja jotka on oltava kurssin aikana opiskelijan nähtävillä.

Merkintää K (kesken) käytetään, mikäli kurssisuorituksesta puuttuu jakson loppuun mennessä osasuorituksia. Opettaja kirjaa puuttuvat suoritukset opiskelijan nähtäväksi. Jos opiskelija ei palauta puuttuvia osasuorituksia määräaikaan mennessä, voidaan tämä joko huomioida kurssiarvosanassa tai poistaa K-merkintä, jolloin kurssi on suoritettava kokonaan uudelleen. K-merkinnän poistaminen tarkoittaa merkinnän muuttamista X-merkinnäksi

Mikäli kurssin arviointiedellytykset eivät täyty, opettaja ilmoittaa dokumentoidusti asiasta opiskelijalle, opinto-ohjaajalle ja ryhmänohjaajalle.

LISÄYS 1.8.2019 alkaen

Arvioinnissa annetaan merkintä X kurssinarvioinniksi, kun

- opettaja ei pysty puutteellisen näytön vuoksi arvioimaan kurssia edes arvosanalla 4
- arvioitavissa kurssisuorituksissa on käytetty vilppiä

- K-merkintää ei ole hoidettu määräaikaan mennessä
- opiskelija keskeyttää itse kurssin (ei ole saapunut paikalle tai jättänyt arvioitavia suorituksia, ja opettaja katsoo, että K-merkintää ei voida antaa)

Opettaja on velvollinen kirjaamaan X-merkinnän selityksen näkyviin (syy merkinnälle, jokin edellä mainituista). X-merkintää ei voi antaa muista syistä. X-merkintä tarkoittaa opiskelijalle sitä, että kurssi on käytävä uudelleen, eikä täydentäminen ole enää mahdollista. Kurssin voi käydä uudelleen istumalla kurssin tai suorittamalla sen itsenäisesti (jos se opetussuunnitelman mukaan on mahdollista).

Paikallisesta soveltavasta kurssista annetaan suoritusmerkintä (S = suoritettu, HYL = hylätty).

6.2.2 Itsenäisesti suoritettu kurssi

"Osa opinnoista voidaan edellyttää opiskeltavaksi itsenäisesti." (Lukioasetus 810/1998, 4 § 1 mom.)

"Opiskelijalle voidaan hakemuksesta myöntää lupa suorittaa opintoja opetukseen osallistumatta." (Lukioasetus 810/1998, 4 § 2 mom.)

Itsenäisesti opiskellusta kurssista edellytetään hyväksyty arvosana. Opetussuunnitelmassa tulee päättää tarkemmin opinnoista, jotka edellytetään itsenäisesti opiskeltaviksi, ja niiden suoritusperiaatteista.

Tavastian lukiokoulutuksen tarkennuksia

Opiskelijan itsenäisesti suoritettavien kurssien määrää ei erikseen rajata. Opiskelijaa ei liioin edellytetä suorittamaan pakollisia kursseja itsenäisesti. Kurssin itsenäinen suorittaminen tulee kysymykseen yleensä silloin, kun opiskelija haluaa suorittaa kurssin, jonka opetus ei ole toteutunut tai kun opiskelijan on mahdotonta sijoittaa kurssia omaan opinto-ohjelmaansa. Koulukohtaisesti saattaa olla lisäksi tarjolla kursseja ja verkko-opintoja, joiden suorittaminen tapahtuu lähtökohtaisesti itsenäisenä opiskeluna.

Opiskelija saa suorittaa itsenäisesti valitsemansa määrän kursseja, kunhan kursseille asetetut muodolliset suoritusvaatimukset täyttyvät. Kurssin itsenäisestä suorittamisesta on poikkeuksetta oltava vähintään suullinen sopimus kurssista vastaavan aineenopettajan kanssa ennen suorituksen aloittamista. Siirtyminen lähiopetuksesta itsenäiseen suoritukseen on mahdollista erityisestä syystä. Osaa kursseista ei voi suorittaa itsenäisesti. Tästä on maininta kunkin kurssin kohdalla erikseen.

Itsenäistä opiskelua järjestettäessä otetaan huomion opiskelijan edellytykset suorittaa opintoja opetukseen osallistumatta sekä hänen ohjauksen ja tuen tarpeensa. (OPS kohta 3.2)

Jos opiskelija opiskelee kurssin kokonaan tai osittain itsenäisesti, noudatetaan soveltuvin osin edellä mainittuja arviointiperiaatteita. **Tavoitteiden saavuttamista ja niiden suuntaista edistymistä on myös tällöin arvioitava riittävän laaja-alaisesti** kurssin kokonaisuuden kannalta.

6.2.3 Suullisen kielitaidon kurssien arviointi

Toisen kotimaisen kielen A-oppimäärän syventävän kurssin 8, B1-oppimäärän syventävän kurssin 6 ja äidinkielenomaisen oppimäärän syventävän kurssin 8 sekä vieraiden kielen A-oppimäärän syventävän kurssin 8 ja B1-oppimäärän syventävän kurssin 6 suorituksen arviointi perustuu Opetushallituksen tuottamasta suullisen kielitaidon kokeesta saatuun arvosanaan ja muihin kurssin aikaisiin näyttöihin. Kurseista annetaan numeroarvosana käyttäen asteikkoa 4–10. Myös kurssiin kuuluvasta suullisen kielitaidon kokeesta annetaan numeroarvosana käyttäen asteikkoa 4–10.

"Kielten opetuksessa opiskelijalta arvioidaan kielitaidon muiden osa-alueiden lisäksi suullinen kielitaito. Suullista kielitaitoa arvioidaan erillisellä kokeella, jonka laatimisesta vastaa opetushallitus. Suullisen kielitaidon kokeen sisällöstä säädetään valtioneuvoston asetuksella." (Lukiolaki 629/1998, 17 § 3 mom., muutettu lailla 1116/2008)

"Lukiolain 17 §:n 3 momentissa tarkoitettu suullisen kielitaidon koe koostuu tehtävistä, joissa arvioidaan opiskelijan ääntämistä sekä kerronta- ja keskustelutaitoa. Koe arvioidaan numeroin käyttäen 2 momentissa tarkoitettua asteikkoa. Suullisen kielitaidon kurssin arvosana perustuu suullisen kielitaidon kokeeseen sekä muihin kurssin aikaisiin näyttöihin." (Lukioasetus 810/1998, 6 § 4 mom., muutettu valtioneuvoston asetuksella 1117/2008)

Kurssiin kuuluvan suullisen kielitaidon kokeen suoritus ja muut kurssin aikaiset näytöt arvioidaan asianomaiselle kielelle ja oppimäärälle opetussuunnitelman perusteissa asetettuja tavoitteita vasten. Kurssin arvioinnin edellytykset täyttyvät, kun opiskelija on antanut kurssin suorittamiseksi sovitut näytöt ja suorittanut kurssiin kuuluvan suullisen kielitaidon kokeen.

6.2.4 Opintoissa edistyminen

"Opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä on annettava riittävän usein tietoa opiskelijalle ja hänen huoltajalleen. Tietojen antamisesta määrätään tarkemmin opetussuunnitelmassa." (Lukioasetus 810/1998, 6 § 1 mom.)

Jotta oppilaitos voisi varmistaa, että huoltajat saavat asetuksen mukaisen tiedon opiskelijan työskentelystä ja opintojen edistymisestä, lukio voi edellyttää huoltajan allekirjoitusta tai vastaavaa sähköistä kuittausta tiedotteisiin sellaisilta opiskelijoilta, jotka eivät vielä ole täysi-ikäisiä.

"Opetussuunnitelmassa määrätään oppiaineittain tai aineryhmittäin kurseista, joiden suorittaminen hyväksytysti on edellytyksenä asianomaisen aineen tai aineryhmän opinnoissa etenemiseen. Opiskelijalle, joka ei ole suorittanut edellä mainittuja opintoja hyväksytysti, tulee varata mahdollisuus osoittaa saavuttaneensa sellaiset tiedot ja taidot, jotka mahdollistavat opinnoissa etenemisen." (Lukioasetus 810/1998, 7 § 1 mom.)

Opiskelijan opintojen etenemistä tulee seurata. Menettelystä, kuten esimerkiksi mahdollisen etenemisesteen käytöstä, päätetään opetussuunnitelmassa. Opintojen etenemisen määrittelyllä ei voida kuitenkaan tiukentaa näissä lukion opetussuunnitelman perusteissa määrättyä oppiaineen oppimäärän suoritusvaatimusta.

Opiskelijalle tulee pyynnöstä antaa mahdollisuus hylätyn kurssiarvosanan korottamiseen osoittamalla osaamista kurssin keskeisissä tiedoissa ja taidoissa. Opetussuunnitelmassa määrätään tarkemmin uusimisen tavoista.

Tavastian lukiokoulutuksen tarkennuksia

Opiskelijalle tarjotaan mahdollisuus osallistua uusintakuulusteluun koulun käytänteiden mukaisesti. Hylättyä kurssia saa yrittää korottaa uusintakuulustelussa yhden kerran. Mikäli kurssista tulee edelleen hylätty arvosana, on opiskelijan opiskeltava kurssi uudelleen.

Opetussuunnitelmassa määrätään, millä tavoin opiskelijalle annetaan mahdollisuus korottaa myös hyväksytyä kurssiarvosanaa. **Arvioinnin tulee olla tällöinkin monipuolista.** Lopulliseksi kurssiarvosanaksi tulee kyseisistä suorituksista parempi.

Tavastian lukiokoulutuksen tarkennuksia

Hyväksytyä kurssia voi yrittää korottaa yhden kerran koulun käytänteiden mukaisesti. Hyväksytyyn kurssin korottamiseen ei riitä pelkkä kurssikoe.

Etenemisestettä ei käytetä Lukiokoulutus Tavastian lukioissa. Opintoja seurataan ja milloin 2/3 oppimäärän päättöarviointiin vaikuttavista kursseista ei ole hyväksytysti suoritettu, ohjataan opiskelija uusimaan hylättyjä kursseja. Kurssikertymää ja päättöarvosanan määräytymiseen vaikuttavia kurssiarvosanoja seurataan koulun ohjaussuunnitelman mukaisesti.

6.2.5 Osaamisen tunnustaminen ja opintojen hyväksilukeminen

"Opiskelijalla on oikeus saada opetussuunnitelman tavoitteita ja keskeisiä sisältöjä vastaavat aikaisemmin suorittamansa opinnot tai muutoin hankittu osaaminen arvioiduksi ja tunnustetuksi. Osaamisen tunnustamisella voidaan opiskelijalle lukea hyväksi ja korvata lukion oppimäärään kuuluvia pakollisia, syventäviä tai soveltavia opintoja. Opiskelijan osaamisen tunnustamisessa noudatetaan, mitä 17 ja 17 a §:ssä säädetään opiskelijan arvioinnista ja siitä päättämisestä. Tarvittaessa osaaminen on osoitettava koulutuksen järjestäjän päättämällä tavalla." (Lukiolaki 629/1998, 23 § 1 mom., muutettu lailla 1116/2008)

"Päätös osaamisen tunnustamisesta tehdään sitä erikseen pyydettyäessä ennen mainittujen opintojen tai hyväksiluettavaa osaamista koskevan opintokokonaisuuden alkamista." (Lukiolaki 629/1998, 23 § 2 mom., muutettu lailla 1116/2008)

Sen lisäksi, mitä lukiolaissa (629/1998, 23 §, muutettu lailla 1116/2008) säädetään, tulee opintojen hyväksilukemisella ja muutoin hankitun osaamisen tunnustamisella välttää opintojen päällekkäisyyttä ja lyhentää opiskeluaikaa.

Opiskelija hakee muualla suorittamiensa opintojen tai muutoin hankkimansa osaamisen tunnustamista. Opiskelijan tulee esittää selvitys opinnoistaan tai osaamisestaan. Lukio voi pyytää opiskelijaa täydentämään näyttöä suhteessa lukiokoulutuksen tavoitteisiin. Myös opintojen laajuuteen kiinnitetään huomiota. Opiskelijoille annetaan tietoa osaamisen tunnustamisen käytännöistä.

Muualla suoritettuja opintoja tai muutoin hankittua osaamista voidaan lukea hyväksi lukio-opintoihin pakollisiksi, syventäviksi tai soveltaviksi kursseiksi. Mikäli opinnot tai muutoin hankittu osaaminen luetaan hyväksi opetussuunnitelman perusteiden mukaan numerolla arvioitavaan kurssiin, tulee kurssista antaa numeroarvosana. Arvosanan määrittelyn tueksi voidaan tarvittaessa edellyttää lisänäyttöjä. Muutoin hankitun osaamisen arvioinnissa

menetellään kuten opetussuunnitelman perusteissa ja opetussuunnitelmassa kurssien ja oppimäärän arvioinnista määrätään.

Luettaessa opiskelijalle hyväksi opintoja muista oppilaitoksista pitäydytään suoritusoppilaitoksen antamaan arviointiin. Jos kyseessä on lukion opetussuunnitelmassa numeroin arvioitava kurssi, sen arvosana muutetaan lukion arvosana-asteikolle seuraavan vastaavuusasteikon mukaisesti:

asteikko 1-5	lukioasteikko	asteikko 1-3
1 (tyydyttävä)	5 (välttävä)	1
2 (tyydyttävä)	6 (kohtalainen)	1
3 (hyvä)	7 (tyydyttävä)	2
4 (hyvä)	8 (hyvä)	2
5 (kiitettävä)	9 (kiitettävä), 10 (erinomainen)	3

Tapauksissa, joissa lukio ei voi päätellä, kumpaa lukion arvosanaa toisessa oppilaitoksessa suoritettu kurssi vastaa, ylempää vai alemmaa, on vastaavuus määriteltävä opiskelijan eduksi.

Ulkomailla suoritettujen opintojen hyväksilukemisessa ja osaamisen tunnustamisessa noudatetaan samoja periaatteita kuin kotimaassa suoritettujen opintojen osalta.

Lukiolain 34 §:n mukaan muualla suoritettujen opintojen hyväksi lukemista koskevaan päätökseen saa vaatia oikaisua aluehallintovirastolta siten kuin hallintolaissa säädetään. Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu opiskelijalle tiedoksi. (Lukiolaki 629/1998, 34 § ja 34 b §, muutettu lailla 958/2015.)

Lukiolain 34 §:ssä tarkoitettuun oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään, jollei muualla laissa toisin säädetä. Valitus tulee tehdä 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu opiskelijalle tiedoksi. (Lukiolaki 629/1998, 34 a § 2 mom. ja 34 b §, muutettu lailla 958/2015.)

Opiskelijalla voi olla päättötodistuksessaan oppiaineesta vain yhden laajuinen oppimäärä. Opiskelijan siirtyessä oppiaineen pitkästä oppimäärästä lyhyempään hänen suorittamansa pitkän oppimäärän opinnot luetaan hyväksi lyhyemmässä oppimäärässä siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Näitä vastaavuuksia on määritelty tarkemmin oppiaineiden oppimäärien yhteydessä. **Tällöin pitkän oppimäärän kurssien arvosanat siirtyvät suoraan lyhyiden kurssien arvosanoiksi.** Muut pitkän oppimäärän mukaiset opinnot voivat olla lyhyen oppimäärän syventäviä tai soveltavia kursseja opetus-suunnitelmassa päätettävällä tavalla. Jos opiskelija pyytää, tulee hänelle järjestää mahdollisuus lisänäyttöihin osaamistason toteamiseksi. Siirryttäessä kesken oppimäärän lyhyemmästä pitempään oppimäärään menetellään edellä olevien periaatteiden mukaisesti. Tällöin voidaan edellyttää lisänäyttöjä, ja tässä yhteydessä myös arvosana harkitaan uudelleen.

Jos opiskelijan äidinkieli ja kirjallisuus oppiaineen oppimääränä on suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus, häntä arvioidaan tämän oppimäärän mukaan huolimatta siitä, onko

hänelle järjestetty erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus oppimäärän mukaista opetusta vai ei tai onko lukio voinut tarjota vain osan suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus oppimäärän kursseista. Suomen/ruotsin kieli ja kirjallisuus oppimäärän mukaisesti suoritettut kurssit luetaan hyväksi täysmääräisesti suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus oppimäärän kursseihin, ja niistä saatu arvosana siirtyy suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus kurssin arvosanaksi. Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -kurssit korvaavat suomen/ruotsin kielen ja kirjallisuuden oppimäärän kurssit siinä määrin kuin niiden tavoitteet ja keskeiset sisällöt vastaavat toisiaan. Opiskelijalla voi olla todistuksessaan arvosana vain joko suomen/ruotsin äidinkielen ja kirjallisuuden oppimäärästä tai suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus oppimäärästä, mutta ei molemmista.

6.3 Oppiaineen oppimäärän arviointi

"Kunkin oppiaineen tai aineryhmän arvioinnista päättää opiskelijan opettaja tai, jos opettaja on useita, opettajat yhdessä. Päättöarvioinnista päättävät rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä." (Lukiolaki 629/1998, 17 a §, muutettu lailla 1116/2008)

Oppiaineen oppimäärä muodostuu opiskelijan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti opiskelemista oppiaineen kursseista. Opiskelijan opiskelusuunnitelma tarkentuu lukio-opintojen aikana. Sen laatiminen ja seuranta ohjaavat opiskelijaa tavoitteellisiin kurssivalintoihin. Samassa oppiaineessa eri opiskelijoilla voi olla erilaajuiset oppimäärät.

Eri oppiaineiden pakolliset ja valtakunnalliset syventävät kurssit on kuvattu lukion opetussuunnitelman perusteissa. Matematiikan yhteinen kurssi luetaan opiskelijan suorittamaan matematiikan oppimäärään mukaan. Teemaopintojen valtakunnalliset syventävät kurssit eivät muodosta oppimäärää, vaan ne ovat erillisiä kursseja. Opiskelijan opiskelemissa pakollisia ja valtakunnallisia syventäviä kursseja ei voi jälkikäteen poistaa lukuun ottamatta hylättyjä teemaopintokursseja.

Paikallisten syventävien, valtakunnallisten soveltavien ja paikallisten soveltavien kurssien mahdollisesta kuulumisesta jonkin oppiaineen oppimäärään määrätään opetussuunnitelmassa. Paikallisista syventävistä, valtakunnallisista soveltavista ja paikallisista soveltavista kursseista luetaan oppiaineen oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat kurssit.

Oppiaineen oppimäärässä opiskelijalla saa olla hylättyjä kurssiarvosanoja enintään seuraavasti:

Opiskelijan opiskelemissa pakollisia ja syventäviä kursseja,	joista voi olla hylättyjä kurssiarvosanoja enintään
1-2 kurssia	0
3-5 kurssia	1
6-8 kurssia	2
9 kurssia tai enemmän	3

Oppiaineen oppimäärän arvosana määräytyy opiskelijan opiskelemien pakollisten ja valtakunnallisten syventävien kurssien kurssiarvosanojen aritmeettisena keskiarvosananä.

"Opiskelijalle, joka ei ole tullut hyväksytyksi jossakin oppiaineessa tai joka haluaa korottaa saamaansa arvosanaa, on järjestettävä mahdollisuus erillisessä kuulustelussa arvosanan korottamiseen." (Lukioasetus 810/1998, 8 § 3 mom.)

Mikäli opiskelija osoittaa **erillisessä kuulustelussa** suurempaa kypsyyttä ja parempaa oppiaineen hallintaa kuin kurssien arvosanoista määräytyvä oppiaineen arvosana edellyttää, tulee arvosanaa korottaa.

Oppiaineen oppimäärän arvosanaa on mahdollista korottaa edellä mainitun erillisen kuulustelun lisäksi

- o paikallisten syventävien, valtakunnallisten soveltavien ja paikallisten soveltavien kurssien pohjalta annetulla lisänäytöllä
- o mikäli opiskelijan arvioinnista päättävät harkitsevat, että opiskelijan tiedot ja taidot ovat oppiaineen päättövaiheessa kurssiarvosanojen perusteella määräytyvää arvosanaa paremmat.

Tavastian lukiokoulutuksen tarkennuksia

Opiskelijalla on mahdollisuus korottaa lukion oppiaineen oppimäärän päättöarvosanaa osallistumalla ko. aineen korotustenttiin, joka pääsääntöisesti järjestetään kirjallisena. Korotustentti järjestetään opintojen päättövaiheessa. Korotustenttiin voi osallistua vain kerran. Menestys ylioppilaskokeissa ei voi vaikuttaa päättöarvosanaan.

Päättötodistuksessa numeroin arvioitavat oppiaineet

Pakollisten oppiaineiden ja valinnaisten vieraiden kielten oppimääristä annetaan lukioasetuksen mukainen numeroarvosana. Opinto-ohjauksesta ja teemaopintojen kursseista annetaan suoritusmerkintä. Mikäli opiskelija pyytää, hän on oikeutettu saamaan suoritusmerkinnän liikunnasta ja sellaisista oppiaineista, joissa opiskelijan suorittama oppimäärä käsittää vain yhden kurssin, sekä valinnaisista vieraista kielistä, mikäli opiskelijan suorittama oppimäärä niissä käsittää vain kaksi kurssia.

Opetussuunnitelmassa määritellyt muut lukion tehtävään soveltuvat opinnot arvioidaan siten kuin opetussuunnitelmassa määrätään.

6.4 Lukion oppimäärän suoritus

"Lukion oppimäärä sisältää vähintään 75 kurssia. Opetusta eri oppiaineissa ja opinto-ohjausta annetaan keskimäärin 38 tuntia kestävinä kursseina. Opiskelijalle vapaaehtoiset opinnot voivat olla kestoaltaan edellä mainittuja lyhyempiä tai pitempiä. Lähiopetuksessa opetukseen tulee tuntia kohti käyttää vähintään 45 minuuttia." (Lukioasetus 810/1998, 1 § 1 mom., muutettu valtioneuvoston asetuksella 52/2014)

Opiskelija opiskelee oman opiskelusuunnitelmansa mukaan pakollisia, syventäviä ja soveltavia kursseja lukion oppimäärän suorittamiseksi. Opiskelijan tulee suorittaa pakollisia ja valtakunnallisia syventäviä kursseja vähintään siinä laajuudessa, kuin määrätään lukion tuntijakoa koskevassa valtioneuvoston asetuksessa (Valtioneuvoston asetus 942/2014).

Opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän silloin, kun hän on suorittanut oppiaineiden oppimäärät hyväksytysti ja valtakunnallisten syventävien kurssien määrä on vähintään 10 ja lukion vähimmäiskurssimäärä 75 kurssia täytty. Valtakunnallisina syventävinä kursseina tarjottavista teemaopintojen kursseista, paikallisista syventävistä, valtakunnallisista soveltavista ja paikallisista soveltavista kursseista voidaan lukea mukaan lukion oppimäärään vain opiskelijan hyväksytysti suorittamat kurssit.

Jos opiskelija vapautetaan lukiolain 13 §:n mukaan jonkin oppiaineen opiskelusta, hänen tulee valita sen tilalle muita opintoja niin, että säädetty kurssien vähimmäismäärä täyttyy.

Arvioinnin uusiminen ja oikaisu

”Edellä 17 §:ssä tarkoitettuun opiskelijan arviointia koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Opiskelija voi pyytää rehtorilta opinnoissa etenemistä koskevan päätöksen tai päättöarvioinnin uusimista kahden kuukauden kuluessa tiedon saamisesta. Uudesta arvioinnista päättävät koulun rehtori ja opiskelijan opettajat yhdessä.” (Lukiolaki 629/1998, 34 d § 1 mom., muutettu lailla 958/2015)

”Opiskelija saa vaatia oikaisua pyynnöstä tehtyyn uuteen arviointiin tai ratkaisuun, jolla pyyntö on hylätty, aluehallintovirastolta 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista siten kuin hallintolaissa säädetään. Otettuaan oikaisuvaatimuksen tutkittavakseen aluehallintovirasto voi muuttaa hallintopäätöstä, kumota päätöksen, hylätä oikaisuvaatimuksen tai palauttaa asian rehtorille uudelleen käsiteltäväksi.” (Lukiolaki 629/1998, 34 d 2 mom., muutettu lailla 958/2015)

Aluehallintoviraston päätökseen, jolla on ratkaistu 34 d §:ssä tarkoitettua asiaa koskeva oikaisuvaatimus, ei saa hakea muutosta valittamalla (lukiolaki 629/1998, 34 e § 2 mom., muutettu lailla 958/2015).

Lukiokoulutuksen järjestäjän tulee tiedottaa opiskelijoille arvioinnin uusimis- ja oikaisu-mahdollisuudesta.

6.5 Todistukset ja niihin merkittävät tiedot

”Lukion koko oppimäärän suorittaneelle opiskelijalle annetaan päättötodistus. Kesken lukion oppimäärän suorittamista eroavalle opiskelijalle annetaan erotodistus, johon merkitään arvostelu suoritetuista opinnoista. Yhden tai useamman aineen oppimäärän suorittaneelle annetaan todistus oppimäärän suorittamisesta.” (Lukioasetus 810/1998, 8 § 1 mom., muutettu valtioneuvoston asetuksella 52/2014)

”Päättö- ja erotodistukseen sekä yhden tai useamman aineen suorittamisesta annettavaan todistukseen sovelletaan mitä 6 §:ssä säädetään. Todistus suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta annetaan päättötodistuksen liitteenä.” (Lukioasetus 810/1998, 8 § 2 mom., muutettu valtioneuvoston asetuksella 52/2014)

Lukiossa käytetään seuraavia todistuksia:

1. Lukion päättötodistus annetaan opiskelijalle, joka on suorittanut lukion koko oppimäärän. Lukioasetuksessa säädetty todistus suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta annetaan päättötodistuksen liitteenä.
2. Todistus oppimäärän suorittamisesta annetaan, kun opiskelija on suorittanut yhden tai useamman lukion oppiaineen oppimäärän.
3. Todistus lukiosta eroamisesta (erotodistus) annetaan opiskelijalle, joka eroaa lukiosta ennen lukion koko oppimäärän suorittamista.

Lukion todistusten tulee sisältää seuraavat tiedot:

- todistuksen nimi
- koulutuksen järjestäjän nimi

- o opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä
- o oppilaitoksen nimi
- o opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- o suoritettut opinnot
- o paikkakunta, todistuksen antamispäivämäärä ja rehtorin allekirjoitus
- o arvosana-asteikko
- o selvitys kielten oppimääristä

S2/R2 = äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä

A = perusopetuksen vuosiluokilla 1–6 alkaneen A-kielen oppimäärä

B1 = perusopetuksessa alkaneen B1-kielen oppimäärä

B2 = perusopetuksessa alkaneen valinnaisen B2-kielen oppimäärä

B3 = lukiossa alkaneen valinnaisen B3-kielen oppimäärä

ÄO/M = äidinkielenomainen oppimäärä toisessa kotimaisessa kielessä (ruotsi/suomi)

- o merkintä, että todistus on Opetushallituksen päättämien lukion opetussuunnitelman perusteiden 2015 mukainen.

Uskonnon ja elämäkatsomustiedon arvosana merkitään todistuksissa ”uskonto/elämäkatsomustieto” erittelemättä, mihin opetukseen opiskelija on osallistunut.

Suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus merkitään todistuksessa äidinkieli ja kirjallisuus -kohtaan.

Lukion päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta merkitään opiskelijan opiskelemat oppiaineet, niissä suoritettujen kurssien määrä sekä kunkin oppiaineen arvosana sanallisesti ja numeroin (esimerkiksi: kiitettävä...9) tai merkintä oppiaineen hyväksytystä suorittamisesta (suoritettu).

Teemaopinnoista merkitään hyväksytysti suoritettut kurssit käyttäen kurssien nimiä ja niistä saatua suoritusmerkintää (suoritettu).

Päättötodistukseen ja todistukseen oppimäärän suorittamisesta kuuluu myös kohta lisätietoja. Tähän kohtaan merkitään päättötodistuksen liitteenä annettavat ja sitä täydentävät todistukset lukio-opintoihin liittyvistä näytöistä, kuten esimerkiksi suoritettut lukiodiplomit, suullisen kielitaidon kokeet sekä erittely muista lukion oppimäärään kuuluneista opinnoista, jotka eivät sisälly oppiaineiden oppimääriin.

Mikäli opiskelija on opiskellut yli puolet oppiaineen oppimäärän kursseista muulla kuin koulun varsinaisella opetuskielellä, tulee siitä tehdä merkintä todistuksen lisätietoihin.

Lukion erotodistukseen merkitään oppiaineet ja niissä suoritettut kurssit sekä muut opiskelijan suorittamat lukio-opinnot. Todistukseen merkitään kunkin kurssin numeroarvosana tai merkintä kurssin suorittamisesta (S = suoritettu, H = hylätty)

Lukiossa pidetään opiskelijan opinnoista rekisteriä, josta ilmenevät suoritettut kurssit ja niiden arvosanat.

Lukion koko oppimäärän suorittamisesta ei anneta yhteistä arvosanaa oppiaineiden arvosanojen keskiarvona eikä muullakaan tavalla.

Todistukseen merkitään opiskelijan suorittama kokonaiskurssimäärä. Kokonaiskurssimäärään ei lasketa valtakunnallisina syventävinä kursseina suoritettuja hylättyjä teema-opintokursseja, hylättyjä paikallisia syventäviä, hylättyjä valtakunnallisia soveltavia eikä hylättyjä paikallisia soveltavia kursseja.

Lukiokoulutuksen järjestäjä päättää todistusten ulkoasusta.

Todistus suullisen kielitaidon kokeesta ja lukiodiplomitodistus annetaan lukion päättötodistuksen liitteinä.

Todistus suullisen kielitaidon kokeesta

Lukioasetuksella säädetyn suullisen kielitaidon kokeen suorittamisesta annettavaan todistukseen merkitään seuraavat tiedot:

- todistuksen nimi
- koulutuksen järjestäjän nimi
- opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä
- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- kokeessa suoritettu kieli ja sen oppimäärä ja kokeesta saatu arvosana
- paikkakunta, todistuksen antamispäivämäärä (lukion päättötodistuksen päivämäärä) ja rehtorin allekirjoitus
- arvosana-asteikko.

Lukiodiplomitodistus

Lukiodiplomitodistus on lukion päättötodistuksen liite, ja se merkitään lisätietoja-kohtaan.

Lukiodiplomitodistukseen merkitään seuraavat tiedot:

- todistuksen nimi
- koulutuksen järjestäjän nimi
- opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämän lukiokoulutuksen järjestämisluvan päivämäärä
- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja henkilötunnus
- oppiaine tai vastaava, jonka lukiodiplomitodistuksesta on kyse
- arvosana
- lukiodiplomiaineessa suoritettujen kurssien määrä mukaan lukien lukiodiplomikurssi
- paikkakunta, todistuksen päivämäärä (sama kuin lukion päättötodistuksen päivämäärä) ja rehtorin allekirjoitus
- arvosana-asteikko.

7 TOIMINNAN JATKUVA KEHITTÄMINEN JA ARVIOINTI

Lukiokoulutus Tavastian lukioissa kiinnitetään huomiota siihen, että toimintaa kehitetään jatkuvasti. Tärkeimpinä työkaluina toiminnan kehittämisessä toimivat vuosittaiset arviointit ja opettajien kanssa käytävät kehityskeskustelut. Opiskelijakyselyllä kartoitetaan laajasti opiskelijoiden näkemystä koulun toiminnasta. Lukuvuosittain laadittavassa toimintasuunnitelmassa määritellään Tavastian lukiokoulutuksen yhteisiä, mutta myös koulukohaisia lyhyen- ja pitkän aikavälin tavoitteita.

Tavoitteiden ja opetussuunnitelman toteutumista arvioidaan lukuvuoden päätteeksi opettajien ja opiskelijakunnan kanssa. Myös huoltajilta ja sidosryhmiltä kerätään palautetta toiminnasta. Arviointien pohjalta nostetaan uudet tavoitteet ja päivitetään tarvittaessa opetussuunnitelmaa ja sen liitteenä olevia suunnitelmia.

Toiminnan jatkuva kehittäminen edellyttää rehtoreiden, opinto-ohjaajien ja opettajakunnan täydennyskoulutusta. Veso-päivien lisäksi opettajakuntaa rohkaistaan osallistumaan koulutuksiin käytettävissä olevat resurssit huomioiden.